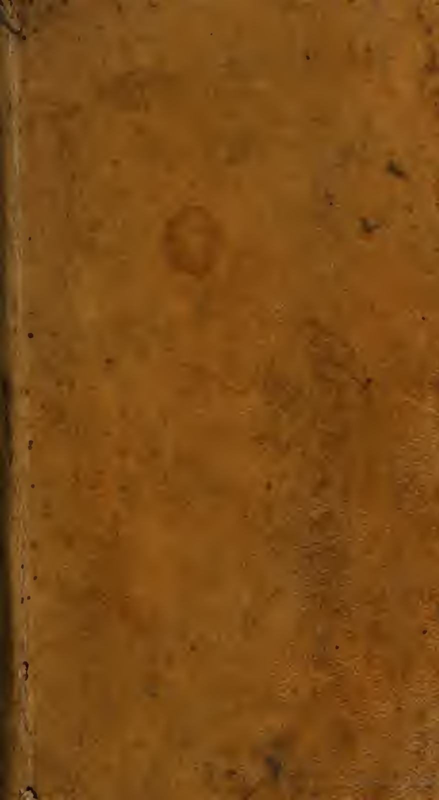

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE
31
8 B
15

P. Lisini 1821

Patauij Typis Seminarij

ROMANORUM
PONTIFICUM
BREVIS NOTITIA

Ritus Ecclesiasticos a singulis institutos præcipue declarans.

ACCEDIT
ONOMASTICON

Vocum obscuriorum, quæ in Missali, Breviario, Martyrologio Romano, & hac Notitia continentur.

AUCTORE

GULIELMO BURIO

Bruxellensi, Ecclesf. Metrop. Mechlin. Canonico Zellariensi.

PATAVII, MDCCLXI.

Ex Typographia Seminarii.

Apud Joannem Manfrè.

Superiorum Permissu, & Privilegio.

Illustr. ac Reverendiss. D.

AUGUSTINO

EPISCOPO SPIGACENSI

PRÆLATO DOMESTISCO, & ASSISTENTI

Hieronymus de Blanchis F.

Ui a Te profectus, Te auctore atque impulsore lucem primum in his regionibus videt, ad Te redire gestit, Vir Illustrissime ac

Reverendissime, Tibique inscribi jure quodam suo postulat Libellus iste; in quo omnium Romanorum Pontificum Series, gesta præcipua, & quæ ad Ecclesiasticos ritus pertinent, brevi narratione comprehensa continentur. Neque hac una de caussa ad te adfectat iter; verum, quod cum Dignitate, tum virtute, & Catholicæ fidei dilatandæ studio ad probatissimos quosque ex istis accedas multo maxime. Tuis enim laboribus plane Apostolicis effecisti, ut Romanæ Sedis & Religionis splendor ibi quoque affulgeret, ubi densissimæ cujusdam noctis tenebræ a multis retro annis sese offunderant. Siquidem Regibus, ac Principibus summis apprime carus, cum apud eos Religionis rationes & negotia procurares, id egisti consilio, prudentia, auctoritate, ut ipsa in Sede, ut ita dicam, Lutheranæ Sectæ Templum magnificentissimum exstrueretur, quod Sacris Mysteriis Romano ritu publice

pera-

*peragendis a Te dedicatum in-
serviret. Quod Tu ipse sæpenu-
mero fecisti tanta cum celebrita-
te & admiratione omnium, ut
Catholica in Civitate versari vi-
dereris. Fruere isto tam præcla-
ro excellentis virtutis Tuæ fru-
ctu, (quæ utinam altiore loco po-
sita aliquando conspiciatur) &
publicam hanc meæ in Te vo-
luntatis & observantiæ significa-
tionem æqui bonique consule.*

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

PRolixam Romanorum Pontificum Historiam non exhibeo, Benevole Lector, sed brevem tantummodo singulorum Notitiam; quid potissimum in Ecclesia ab illis institutum, quid actum præcipue fuerit, unde sacrorum Rituum antiquitas colligi facile poterit. Ducentos & quinquaginta Octo usque ad præsentem Pontificem Optimum Maximum Clementem XIII. numero. Non ignoro propter Joannes, Felices, Stephanos, Bonifacios, Benedictos, Martinos, & Silvestros, de quibus quot fuerint controvertitur, in supputatione aliquod esse discrimen. Notitia tamen hæc, e præsertim Elenchi Sectio vige-

sima

ſima quinta, controverſiam hanc, ſi plane non dirimit, breviter ſaltem declarat. De Notæ non ita bonæ Pontificibus quid dicam? ſcio quacumque ratione operienda eſſe a filiis verenda Patrum. Sed quid tum poſtea? ſi Hiſtoriæ Pontificiæ Scriptores etiam Orthodoxi, quæ ego pro inſtituto paucis expono, ea pluribus paſſim narrant? Nam nihil de Heterodoxis dico, qui nullos fere præter trium priorum ſæculorum Pontifices uſque ad Silveſtrum pro legitimis agnoſcunt. Verum gratiæ Deo habendæ, quod in tanto hactenus Pontificum numero pauci admodum moribus non omni ex parte incorruptis extiterint, cum vel inter duodecim a Chriſto electos Apoſtolos, & inter ſeptem cooptatos ab Apoſtolis Diaconos ſua peſtis fuerit. Quare inter tot a Deo per homines creatos Pontifices decem aut duodecim non omnino probatæ virtutis

inveniri, non est magnopere admirandum. Laborant & ipsi vitio infirmitatis ingenitæ, ac peccatis ut ceteri hominum obnoxii sunt. Pontifices Summi, & Sanctissimi dicti, non propter mores semper sanctos, sed propter Ecclesiam ipsam, cui præsident, Sanctam, & munus, quod in ea exercent, sanctissimum. Licet vero Deus Sedem Apostolicam ita semper conservaverit, ut ab Arianis, Donatistis, Pelagianis, & similibus monstris occupata numquam fuerit; Deo tamen non placuit, Domnos Apostolicos omnes vitiis omnibus eximere: ut intelligamus Religionem Christianam non in hominum perfectione, sed in Dei verbo, & Ecclesiæ Fide fundatam fuisse. Animadvertendum propterea est, tempore prope medio inter hoc nostrum & Christianitatis primordium, circa Sæculum nempe Nonum, eos ferme extitisse, qui a priorum pietate Pontificum, non

a doctrina sana descivere, Deum tamen Ecclesiam suam nunquam deseruisse, Principibus Christianis sanctitate conspicuis (uti recte advertit Baronius) eam vel tum maxime fulciendo; ita ut quod in uno defuit, in alio Providentia Divina suppleverit. Et hæc quidem de Notæ non ita bonæ Pontificibus. De humili autem loco natis, ac de juvenibus ad Pontificiam Dignitatem evectis; uti de paucis minus literatis, ac illegitimo toro procreatis, omnia pro singulorum notitia paucis indicantur. Ordinis Augustiniani, & Benedictini Pontifices exacte cognoscere non potui; quia inter ipsos adhuc controvertitur ex utro Ordine qui fuerint: sed numerum, quem ipsi fere tenent, apposui, eosque, de quibus est controversia, utrisque ascripsi: quod nimirum aliqui ex uno in alterum Ordinem subinde transierint. De posteriorum Ordinum Regularium

Pontificibus, ex illorum Annalibus clariora haberi possunt. Pseudopontifices & Schismaticos libere omnes profero; qui, quod Christi Tunicam, id est Ecclesiam, distraxerint ac fœdaverint, non tam notitia, quam nota mala digni sunt. Prophetiam de Summis Pontificibus ab anno Christi 1143. ad finem usque mundi futuris, sancti Malachiæ, non veteris Testamenti Prophetæ, sed Ordinis Cistereiensis, & Armacani in Hibernia Archiepiscopi, huic Notitiæ non insero. Nam prædictionibus istis nulla habenda fides est, tum quod etiam ad Pseudopontifices detorqueri soleant, tum quod ea, quæ ad legitimos Romanæ Ecclesiæ Antistites pertinent, vaticinia tam longe petenda sint, ut non nisi inepte & per vim illis possint accommodari. Quis vero tam excors est, qui non videat, hariolationem istam penitus labefactari ac funditus everti testimonio illo, atque adeo ora-

cu-

culo Christi Domini apud S. Marcum 13. 32. apertissime asserentis, *De die autem illo*, hoc est mundi fine, & extremo judicii die, *nemo scit*? Etenim post accommodatam Pontifici, qui nunc in Petri Cathedra sedet, prænotionem, quæ ad ipsum spectat, est autem *Animal rurale*, adhuc restarent 19. futuri Pontifices, quorum ultimo regnante prædicitur fore, ut *Civitas septicollis diruatur, & Judex tremendus judicet populum suum*. Itaque cum experientia constet, nullum adhuc ex tot legitimis Pontificibus, qui Romanam Ecclesiam administrarunt, ad annos Petri pervenisse, fidenter asserere licet, nec ullum ex paucis illis, qui reliqui sunt, per totidem annos esse regnaturum. Ex quo fit, ut si non certa & explorata ratione, saltem probabili admodum, nec a scopo multum aberrante conjectura summus ille dies præcognosci possit, quo Christus Domi-

minus de universo hominum genere est judicaturus. Habeant sibi per me licet hæc omnia, & id genus alia, qui fabulis & inanibus rebus delectantur: ego quidem certe tamquam commentitia, Sanctoque Malachiæ supposita procul amandanda censeo. Postea legitimos omnes huc usque Pontifices versibus Technicis 157. concludo: quod & Nicolaus quidam Miniacutius Canonicus Regularis Lateranensis usque ad Alexandrum III. Pontificem 177. abhinc annis quingentis conatus fuit; unde versus paucculos accepisse me non inficior: sed conferantur ipsius cum hisce, & differentia apparebit. Nam præterquamquod omnes, quantum nomina propria permittunt, suis metris constant, & passim Leonini sive Rhythmici sunt, uniuscujusque Pontificis non tantum nomen, sed etiam numerus nominis versibus his intexitur, superaddito singulis ordine successionis, & ad latus an-

anno Christi, unde facili negotio quo sæculo, & quotus quisque sederit, colligi poterit. Præterea singulorum nationem, ac tempus sessionis, non exactum illud semper mensium & dierum (nam de eo inter Scriptores non convenit) sed annorum, quos propius attigerunt, ascripsi, ut cum triginta Elenchi sectionibus omnia melius conveniant; quarum titulos hic breviter subjicio. Prima Sectióne referuntur *Pontifices ab Ecclesia pro Sanctis habiti*. 2. *Decem primæ Ecclesiæ persecutiones quos Pontifices sustulerint*. 3. *Viginti Concilia Generalia sub quibus Pontificibus habita*. 4. *Ex Religiosis Ordinibus ad summum Pontificatum assumpti*. 5. *Qui & quot variarum Nationum Pontifices*. 6. *Optimæ præ reliquis notæ*. 7. *Inviti & renitentes electi*. 8. *Qui Consanguineos non respexerunt*. 9. *Nobiliori prosapia orti*. 10. *Tenui parentela nati*. 11. *Notæ non ita bonæ*. 12. *Minus literati*. 13. *Juve-*

venes ad Pontificatum assumpti. 14. *Pontifices aliquot dierum*. 15. *Aliquot mensium*. 16. *Eo Pontificatus anno mortui, quem nomine præferebant*. 17. *Papatus præ reliquis diuturnus*. 18. *Pontifices qui Imperatores coronarunt*. 19. *A quibus primum Sancti canonizati*. 20. *Annum Jubilæum quinam hactenus celebrarint*. 21. *Avenione in Gallia residentes*. 22. *Pseudo-pontifices*. 23. *Diuturnæ Sedis Apostolicæ vacationes*. 24. *Pontifices non ex Cardinalibus electi*. 25. *Differentia in numero & nomine Pontificum*. 26. *Qui primum nomen mutarint*. 27. *Ante Papatum legitime uxorati*. 28. *Pontificum Nepotes ad Pontificatum assumpti*. 29. *Musici, Medici, Spurii, & Fratres sibi in Pontificatu succedentes*. 30. *Omnes hactenus Romani Pontifices* 157. *versibus Technicis descripti*. Tandem habes Onomasticum, quo voces Ecclesiasticæ obscuriores clare & dilucide explicantur. Non e-

nim

nim videbatur opusculum sufficiens, ut libro separato ederetur: emendatum forsan & auctum tempore crescet. Nonnulla hic, fateor, pluribus nota erunt, at non item hujusce eruditionis expertibus: neque eo consilio proferuntur, ut passim observentur, & ab usu quotidiano recedatur; (quot enim Ecclesiæ hodie utuntur ipso Breviario jussu Urbani Octavi, magno, & longo labore diligenter accurateque correcto?) sed ut per Etymologiam res ipsæ clarius innotescant. Etenim expedit, ut unusquisque artis suæ vocabula non ignoret. Nam pudor est literatos interdum Laicos melius intelligere voces Ritus Ecclesiasticos significantes, quam ipsos Clericos, qui eas quotidie usurpant. Pluribus te non moror, Benigne Lector, nisi ut animo benevolo, qualiacumque sint, hæc accipias, & consideres illud Apostoli effatum 1. ad Cor. 12. *Alii datur per*

Spi-

Spiritum ſermo ſapientiæ, alii ſermo ſcientiæ, alii genera linguarum, alii interpretatio ſermonum: quod poſtremum ſi mihi conceſsum fuerit, licet alia non acceperim, me voti compotem factum exiſtimabo.

JESUS

JESUS CHRISTUS

PONTIFEX

OMNIUM QUI FUERUNT, SUNT, & ERUNT,

MAXIMUS.

UI EO, QUOD MANEAT IN ÆTERNUM, SEMPITERNUM HABET SACERDOTIUM, cum Ecclesiam suam constituere, & Vicariam summi sui Sacerdotii potestatem in unum aliquem, & eos omnes, qui legitima successione sequerentur, transferre vellet, Simonem Petrum præ reliquis suis Apostolis elegit, cui non sine mysterio Nomen novum indidit, dicens Joannis 1. *Tu es Simon filius Jonæ, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*. Unde fortas-

ad Hebr. 7.

tasse consuetudo ortum trahit; longo tamen post tempore observari cœpta, ut ad summum Pontificatum evecti proprium nomen in aliud mutare soleant, ut simul cum nomine pristinos mores exuisse censeantur. Fuit autem Pontificatus a Christo, antequam mortem pateretur, Petro hisce verbis Matthæi 16. promissus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves Regni Cœlorum*: post Passionem tamen dumtaxat collatus; quod ut ait Divus Thomas in Matthæum, *Claves istæ nondum essent fabrefactæ, & Christi sanguine intinctæ ac temperatæ, cum quo pariter virtus ac efficacia Sacramentorum, & Clavium potestas effluxit*; quam Christus Petro conferre volens, eum singillatim hisce verbis Joannis 21. semel, iterum, ac tertio interrogat: *Simon Joannis diligis me plus his?* cumque respondisset toties Petrus: *Etiam Domine tu scis, quia amo te*, tum Chri-

stus

ſtus totidem vicibus ſubjunxit : *Paſce Agnos meos* Ter hoc modo examinatus Petrus , juſſionem triplicem accepit , doctrinæ verbo , vitæ exemplo , ac ſubſidio temporali oves ſibi creditas procurandi . Inſuper trinam illam de dilectione Petri interrogationem ideo a Chriſto factam fuiſſe ait Sanctus Auguſtinus , ut *redderetur negationi trinæ triplex Confeſſio , ne minus amori lingua ſerviat , quam timori , & plus vocis eliciuſſe videatur mors imminens , quam vita præſens ; eſſetque amoris officium paſcere Dominicum Gregem , ſi fuit timoris indicium negare Paſtorem* . Chriſtus itaque cum vixiſſet in terris annos triginta tres, & tres menſes , ac poſt Reſurrectionem ſuam per dies quadraginta vivum ſe Viris , Fœminis , Diſcipulis , Apoſtolis , ac pluſquam quingentis Fratribus exhibuiſſet , feria quinta , Jovis dicta , quarta decima Maji (cum ſimili ante ſex ſeptima-

Tract. 123. in Joan. in med.

nas

nas die, Cœna Legali quoad esum Agni Paschalis celebrata, Corporis & Sanguinis sui Sacramentum instituisset, ac duodecim suos Apostolos Sacerdotes consecrasset) præsentibus & intuentibus undecim, e vertice Montis Olivarum, sex ab Hierosolyma stadiis distante, in cœlum ascendit, oculisque omnium se subtraxit, relinquens Petrum suum in terris Vicarium, non successorem; nam Christo succedere nemo potest. Successor enim tunc datur, quando alius ab officio amovetur, & desinit Magistratum gerere, alio in ejus locum suffecto; Christus autem manet Pontifex in æternum. Neque e contrario ullus Romanus Pontifex Petri Vicarius, sed Successor dicendus. Ipse enim munus Pontificium, non nomine Petri, sed Christi ministrat, licet Petro succedat, & auctoritatem, qua utitur, ac potestatem, quam habet ligandi atque solvendi a Christo ha-

Petrus Christi Vicarius, non Successor.

Romanus Pontifex Petri Successor, non Vicarius.

habet, non a Petro. Petrus siquidem ut a vita, sic a Pontificatu discessit. Qui Petro succedit, Vicarius Christi est, qui vivit Pontifex in æternum. Igitur Romanos Pontifices, non Successores, sed Vicarios Christi, at Petri non Vicarios, sed Successores dicemus, nisi nominum, & rerum significatione abuti volumus.

NOI

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

Concediamo Licenza a *Gio: Manfrè* Stampatore di *Venezia*, di poter ristampare il Libro intitolato: *Romanorum Pontificum brevis notitia, ritus Ecclesiasticos a singulis institutos præcipue declarans; accedit Onomasticon &c. auctore Gulielmo Burio &c.* osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 24. Maggio 1753.

(Barbon Morosini Cav.Pr.Rif.
(Alvise Mocenigo 4. Cav. Rif.

Registrato in Libro a carte 11. *al num.* 75.

Alvise Legrenzi Segr. alla Bestemmia.

Gio: Girolamo Zuccato Segr.

ROMANORUM

PONTIFICUM

BREVIS NOTITIA.

SANCTUS PETRUS Chriſti Vicariatum ab ipſo Domino acceptum tenuit ab anno Chriſtiano quarto & trigeſimo uſque ad ſeptuageſimum ; quod eſt ſpatium ſex & triginta annorum : nimirum Hieroſolymæ annis 5. Antiochiæ 7. Romæ 24. menſibus 5. diebus 10. Petrum inſtituiſſe tempus Adventus Chriſti, per tres hebdomadas integras, & unam non integram annue obſervandum, affirmat G. Durand. in Rationali Divin. Offic. lib. 6. cap. 2. Quadrageſimam ab eodem inſtitutam fuiſſe, ex Radulpho probat B. Gavantus in Rubricis de Quadrag. quod Paſcha ſemper celebretur in die Solis, jam Dominica dicta, ex auctoritate D. Petri eſſe narrat C. Baronius ad annum Chriſti 58. n. 82. In prima Miſſa ante omnes Apoſtolos feſto Pentecoſtes ab ipſo celebrata, poſt Conſecrationem

Anno Chriſti 34.

Adventus.

Quadrageſima.

Paſcha die Dominica.

dixit Orationem Dominicam, sive *Pater noster*; quod & Apostoli deinde usurparunt: neque Missa, teste Gregorio lib. 7. Epist. 63. aliis partibus primum constabat, quam Consecratione, Oratione Dominica, & Communione; quæ Oratio, cæteris etiam omissis, uti in die Parasceves, nunquam prætermittitur. Consecrationis Eucharisticæ formæ a Christo editæ vocem illam *enim* a Petro insertam fuisse ait S. Thomas 3. p. qu. 78. art. 2. ad 5. Fuit Petrus origine Syrus, natus Bethsaidæ Galilææ civitate; vico, habet Breviarium Romanum Festo S. Andreæ. Simeon Metaphrastes ait, Bethsaidam fuisse parvam & ignobilem Capharnaitani agri civitatem, sitam ad litus magni lacus Genesareth, sive Maris Tiberiadis. Petri annos fere vigintiquinque, quibus Romæ rexit Ecclesiam, nemo Pontificum Romanorum hactenus vidit. Nomen Petrus est a Græco, ἡ Πέτρα, Latine Saxum, Syriace Cephas; quod, ut ait Euangelium, interpretatur Petrus, super quam Petram Christus ædificavit Ecclesiam suam.

Pater noster in Missa.

Consecrationis formæ vox enim.

2. LYNUS, primus post Petrum (uti Breviarium Ro-

Romanum 23. Septemb.) gubernavit Ecclesiam: cujus tanta fides & sanctitas fuit, ut non solum dæmones ejiceret, sed etiam mortuos ad vitam revocaret. Sancivit ne qua mulier nisi velato capite Ecclesiam introiret: scripsit res gestas B. Petri, & ea maxime quæ ab illo acta sunt contra Simonem Magum; item de Petri & Pauli Agone libros duos. Illum Princeps Apostolorum, dum universalis Ecclesiæ sollicitudine, ab Urbe in diversas Christiani Orbis Provincias evocaretur, ordinavit Coepiscopum, sive Coadjutorem suum una cum Cleto: & Linus quidem intra Urbem, Cletus autem extra, in suburbiis vicariam gerebant potestatem: & quamvis Petrus Clementem in Apostolica Cathedra successorem paulo ante mortem designasset, Clemens tamen modestia usus juri suo cessit, & Linus Pontifex Romanus electus fuit, ac dein Cletus. Clemens itaque fuit secundus Petri designatione, non Ecclesiæ nominatione, aut electione, quæ Lino, ac deinde Cleto tributa fuit; idque non sine Divino consilio, ne in posterorum exemplum transiret successores sibi in Pontificatu eligere, & liber-

Mulieres in Ecclesia velato capite.

Successores in Pontificatu non eligendi.

tas Ecclesiæ in constituendo Pastore isto modo adempta foret. vide paulo post in Clemente. In antiquis Vaticani Pontificum Imaginibus primus depictus est Linus Pallio amictus; unde eum Pallii Pontificalis institutorem multi tenent. Fuit ipse Italus, Volaterris in Etruria natus, transegit in Pontificatu annum undecimum. Nomen Linus a Græco est τὸ λίνον, linum; quod significat etiam filum cui affigitur hamus piscatorius, Flandrice *de leyn*, imo ipsum rete, quod ex lineis filis contextum est: idque non sine mysterio; nam Apostoli, eorumque successores Pontifices ac Sacerdotes Dei, sunt piscatores hominum.

Pallium Pontific.

3. CLETUS, secundus post Apostolum Petrum (uti Martyrologium Romanum 22. Aprilis) rexit Ecclesiam; ad eam regendam nomine & re Cletus, quod est vocatus; is ex præcepto Principis Apostolorum in Urbe viginti quinque Presbyteros ordinavit. Sacerdotes initio Ecclesiæ non dicebantur, sed Presbyteri, idest Seniores, non propter decrepitam ætatem, sed ob scientiam & sanctitatem, quæ in senio-

nioribus plus requiritur, & esse supponitur, juxta illud Sapientiæ 4. *Senectus venerabilis est non diuturna, neque annorum numero computata; cani enim sunt sensus hominum, & ætas senectutis vita immaculata.* Quænam ætas ad Presbyteratum requireretur, vide post in Fabiano. Et Christianorum Mystæ, non Sacerdotes, sed Presbyteri eo dicti sunt, quod inter Judæos essent Sacerdotes, & Principes Sacerdotum; & inter Gentiles, feminæ Sacerdotes dicerentur, uti apud Virgil. lib. 6. Æneid. Sibylla Cumana vocatur *longæva Sacerdos*: & ad illam Deiphobus: *ne sævi magna Sacerdos*. ac S. Ambrosius de Virginitate l. 1. Vestales Virgines, Palladis Sacerdotes appellat. Similiter loco Templorum dictæ sunt Ecclesiæ, id est cœtus sive conventus; unde in actis S. Silvestri dicitur: *Templa claudantur, & Ecclesiæ pateant*; ut paulatim observationes Judaicæ & Gentilium superstitiones evanescerent. Primus in litteris usus est verbis illis: *Salutem, & Apostolicam Benedictionem*, qua etiamnum salutationis formula utuntur summi Pontifices. Presbyteri tanquam Angeli salutant populum dicendo: *Dominus vobiscum*,

Non Sacerdotes, sed Presbyteri primum dicti.

Non Templa, sed Ecclesiæ.

Salutationis formula, Papæ, Episcopi, Presbyteri.

qua formula Gabriel Angelus usus est ad Mariam Virginem: & Angelus ad Gedeonem dicens: *Dominus tecum*. Episcopi tanquam Apostolorum successores dicunt; *Pax vobis*, quod Apostoli a Christo Domino acceperunt. Summus Pontifex dictus *Domnus Apostolicus*, Salutem & Apostolicam Benedictionem precatur. Fuit Cletus Romanus, vixit in Pontificatu annos 12. menses 7. Nomen Cletus Græcum est, Latine vocatus, uti Anacletus revocatus, & Paracletus advocatus a τοκαλέω, id est, voco, unde & Kalendæ.

4. CLEMENS ex genere Imperatorum Romæ summo loco natus; Philosophus præclarus, deinde Christianus Theologus eximius: multa scripsit accurate & salutariter, quibus Christianam Religionem illustravit, ut ipsius Opera in folio edita testantur. Septem Urbis regiones divisit septem Notariis, singulas singulis attribuens, qui passiones Martyrum, & res ab eis gestas diligentissime litteris mandarent; quorum umbram Romanæ Ecclesiæ Protonotarii, præsertim qui *Participantes* vocantur, adhuc retinent.

Protonotarii Apostolici Participantes.

Paramenta Sacerdotalia.

Ve-

Vestes Sacerdotales ad Missam ordinavit; voluit lavari Corporalia in proprio vase: dicitur auctor Canonis Missæ, item Benedictionis frugum. Voluit quod Baptizatus, prout citius poterit, confirmetur. Martyrium ipsius exacte describitur in Brev. Romano 23. Nov. De ipso

Corporalium lotio. Canon Missæ. Benedictio frugum. Baptizati confirmatio.

Disceptat mundus, sit quartus; sitne secundus:

nam invaluit apud aliquos opinio, Linum & Cletum nequaquam post Petri obitum suffectos fuisse, sed tantum viventis adhuc, dum universalis Ecclesiæ solicitudine sæpe in diversas Provincias evocaretur, coadjutores fuisse: & quidem Petrus paulo ante obitum Clementem Romanum Pontificem; & successorem suum designaverat; verum Petro e vivis sublato, cessit humiliter ipse nomine & re Clemens, (quod est mitis & lenis, qui remittit de eo quod possit prosequi) atque subire munus & onus illud recusavit; idque non sine divino consilio, ne suprema Ecclesiæ dignitas, potestas hæreditaria fieret, & arbitrio unius, non totius multitudinis electione, administranda crederetur; proinde Lino & Cleto, qui Petri coad-

Clemens non secundus, sed quart. Papa.

jutores fuerant, prælatis, quartus ipse Pontificatum iniit. & vero certa Apostolicæ Sedis tempora eis tribuenda esse docet ipsius Ecclesiæ auctoritas ex Breviar. & Martyrol. Romano supra de utroque allata: tum etiam sacer Missæ Canon, in quo Linus & Cletus, secundum antiqua diptycha, post Apostolos primi recensentur, sequente eos Clemente, qui antiquus Apostolorum Petri & Pauli discipulus, post Linum & Cletum, Romanus Pontifex ab anno Christi 93. usque ad 23. Novemb. anni 102. per annos novem, menses & dies sex, primum Æræ Christianæ sæculum feliciter absolvit; ac sequens incœpit.

Anno Christi 100.

5. ANACLETUS, cujus festum agitur die 13. Julii, decrevit, ut a tribus, neque a paucioribus, reliquis consentientibus, Episcopus consecraretur; uti consecratum fuisse, narrat Anacletus ipse, Jacobum minorem Hierosolymitanorum Episcopum a Petro, Jacobo majore, & Joanne. Voluit ut Clerici sacris Ordinibus publice, & a proprio Episcopo initientur: utque Presbyteri sacrificent non soli, sed secum.

Episcopus a tribus ordinandus.

Sacri Ordines publice, & a proprio Episcopo conferendi.

cum testes adhibeant; & illud non ubique, sed in locis Deo consecratis: utque *Dominus vobiscum*, & *Orate Fratres* non ad unum, sed ad duos, minimum præsentes dicatur: & ut in Missa, peracta consecratione, omnes præsentes communicent. Tres decretales epistolas sapientia plenas, quæ extant, conscripsit de Testibus, Judiciis, & Ordinationibus Episcoporum: voluit ab Episcopis annuatim visitari Limina Apostolorum. Insuper Clericis comam alere primus prohibuit: formam in radendo observandam Anicetus postea præscripsit. Beati Petri sepulchrum sive Memoriam ornavit, Pontificumque sepulturæ locum attribuit, & separata a plebe loca sepeliendis Martyribus assignavit. Fuit ipse Græcus Atheniensis, pervenit in Pontificatu ad annum nonum, mensem tertium. Ἀνάκλητος latine revocatus dicitur, uti Paracletus advocatus, & Cletus vocatus.

Sacrificandum in locis sacris, & multis præsentibus, omnibusque communicantibus.

Memoria B. Petri, idem quod sepulchrum.

6. EUARISTUS item Græcus, Judæo Patre natus, totidemque annorum & mensium Pontifex, domos Fidelium cultui divino mancipatas, in quibus Synaxes, id est, congregationes fiebant,

Tituli Ecclesiarum, & Cardinalium.

bant, & Tituli vocabantur, Presbyteris & Diaconis, ad confusionem vitandam, divisit: unde Cardinalium Tituli originem trahunt. De Titulo mentionem facit Martyrologium Romanum 26. Julii hisce verbis: *Romæ Sancti Pastoris Presbyteri, cujus nomine Titulus extat in Viminali apud sanctam Pudentianam*. Ad quem locum vide notas Baronii, qui inter alia sic ait: Idem Titulus quod Memoria seu Ecclesia, sic dictus, quod in loco ubi erat Ecclesia erigenda, Crux poneretur in Titulum, uti hodie in Ecclesiarum erectione adhuc servatur. Constituit Euaristus ex traditione Apostolica, ut Matrimonium publice celebretur, & Sacerdotis benedictio adhibeatur, neve Vir & Uxor ante una dormirent, quam a Sacerdote benedicerentur; ut qui vult nubere, in Domino nubat. Festum ipsius agitur 26. Octob. ubi in lectione Breviarii fit mentio de septem Diaconis ab ipso ordinatis, qui Episcopum custodirent, dum prædicationis munere fungeretur: idque propter stylum veritatis, ne Episcopo prædicanti ab æmulis imponerentur errores. Vide infra in Lucio simile quid ordinatum.

Titulus idem quod Memoria seu Ecclesia.

Matrimonium publicum Sacerdotis benedictione.

Episcopo prædicanti astant Diaconi.

Eua-

Euaristus Ε'υάρισος bene optimus latine sonat; εὖ valde, bene, ἄριστος optimus: unde interjectio εὖγε *Euge!* vox laudantis: quare non debet scribi Evaristus, sed Euaristus: sicuti Euangelium, id est bonum nuncium, non Evangelium; per u vocalem, non per v consonantem.

7. ALEXANDER Primus, vir quidem ætate juvenis, sed moribus ac sanctitate incomparabilis, & salutaribus institutis illustris, ordinavit in Missa lectionem Epistolæ, & Euangelii, Canoni addidit, ob memoriam Passionis Christi, *Qui pridie quam pateretur*; & post Consecrationem: *Unde & nos memores*, usque ad Memento Defunctorum. Statuit ut una tantum Missa in die celebraretur; (quod usque ad Deusdedit Papam 70. ita mansit, qui secundam permisit) utque tantum Panis azymus, uti purior & Christi institutioni similior, & vinum in Mysterio offerretur: vinum autem aqua misceri jussit, propter Sanguinem & Aquam, quæ ex Jesu Christi Latere profluxerunt, atque ad Christi & Ecclesiæ conjunctionem significandam. Passiones ex

Lectio Epistolæ & Euangelii in Missa. Item Memoria Passionis Christi.

Una tantum Missa in die.

Panis azymus.

Vinum aqua mixtum.

Euangelistis in Hebdomada Majore jussit legi eo ordine quo scriptæ sunt. Decrevit ut aqua benedicta sale admixta perpetuo in Ecclesia asservaretur, & in cubiculis adhiberetur ad fugandos Dæmones, ita rescribens: *Aquam sale admixtam populo benedicimus, ut cuncti aspersi sanctificentur. nam si cinis vituli aspersus sanguine populum sanctificabat, multo magis aqua aspersa sale, divinisque precibus sacrata: & si sale asperso per Helisæum Prophetam sterilitas aquæ sanata est; quanto magis divinis precibus aqua sacrata sterilitatem rerum auferet humanarum, & insidias diaboli avertet, atque a phantasmaticis versutiis homines defendet, & coinquinatos sanctificabit?* Fuit Alexander Romanus, seditque annos decem, menses tres, & dies 20. Memoria ejus ab Ecclesia celebratur tertia Maji, Festo Inventionis S. Crucis. Nomen Alexander Græcum est, latine sonans auxiliator virilis vel virorum. ἀλέξειν auxiliari, ἀλέξιον auxilium, sive remedium, Alexius remedium ferens.

Lectio Passionum in heb. majori. Aqua benedicta, & ejus virtutes.

8. XYSTUS Primus similiter Romanus, decemque fere annorum Pontifex, se uni-

universalis Ecclesiæ Episcopum in epistolis scripsit, censuitque ne Episcopi ad Sedem Apostolicam quacumque de causa vocati, inde redeuntes a suis populis reciperentur, nisi secum deferrent literas Romani Pontificis. Vetuit ne vasa sacra ab aliis, quam a sacris ministris, nullo modo a feminis tangerentur: neque Corporalia ex alia materia, quam ex lino eoque purissimo fierent; ordinavit cani in Missa Trisagion *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Memoriam defunctorum in Missa ex præscripto Apostolorum ejus decreto tribuere Platinam, ait Gavantus, cum Platina ascribat Gelasio primo. De hoc Xysto nihil habetur in Breviario, sed in Martyrologio sexta Aprilis. Octavus post illum Pontifex Zephyrinus vocatur a Tertulliano libro de Pudicitia *secundum veterem nomenclaturam Pontifex Maximus, & Episcopus Episcoporum*; unde patet non esse recens Papam Œcumenicum sive universalem appellari. nomen ξυστὸς latine est Porticus, sive series longa arborum.

Papa universalis Ecclesiæ Episcopus.

Vasa sacra a feminis non tangenda.

Corporalia ex lino.

Trisagion Sanctus &c. in Missa.

Memoria Defunctorum.

Pontifex Maximus, Episcopus Episcoporum.

9. TELESPHORUS quadraginta dierum solemne

Jejunium quadragesimale. ne jejunium per septem hebdomadas ante Pascha ab omnibus Christianis observari, uti ab Apostolis constitutum erat, injunxit: quod jejunium tunc non continuum, sed interpolatum, incipiebat a Septuagesima, omissis tribus per septimanam diebus. vide Onomasticon in voce Quadragesima. Inseruit Missæ hymnum Angelicum *Gloria in Excelsis*. Ordinavit celebrari tres Missas in festivitate Natalis Domini; primam media nocte, cum Christus in Bethleem natus est; secundam illucescente aurora, quando a Pastoribus est adoratus; tertiam hora diei tertia, quum dies Redemptionis nostræ illuxit. Aliqui ad triplicem Christi Nativitatem referunt: 1. æternam ex Patre, 2. temporalem ex Virgine Matre, 3. spiritualem, per gratiam in cordibus fidelium. Alii, quia Christus natus est in salutem eorum qui erant ante legem, sub lege, & post legem sub Euangelio. De ipso fit mentio in Officio Ecclesiastico Vigilia Epiphaniæ. Fuit Monachus Græcus, uti nomen indicat, quod latine sonat, finem referens. Carmelitæ illum pro suo habent. Sedit annos undecim, menses novem.

Gloria in Excelsis. Tres Missæ in Natali Domini.

HY-

10. HYGINUS decretum promulgavit de susceptoribus seu Patrinis: (ita enim Ecclesia eos vocat, qui infantes tenent, & præsentant dum baptizantur, & ex sacro lavacro suscipiunt) ubi inter alia hæc habentur: *Sicut infantes contrahunt peccatum originale ex culpa aliena, ita Divinæ convenit misericordiæ, ut justificentur per fidem & confessionem alienam*. Clerum composuisse, & gradus distinxisse, vel traditam ab Apostolis formam illustrasse dicitur: & sicut Euaristus Titulos in Urbe Presbyteris divisit, ut unusquisque suæ Parochiæ terminis distingueretur; ita Hyginus Clerum composuit, & gradus distinxit, ut alii superiores, alii inferiores, Presbyteri & Diaconi, & Ordines minores essent. Extat ejus Epistola decretalis ad omnes Christifideles de Deo Trino & Uno, & Christi Filii Dei Incarnatione, Catholicam Doctrinam plene complectens. Commemoratio de eo fit 11. Jan. Fuit Græcus, Patria Atheniensis, attigit in Pontificatu annum quartum. Nomen ipsius ὑγιεινός latine sanus vel sanans dici posset, ὑγεία sanitas.

Patrini in Baptismo.

Ordines & gradus in Clero.

PIUS

Pascha die Dominico celebrandum.

11. PIUS Primus, Apostolorum traditionem de Paschate die Dominico celebrando firmavit, ad Ecclesias nonnullas judaizantes corrigendas, quæ Pascha quocumque die, luna decima quarta, cum Judæis in Plenilunio Martiali celebrabant, cum Christiani Dominica sequente suum Pascha celebrent. Primus notatur Pius qui Romæ Templum consecravit, Thermas Novati dictum, domum scilicet Pudentis Senatoris, sanctarum Virginum Pudentianæ & Praxedis patris, apud quem S. Petrus cum Romam introisset, primo hospitio exceptus fuit: cui Pius fratrem suum, Pastorem nomine, primum præfecit Presbyterum: unde primus Titulus, Pastoris dictus fuit. Vide Onomasticon in voce Titulus. Ritus consecrandi & velandi Virgines sacras a Pio ordinatus dicitur. Pœnam quam statuit in Sacerdotem, cujus negligentia de Sanguine Domini aliquid stillaverit, vide in Breviario Romano 11. Julii. Fuit natione Italus, patria Aquilejensis, annos novem & dimidium Petri Cathedram tenuit.

Primi Templi consecratio.

Consecratio & velatio Virginum.

ANI-

12. ANICETUS, quo Ecclesiæ melius consultum esset, ne malis moribus labefactaretur, renovavit Decretum Anacleti, ne Clerici comam nutriant, formamque tonsionis addidit, ut desuper caput in modum sphæræ seu coronæ radantur. Etiam cavit a paucioribus quam tribus non consecrari Episcopum; ubi vero Metropolitanus esset consecrandus, omnes Provinciales Episcopos interesse voluit. Ab eodem quoque sancitum fertur ne Archiepiscopi nisi ex singulari prærogativa Primates (quorum aliqui postea Patriarchæ dicti sunt) appellarentur, reliquis Metropolitani nomen remaneret: in qua voce vide Onomasticon. Ejus quoque decretum est ne Episcopus crimen Metropolitani sui ad alium quam ad Primatem, aut ad Sedem Apostolicam deferret. Fuit Anicetus Syrus, est nomen ipsius græcum ἀνίκητος, latine invictus, ab alpha privativo & νικάω vinco. colitur ab Ecclesia 17. Aprilis. sedit annos octo, menses fere novem.

Corona in capite Clericorum rasa.

Archiepiscopi non sunt Primates passim vocandi.

13. SOTER Pontifex re & nomine Ecclesiæ salutaris. Σω-

Σωτὴρ idem est quod latine Salvator, hebraice Jesus. Præter pietatem singularem, in rebus deliberandis egregii consilii fuit, erga omnes se adeuntes comis & benignus, ecclesiasticaque eloquentia insignis. Sancivit ne ullus post cibum potumve, seu quodlibet minimum sumptum Missam facere, neque absque patentis necessitatis interventu eam imperfectam relinquere audeat: Ideoque præcepit, ut Sacrificans habeat secum adjutorem Sacerdotem, ut si aliquo casu ille, qui sacrificium incepit turbatus, vel ad terram elisus fuerit, a tergo semper habeat qui ejus vices prosequatur intrepidus. Voluit item juxta Anacleti constitutionem, ut nullus Presbyter Missarum Solemnia celebrare præsumat, nisi duobus ad minimum præsentibus, sibique respondentibus, & ipse tertius habeatur Sacerdos. Quia cum ab ipso dicitur Dominus vobiscum, & Orate Fratres, aptissime convenit, ut ipsius salutationi præsentes respondeant. Idem sancivit ne sacræ virgines vasa sacra & pallas attingerent, neve thuris ministerio in Ecclesia uterentur: idque contra Montanum Hæreticum, cujus secta feminas sa-

Missa a jejuno celebranda, neque imperfecta relinquenda. Deficiente in Missa sacerdote, alius suppleat.

Missam audientes Sacerdoti respondeant.

Sacræ Virgines vasa sacra non tangant, nec thus ministrent.

ſacris Myſteriis immiſcebat. Idem ſtatuit, ut Chriſti Corpus in Cœna Domini ab omnibus ſumeretur, exceptis iis qui propter grave peccatum id facere prohiberentur. Euariſti decretum de Benedictione ſacerdotali, & conſenſu Parentum Matrimoniis adhibendo renovavit: Ideo enim dicuntur Sponſus & Sponſa, quia ante Matrimonium a parentibus ex utraque parte ſpondebantur. Colitur ab Eccleſia 22. Aprilis. Fuit Italus, Fundis in Campania natus, ſedit annis quatuor, tredecim diebus minus.

Omnium in Cœna Domini communio.

Benedictio ſacerdotalis, & conſenſus parentum ad matrimonium.

14. ELEUTHERIUS Græcus, uti nomen indicat, liberatorem ſeu ſervatorem ſignificans, ab ἐλευθερόω libero; quod re ipſa erat: nam ipſius tempore ſumma pace & quiete (ut Breviarium Romanum 26. Maji ait) fruebatur Eccleſia Dei a perſecutoribus libera. Ad hunc Pontificem Lucius Britannorum Rex circa finem ſecundi ſæculi extinctam Religionem Chriſtianam reſtaurare cupiens, quam Joſeph ab Arimathia, qui Chriſti corpus ſepelivit, in ea inſula primum prædicaverat, ſupplices literas miſit, ut ſe ac ſuos in Chri-

Converſio prima & ſecunda Anglorum ad Fidem Chriſti.

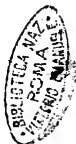
Christianorum numerum reciperet: uti narrat Gildas vetustissimus illius Gentis Scriptor; & Tertullianus vicinus illorum temporum, Britannorum inaccessa Romanis loca subdita tunc Christo fuisse scribit: quamobrem Fugatium & Damianum, pios & doctos viros, misit in Britanniam, per quos Rex & reliqui fidem susceperunt; cui fideliter adhaeserunt, quoadusque erupit furor Diocletiani Imperatoris; nam deinde, teste Gilda, ob immanitatem persecutionis Religio ita refrixit, ut poene extincta, tandem a S. Gregorio Magno, missis eo doctis & sanctis viris Augustino aliisque Monachis sub finem saeculi Christiani quinti, renovata fuerit, quam usque ad saeculum quintumdecimum per mille circiter annos integram inviolatamque conservarunt: & circa annum Christi 1534. per turpissimum ab Ecclesia Catholica schisma se obstinate retraxerunt, in quo schismate adhuc hodie pertinacissime perseverant. Scripsit Eleutherius Galliae Provinciis, nullas escas superstitiose refutari debere, quoniam Deus universas ad victum fidelibus suis tribuit, Matth. 5. & Actor. 10. idque contra En-

Anglorum post mille annos ab Ecclesia Cath. defectio.

Encratitarum hæresim, quæ non solum carnes, sed etiam nuptias damnabat. Noluit præterea quempiam de gradu suo dejici, nisi prius accusatus, reus criminis convinceretur: exemplo Salvatoris, qui scelus Judæ, licet furis, & proditoris, nondum tamen convicti, ita æque tulit, ut quidquid interim pro dignitate Apostolica egisset, ratum firmumque esse voluerit. Postquam sedisset annis quindecim, incompertum est quo mortis genere sublatus fuerit: nisi quod in antiquis Martyrologiis Martyr reperitur adscriptus, & Ecclesia illum 26. Maji pro tali colit: cum alioqui certum sit Martyris nomen apud Tertullianum, Cyprianum, & alios plerosque antiquorum tribui consuevisse non iis tantum qui mortem, sed etiam qui cruciamentum aliquod Christi causa subiissent; qui & dicti reperiuntur Confessores, cum, si utriusque vocis vim expendas, idem sint; nam μάρτυρ latine testem significat: & quod Martyres sanguine fecerunt, confessione sua alii Sancti fidem Christi testati sunt. hinc in Martyrol. Romano multi vocantur simpliciter Episcopi, alii Episcopi & Confessores; de quo vide

Accusati, non convicti, non damnandi.

Martyr Græce idem quod Latine Confessor.

de notas Baronii ad Martyrol. die 2. Januarii, ad illa verba: *Passio Beati Isidori Episcopi*, & alterius ibidem *Isidori Episcopi*, *&* *Confessoris*: ac Onomasticum huic additum in vocibus *Confessor*, *&* *Martyrologium*.

15. VICTOR Primus. Initio Ecclesiæ Baptisma conferebatur omni tempore, & qualibet aqua, ut omnes in viam fidei facilius adducerentur; sed crescente Religionis honore, & numero fidelium aucto, ordinatum fuit ad majorem Sacramenti hujus celebritatem, ut solummodo conferretur in Paschate, & Pentecoste, per aquam tunc benedictam: uti patet ex decreto hujus Victoris, quod extat de Consecr. dist. 5. c. Celebritatem: idque eo potissimum, ut qui baptizari vellent, mysteriis fidei melius imbuerentur; integroque anno catechizabantur, & tempore præsertim Quadragesimæ concionibus intererant: unde S. Cyrillus Hierosolymitanus sermones suos indigitat Catecheses, quos habuit tempore Quadragesimæ ad Catechumenos sive Baptizandos: quæ consuetudo duravit usque ad tempora Caroli Magni,

Solemnis Baptismus in Paschate & Pentecoste.

Catechismus & Catechumenus unde dicantur, vide Onomast.

gni, & Ludovici Pii, ut ait S. Thomas; quando ordinatum fuit, ad multa inconvenientia vitanda, ut omni tempore Baptiſma conferretur, retenta nihilominus veteri conſuetudine benedicendi Fontes Baptiſmales ſingulis annis in Sabbato Sancto, & Vigilia Pentecoſtes; atque offerendi in Miſſa *Pro his quoque, quos Deus regenerare dignatus eſt ex aqua & Spiritu Sancto, tribuens eis remiſſionem omnium peccatorum*: uti per Octavam Paſchatis & Pentecoſtes adhuc dicitur in Canone Miſſæ. Victor hic confirmavit decretum Pii, ut Sacrum Paſcha die Dominico celebraretur: qui ritus ut poſtea in mores induceretur, habita ſunt multis in locis Concilia; & in Nicæna denique prima Synodo ſancitum eſt, ut Paſchæ dies feſtus poſt quartam decimam lunam ageretur; ne Chriſtiani Judæos imitari viderentur, qui in quamcumque hebdomadis diem Luna decimaquarta, poſt æquinoctium vernum, incidiſſet, Paſcha celebrare ſoliti ſunt: ne Chriſtiani cum Judæis illud celebrantes eorum ſceleribus in occidendo Chriſto commiſſis conſortes eſſe videantur. hinc die Dominico proximo ſequente Paſcha

Benedictio Fontis Baptiſm. pridie Paſch. & Pentecoſtes.

Differentia inter Paſcha Judæorum, & Chriſtianor.

Chri-

Christianum, quod est Christi Resurrectio, quæ ista die contigit, celebrari decretum fuit; uti Sabbatum in diem Dominicam mutatum; & dies Veneris, quam Gentiles ludis, epulis, & variis nequitiis traducebant, in mœrorem & luctum, ac jejunium, ob Christi mortem eo die toleratam, conversa est. & quamvis Victor primum decrevisset, ut Baptismus tantummodo per aquam in Paschate & Pentecoste benedictam conferretur: statuit tamen postea, ut quavis aqua, modo naturali, si necessitas cogeret, quicumque baptizari posset. Scripsit de Quæstione Paschæ, & alia quædam opuscula. Fuit Afer, seditque annis novem.

Quavis aqua naturali baptizare licet.

Anno Christi 200.

16. ZEPHYRINUS indixit omnibus Christianis, si ad pubertatis annos pervenerint, communicare in Paschate. Decrevit quod Calices & Patenæ essent vitreæ, non ligneæ, prout ante erant; idque propter ligni porositatem. hanc tamen constitutionem sequentes Pontifices irritaverunt, decernentes ut calices fierent ex auro, argento, vel saltem stanno; non ex ære, ob æruginem, & tetrum saporem quem æs creat. Sancivit,

Communio in Paschate.
Calices lignei, deinde vitrei, tandem ex metallo.

civit, ut qui ordinandi essent, opportuno tempore, & multis præsentibus Clericis ac Laicis de more sacris initiarentur; doctique ac spectatæ vitæ homines ad id officii munus deligerentur. Decrevit præterea, ut rem divinam facienti Episcopo Sacerdotes omnes honoris & reverentiæ gratia astarent. idem instituit ut Patriarcha, Primas, Metropolitanus adversus Episcopum non ferant sententiam, nisi Apostolica auctoritate fulti. promulgavit etiam edictum de recipiendis mœchis pœnitentibus, indeque obstrepentem Tertullianum, qui illos non recipiendos tenebat, anathemate multavit. festum ejus agitur 26. Augusti. Sedit annos octodecim, nativitate Romanus, nomine Græcus, quod a Zephyro vento, qui quasi Ζωοφορὸς, id est vitam afferens, dicitur: quia eo flante, terra hieme mortua, vere reviviscit; ita Zephyrinus latine vivificans reddi possit.

Doctis ac probis ord. sacri multis præsentibus conferendi.

Episcopo sacrificanti adstent sacerd.

Episcopi a solo Papa condemnandi.

Mœchi pœnitentes recipiendi.

17. CALIXTUS Primus, vel, uti correctius scribitur, CALLISTUS Κάλλιστος, pulcherrimus sive optimus; ordinavit ut Clerici ad sacros Ordines promovendi uxoribus abstinerent; pro-

Continentia sacris ordinibus annexa.

Matrimonium prohibitum inter consanguin. hibuit Matrimonium inter consanguineos : eos Hæreticos censuit, qui arbitrabantur, Sacerdotes post admissum crimen, etiamsi dignam pœnitentiam subiissent, ad pristinos honores redire non posse. constituit *Quatuor* anni *Tempora*, quibus jejunium ex Apostolica traditione acceptum ab omnibus servaretur, idque pro fructibus terræ; juxta prophetiam Zachariæ c. 8. *Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium septimi, & jejunium decimi erit domui Judæ in gaudium & lætitiam & solemnitates præclaras.* quia sicut replemur a Domino frumento, vino, & oleo ad alenda corpora, ita repleamur jejunio ad alendas animas. Ædificavit Basilicam S. Mariæ trans Tyberim : & in via Appia vetus Cœmeterium ampliavit, in quo multi sancti Sacerdotes & Martyres sepulti sunt, quod ab eo Callisti Cœmeterium est appellatum; uti Breviar. Rom. 14. Octobris. fuit Romanus, seditque annos quinque.

Jejunium Quatuor Temporum.

Cœmeterium Callisti.

18. URBANUS Primus, vasa pro sacro ministerio jussit fieri ex argento & auro, exclusis propter fragilitatem vitreis. Ex institutione Christi, & Apostolorum

Vasa sacra argentea & aurea.

lorum traditione statuit, ut quisque baptizatus, deinde Chrismate confirmaretur; idque per manus Episcopales: nam & ab Episcopis Chrisma conficitur, & ipsi in Apostolorum locum successerunt; qui soli leguntur Act. 8. & 19. quod super baptizatos manus imponebant, & accipiebant Spiritum sanctum: ita ut ratione non careat Sacramentum Confirmationis a solis Episcopis conferri. Urbani institutum est, ut Ecclesia fundos ac reditus a Fidelibus oblatos reciperet, partireturque proventus Clericis omnibus viritim, nihilque cujuspiam privatum esset; sed in commune bonum: quod hodie inter Clericos obsolevit. Ipse de bonis Ecclesiæ attributis scripsit his verbis: *Ipsæ res Fidelium, quæ Domino offeruntur, non debent in alios usus quam Ecclesiasticos, & Christianorum fratrum vel indigentium converti; quia vota sunt Fidelium, & pretia peccatorum, ac patrimoni a pauperum*: ut Brev. ipsius festo 25. Maji. Rationem alibi addit, cur sedes Episcoporum excelsæ, & paratæ sive ornatæ, ut throni habeantur in Ecclesiis: scilicet ob traditam eis a Domino potestatem judicandi, & solvendi

Confirmatio per manus Episcopi conferenda.

Ecclesiæ fundi & reditus. Quomodo dispensandi.

Sedes Episcopi excelsæ & ornatæ.

atque ligandi; quare etiam tribunalia dicuntur. fuit ipse nobilis Romanus, & magnam partem Romanæ nobilitatis, interque alios S. Cæciliam cum sponso suo Valeriano, & fratre Tiburtio ad Christum convertit. sedit annos 6. menses 7. dies 4.

19. PONTIANUS, similiter Romanus, quatuor annorum, totidemque mensium, ac dierum vigintiquinque Pontifex, instituit Psalmos die ac nocte in Ecclesia cantari, Missæque præposuit *Confiteor*; quia *justus in principio accusator est sui*. Proverb. 18. docuit quod honorandi sint Sacerdotes; quoniam ore proprio, inquit, conficiunt Corpus Christi, illudque populis distribuunt; & panem ideo venerari & osculari solemus, ubi in terram ceciderit, quia inde Corpus Christi conficitur. festum ejus agitur 19. Novembris: qui ob præclaram Fidei confessionem multis calamitatibus afflictus in exilio vitam finiens, sine fuso sanguine Martyr ab Ecclesia colitur: quo modo inter Pontifices quinque coluntur: Marcellus, Joannes, Silverius, Martinus, & Pontianus. Joannes Stella in vitis Pontificum, quas usque ad Julium II.

Psalmorum in Ecclesia cantus. Confiteor ante Missam. Sacerdotes cur honorandi, & panis ubi cecidit cur osculandus.

Martyres sine fuso sanguine.

II. produxit, refert Cyriacum quemdam Pontiano successisse, annumque unum sedisse; sed quod contra voluntatem Patrum Papatui renunciasset, atque in comitatu S. Ursulæ Coloniam venisset, in Pontificum catalogo positus non fuit; cum tamen ipse virgo existens, cum virginibus illis Martyrio coronatus sit. Ita Joannes Stella Sacerdos Venetus; cujus fabulosæ historiæ etiam Ciaconius meminit: atque hoc perperam scriptum esse, series temporum demonstrat; nam martyrium S. Ursulæ prope duo sæcula post contigit: potuit tamen contigisse, quod in comitatu S. Ursulæ (ubi erant etiam Sacerdotes & Præsules) aliquis fuerit cæteris venerabilior, Cyriacus *Papa* dictus, quo nomine antiquitus ipsi Episcopi vocabantur, imo spectabiliores Sacerdotes: uti postea videbitur in Gregorio VII.

Papa in comitatu. 11000. Virginum: sed perperam.

20. ANTERUS, rogatus an liceret mutari Episcopum de civitate in aliam, respondit, licere quidem pro communi utilitate aut necessitate, sed non pro libitu cujusquam, aut dominatione: uti Petrus Princeps Apostolo-

Episcopi non transfe-

vendi nisi pro publica utilitate.

stolorum de Antiochia, pro publica Ecclesiæ utilitate, translatus est Romam, & quidam alii auctoritate Apostolica mutati sunt; Verum avaritiæ, vel præsumptionis, aut propriæ voluntatis causa, non sunt Episcopi mutandi de civitate in civitatem, nisi fiant Archiepiscopi. Martyrio coronatus legitur, eo quod gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivisset, & in Ecclesia recondisset; ne una cum vita bene agentium memoria aboleretur. nihil de ipso in Breviario, sed in Martyrologio 3. Januarii. fuit Pontifex unius dumtaxat anni, ipse Græcus, uti nomen Α'ντέρως, quod est contrarius amori; contra quem Platina Dialogum scripsit: ἔρως amor noxius, ἔρος amor bonus: sic Anterus accentu in penultima, est contrarius amori noxio.

Inter Conjugineos Martyrium usitatum.

21. FABIANUS, coronata per Martyrium uxore, Pontifex designatus fuit indicio columbæ e sublimi devolantis, ejusque capiti insidentis. De ipso narrat Breviar. Rom. 20. Januarii, quod *septem Diaconis septem urbis regiones divisit, qui pauperum curam haberent*. Diaconorum vestis

Dalmaticas, apertas, & laxas habens manicas, indicium est liberalitatis quam exercebant ipsi erga pauperes: totidem Subdiaconos creavit, qui res gestas martyrum a septem Notariis per Clementem institutis scriptas colligerent, & in ordinem redigerent. statuit ut quotannis feria quinta in Cœna Domini, vetere combusto, Chrisma renovaretur. ad Presbyterii ordinem triginta annorum ætatem requisivit: quia ipse Dominus illa ætate Baptizatus, tunc docere cœpit. Presbyteros non accusandos aut reprehendendos dixit; quia eorum causas sibi Dominus reservare voluit, & suo judicio vindicare; tolerandos eos potius a fidelibus, quam exprobrandos, & veluti paleam cum tritico, usque ad ultimum ventilabrum relinquendos; & sicut pisces malos cum bonis, usque ad segregationem, quæ futura est in littore maris, id est in fine seculi. Idem Presbyteros illiteratos celebrare vetuit: prohibuitque ne quis fidelis ex consanguineis uxorem duceret usque ad quintum, exclusive, consanguinitatis gradum. fuit Fabianus Romanus annorum quindecim sanctissimus Pontifex.

Diaconi pauperum curatores: eorum vestis cur laxa.

Presbyter. ætas annorum 30.

Inter Consanguineos Matrimonium vetitum.

22. CORNELIUS ad Pontificatum non subito pervenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, ad sacerdotii sublime fastigium ascendit: neque vim fecit ut Pontifex fieret, sed vim ipse passus est, ut Pontificatum coactus acciperet, ut sanctus Cyprianus ait; qui & modum tunc eligendi Pontificis Maximi ita tradit: Primo divinum aliquod indicium praecedebat, ut quem Deus vellet eligi, signo aliquo admoneret; idque Apostolico more: de eo igitur, qui judicio Dei praelectus erat, coacto Presbyterio, (hoc enim nomine sacra illa comitia dicebantur) rogabatur singulorum sententia: eorum itidem votum & testimonium explorabatur, qui plebis totius vicem repraesentabant: *oportet enim illum testimonium habere bonum ab his qui foris sunt. ad Tim.* 3. admittebantur aeque ad comitia, si qui aderant in Urbe Episcopi cum praerogativa suffragii; quod vero ad plebis in electione officium spectabat, sic delegati aderant, ut de ordinandi anteacta vita testimonium ferrent, non autem quod ferendi suffragii jus haberent, ut docet Cyprianus, suffra-

Modus eligendi summum Pontificem.

Cur delegati ex plebe ad electionem Pontificis admissi.

fragium ad Clerum, judicium seu testimonium ad plebem referens; licet hoc ipsum alibi appellet etiam suffragium. Sub Cornelio contigit primum in Ecclesia schisma: Novatus Episcopus Africanus videns Novatianum Presbyterum Romanum, qui ex Philosophia & dicendi peritia magnum sibi factum comparasset, ob Cornelii electionem invidiæ stimulis agitari, cœpit una cum illo adversus Cornelium agere; ita ut Novatianus per nonnullos rudiores ac simpliciores Episcopos, eosque ebrios redditos clandestine ordinatus fuerit in Romanum Episcopum: sed quomodo hi errorem suum deposuerint, & Cornelium Papam legitimum agnoverint, vide Cypr. ad Antonianum. Novatianus vero in hæresim lapsus (a quo secta Novatianorum) asserebat lapsorum peccatum esse irreconciliabile, neque ulla medicina aut pœnitentia curari vel remitti posse: & sic negabat articulum Symboli Apostolici, *Remissionem peccatorum*, & claves universaliter datas Petro ligandi atque solvendi: & plures alios errores discipuli ejus adjunxerunt. ipse tempore Xysti Secundi Romæ occisus, martyr Satanæ

Primum in Ecclesia Schisma.

Novatianus contra Cornelium.

Hæresis Novatianorum.

effectus est; ipsiusque aliquot in Episcopatu successores ducentis prope annis usque ad Cœlestini primi Pontificatum permanserunt; a quo deinceps publice Episcopum habere prohibiti sunt. Fuit Cornelius Romanus, vixitque in Pontificatu circiter annos duos. vetuit a Sacerdotibus & Dei ministris exigi sacramentum juramenti, nisi pro confirmatione veræ Fidei. quomodo cum Lucina femina sanctissima, corpora Apostolorum Petri & Pauli e Catacumbis in locum opportuniorem transtulerit, videatur Brev. Rom. 16. Septemb. & quid sint Catacumbæ, Onomasticum huic Notitiæ additum.

Clericis jurare non licet, nisi pro confirmatione veræ fidei.

23. LUCIUS Primus, unus ex Presbyteris Confessoribus, qui cum Cornelio ad Centum Cellas, sub Imperatoribus Gallo & Volusiano in exilium missi fuerant, mandavit eligi continentes altaris ministros, iisque prohibuit contubernia & frequentationes cum mulieribus: & ut nullus clericus cum extranea habitet femina, nisi forte soror, aut proxima fuerit; idque cum maxima solicitudine fiat: non enim, ait, ignoro malitias Satanæ. Summa

Clerici continentes non cohabitent mulieribus.

ma Conciliorum habet quod ipſe præceperit, ut duo Presbyteri & tres Diaconi in omni loco Epiſcopum comitarentur, propter teſtimonium Eccleſiaſticum. vide ſupra in Euariſto, qui ſimile quid ordinavit. ſub hoc Pontifice obiit Origenes, de quo dictum antiquitus: *Ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo pejus*. antea ſub Zephyrino martyrio affectus fuerat Leonides Origenis Pater (de quo Martyrologium 22. Aprilis) qui apud Suidam Epiſcopus & Martyr fuiſſe legitur; quem filius ſcriptis hortatus eſt ſubire Martyrium, agereque conſtantiſſime: quod & explevit, capite abſciſſo, Origenem juvenem 17. annorum orbum relinquens; quem niſi mater multis artibus avocaſſet, martyrii ſitim, ad quod anhelaverat, expleſſet. poſt patris igitur necem, una cum matre, & aliis ſex fratribus minoribus natu orbus relictus, cœpit literas humaniores profiteri Alexandriæ, & ex proventibus perceptis matrem viduam, & fratres aluit; rem enim familiarem, ob confeſſionem Chriſti, Fiſcus occupaverat. deinde poſt Clementem Alexandrinum (Stromatæum dictum, ob libros Stromatum quos

Origenes Leonidis Martyris filius.

Stroma quid, vide Onomaſtic.

cum passim vocantur) ex Philosopho Græco Atheniensi Christi discipulus, sæviente crudeli Valeriani persecutione, ob denegatum Martis simulacro sacrificium capite truncatur, cum sedisset tantum menses undecim, dies duodecim, & sancto Laurentio Archidiacono suo (quem ante Pontificatum in Hispania prædicans, inter alios Christo lucratus fuerat, & secum Romam adduxerat) Martyrii coronam prædixisset; qui se ad Martyrium non simul duci, talibus inter alia verbis conquerebatur: *Experire utrum idoneum Ministrum elegeris: cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem, cui consummandorum consortium Sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas?* Cum Fideles sub utraque specie communicarent, Sacerdos Christi Corpus, Diaconus Sanguinem fidelibus dispensabat; vide lectiones secundi nocturni 13. Augusti in Breviar. Rom.

Diaconi sanguinem Christi fidelibus dispensare solebant.

26. DIONYSIUS Presbyteris Romanis Ecclesias & Cœmeteria in Urbe divisit, Parochias & Diœceses foris distribuit, quo quisque finibus suis limitibusque contentus esset, nec alte-

Diœceses, Parochiæ, & Cæmeteria.

alterius administrationi se quisquam ingereret: ac scripsit de Parochiarum divisione, item de Sanctissima Trinitate, ac Christi Divinitate, adversus Arianas & Sabellianas hæreses. de eo Martyrologium 26. Decembris narrat, quod *multis pro Ecclesia Dei impensis laboribus, fidei documentis clarus effulsit*. nomen Dionysius venit à διονύω, id est vino infercio, unde Bacchus Διόνυσος dictus est; διονύσιος Bacchicus, & διονύσια Bacchi sacra sive Bacchanalia. nil mirum Sanctos interdum habuisse profana nomina; Paganismus adhuc vigebat. vide indicem Martyrologii Romani, ubi Bacchus, Mercurius, & Apollo, Divorum etiam nomina invenies. fuit Dionysius Monachus Græcus, duodecim annorum Pontifex. Carmelitæ ipsum, uti supra Telesphorum, esse sui Ordinis tenent: nonnulli eum ignotis parentibus ortum, spurium indigitant. vide Pontum Heuterum tractatu de libera hominis nativitate.

Profana etiam Sanctorum nomina.

27. FELIX Primus, Martyrum gloriæ consulens, constituit ut Missa super memorias & sepulchra eorum celebraretur, & ubi

Corpora & Lipsana Sanctorum sub altaribus inclusa.

atque ligandi; quare etiam tribunalia dicuntur. fuit ipse nobilis Romanus, & magnam partem Romanæ nobilitatis, interque alios S. Cæciliam cum sponso suo Valeriano, & fratre Tiburtio ad Christum convertit. sedit annos 6. menses 7. dies 4.

19. PONTIANUS, similiter Romanus, quatuor annorum, totidemque mensium, ac dierum vigintiquinque Pontifex, instituit Psalmos die ac nocte in Ecclesia cantari; Missæque præposuit *Confiteor*; quia *justus in principio accusator est sui*. Proverb. 18. docuit quod honorandi sint Sacerdotes; quoniam ore proprio, inquit, conficiunt Corpus Christi, illudque populis distribuunt; & panem ideo venerari & osculari solemus, ubi in terram ceciderit, quia inde Corpus Christi conficitur. festum ejus agitur 19. Novembris: qui ob præclaram Fidei confessionem multis calamitatibus afflictus in exilio vitam finiens, sine fuso sanguine Martyr ab Ecclesia colitur: quo modo inter Pontifices quinque coluntur: Marcellus, Joannes, Silverius, Martinus, & Pontianus. Joannes Stella in vitis Pontificum, quas usque ad Julium

Psalmorum in Ecclesia cantus. Confiteor ante Missam.

Sacerdotes cur honorandi, & panis ubi cecidit cur osculandus.

Martyres sine fuso sanguine.

II. produxit, refert Cyriacum quemdam Pontiano successisse, annumque unum sedisse; sed quod contra voluntatem Patrum Papatui renunciasset, atque in comitatu S. Ursulæ Coloniam venisset, in Pontificum catalogo positus non fuit; cum tamen ipse virgo existens, cum virginibus illis Martyrio coronatus sit. Ita Joannes Stella Sacerdos Venetus; cujus fabulosæ historiæ etiam Ciaconius meminit: atque hoc perperam scriptum esse, series temporum demonstrat; nam martyrium S. Ursulæ prope duo sæcula post contigit: potuit tamen contigisse, quod in comitatu S. Ursulæ (ubi erant etiam Sacerdotes & Præsules) aliquis fuerit cæteris venerabilior, Cyriacus *Papa* dictus, quo nomine antiquitus ipsi Episcopi vocabantur, imo spectabiliores Sacerdotes: uti postea videbitur in Gregorio VII.

Papa in comitatu. 11000. Virginum: sed perpetram.

20. ANTERUS, rogatus an liceret mutari Episcopum de civitate in aliam, respondit, licere quidem pro communi utilitate aut necessitate, sed non pro libitu cujusquam, aut dominatione: uti Petrus Princeps Apo-

Episcopi non transfe-

mendi nisi pro publica utilitate. stolorum de Antiochia, pro publica Ecclesiæ utilitate, translatus est Romam, & quidam alii auctoritate Apostolica mutati sunt; Verum avaritiæ, vel præsumptionis, aut propriæ voluntatis causa, non sunt Episcopi mutandi de civitate in civitatem, nisi fiant Archiepiscopi. Martyrio coronatus legitur, eo quod gesta Martyrum diligenter a Notariis exquisivisset, & in Ecclesia recondisset; ne una cum vita bene agentium memoria aboleretur. nihil de ipso in Breviario, sed in Martyrologio 3. Januarii. fuit Pontifex unius dumtaxat anni, ipse Græcus, uti nomen Ἀντέρως, quod est contrarius amori; contra quem Platina Dialogum scripsit: ἔρως amor noxius, ἐρὸς amor bonus: sic Anterus accentu in penultima, est contrarius amori noxio.

21. FABIANUS, coronata per Martyrium uxore, Pontifex designatus fuit indicio columbæ e sublimi devolantis, ejusque capiti insidentis. De ipso narrat Breviar. Rom. 20. Januarii, quod *septem Diaconis septem urbis regiones divisit, qui pauperum curam haberent.* Diaconorum vestis

Dal-

Dalmaticas, apertas, & laxas habens manicas, indicium est liberalitatis quam exercebant ipsi erga pauperes: totidem Subdiaconos creavit, qui res gestas martyrum a septem Notariis per Clementem institutis scriptas colligerent, & in ordinem redigerent. statuit ut quotannis feria quinta in Cœna Domini, vetere combusto, Chrisma renovaretur. ad Presbyterii ordinem triginta annorum ætatem requisivit: quia ipse Dominus illa ætate Baptizatus, tunc docere cœpit. Presbyteros non accusandos aut reprehendendos dixit; quia eorum causas sibi Dominus reservare voluit, & suo judicio vindicare; tolerandos eos potius a fidelibus, quam exprobrandos, & veluti paleam cum tritico, usque ad ultimum ventilabrum relinquendos; & sicut pisces malos cum bonis, usque ad segregationem, quæ futura est in littore maris, id est in fine seculi. Idem Presbyteros illiteratos celebrare vetuit: prohibuitque ne quis fidelis ex consanguineis uxorem duceret usque ad quintum, exclusive, consanguinitatis gradum. fuit Fabianus Romanus annorum quindecim sanctissimus Pontifex.

Diaconi pauperum curatores: eorum vestis cur laxa.

Presbyter. ætas annorum 30.

Inter Consanguineos Matrimonium vetitum.

22. CORNELIUS ad Pontificatum non subito pervenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, ad sacerdotii sublime fastigium ascendit: neque vim fecit ut Pontifex fieret, sed vim ipse passus est, ut Pontificatum coactus acciperet, ut sanctus Cyprianus ait; qui & modum tunc eligendi Pontificis Maximi ita tradit. Primo divinum aliquod indicium præcedebat, ut quem Deus vellet eligi, signo aliquo admoneret; idque Apostolico more: de eo igitur, qui judicio Dei præelectus erat, coacto Presbyterio, (hoc enim nomine sacra illa comitia dicebantur) rogabatur singulorum sententia: eorum itidem votum & testimonium explorabatur, qui plebis totius vicem repræsentabant: *oportet enim illum testimonium habere bonum ab his qui foris sunt.* 1. *ad Tim.* 3. admittebantur æque ad comitia, si qui aderant in Urbe Episcopi cum prærogativa suffragii; quod vero ad plebis in electione officium spectabat, sic delegati aderant, ut de ordinandi anteacta vita testimonium ferrent, non autem quod ferendi suffragii jus haberent, ut docet Cyprianus, suffra-

Modus eligendi summum Pontificem.

Cur delegati ex plebe ad electionem Pontificis admissi.

fragium ad Clerum, judicium seu testimonium ad plebem referens; licet hoc ipsum alibi appellet etiam suffragium. Sub Cornelio contigit primum in Ecclesia schisma: Novatus Episcopus Africanus videns Novatianum Presbyterum Romanum, qui ex Philosophia & dicendi peritia magnum sibi factum comparasset, ob Cornelii electionem invidiæ stimulis agitari, cœpit una cum illo adversus Cornelium agere; ita ut Novatianus per nonnullos rudiores ac simpliciores Episcopos, eosque ebrios redditos clandestine ordinatus fuerit in Romanum Episcopum: sed quomodo hi errorem suum deposuerint; & Cornelium Papam legitimum agnoverint, vide Cypr. ad Antonianum. Novatianus vero in hæresim lapsus (a quo secta Novatianorum) asserebat lapsorum peccatum esse irreconciliabile, neque ulla medicina aut pœnitentia curari vel remitti posse: & sic negabat articulum Symboli Apostolici, *Remissionem peccatorum*, & claves universaliter datas Petro ligandi atque solvendi: & plures alios errores discipuli ejus adjunxerunt. ipse tempore Xysti Secundi Romæ occisus, martyr Satanæ

Primum in Ecclesia Schisma.

Novatianus contra Cornelium.

Hæresis Novatianorum.

effectus est; ipsiusque aliquot in Episcopatu successores ducentis prope annis usque ad Cœlestini primi Pontificatum permanserunt; a quo deinceps publice Episcopum habere prohibiti sunt. Fuit Cornelius Romanus, vixitque in Pontificatu circiter annos duos. vetuit a Sacerdotibus & Dei ministris exigi sacramentum juramenti, nisi pro confirmatione veræ Fidei. quomodo cum Lucina femina sanctissima, corpora Apostolorum Petri & Pauli e Catacumbis in locum opportuniorem transtulerit, videatur Brev. Rom. 16. Septemb. & quid sint Catacumbæ, Onomasticum huic Notitiæ additum.

Clericis jurare non licet, nisi pro confirmatione veræ fidei.

23. LUCIUS Primus, unus ex Presbyteris Confessoribus, qui cum Cornelio ad Centum Cellas, sub Imperatoribus Gallo & Volusiano in exilium missi fuerant; mandavit eligi continentes altaris ministros, iisque prohibuit contubernia & frequentationes cum mulieribus: & ut nullus clericus cum extranea habitet femina, nisi forte soror, aut proxima fuerit; idque cum maxima solicitudine fiat: non enim, ait, ignoro malitias Satanæ. Summa

Clerici continentes non cohabitent mulieribus.

ma Conciliorum habet quod ipse præceperit, ut duo Presbyteri & tres Diaconi in omni loco Episcopum comitarentur, propter testimonium Ecclesiasticum. vide supra in Euaristo, qui simile quid ordinavit. sub hoc Pontifice obiit Origenes, de quo dictum antiquitus: *Ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo pejus.* antea sub Zephyrino martyrio affectus fuerat Leonides Origenis Pater (de quo Martyrologium 22. Aprilis) qui apud Suidam Episcopus & Martyr fuisse legitur; quem filius scriptis hortatus est subire Martyrium, agereque constantissime: quod & explevit, capite abscisso, Origenem juvenem 17. annorum orbum relinquens; quem nisi mater multis artibus avocasset, martyrii sitim, ad quod anhelaverat, explesset. post patris igitur necem, una cum matre, & aliis sex fratribus minoribus natu orbus relictus, cœpit literas humaniores profiteri Alexandriæ, & ex proventibus perceptis matrem viduam, & fratres aluit; rem enim familiarem, ob confessionem Christi, Fiscus occupaverat. deinde post Clementem Alexandrinum (Stromatæum dictum, ob libros Stromatum quos

Origenes Leonidis Martyris filius.

Stroma quid, vide Onomastic.

scripsit) præceptorem suum, Catecheseos in Ecclesia Alexandrina magister fuit. Ὠριγένης latine monte genitus sonat, sive montanus: fuit nomine & scriptis Græcus, uti Tertullianus latinus, quasi ter, & maxime Tullianus, sive Ciceronianus, ac Latinorum Architheologus; sed decrepita ætate in Montanam hæresim lapsus est. nota quod Tertullianus obiit senex anno Christi 215. cum Origenes juvenis esset, qui obiit ejusdem sæculi anno 256. ætatis suæ 69. hinc dicitur passim in concionibus teutonicis: *den ouden Tertullianus: den gheleerden Origenes*. Fuit Lucius Romanus, unius dumtaxat anni, & 4. mensium Pontifex; cujus commemoratio fit in Breviar. Rom. 4. Martii.

Tertullianus senex, quando Origenes juvenis.

24. STEPHANUS Primus, Lucii Archidiaconus, eligitur in Pontificem: sub ipso Synodus celebrata fuit in Africa, ad quam inter alia, perlata est querela, quod moriens Christianus homo Presbyterum filiis suis tutorem ex testamento nominasset, contra Ecclesiæ Canones; quod facinus severe admodum ulta S. Synodus secundum antiquam disci-

Sacerdotes tutores esse non possunt. de quo vide egregiam Cypriani epist. 9. l. 1.

pli-

plinam censuit, ne pro eodem defuncto sacrificium offerretur, aut preces frequentarentur in Ecclesia: ut sic cæteris daretur exemplum, ne quis Sacerdotes, Dei ministerio, & altari mancipatos, curis sæcularibus implicaret: hodie bene secus fit. instituit Stephanus benedici indumenta ad usum sacrorum, utque sacerdotes & diaconi nusquam sacris vestibus nisi in Ecclesia uterentur: sæcularibusque interdixit, ne auderent vestes sacras usurpare; ne si secus facerent, pœnam Regis Balthasaris subirent, qui vasa sacra manibus impuris tractare ausus, profanis usibus ea adhibuit, & subito a Deo punitus fuit: idem Baptizatos ab hæreticis iterum baptizari vetuit: quod de iis intelligendum est, qui forma Ecclesiæ consueta ab hæreticis baptizati essent. alia quæ fecit & passus est, vide in Breviar. Roman. 2. Augusti. fuit Romanus, annorum trium totidemque mensium Pontifex. Nomen Στέφανος latine corona, satis notum est.

Benedictio sacrorum indumentorum, eorumque usus extra Ecclesiam prohibetur.

Baptizati ab hæreticis legitima Ecclesiæ forma non rebaptizandi.

25. XYSTUS Secundus, sive Junior (ita enim secundi ejusdem nominis in vitis Pontifi-

cum passim vocantur) ex Philosopho Græco Atheniensi Christi discipulus, sæviente crudeli Valeriani persecutione, ob denegatum Martis simulacro sacrificium capite truncatur, cum sedisset tantum menses undecim, dies duodecim, & sancto Laurentio Archidiacono suo (quem ante Pontificatum in Hispania prædicans, inter alios Christo lucratus fuerat, & secum Romam adduxerat) Martyrii coronam prædixisset; qui se ad Martyrium non simul duci, talibus inter alia verbis conquerebatur: *Experire utrum idoneum Ministrum elegeris: cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem, cui consummandorum consortium Sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas?* Cum Fideles sub utraque specie communicarent, Sacerdos Christi Corpus, Diaconus Sanguinem fidelibus dispensabat; vide lectiones secundi nocturni 13. Augusti in Breviar. Rom.

Diaconi sanguinem Christi fidelibus dispensare solebant.

26. DIONYSIUS Presbyteris Romanis Ecclesias & Cœmeteria in Urbe divisit, Parochias & Diœceses foris distribuit, quo quisque finibus suis limitibusque contentus esset, nec alte-

Diœceses, Parochiæ, & Cœmeteria.

alterius administrationi se quisquam ingereret: ac scripsit de Parochiarum divisione, item de Sanctissima Trinitate, ac Christi Divinitate, adversus Arianas & Sabellianas hæreses. de eo Martyrologium 26. Decembris narrat, quod *multis pro Ecclesia Dei impensis laboribus, fidei documentis clarus effulsit*. nomen Dionysius venit a διονύω, id est vino infercio, unde Bacchus Διόνυσος dictus est; διονύσιος Bacchicus, & διονύσια Bacchi sacra sive Bacchanalia. nil mirum Sanctos interdum habuisse profana nomina; Paganismus adhuc vigebat. vide indicem Martyrologii Romani, ubi Bacchus, Mercurius, & Apollo, Divorum etiam nomina invenies. fuit Dionysius Monachus Græcus, duodecim annorum Pontifex. Carmelitæ ipsum, uti supra Telesphorum, esse sui Ordinis tenent: nonnulli eum ignotis parentibus ortum, spurium indigitant. vide Pontum Heuterum tractatu de libera hominis nativitate.

Profana etiam Sanctorum nomina.

27. FELIX Primus, Martyrum gloriæ consulens, constituit ut Missa super memorias & sepulchra eorum celebraretur, & ubi

Corpora & Lipsana Sanctorum sub altaribus inclusa.

ubi sepulchra talia non essent, ponerentur Reliquiæ Martyrum sub altari: quod hodie adhuc fit in altarium consecratione; & alveus in quo Reliquiæ ponuntur vocatur Sepulchrum, idque secundum illud Apoc. 6. *Vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei &c.* unde clare demonstratur altaria esse Sepulchra Martyrum; hinc absque eorum Lipsanis altaria non consecrantur. idem decrevit, si de consecratione templi alicujus ob vetustatem & abolitionem monimentorum ambigeretur, denuo consecrari posse: *nec enim* (ut ipse ait) *iteratum dicitur, quod factum esse nescitur*: fuit Felix Romanus annorum duorum Pontifex.

Offertorium. 28. EUTYCHIANUS habetur auctor Offertorii in Missa, item benedictionis frugum, qualia sunt poma, uvæ, fabæ, & cætera comestibilia: idque contra Manichæos, qui tenebant poma, & fructus omnes productos esse a malo principio, ob lapsum primorum parentum: hinc illos detestabantur & maledicebant, Papa e contrario fructus benedicente, & per verbum Dei sanctificante, Deoque gratias pro illis agente tamquam

Benedictio comestibilium.

quam

quam vero Creatori & Domino. Decrevit, *quam duxit uxorem fidelis ante Baptisma, liberum esse ei hanc habere vel non habere.* contra Ebrietatem ita scripsit: *magnum malum Ebrietatis, ex quo omnia vitia pullulant, Christianis omnibus cavere præcipimus; qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum esse censemus, usque ad congruam emendationem.* item, *Episcopi & Dei Ministri non debent comessationibus & vinolentiis nimis incumbere, considerantes sententiam Domini dicentis, ne graventur corda vestra crapula & ebrietate: moderate enim cibum, & necessarium solum sumant, ut, juxta Apostolum, sobrii sint & parati ad servitium Dei.* Martyrologium Romanum 8. Decembris ait, quod per diversa loca trecentos & quadraginta duos Martyres sua manu sepelivit, quibus & ipse sociatus, sub Numeriano Imperatore Martyrio coronatus est, & in Cœmeterio Callisti sepultus. Modum sepeliendi Martyres ipse præscribens, vetuit ne sine Dalmatica aut Colobio purpurato sepelirentur. quid sit Dalmatica & Colobium, vide Onomasticum. fuit Eutychianus Italus ex Tuscia, annorum octo & sex mensium Pontifex.

Uxorem ante Baptismum ductam liberum est retinere, vel non.

Ebriosi excommunicati, usque ad emendationem.

Modus sepeliendi Martyres cum Colobio.

fex. nomen derivatur ab Eutichius, quod latine bene munitus sive muratus sonat. τεῖχος murus, τειχίω muro cingo, sive munio.

Diocletianus Patruus Caii Papæ.

29. CAJUS ex genere Diocletiani Imperatoris, ipsius fratris Filius, ob Patrui sui crudelitatem in subterraneis locis, quas cryptas vocant, diu latuit: qui Imperator affines suos Christianos, Susannam Gabinii fratris Caii filiam, ipsum Gabinium, imo uxorem suam Serenam Augustam ferro & igne consumpsit, Cajusque una cum ipsis periit: qui constituerat, ut his ordinum gradibus ad Episcopatum ascenderetur, Ostiarii, Lectoris, Exorcistæ, Acolythi, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri: & ne quis Episcoparetur, nisi ministrasset consueto tempore in singulis ordinibus. cavit etiam ne prophanus quispiam sacris initiatum in judicium vocaret; neve paganus aut hæreticus accusandi hominem Christianum potestatem haberet. colitur 22. Aprilis. fuit Dalmata, annorum duodecim Pontifex. Nomen Cajus recte pronuntiatur tanquam Gajus, Græce γαῖος a γαίω lætor: unde Gallica vox *Gay*.

Per septem Ordinum gradus, eosque exercitos ad Episcopatum ascendendum.

Sacris initiati a prophanis in jus non trahendi.

MAR-

30. MARCELLINUS cum Idololatriæ ex timore commissæ pœnitens, cilicio indutus ad Concilium plurimorum Episcoporum Sinuessam venisset; eum damnare ausus est nemo; sed omnes una voce clamarunt: *Tuo te ore, non nostro judicio judica; nam prima Sedes a nemine judicatur.* Postea Martyrio affectus, a Marcello Presbytero, qui ipsi in Pontificatu successit, Presbyteris & Diaconis, Hymnis ac luminibus adhibitis, honorifice sepultus fuit. vide historiam paulo fusius descriptam in Breviario 26. Aprilis, quando festum ejus ab Ecclesia colitur. fuit Romanus, annorum 8. Pontifex. nomen Marcellinus diminutivum est a Marcellus; & hoc a Marcus.

Prima Sedes a nemine judicatur.

Modus sepeliendi cum hymnis ac luminibus.

31. MARCELLUS Primus, cujus hortatu nobiles & potentes matronæ, Priscilla cœmeterium suis sumptibus ædificandum curavit, & Lucina bonorum suorum Ecclesiam Dei fecit hæredem, viginti quinque titulos in Urbe instituit, quasi Diœceses quasdam, ad Baptismum pœnitentiamque eorum, qui ex infidelibus Chri-

Anno Christi 300.

Ecclesiam Dei hæredem scribere.

Christianam Religionem suscipe-rent, & ad Martyrum sepulturam. Quid sint Tituli, & Dioeceses, vide Onomasticon. scripsit Marcellus Epistolam ad Episcopos Antiochenæ Provinciæ de Primatu Romanæ Ecclesiæ, quam caput Ecclesiarum appellandam esse demonstrat, ubi etiam illud scriptum est: *Nullum Concilium jure celebrari, nisi ex authoritate Romani Pontificis*. Martyrium ipsius sine sanguine, ex squallore carceris, describitur in Breviario die 16. Januarii. fuit Romanus, annorum quinque Pontifex.

Primatus Romanæ Ecclesiæ.

32. EUSEBIUS: sub hoc Pontifice sancta Crux Domini nostri a beata Helena 5. Nonas Maii Hierosolymæ inventa est, & ipse Festum Inventionis hujus eo die quotannis celebrandum statuit. Decrevit sacrificium altaris non in serico panno aut tincto, sed in puro lineo ab Episcopo benedicto celebrari, (jam per usum Corporalia sacrantur) eo quod Corpus Domini in Sindone munda sepultum fuerit: item Sacramentum Confirmationis perficiendum a solis Episcopis, nec tempore Apostolorum ab aliis, quam ab

Inventio S. Crucis.

Corporalia non serica, sed linea.

Confirmatio a solis Episc. peragenda.

ab ipsis Apostolis fuisse peractum, uti patet Actorum 8. & 19. Idem præcepit, quod *oportet Episcopum moderatis epulis contentum esse, suosque convivas ad comedendum & bibendum non urgere; quin potius sobrietatis præbeat exemplum: removeantur ab ejus convivio cuncta turpitudinis argumenta; non ludicra spectacula, non fatuorum stultiloquia, nõ scurrilium admittantur præstigię: adsint peregrini, & pauperes ac debiles, qui de sacerdotali mensa Christum benedicentes, benedictionem ipsi percipiant: recitetur sacra lectio, subsequatur vivæ vocis exhortatio, ut non tantum corporali cibo, imo verbi spiritualis argumento convivantes se refectos gratulentur, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum Dominum nostrum.* fuit Eusebius, uti nomine, ita origine Græcus, & re Eusebius; Εὐσεβέω pie vivo, Εὐσέβεια pietas. Pontifex annorum 2. mensium 7. ipsius meminit Martyrologium die 26. Septembris.

Episcopalis mensa, qualis esse debeat.

33. MELCHIADES Afer annis fere duobus præfuit. nomen ab hebræo *Melchi* derivandum videtur, quod interpretatur meus rex, sive consilium meum, unde patronymicum Mel-

chia-

Die Dominica jejunium vetitum: & quodam die Jovis.

chiades. Hispani aliqui illum suum dicunt, & Mantua Carpetanorum, hodie Matrito, oriundum. vetuit jejunium die Dominico, ob Resurrectionis, & feria quinta, ob Ascensionis Domini memoriam: quod festum Ascensionis olim in Ecclesia tam erat solemne, ut feriæ quintæ festivæ essent, sicut Dominicæ sunt, & in iis prout in Dominicis numquam jejunaretur, nequidem in Quadragesima: idque ne ullum daretur signum tristitiæ in illa die, quæ tantum lætitiæ cum cœlo, tum terræ attulerat, cum humana in Christo natura elevata fuit super omnes Angelorum Choros. Instituit Melchiades erogationem Panis benedicti, in symbolum unionis inter Fideles: unde adhuc in Ecclesiis Parochialibus diebus festivis post Missam Conventualem pauperibus panis erogatur. Candelabra in altaribus poni jussit; & constituit, ne quis umquam aliqua suspicione, ante veram probationem, & propriam confessionem condemnaretur. De ipso tanquam Martyre in Breviario Romano 10. Decembris fit commemoratio, idque propter Fidei confessionem; nam μάρτυρ latine testem sive confessorem significat, uti superius in

Erogatio panis benedicti in Ecclesiis.

Candelabra in altari.

Nemo condemnandus ante propriam confessionem.

Martyr idem quod Confessor.

Eleu-

Eleutherio notatum fuit. Martyrologium ait, quod *in persecutione Maximiani multa passus, reddita Ecclesiæ pace, quievit in Domino*.

Ultimum hunc triginta trium primorum Pontificum, qui omnes ab Ecclesia Martyres habentur, subsecutus est Primicerius Confessor.

34. SILVESTER Primus, Romanus, vir divinus, aspectu angelicus, sermone nitidus, corpore decorus, opere sanctus, consilio magnus & maturus, fide catholicus, spe patientissimus, ac omni charitate diffusus: cui tantam Dominus contulit gratiam, ut non a Christianis modo, verum etiam a Gentilibus miro coleretur affectu: ab ipso namque baptizato Imperatore Constantino, & Ecclesiæ pace firmata, facultas data fuit Christianis, quod hactenus negatum, publice templa extruendi. hinc ritus, quos in consecrandis solemniter Ecclesiis, & altaribus Romana servat Ecclesia, Beatus Silvester primus instituit. multa ipse decreta fecit Ecclesiæ Dei utilia: in his, ut a solo Episcopo Chrisma conficeretur, ut Presbyter Chrismate baptizati summum liniret verticem, ut Diaconi Dalma-

Solemnis Consecratio Ecclesiarum & Altarium.

Chrisma fit a solo Episcopo, a Presbytero unctio.

Manipulus. Palla Linostima.

maticis in Ecclesia, & Palla linostima (quam hodie manipulum dicimus) ad lævam uterentur, ut in lineo tantum velo sacrificium altaris conficeretur. præscripsit tempus omnibus qui Ordinibus initiati essent, exercendi singulos ordines in Ecclesia, antequam quisque ad altiorem gradum ascenderet: ut Laicus Clerico non inferat crimen, ne Clericus apud profanum judicem causam dicat. Sabbati & Dominici diei nomine retento, reliquos hebdomadæ dies feriarum nomine distinctos, ut jam ante in Ecclesia vocari cœperant, appellari voluit: quo significaretur, quotidie Clericos, abjecta cæterarum rerum cura, uni Deo prorsus vacare debere. & reliqua, quæ cœlesti prudentia, Ecclesiam per viginti annos administrando, statuit, & fecit: vide Breviarium Romanum nona Novembris, & ultima Decembris. Primus inter Pontifices usus est Mitra, quam alii deinde Pontifices exornaverunt: hinc in antiquis Pontificum imaginibus prior mitratus pingitur. Sub ipso habitum est primum Concilium œcumenicum, Nicænum dictum, constans trecentis decem & octo Patribus, anno Christi 325.

Interstitia & exercitia singulorum Ord.

Clericus a Laico non accusetur.

Hebdomadæ dies quare feriæ dictæ.

Mitra Pontificia.

Primum Concilium Oecumenicum Nicænum.

ubi

ubi Arius condemnatus est; qui Christum non ejusdem, sed similis cum Patre substantiæ asserebat.

35. MARCUS Romanus instituit ut Episcopus Ostiensis, a quo Romanus Pontifex consecratur, pallio uteretur, quod Archiepiscoporum ornamentum est: apud Græcos tamen omnes Episcopi Palliis utuntur; quod unde sit, vide infra in Joanne undecimo. Pallium summi honoris index, Potestatis Ecclesiasticæ plenitudinem designat; estque præcipuum Romani Pontificis insigne, quo in Missarum solemniis semper & ubique utitur: ab ipso Metropolitanis impertiri solitum, qui illo nec semper, nec ubique utuntur; quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. sicut olim summi Sacerdotis Hebræorum amiculum erat superhumerale, ita in Christianæ Religionis sacerdotio, genus illud indumenti, quod Pallium dicitur, summi tantum Pontificis cessit usui; ab eo tamen compluribus Episcopis magna ex causa communicatum: hoc superjacet Planetæ, seu Casulæ dum Pontifex sacra facit. cur Pallium

Pallium ornamentum Archiepiscoporum Latinorum, apud Græcos omnium Episcoporum.

Quare fiat Pallium ex Lana.

ex lana ovium vel agnorum confici soleat, non ex lino aut bysso? Isidorus Pelusiota rationem reddit: *hoc* inquiens *amiculum*, *quod summus Sacerdos humeris gestat*, *ex lana*, *non ex lino aut bysso contextum*, *ovis illius*, *quam Dominus aberrantem quæsivit*, *inventamque humeris suis sustulit*, *pellem designat*. *Episcopus enim*, *qui Christi typum gerit*, *ipsius munere fungitur*, *atque ipso etiam habitu illud omnibus ostendit*, *se boni illius Pastoris imitatorem esse*, *qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit*. vide quid Cæremoniale Romanum ait; *Consecratio Romani Pontificis*, *secundum antiquas Patrum constitutiones*, *solebat spectare ad Episcopum Ostiensem*, *qui etiam Pallio in ea consecratione utebatur*, *assistebant ei Portuensis*, *& Albanensis Episcopi*. *sed ad tollendas contentiones*, *jam pridem introductum est*, *ut prior Episcoporum Cardinalium*, *cum duobus ex senioribus Episcopis*, *id munus obire debeat: sicque nostris temporibus servari videmus*, *ut non habeatur ratio Ecclesiarum*, *sed prioritatis Episcopalis*.

Consecratio Romani Pontificis antiqua, & moderna.

Ubi & a quibus Pallia texantur.

Pallia autem texuntur Romæ in Monasterio S. Agnetis, ubi aluntur singulis annis agni gemelli, quos Pontifex illac in supplicatio-

ne

ne publica transiens a Monialibus ad fenestram oblatos benedicit, ex quibus occisis desumitur lana sic benedicta; ex qua Moniales istæ Pallia contexunt; quæ deinde ponuntur super Corpus S. Petri, unde Papa ea desumit,& mittit Archiepiscopis. Christophorus Marcellus Archiepiscopus Corcyrensis, olim Xysti IV. Præfectus Cæremoniarum,& priscus Auctor Rituum Ecclesiasticorum,tribuit primam Pallii institutionem Lino Petri successori;ex Eusebio Cæsariensi, sermone de Epiphania, vide supra in Lino. Statuit Marcus, ut recitato Euangelio in Missa, Symbolum Nicænum a Clero & a Populo decantaretur. vixit in Pontificatu tantum menses octo, sub Constantino Magno Imperatore, qui duas a Marco dedicatas Basilicas magnis muneribus exornavit. vide Breviarium Rom. 7. Octobris.

Pallii Institutor.

Symbolum Nicenum in Missa post Euangelium.

36. JULIUS (*a magno demissum nomen Julo*, uti Virgil, Æneid. 1. Ascanius Æneæ filius Julus dicebatur a tenera lanugine, sine prima barba, quæ græce ἴουλος dicitur) initio sui Pontificatus, nempe anno Christi 336. Constantino Magno vita functo, Imperii 31. ætatis 66. con-

Mors Constantini Magni.

gregatis Romæ 116. Episcopis, Œcumenicam Synodum Nicænam confirmavit, damnatamque hæresim Arianam nova excommunicatione proscripsit. anno dein Christi 340. Julii quarto, Athanasius Romam venit, ut adversariorum accusationibus & calumniis responderet; qui vocati & citati, ac per sesquiannum expectati non sunt ausi comparere; quo tempore Athanasius in Urbem invexit Ægyptiorum Monachorum institutum, vitamque Antonii Magni, quam ipse conscripserat. idem Romæ cum esset, illud quoque insigne fidei suæ reliquit Occidentalibus monumentum, nempe *Symbolum* quod hucusque *Athanasii* nomine in Ecclesia recitatur, per quod ipse se Athanasium, id est immortalem omnibus Orthodoxis reddidit. Constituit Julius, ut nullus Clericus causam quamlibet in publico ageret, nisi in Ecclesia per Notarios stipularetur: & ut omnium monumentorum in Ecclesia confectio per Primicerium Notariorum celebraretur: sive, ut alii dicunt, mandavit omnia ad Ecclesiam pertinentia, ut legitime fierent, per Notarios exacte conscribi, & a Primicerio Notariorum sive Protono-

Institutum Monachorum Antonianorum.

Symbolum Athanasii.

Clericus publice causam agere nisi cum Ecclesiæ notitia non potest.

Monumenta Ecclesiæ per Protonotarios approbata.

notario comprobari. de ipso narrat Martyrol. Rom. 12. Aprilis: *Romæ via Appia Natalis Sancti Julii Papæ, qui adversus Arianos pro fide Catholica plurimum laboravit, ac multis præclare gestis, sanctitate celebris quievit in pace.* fuit Julius Romanus, annos quindecim & aliquot menses Romæ sedit; licetque Oriens universus Arianorum procellis suo tempore exagitaretur, Occidentalis tamen Ecclesia summa fruebatur tranquillitate: verum sub sequenti Pontifice non ita mansit.

37. LIBERIUS item Romanus, & totidem annorum Pontifex: idem latine, quod græce Eleutherius. ejus nomine insignita fuit Ecclesia Romæ ab ipso extructa in Monte Exquilino impensis Joannis Patricii Romani: primum *Basilica Liberii*; deinde *S. Mariæ ad Præsepe*, ob translata eo ex Bethleem sacra Christi incunabula; postremo Ecclesia *Sanctæ Mariæ Majoris*, atque *ad Nives* dicta. quamvis nihil de Liberio referatur in Martyrologio Romano, de ipso tamen egregia fit mentio in Breviario die quinta Augusti, atque in Pontificum Catalogo no-

Ecclesia S. Mariæ Majoris, sive ad Nives.

Ariminensis Conventus.

men ipsius litera S. prænotatur. nam propter fidem & veritatem Catholicam, quam adversus Arianos tenebat, & propter Ariminensem Conventum a sectatoribus Arianæ hæresis Arimini, Civitate Flaminiæ coactum, (ubi multa callide disputata fuerunt, & negabatur Christus cum Patre esse homousios) ab illo aperte impugnatum & rejectum, (uti Breviarium in lectionibus de Sancto Damaso 11. Decembris) instigantibus Arianis, & eorum fautore Imp. Constantio in exilium actus, ejusque loco Felix secundus suffectus est: inter alia ordinavit Liberius, quod diebus jejuniorum nullæ lites, nullæque contentiones esse debeant, sed in Dei laudibus, & opere necessario persistendum: arguitque eos qui tempore Quadragesimæ debita a creditoribus exigunt, juxta illud Isaiæ 58. *Ecce in diebus jejunii vestri debitores vestros expetitis, ecce ad lites & contentiones jejunatis*. & diebus istis sacratissimis abstinendum esse statuit a conjugiis, & caste ac pie vivendum, ut sanctificato corde & corpore dies isti transigantur, donec perveniatur ad diem sanctum Paschæ; quia nihil pene valet jejunium, quod conju-

Diebus jejunii & Quadragesimæ a litibus & conjugiis abstinendum.

gali opere polluitur, & quod orationes, vigiliæ, & eleemosynæ non commendant. unde *tempus clausum*, quod vocant, quando nuptiæ celebrari non possunt, originem trahit. Illum Ambrosius lib. 3. de Virgin. sanctæ memoriæ virum, Basilius Beatissimum, Epiphanius Beatum nominat; tantum abest ut pro hæretico eum aliqui habuerint. imo reperitur memoria Liberii in Martyrolog. Bedæ die 24. Septembris recensita inter alios Sanctos. qui, si quid externo actu per metum aliquando in gratiam Arianorum fecisse videatur, certum tamen est, nunquam illum aut hæresim docuisse, aut hæreticum extitisse: & si quam maculam olim exul Arianorum ad tempus communione contraxit, posteriore confessione in Synodo apud civitatem Ariminum legitime habita, ubi antea Pseudo-Synodus ab Arianis coacta fuerat, prorsus delevit.

Tempus clausum.

38. FELIX Secundus, licet ingressus ejus ad Pontificatum fuerit vitiosus; quod vivente adhuc Liberio, ab Arianis, & fautore eorum Constantio Constantini magni filio intrusus fuisset:

Schisma Secund.
Felix 2. contra Liberium, qui defuncto Liberio legitime sedit.

mortuo tamen Liberio, legitime confirmatus fuit; imo ab ipso Constantio Imperatore Ariano, quem legitimus jam Pontifex ut hæreticum damnaverat, ob Catholicæ Fidei confessionem e Sede sua dejectus, Cære in Tuscia occulte gladio necatus, gloriose occubuit. ejus corpus inde a Clericis raptum, Romæ via Aurelia sepultum, postea ad Ecclesiam SS. Cosmæ & Damiani delatum; tandem anno 1582. sub Gregorio decimotertio ibi repertum est, sub altari reconditum, cum hac inscriptione: *Corpus Sancti Felicis Papæ, qui damnavit Constantium*. vide Martyrologium Romanum 29. Julii, qua die ipsius memoria tenetur, & notas Baronii ibidem: fuit Felix Romanus, unoque anno & tribus mensibus legitime sedit.

39. DAMASUS Primus Hispanus, ex Lusitania, latine domans vel domitus reddi possit, a δαμάζω domo, unde adamas lapis pretiosus, præ duritia indomabilis. Breviarium Romanum 11. Decembris ait, quod fuerit vir egregius & eruditus, qui prosa & versu scripsit de virginitate, multaque alia metro edidit:

Damasus Poeta.

ac

ac Platoniam (vide Onomasticon) Petri & Pauli exornavit elegantissimis versibus. Vitæ Pontificum Romanorum, quas Anastasius Bibliothecarius continuavit, ipsius nomine circumferuntur: at vero multi non ipsius hoc scriptum, sed Damasi Portuensis Episcopi esse volunt; nam stylum Damasi Papę dissimilem, & multo nitidiorem esse, apparet ex Epistolis quas ad Hieronymum dedit: & ipse Hieronymus, cum alia ab ipso scripta narrat in Epistola ad Dextrum Prętorio Præfectum, nullam prorsus mentionem facit editi ab eo libelli de vitis Pontificum urbis Romæ. Inter alia pœnam talionis constituit iis qui alium falsi criminis accusassent: idque ea occasione contigit: cum in Clero Romano orta esset dissensio ex substitutione Felicis decessoris, parte adversa indigne ferente, hunc Damasum, qui erat ex communione Felicis, electum esse in Pontificem; Ursicinus Diaconus creatus fuit Antipapa: sed cum deinde Damasi electio legitima agnosceretur, schismatici ad falsas accusationes conversi, sanctissimum virum adulterii accusarunt; verum probata ejus innocentia, Concordius & Cal-

Vitæ PP. non Damasi Papæ, sed Damasi Portuensis Episcopi.

Pœna talionis.

Schisma Tertium.

Ursicinus contra Damasum.

Calliſtus Diaconi calumniatores ab Eccleſia fuere dejecti, lata lege Talionis contra falſos delatores. duravit vero ſchiſma tredecim menſibus, quando Urſicinus ſe Pontificatu abdicavit, factuſque fuit Epiſcopus Neapolitanus. Statuit Damaſus, ut quod jam a Pontiano Papa ſtatutum pluribus locis erat in uſu, Pſalmi per omnes Eccleſias die noctuque ab alternis canerentur, & in fine cujuſque Pſalmi adderetur, *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*. extinxit Chorepiſcopos, eo quod ipſi per inflationem ſe Epiſcopis ſimilare vellent. vide Onomaſticon in voce Epiſcopos. dicitur inſtituiſſe Feſtum Aſſumptionis B. M. Octavam ejuſdem poſtea inſtituit Leo quartus. ſub ipſo habitum eſt Concilium Œcumenicum ſecundum 150. Patrum, Conſtantinopoli, anno Chriſti 381. contra Macedonianos Spiritum ſanctum Deum negantes. Gubernavit Eccleſiam egregie annos decem & ſeptem.

Gloria Patri &c. in fine Pſalm. Chorepiſcopi extincti.

Secund. Concil. œcumenic. Conſtantinopol.

40. SIRICIUS, Romanus, annorum tredecim Pontifex, fertur auctor partis Canonis: *Communicantes, & memoriam venerantes*. Monachos ad Clerum accerſiri,

Communicantes, & memoriam venerantes.

ri, & ad Ordines ſacros promoveri poſſe permiſit; (antea enim nec ipſi Abbates erant ſacerdotes, uti SS. Antonius, & Hilarion, imo aliqui Benedictum ſacerdotem non fuiſſe volunt) Ordineſque interpolari, non omnes una ordinatione dari voluit. Bigamum, & qui viduam duxiſſet, ſacerdotem fieri prohibuit. ſtatuit ut Baptiſmus non celebretur niſi in Paſchate & Pentecoſte; quod intelligendum de iis qui adulti baptizabantur: eratque hoc apud antiquos uſitatum, ut baptiſmus cum celebritate conferretur, uti patet ex Miſſæ Canone infra Octavam Paſchatis, & Pentecoſtes: *Hanc igitur oblationem, quam tibi offerimus pro his quoque quos regenerare dignatus es ex aqua & Spiritu ſancto &c.* quod duravit uſque ad tempora Caroli Magni, circa annum Chriſti 800. Sirius eſt ſtella in ore canis dicta a σείρειν ſiccando; nomen Siricius huic Pontifici conveniebat, quia ſiccus & tardus erat in extinguenda hæreſi Origenis; cui ſequens Pontifex egregie ſe oppoſuit. ita ex Hieronymo Alphonſus Ciaconius.

Monachi ad ſacros Ordines admiſſi.

Bigami irregulares.

Solemnitas Baptiſmi in Paſchate & Pentecoſte.

41. ANASTASIUS Primus, Romanus, annorum 4. Pontifex, vir ditiſſimæ paupertatis, & apoſtolicæ ſolicitudinis, quem, ut S. Hieronymus ait, Roma diu habere non meruit, ne orbis caput ſub tali Epiſcopo truncaretur; nam haud multo poſt ejus obitum, Roma a Gothis capta atque direpta fuit. ita Martyrologium 27. Aprilis. cavit ne ullus corpore defectuoſus ſacris ordinibus initiaretur; neve peregrini ordinarentur, niſi a proprio Epiſcopo chirographum ſignatum exhiberent; unde *Litteræ Dimiſſoriales*. ſtatuit ut ad recitationem Euangelii, ad majorem reverentiam & attentionem verbo Dei, & promptitudinem ad illud opere exequendum demonſtrandam, ab omnibus ſtaretur, etiam a Presbyteris, quod illis nominatim hac occaſione injunctum fuit: cum Diaconi ob temporalium Eccleſiæ bonorum adminiſtrationem apud populum eſſent in magna æſtimatione, ipſiſque ſe comparare, imo præferre inciperent Presbyteris; hi ad dignitatem ſuam tuendam, volebant, ut ipſis ſedentibus Diaconi ſtarent; reſque eo proceſſit, ut

Corpore defectuoſi non ordinandi.

Litteræ dimiſſoriales.

Ad Euangelium ab omnibus ſtandum.

ut Diaconis ſtantibus, & Euangelium cantantibus, Presbyteri manerent ſedentes: contra quem abuſum Anaſtaſius edito decreto, non tantum populum, ſed etiam Presbyteros ſtare juſſit, nomen huic juſſo non incongruum habens, nam Anaſtaſius latine reſurgens dicitur, ἀνάστασις reſurrectio.

42. INNOCENTIUS Primus, Pelagio & Cœleſtio damnatis, contra eorum hæreſim decretum fecit, ut parvuli ex chriſtiana etiam muliere nati, per Baptiſmum renaſci deberent: *Ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt*. Probavit ut Sabbato jejunium ſervaretur, ob memoriam ſepulturæ Chriſti Domini, ac triſtitiam B. Virginis, & Apoſtolorum. ordinavit ſervari Hoſtiam conſecratam in diem Paraſceves. auctor eſt *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, & pacem omnibus dari juſſit in Miſſa; de quo ita reſcripſit: *Pacis oſculum dandum eſt poſt confecta myſteria, ut conſtet populum ad omnia quæ in myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum, ac finita eſſe pacis concludentis ſignaculo*. quia vero per illud pacis oſculum neſcio quid

Anno Chriſti 400.

Baptizandi parvuli quare?

Jejunium in Sabbato.

S. Hoſtia ſervanda in diem Paraſ.

Pax Domini, & Pacis oſculum in Miſ.

quid lascivi interdum obrepebat; ordinata fuit *Tabella pacis*, quæ cuique daretur osculanda, præterquam sacerdotibus, qui adhuc in choro se invicem salutant in osculo pacis, dicendo *Pax tecum*. Noluit, ut Ecclesia semel consecrata amplius consecraretur: censuit, ut si Clericus sine proprii Episcopi consensu esset ordinatus, ejus ordinatio fieret irrita: declaravitque quod Episcopi, qui præbendas & dignitates, vel Sacramenta, ut puta Oleum sanctum, Chrisma, consecrationes altarium &c. venderent, pro Simoniacis punirentur. scripsit B. Augustino, quod plus communibus, & publicis Ecclesiæ orationibus, quam singularibus & privatis proficere poterimus: ipsius ætate Sanctus Hieronymus quoque floruit, qui de ipso ita ad Demetriadem scripsit: *Sancti Innocentii, qui Apostolicæ Cathedræ, & beatæ memoriæ Anastasii successor est, teneas fidem &c.* vide Breviarium Romanum 28. Julii. fuit Italus Albanensis, annorum quindecim Pontifex.

Tabella pacis.

Ecclesia bis non consecranda. Clerici sine consensu sui Episcopi non ordinandi.

Sacramenta & Præbendas vendere, simoniacum est.

Publicæ orationes meliores privatis.

43. ZOSIMUS servis & spuriis Clericatum, Clericis tabernas interdixit. Sabbato San-

Servi & spurii non Ordin.

Sancto Cereum magnum benedici constituit, in honorem Resurrectionis Christi, qui in Passione quasi extinctus, novo lumine in Resurrectione refulsit. alii dicunt quod concessit licentiam Parochiis benedicendi Cereum Paschalem, quam majores duntaxat Basilicæ habebant: quod autem mos benedicendi Cereum istum fuerit ante Zosimum, patet ex Prudentio poeta Christiano, qui uno seculo Zosimum præcedens, cecinit hymnum de Cereo Paschali. & Martinus Polonius Theodorum primum, anno 643. auctorem faciens, plane uti in pluribus errat. vigebat tunc consuetudo cantandi omnes Missas; abbreviatio earum, & submissa voce recitatio fluxit ab indevotione & impatientia populi. sanctus perhibetur in Martyrologio 26. Decemb. fuitque Græcus, prout nomen Ζώσιμος, latine vitalis, Ζωή vita; unius tamen tantum anni Pontifex.

Clericis taberne interdictæ.

Cereus Paschalis.

Missæ omnes prius cantabantur.

44. BONIFACIUS Primus, quinquennis Pontifex Romanus, in lege doctissimus, & vetus Presbyter, post unum diem a Zosimi obitu invitus ac reluctans eligitur: & contra illum Eulalius Ar-

Schisma Quartum.

Eulalius contra Bonifacium.

Archidiaconus, favente Symmacho Urbis præfecto, intruditur. re ad Imperatorem Honorium delata; propter dies qui imminebant S. Paſchatis, Imperator negotium differens, utrumque urbe juſſit abſtinere; & Spoletinum Eiſcopum Romæ ſacra celebrare: cum autem Eulalius temere ſe in urbem intruſiſſet, & publicæ ſeditionis præbuiſſet occaſionem, Honorius eum, Clericoſque ei communicare præſumentes urbe juſſit expelli, Bonifacium vero in urbem deduci, & tamquam legitimum Papam regere Eccleſiam. Inſtituit Bonifacius feria quinta in Cœna Domini cantari *Gloria in excelſis Deo:* quia gaudium eſt eo die ob inſtitutionem venerabilis Sacramenti. extatque decretum ejus de ætate Presbyterorum, ne ante trigeſimum ætatis annum, uti Fabianus ſtatuerat, ordinentur. neque tantum ſervos & ſpurios, uti deceſſor Zoſimus, & anteceſſor Anaſtaſius debiles & claudos, ſed etiam debitis intricatos a Sacris arcuit. *Sanctorum vigiliæ* ab hoc Pontifice ſublatæ ſunt, retento tantum nomine cum jejunio. cur autem ſuſtollendæ eſſent, narrat inter alios Auguſtinus ſermone 115. de diverſis: *Iſtum tam*

ſan-

Gloria in excelſis, in Feria quinta in Cœna Domini.

Debitis intricati non ordinandi. Vigiliæ ſublatæ retentis jejuniis.

sanctum locum, ubi jacet sancti Martyris Corpus, invaserat pestilentia & petulantia saltatorum; per totam noctem hic cantabantur nefaria, & a cantantibus saltabatur: & cætera pejora quæ fiebant. De Bonifacio hoc Martyrologium 25. Octobris facit mentionem.

45. CÆLESTINUS Primus, a quo, in tertio Concilio Oecumenico, Ephesi anno 430. a ducentis Patribus celebrato, Nestorius damnatus, & Diva Virgo Θεοτόκος, id est Deipara, dicta est, qui illam quidem dicebat Christotocon, non tamen Theotocon, (vide Onomasticon) unde magna in Catholicis pietas erga B. Virginem Deiparam excitata, templa in ejus honorem erecta, & tunc primum ad Salutationem Angelicam additum fuit: *Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis &*. Instituit Psalmum *Judica me Deus* ante Missam a Sacerdote dici: inseruit Missæ *Introitum*, *Graduale*, *Tractum*, *Offertorium*, *Communionem*. quod autem discrepent hic Psalmorum versiculi a vulgari numquam editione, fit ex vetustissima illa sacrorum Bibliorum versione, quæ etiam ante S. Hieronymi

Tertium Concil. œcumenicum, Ephes.
D. Virgo Θεοτόκος.
S. Maria Mater Dei ora pro nob.
Missæ Psal. Judica, Introitus, Graduale, Offertorium, Communio.
Cur Missæ Introitus.

Cur discrepent a vulgari Psalmorum editione.

mi tempora celebris habita est in Ecclesia; ex qua omnes fere Missarum Introitus, Gradualia & Offertoria desumpta sunt. Cum solerent antiqui totum Psalterium ante Missam præmittere; nunc ad minus Matutinum cum Laudibus & aliis Psalmis præparatoriis præmittendum esse quis neget? Et Gavantus in commentariis Missalis, Titulo de præparatione Sacerdotis celebraturi ait: esse quidem auctores viginti, qui negent peccatum mortale, matutinum omittere; sed & novemdecim, qui affirment. Atque hic Cælestinus instituit illos quinque Psalmos præparatorios ante Missam, ut quidquid quinque sensuum transgressione commisit Sacerdos, hoc modo detergat: septem autem orationes, quæ incipiunt, *Aurem tuam, quæsumus Domine*, *& Gratia Sancti Spiritus illumina cor nostrum &c.* subjunguntur pro septiformi gratia Spiritus Sancti impetranda. hinc non absque ratione præscribunt Rubricæ, ut Sacerdos celebraturus Missam, Matutino saltem cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet, & Psalmos orationesque ante Missam positas pro temporis opportunitate dicat;

Matutinum & Laudes ante Missam dicendæ; antiquitus totum Psalterium dicebatur.

Quinque Psalmi præparatorii, & septem orat. ante Missam.

cat;

cat; cum antiqui toto Psalterio prius recitato, solerent ad Missarum solemnia accedere. Cælestini meminit Martyrologium 8. Aprilis; fuit Romanus; octo annorum Pontifex.

46. XYSTUS Tertius similiter Romanus, & totidem annorum Pontifex, in pauperes & sacra ædificia profusus, Basilicam Liberii, quæ hodie S. Mariæ Majoris dicitur, & tunc S. Mariæ ad Præsepe vocabatur, ob translata eo ex Bethleem Incunabula Christi, restituit; atque ab hoc Xysto etiam Xystiana dicta fuit. Huic Pontifici Eudoxia Eudociæ filia catenam detulit, qua S. Petrus ab Herode vinctus fuerat; quam a matre acceperat; quæ illam Hierosolyma attulerat; illique monstravit Xystus alteram catenam, qua Nerone Imperatore idem Apostolus constrictus fuerat: quibus collatis, factum est, ut illæ inter se ita connecterentur, ut non duæ, sed una catena ab eodem artifice confecta esse videretur: uti tacito Pontificis nomine narratur Kalendis Augusti in Breviario Romano. qui Xystus instituit festum illud S. Petri ad vincula.

Basilica S. Mariæ Majoris, ad Præsepe, & Xystiana dicta.

Festum S. Petri ad vincula.

Ba-

Baronius in notis ad Martyrologium 28. Martii ait, quod res ejus gestæ sint amplissimæ, quæ volumine prægrandi potius, quam brevi annotatione indigeant; & 5. Augusti, quod Adrianus Papa ad Carolum magnum de eo scribat: Xystus Papa successor Cælestini refecit Basilicam Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, cognomento Majorem, quæ & Præsepe dicitur, & ipse tam in metallis aureis, quam in diversis historiis, eam sacris decoravit Imaginibus. ita Adrianus apud Baronium ad annum 808.

Orate fratres. *Incensatio oblatorum, Sanctum Sacrificium, Immaculatam Hostiam.* *Ite missa est.* *Benedicamus Domino.* *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis miserere nobis.*

47. LEO Primus, ob excellentissimum doctrinæ, & curæ Pastoralis studium Magnus dictus, auctor est *Incensationis oblatorum*, *Orate fratres*, *Hanc igitur*, *Sanctum Sacrificium*, *immaculatam hostiam*, *Ite Missa est*, *Benedicamus Domino*. Ipsius tempore per miraculum, quod contigit Constantinopoli, cœpit usurpari Trisagion *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis miserere nobis*: ubi illa verba græce proclamabantur, quo idiomate apud nos adhuc in die Parasceves proferuntur. Contigit autem hoc modo miraculum: anno hujus Leonis septimo, ingens

gens terræ motus per ſex menſes variis in locis concitatus eſt; quo urbes plurimæ & muri Conſtantinopolitani cum 77. turribus corruerunt; ac fames & peſtifer aer multa millia hominum & jumentorum delevit: cum Theodoſius Imperator una cum Patriarcha Proclo, univerſoque populo præ metu ruentium ædificiorum, extra urbem habitarent; ac die quadam motu vehementius graſſante, cuncti ſimul ex intimo corde miſericordiam divinam implorarent, & clamarent Kyrie eleiſon; ſuperna repente vi puer, ſpectantibus omnibus, de media turba extra viſum hominum raptus, rurſumque per aerem priore via in eumdem locum demiſſus, multitudini ſupplicationibus intentæ retulit, ſe audiviſſe decantatum hoc ab Angelis Triſagion: ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. utque omnes eodem modo concinerent hortatus eſt; quo dicto animam Deo puer reddidit. ubi vero populus jubente Proclo Triſagion ad eum modum decantare cœpit, motus terræ continuo ceſſavit: quo miraculo commoti Theodoſius Imperator, & Pulcheria Auguſta Conſtitutione Impe-

Terræ motus vehemens per ea verba ſopitus.

Triſagion.

pe-

periali decreverunt, ut per totum orbem hymnus iste divinus concineretur. Colitur S. Leo ab Ecclesia 11. Aprilis, deque ipso in lectionibus secundi Nocturni narratur, quod sepulcris Apostolorum custodes adhibuerit, quos Cubicularios appellavit: quodque in tribus Basilicis Cameras extruxerit, id est, sacella vel sacraria. quid sint Cubicularii, & Cameræ, vide latius in Onomastico. Fuit Leo Italus in Etruria natus, Canonicus Regularis, sedit in Pontificatu annos fere 21. Sub ipso habitum fuit Concilium quartum œcumenicum Chalcedonense, 630. Patrum, anno 451. contra Eutychen, Christum solum Deum fuisse asserentem.

Cubicularii. *Cameræ.* Quartum Concil. œcumenic. Chalced.

48. HILARIUS opum neglectu, & consiliorum magnitudine inter sublimes Pontifices effulsit, agendo quæ ad optimum Pontificem pertinent, tum in extruendis templis, iisque ornandis ac dotandis, tum etiam docendo, admonendo, castigando, eleemosynasque copiosas, ubi opus erat, largiendo: constituit, ut nullus literarum inscius in Clericum ordinaretur, prohibuitque, ne

Illiterati non fiant Clerici.

ne Episcopi sibi deligerent successores, & ne ullus ordinetur Episcopus sine consensu Metropolitani. sub ipso solemnes ante Ascensionem Domini triduanas Litanias, quas sanctus Mamertus Episcopus Viennensis in Gallia instituerat, universalis Ecclesia recipiens comprobavit. de quo vide Martyrologium 11. Maji. & nota quod S. Mamertus eas non absolute, sed in Galliis tantum instituerit: quia ante Augustinum eæ fuerunt, qui & de iis tractat; uti notat Baronius ad 25. Aprilis. Hilarii meminit Martyrologium 10. Septembris. Fuit ipse Sardus, annorum fere septem Pontifex, nomen a Græco est ἱλαρὸς, latine hilaris, lætus; ἱλαρόω exhilaro: ab aliquibus etiam Hilarus sine i, nominatur.

Episcopi successores non statuant: nec sine consensu Metropolitani ordinentur. Rogationes ante Ascensionem Domini.

49. SIMPLICIUS vetuit Clericos recognoscere Beneficium a Laicis: Episcopum male dividentem reditus Ecclesiasticos administratione prorsus interdixit. Oblationes fidelium tripartito dividendas esse præcepit: ut Episcopo & Clero una portio cedat; duæ reliquæ in Ecclesiæ fabricam, & pauperes ac peregrinos

Clerici a Laicis recognoscere non debent beneficia. Oblationes quomodo dividendæ.

Ordines sacri initio tantum in Sabbato 4. temporum Decembris conferebantur.

nos erogentur. Notandum quod in sabbato quatuor temporum mensis Decembris tantum habitæ fuerint Ordinationes a S. Petro usque ad hunc Simplicium, qui deinde Sabbato quatuor temporum Quadragesimæ Ordines sacros contulit; & secundus ejus successor Gelasius extendit Ordinationes ad alia quatuor tempora: fiuntque in Sabbato tantum; quia a Deo illud est sanctificatum, ut ordinandi etiam sanctificentur. quod fierent autem antiquitus mense Decembri tantum, uti passim constat ex lectionibus Breviarii de Pontificibus; ideo erat, ut nimirum cum Christo nascente tunc ordinandi ab Ecclesia gignerentur. ita Amalarius. fuit Simplicius Italus Tiburtinus, per annos quindecim Pontifex, habetur in Martyrologio 2. Martii.

Cur in Sabbato, & cur mense Decembri.

50. FELIX Tertius, qui Sancti Gregorii Magni atavus fuit: de quo is refert, quod sanctæ Tharsillæ nepti apparens, illam ad cœlestia regna vocavit; uti Martyrol. 25. Febr.: constituit, ut Ecclesiæ non nisi ab Episcopis consecrarentur. sub hoc Felice Pontifice, & Zenone Imperatore, post

Ecclesiæ non nisi ab Episcopis consecrandæ.

post trinam revelationem inventum est Corpus Sancti Barnabæ in Insula Cypro, ad cujus pectus erat Euangelium S. Matthæi Barnabæ manu conscriptum, lignis Thyinis (vide Onomasticon) compactum. paulo post Zeno Imperator morbo comitiali correptus, dum mortuus creditur, vivus sepultus est: & merito, cum infida fuerit hæretici hominis fides, qui non ad pietatem, sed ad regni stabilitatem se Catholicum mentiretur. Fuit Felix Romanus ex nobili Aniciorum prosapia, Canonicus Regularis, annis novem in Petri Cathedra sedit.

Inventio Corporis S. Barnabæ, & Euangelii S. Matthæi.

Zeno Imperator epilepticus vivus sepultus.

51. GELASIUS Primus, discipulus sancti Augustini, declaravit libros S. Scripturæ quinam sint Canonici, quinam Apochryphi. Ordinum collationem, quæ antiquitus tantum fiebat mense Decembri, & ab antecessore Simplicio facta fuerat in Quadragesima, reliquorum quatuor temporum Sabbatis attribuit. voluit ne ullus bigamus ad sacros Ordines, nisi de licentia Sedis Apostolicæ promoveretur: item nullus membro mutilatus, aut carens oculo (quod postea ad oculum Canonis, sive sinistrum restrictum fuit)

Libri Canonici S. Scripturæ.

Ordinationes in Sabbatis omnium 4. temporum.

Membro mutilatus, aut oculo carens irregularis.

Corpus Christi sine sanguine, non consecrandum.

fuit) Presbyter ordinaretur. Mandavit item Sacerdotibus ne umquam sacrum Christi Corpus sine Sanguine conficerent, nec ulla consecratio fieret extra Missam. auctor est Gelasius decem Missæ Præfationum, quæ sunt: 1. Præfatio Communis, 2. de Nativitate, 3. de Epiphania, 4. de Quadragesima, 5. de S. Cruce, 6. de Resurrectione, 7. de Ascensione, 8. de S. Spiritu, 9. de SS. Trinitate, 10. de Apostolis: quas & ad cantum aptavit. Præfationis de B. Maria auctor est Urbanus secundus, de quo vide infra. sub hoc Gelasio contigit Apparitio S. Michaelis in monte Gargano, de qua die octava Maji. de ipso autem Martyrologium 21. Novembris: *Romæ S. Gelasii Papæ doctrina & sanctitate conspicui*. fuit Gelasius, uti Augustinus, Afer, annorum quatuor, & mensium fere novem Pontifex. nomen Gelasius Græcum, latine ridens sonat, γελάω rideo.

Undecim in Missis Præfationes.

Apparitio S. Michaelis.

52. ANASTASIUS Secundus, sive Junior, ratum habuit Baptismum ab Hæretico datum, & Ordinationem collatam ab Episcopo suspenso; dummodo utantur forma Ecclesiæ Catho-

tholicæ consueta, sic scribens: *Quod mali ministrando sibi tantummodo noceant, non Ecclesiæ Sacramenta commaculent; nec eos qui per hæreticos sunt baptizati, aut ordinati, potio læsionis attingat.* fuit Anastasius Romanus annis fere duobus, minus 8. diebus, Pontifex.

Ordinatio ab Episcopo suspenso, est valida.

53. SYMMACHUS die quarto eligitur: sed eodem die fit quintum in Ecclesia schisma, per intrusum quemdam Laurentium; qui in S. Mariæ, via Nova, Symmachus autem in Constantiniana Basilica ordinatus fuit; qua ex causa separatus est Clerus, & divisus Senatus. sed schismaticis superatis, Symmachus pauperum & maxime Clericorum amator & sustentator constituit diebus Dominicis & Natalitiis Martyrum cantari *Gloria in Excelsis Deo*: quod antea fecerat Telesphorus, sed sine hac festorum restrictione. arcuit hic legitimus Pontifex Laicos, etiamsi reges, ab electione Pontificis, iisque de rebus Ecclesiæ disponendi potestatem abrogavit. consultus a Cæsario Arelatensi Episcopo anno 502. respondit possessiones dari posse ad tempus Clericis; unde Beneficiorum

Anno Christi 500.

Schisma quintum.

Laurentius contra Symmachum.

Gloria in Excelsis tantum in Festis.

Laicis de rebus Ecclesiæ disponere non licet.

rum Ecclesiasticorum origo cœpit ; cum antea stipe accepta victitarent Clerici : quod aliqui ex almutiis perperam probare conantur , quæ saccum sive manticam superius referunt , & lingua Teutonica *Aelmoesse* eleemosynam sonat , vide Onomasticon in voce *Almutia*. de ipso Martyrolog. 19. Julii : *Romæ sancti Symmachi Papæ , qui schismaticorum fatigatione diutius fatigatus , demum sanctitate conspicuus migravit ad Dominum* . fuit Sardus , ultra quindecim annos Pontifex , nominis sui etymon egregie explens ; quod Græce σύμμαχος, latine simul pugnans , sive contendens sonat.

Origo Beneficiorum Eccl.

54. HORMISDA ab ὁρμίζω , id est navem in portum duco ; quod reapse præstitit , Petri navem schismaticorum fluctibus agitatam in portum quietis perducens . de ipso Martyrologium 6. Augusti . huic Papæ Clodovæus Francorum Rex , sub decessore Symmacho Christianus factus , misit Coronam auream gemmis ornatam : & S. Remigius Rhemensis Episcopus scripsit ei congratulans de Pontificatu ; ad quem rescripsit Papa , eumque Legatum Apo-

Clodovæus I. Franc. Rex Christianus.

Apoſtolicum Franciæ in omnibus conſtituit. Micrologus de Eccleſiaſticis obſervationibus cap. 8. ſic ſcribit: *Beatus Hormiſda a Sancto Petro quinquageſimus quartus Papa illum deponit, quicunque non ordinatus officium ordinati uſurpaverit. nihil autem obſtat quin Sacerdos inferiorum ordinum officia, ſi neceſſe fuerit, expleat, quem omnes inferiores obtinere conſtat: qui & in Miſſa ſacris veſtibus eſt indutus, ſine quibus juxta Romanum ordinem miniſtrare non debemus.* Reliquit Hormiſda ex legitimo ante Papatum matrimonio filium Silverium nomine, qui ad Papatum, imo ad Martyrium deinde pervenit. fuit ipſe Italus in Campania natus, ſeditque annos 9.

Non ordinatus ordinati officium non uſurpet.

Sacerdos inferiora officia exercere poteſt.

55. JOANNES Primus, a Juſtino Seniore Imperatore ſummo excipitur honore: cum enim Conſtantinopolim tenderet, tam pro Religione Catholica, quam pro Regis Theodorici cauſa (cujus juſſu paulo poſt Ravennæ carceris pædore fameque conſumptus, Martyrum numero eſt adſcriptus; impius autem Theodoricus in ignem Liparitanum, Vulcani Ollam dictum dejectus)

occurrit ei civitas ad duodecimum milliare cum cereis & crucibus, & adoravit eum primus in terra Imperator, qui licet a Conſtantinopolitano Epiſcopo diadema accepiſſet, Papæ tamen manibus voluit coronari: & hic fuit primus Imperator a Romano Pontifice coronatus: quem ritum poſtea in conſuetudinem induxit Carolus Magnus, fuitque Joannes primus Romanorum Pontificum, qui Conſtantinopolim eſt profectus. Miracula quæ tunc edidit, vide in Breviario Romano 27. Maji. fuit ipſe Italus in Tuſcia natus, annorum duorum, & menſium novem Pontifex.

Occurſus & adoratio Papæ cum cereis & crucibus.

Prima coronatio Imperatoris Romani a Papa.

56. FELIX Quartus Divis Medicis Coſmæ & Damiano Romæ templum dedicavit. ſcripſit ad Epiſcopos, Miſſam non debere celebrari niſi in ſacratis Deo locis, niſi magna compulerit neceſſitas: quoniam ſcriptum eſt Deuteronomii 12. *Vide ne offeras Holocauſtum in omni loco, quem videris; ſed in loco quem elegit Dominus Deus tuus.* ſicut enim non alii quam ſacrati Domino Sacerdotes debent ſacrificia offerre, ſic non in aliis quam Do-

Non niſi in ſacratis Deo locis ſacrificandum.

Domino sacratis locis Missæ sunt celebrandæ. Juxta doctrinam Beati Jacobi, & aliorum Apostolorum, mandavit infirmos ante obitum inungi Oleo sancto. Ex epistola prima hujus sancti Felicis Papæ Quarti leguntur Lectiones secundi nocturni in die octava Dedicationis Ecclesiæ: & Gavantus in Præfatione Octavarii Romani sic ait: *Sancivit Papa Felix hoc nomine Quartus, ut per octo dies dedicatio colatur Ecclesiarum; quam a Constantino edictam, & a Silvestro per octo dies indictam, scribunt S. Athanasius & Sozomenus.* Martyrologium 30. Januarii de ipso refert, quod pro Ecclesia Catholica plurimum laboravit. Fuit Italus Beneventanus, anni quarti, uti nominis, Pontifex.

Extrema Unctio.

Octava Dedicationis Ecclesiæ.

57. BONIFACIUS Secundus sive Junior, sub contentione cum Dioscoro ordinatur, ille in Basilica Julii, hic in Constantiniana: Et fuit dissensio in Clero & Senatu diebus 29. quo tempore defunctus est Dioscorus, & quievit seditio. Schismaticus hic adversarius simoniæ infamatus fuit, eaque de causa post mortem a Bonifacio anathematizatus: abso-

Schisma Sextum. *Dioscorus contra Bonifacium 2.*

ſolutus tamen poſtea ab Agapeto, ut injuſte damnatus. decrevit rurſum Bonifacius, quod & ante non ſemel ſtatutum fuerat, ne quiſpiam ſibi ſucceſſorem in Epiſcopatu deligeret; & ut in demortui locum alter Pontifex, ſi fieri poſſet, die tertia ſufficeretur, ne dilatio ſeditionem faceret. in epiſtola quadam oſtendit per Divinam Sapientiam optime conſtitutum, ut minores majoribus ſubdantur, & omnes Epiſcopi Epiſcopo Romano: quare gradus diverſos & ordines diſtinctos conſtituit, ut dum reverentiam minores potioribus exhibent, & potiores minoribus dilectionem impendunt, vera concordia ſervetur. Nota quod hic Bonifacius Secundus ſit primus inter Pontifices Romanos, de quibus nihil habetur in Breviario, aut Martyrologio Romano, uti ſequentes duo Joannes, & Agapetus: obiitque Bonifacius hic origine Romanus anno Pontificatus, uti nominis, ſecundo.

58. JOANNES Secundus, honorificam legationem accepit ab Imperatore Juſtiniano cum ingentibus donis auri & argenti, ac gemmarum, addita

dita confeſſione fidei in ſcripto ſub chirographo proprio Imperatoris. fuit hic Juſtinianus, qui leges ſparſas & incompoſitas in ordinem ad utilitatem hominum redegit, & ea quæ ſupervacanea & inutilia, ac contra Religionem Chriſtianam videbantur, abſcidit. habuit Joannes Concilium Romæ pro decidenda quæſtione, an unus de Trinitate paſſus dici debeat; quæ conſultatio per annum duravit: & ſtatutum eſt, poſſe dici; ſed ſecurius addi, paſſum in carne. fuit Romanus, fere triennalis Pontifex.

Juſtinianus Imperator collector legum.

Unus de Trinitate paſſus, ſed in carne.

59. AGAPETUS Primus, ſecunda longa, quia Græce ſcribitur per η, quæ quidem vocalis eſt, quæ apud Græcos producitur; ideo Latine Agapètus, non Agàpetus pronuntiatur ab ἀγαπητὸς ἀγαπητȣ̃, quod ab ἀγαπάω ῶ, quod ſignificat amo, diligo. Gręci autem in pronuntiando non habent rationem quantitatis, ſed accentus. ἀγάπη idem eſt quod Charitas ſive dilectio, hinc Agapetus dilectus, amabilis, Flandrice *Lieven*, Barbare Livinus. Agapeti hujus ſanctitatem S. Gregorius Magnus l. 3. Dialogorum cap. 3. commemorat

Agapetus idem quod Livinus.

Ritus expiandi ab hæreticis polluta.

(uti Martyrologium 20. Septembris) *Agapetus vas Catholicum, Euangelii tuba, præco justitiæ &c.* Ritum expiandi Catholice quod Hæretici polluerant induxit: nam omnes templi ædes, & altaris sedisque velamina Anthimi Pseudo-episcopi infecta flatibus, catholicis eluit precibus: hincque fluxit antiquus Ecclesiæ Catholicæ ritus expiandi quæ hæretici polluerant. Feriam quintam similem Dominicæ festivam quondam in Ecclesia habitam, & cognatam Dominicæ vocatam, Agapetus propter nimia festa, quibus populus gravabatur, festive celebrari sustulit; ut sola Dominica per septimanam sic observaretur. vide supra in Melchiade. fuit Romanus biennalis Pontifex.

Festivitas feriæ quintæ sublata.

60. SILVERIUS Hormisdæ quondam Papæ ex legitimo ante Pontificatum Matrimonio filius. de eo Martyrologium 20. Junii: *Natalis Sancti Silverii Papæ & Martyris, qui cum Anthimum Episcopum hæreticum* (quem Theodora Augusta ex Trapezuntina in Constantinopolitanam Sedem intruserat) *ab Agapeto prædecessore suo depositum restituere noluisset, a-*

Fuso sine sanguine Martyr.

gen-

gente impia Theodora, a Belisario in exilium pulsus ad insulam Pontiam, ibidem pro fide Catholica ærumnis confectus defecit. vide latius eodem die in lectionibus Breviarii. fuit ipse Italus Campanus, nomen a silva, ut Silvester, habens; trium annorum Pontifex.

61. VIGILIUS (idem latine, quod græce Gregorius, vide PP. *66.*) Joannis Consularis viri nobilissimi filius, S. R. E. Archidiaconus, viventi adhuc Silverio, agente impia Theodora Augusta, substitutus est eo fine, ut Anthimum Constantinopolitanæ Sedi restitueret, ejusque dogma confirmaret: quod ipse in se conversus constanter recusat, & considerans se schismaticum in ordinem redigit: mortuoque Silverio dat locum comitiis habendis pro electione Papæ: in quibus legitime electus, ascendit thronum Petri: moxque Anthimum cum aliis hæreticis, atque schismaticis anathematizat. Censuit eos esse damnandos, qui cum carnibus abstinerent, ea quoque credebant esse vitanda, quæ carnibus admista fuisse videbantur. nam (inquit) Dominus noster Jesus Christus ita

Schisma Septimum. *Vigilius contra Silverium.*

Bonum est abstinere carnibus, etiam iis vesci.

præmonuit dicens: *Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quæ procedunt de ore, hæc sunt quæ coinquinant hominem*: quapropter nec abstinentiam Deo placitam reprobamus, nec eos, qui execrantur Dei creaturam, in nostra recipimus societate. Ordinavit insuper, ut verba consecrationis Eucharisticæ secrete dicerentur. solebant antea Sacerdotes alte & clare ea proferre, & circumstantes respondebant *Amen*; quasi dicerent: ita esse credimus; uti patet ex lectionibus sancti Ambrosii feria quarta infra Octavam Corporis Cristi: *Dicit tibi Sacerdos Corpus Christi, & tu dicis Amen, hoc est verum; quod confitetur lingua, teneat affectus &c.* Sed quia ex frequenti eorum auditu, verbis istis Sacrosanctis homines abutebantur, ordinatum fuit ab Ecclesia, ut *verba Consecrationis secrete, devote, & attente* dicerentur.

Verba Consecrationis prius alte, jam secrete proferuntur.

videtur Vigilius auctor Capitulorum quæ passim in horis Canonicis leguntur, de iis ita rescribens: *Quoties Paschatis, aut Ascensionis Domini, Pentecostes, vel Epiphaniæ, Sanctorumque Dei fuerit agenda festivitas singularis, Capitula diebus apta subjungimus, quibus commemorationem sanctæ solemnitatis,*

Capitula ad horas Canonicas.

tis, aut eorum facimus, quorum natalitia celebramus; cætera vero ordine consueto prosequimur. sub ipso habitum est Œcumenicum Concilium quintum, Constantinopolitanum secundum, anno 553. constans 165. Patribus, contra Origenistas. fuit Vigilius Romanus; alii quindecim, alii septemdecim ei Pontificatus annos tribuunt, ob illegitimum primo Sedis Apostolicæ ascensum.

Quintum Concilium œcumenicum Constantinop. 2.

62. PELAGIUS Primus (latine Marinus vel Maritimus (τὸ Πέλαγος Mare). Canonicas preces Ecclesiasticis quotidie persolvendas constituit; quod imposuit paulo post Pelagius secundus sub pœna peccati. Missam Conventualem diebus jejuniorum post Nonam celebrari decrevit; pro defunctis suffragia fieri jussit: hæreticos, cum excommunicationibus non terrerentur, brachio sæculari coercendos ordinavit. decretum promulgavit adversus eos, qui pecunia, aut promissionibus ad gradus ordinesque Ecclesiasticos pervenirent. ipso Pontifice, Constantinopoli Romam translatum est Corpus Sancti Stephani, & collocatum in sepulcro Sancti Lauren-

Horæ Canonicæ quotidie persolv.

Missa convent. serius dicenda diebus jejun.

Hæretici sæculari potestate coercendi.

Pecuniam promittere ad sacra simoniacum.

rentii : qui huic Protomartyri locum cessisse dextrum, & Humani inde Hispani nomen accepisse dicitur. fuit Pelagius Romanus, seditque annos prope quinque.

63. JOANNES Tertius cognomento Catellinus ex patre Anastasio viro illustri Romæ natus. ipsius tempore venit in Italiam Longinus Patricius cum Exarchi titulo; quo sublati fuerunt Consules Romani. Onuphrius Panvinius ait, quod mortuo Narsete ultimo Consule, Longinus Patricius reliquum Italiæ, quod Longobardi non occupaverant, Imperatoris Constantinopolitani nomine, Exarchi titulo, Ravennæ sede locata, obtinuit, & sic præesse cœpit, assumens titulum ex re quam aggrediebatur. ἐξάρχω enim incipio præesse significat. vide Onomasticon. Ordinavit hic Joannes, ut qui bona Ecclesiastica injuste usurpassent, quadruplum redderent; quod in lege antiqua ita statutum esset: uti David ad Nathan dicebat: Ovem reddet in quadruplum, 2. Reg. cap. 12. & in lege nova Zachæus ad Christum: Si quid aliquem defraudavi,

Consulibus extinctis, Exarchi præesse cœperunt.

Usurpatores bonorum Eccl. reddent quadruplum.

vi, reddo quadruplum. præfuit Ecclesiæ annis tredecim.

64. BENEDICTUS Primus: sub ipso Longobardi pessum dederunt Italiam, & in magnis laboribus atque afflictionibus Papa positus, mortuus est ex compassione Italiæ. scripserat Epistolam ad Davidem Episcopum Hispanum in Bœtica, qui per literas retulerat ad Sedem Apostolicam, esse quosdam in Hispania, qui dicerent neminem posse veraciter probare, Trinitatem esse unitatem: sed Papa ex S. Scripturæ testimoniis, Genesis 18. Exodi 34. 2. Reg. 5. Isaiæ 37. Matthæi 28. confundit contrasentientes; & suam sic concludit Epistolam: *His frater testimoniis veritatis, Unitatem Trinitatis agnosce, & desine Arianorum pravitatem sequi, ut ab eadem Trinitate possis indulgentiam promereri*. fuit Romanus, seditque annos quatuor.

Trinitatem esse Unitatem probatur varie ex S. Scriptura.

65. PELAGIUS Secundus, Romanus, vetuit assumere nomen Œcumenici Patriarcham aut Archiepiscopum, docuitque illud soli Pontifici Romano convenire, ex privilegio Petri,

OEcumenici nomen soli Papæ convenit.

una

una cum jure convocandi ; formandique Concilia generalia. obligavit sub peccato Clericos in sacris existentes ad recitandum quotidie septem horas Canonicas : quod ut rite fieret, librum Officii Ecclesiastici, Breviarium dictum, in optimum ordinem redegit successor ejus Gregorius. Præfationes, quibus in Missa utitur Romana Ecclesia ex editione Gelasii, tenendas præcepit Pelagius: vestivit Corpus B. Petri Apostoli tabulis argenteis deauratis ; sicque ornavit corpus, sive sepulchrum B. Laurentii. quid vero mirandum atque pavendum acciderit, tum cum Martyris hujus corpus ab operariis quæreretur, audiamus S. Gregorium tunc viventem hoc narrantem lib. 3. epist. 30. *Sanctæ memoriæ decessor meus Pelagius, ad Corpus S. Laurentii Martyris quædam meliorare desiderans; dum nescitur, ubi venerabile corpus ejus esset collocatum, & effoderetur exquirendo: subito sepulchrum ejus ignoranter apertum est, & ii qui præsentes erant, & laborabant Monachi, & Mansionarii, qui corpus ejusdem Martyris viderunt, quod quidem minime tangere præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti sunt; ita ut nullus superesse* po-

Obligatio ad horas Canonicas sub peccato.

Corpora Sanctorum temere non movenda.

potuisset, qui sanctum & justum ejus corpus viderat. Hæc Gregorius. simile quid contigit nostro hoc tempore circa corpus S. Francisci Xaverii in Indiæ Metropoli Goa. Pelagius autem, Monachus quondam Benedictinus, lue inguinaria sive pestilentia, quæ Italiam præcipue devastabat, sublatus est, anno sui Pontificatus duodecimo.

66. GREGORIUS Primus, Monachus prius, & Abbas Benedictinus, magnis dein in Ecclesiam meritis *Magnus* vocatus, principio omnium Horarum Canonicarum *Deus in adjutorium* cum *Gloria Patri* adjecit: & considerans Cælestinum Papam, ut infirmitati & indevotioni humanæ consuleret, recitationem omnium ante Missam Psalmorum mutasse in aliquos ex Psalmis versiculos cum Gloria Patri repetitos; adjecit sexies *Kyrie Eleison*, & ter *Christe Eleison* in honorem SS. Trinitatis alternatim repetitum; eo quod Canticum istud sit quasi totius psalterii compendium, secundum illud Psalmistæ: *Ego dixi, Domine, miserere mei*. Orationi Dominicæ, quæ a S. Petro in prima Missa, & deinceps ab omnibus dicta fuit, adje-

Deus in adjutorium cum Gloria Patri.

Kyrie eleison & Christe eleison in Missa.

Libera nos quæsumus Domine ab omnibus malis &c. atque Beato Andrea.

adjecit: *Libera nos quæsumus Domine ab omnibus malis præteritis, præsentibus, & futuris &c.* addens: *atque Beato Andrea*, quia Gregorius huic Apostolo propensior fuit, cujus nomine in suis ædibus Romæ monasterium ædificavit, ubi Monachi vitam professus, postea Abbas fuit: quo tempore pro quodam Monacho defuncto triginta diebus continuis offerri jussit sacrificium; quod mortuo isti quam bene cesserit, vide Dialogos ipsius l. 4. c. 55. quas triginta Missas,

30\. *Missæ continuæ pro defunctis.*

ex ipsius institutione, adhuc adhibere pro defunctis solemus. Prærdinavit quatuor dies in capite

Dies cinerum initium Quadragesimæ.

jejunii quadragesimalis; cujus initium consecravit cineribus benedictis fidelium capitibus imponendis: qui cineres debent esse aridi, non in modum luti (prout apud nos perperam fit) quod sacra Rituum Congregatio anno 1603. declaravit, & Romæ, ac in Italia, & Hispania passim observatur: voluitque Gregorius, ut je-

Jejunium Quadr. consequen r observandum.

junium istud consequenter observaretur, non interpolate, prout antea fiebat, incipiendo nempe a Septuagesima, feriis quintis, & Sabbatis, atque Dominicis non jejunando: & ut dies mœstitiæ adhuc

ob-

observarentur, ordinavit a Septuagesima usque ad Pascha canticum lætitiæ *Alleluja* intermitti. instituit Cantum Romanum, sive plenum, ab ipso Gregorianum dictum; & Collegium Cantorum fundavit, quibus domum quam inhabitarent construxit: in optimum ordinem redegit Breviarium, quo Romana utitur Ecclesia; item Sacramentarium, seu librum Sacramentorum; & Pastorale, seu Regulas Pastorales edidit. in festo Purificationis, & Dominica Palmarum Processiones instituit, ac Litanias Majores atque Stationes. quis minores, sive Rogationes ordinaverit, vide Onomasticon in voce Litania. *Commemoratio S. Pauli* 30. die Junii ab illo instituta cur sit, vide item in voce Commemoratio. Bigamos Ordinibus Sacris, uti prius prohibitum fuerat, interdixit. Subdiaconos agamos voluit; & usum in Sicilia, quo uxores ducere non vetabantur, compressit; ordinavitque ne quis imposterum Subdiaconus ordinaretur, nisi continentiam servare Episcopo spopondisset. vetuit feminas tam virorum quam feminarum ingredi Monasteria. cœpit ipse numerare

Intermissio Alleluja.

Cantus Gregorianus.

Breviarium, Sacramentarium, & Pasto. Greg.

Processiones, Stationes, ac Litaniæ.

Commemor. S. Pauli.

Bigami irregulares. Subdiaconi agami.

Feminis Monasteria ingredi prohibitum.

rare

rare annos Christianos a Christi Incarnatione : de quo vide Onomasticon in voce Æra. præ humilitate abhorruit a nomine Oecumenici, sive universalis Episcopi; ut Paulus, qui de se dicebat: Non sum dignus vocari Apostolus: imo se sacerdotis nomine indignum reputans, *Servum Servorum Dei* appellavit, quo titulo & successores hactenus usi sunt. cumque Joannes Patriarcha Constantinopolitanus sibi universalis Ecclesiæ Episcopi nomen arrogaret, ejus audaciam hac sua humilitate fregit. ipsius tempore tanta mortalitas homines invasit, ut oscitantes & sternutantes passim morerentur: hinc ordinavit, ut sternutantibus diceretur: *Deus te salvet* vel *servet*; & oscitantes signaculo Crucis os signarent. quomodo mortalitas ista cessaverit, die Resurrectionis Domini, per Antiphonam *Regina Cœli lætare, alleluja &c.* historia nota est. fuit Gregorius Romanus Gordiani Senatoris filius, ex illustri Aniciorum Prosapia, annos fere quatuordecim optime gubernavit Ecclesiam. Nomen Gregorius græcum est, idem quod latine Vigilius, γρηγορέω vigilo. de nomine Anicius vide Onomasticon.

An. a Christi Incarnatione.

Servus Servorum Dei.

Deus te salvet sternutantibus.

Oscitantes Cruce os signant.

Antiphona Regina Cœli lætare, allel.

SABI-

67. SABINIANUS, magnarum rerum sub Gregorio deceſſore procurator fuit; quem ipſe in Epiſtola ad Eulogium Epiſcopum Alexandrinum, Diaconum in urbe regia reſponſa Eccleſiæ facientem, ac Reſponſalem ſuum ſive Aprocriſiarium vocat; & Gregorius eo ſe munere quondam functum fatetur. Sabinianus horas diei tintinnabuli ſonitu diſtinguere docuit, & Officium Divinum pulſu campanæ die ac nocte præſignari voluit: cum antea Clerus non niſi horologiis ſciatericis, aut clepſydris uteretur. idem lampades, & ſacra lumina in templis ardere ordinavit. Ciaconius ait, quod Sabinianus uſum campanarum adhibuit, juſſitque ut ad Horas Canonicas & Miſſarum ſolemnia pulſarentur: quamquam campanæ diu ante a Paulino Epiſcopo Nolano inventæ fuerint. Incurrit ipſe peſſimam avaritiæ notam; quod cum rogaretur deceſſoris ſui liberalitatem erga pauperes imitari: reſpondit, Gregorium ex popularis famæ ambitu diſſipaſſe largitionibus patrimonium Eccleſiæ. Et ipſe, dira urgente fame, triticum communitati

Anno Chriſti 600.

Papæ Apocriſiarius, ſeu Reſponſalis. vide Onom. Tintinnabula.

Officium Divinum pulſu campanæ præſignatum.

Lampades & ſacra lumina in Eccleſiis.

ti non gratuito erogavit, sed cariori quam aliquis pretio venum exposuit: quare populo invisus, cum defunctus esset, sine pompa funebri tumulatus dicitur. Patria ipsius a multis ignoratur, alii Bleranum in Tuscia, alii Volaterranum in Etruria volunt. Platina ait, quod ejus patria merito ignoretur: homo enim obscuro loco natus, obscurior moribus, rebus gestis Gregorii decessoris sui viri sanctissimi adversatus est. sedit tantum menses quinque, dies novendecim.

Legati Papæ ordinarie in Summos Pontifices assumuntur.

68. BONIFACIUS Tertius, Gregorii olim ad Phocam Imperatorem Apocrisiarius, id est Legatus, sive Nuntius: accidebat enim, ut qui eo munere functi essent, iidem in Summos Pontifices eligerentur: cum scilicet Clerus eos eligere studeret, quos sciret Principibus fore gratos; uti de Gregorio legimus, & hodie fieri videmus. Qui Phocas Imperiali edicto sancivit nomen Oecumenici, sive universalis tantummodo proprium esse Ecclesiæ Romanæ, tanquam quæ caput esset omnium Ecclesiarum, solique convenire Romano Pontifici:

fici: quem titulum Ecclesia Constantinopolitana sibi vendicare conabatur, faventibus interdum malis Principibus, affirmantibusque eo loci primam sedem esse debere, ubi Imperii caput esset; Romanis contra affirmantibus, Urbem Romam, unde Constantinopolis colonia deducta est, caput Imperii merito habendam esse; cum Græci in literis suis Principem suum Τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτορα, id est Romanorum Imperatorem, appellarent, etsi Romæ non resideat. meretur videri Notatio Onuphrii ad Platinam in hoc Pontifice: unde inter alia colligere licet, Episcopum Romanum œcumenicum Papam; Constantinopolitanum œcumenicum Patriarcham vocatum fuisse. tenuit Bonifacius Romæ Concilium, in quo decrevit sub anathemate, ne quis in demortui cujusvis Episcopi locum suffectionem tractaret, nisi saltem die tertia post ejus obitum: sub eadem simul pœna vetuit, ne quis dolis, minis, pretiis, adulationibus, aut aliis quibuscumque sæculi modis ad Episcopatum, aut summum Pontificatum promoveretur. Fuit ipse Romanus, vix novem mensium Pontifex.

Episcopus Romanus œcumenicus Papa: Constantinopolitanus œcumenicus Patriarcha.

In demortui Episcopi locum quis, & quando sufficiendus.

BONI-

69. BONIFACIUS Quartus, Italus, Marſus, ex civitate Valeria, Medici filius, tot annorum, quot deceſſor menſium, fuit Papa: hic domum ſuam paternam, uti Gregorius Magnus, in Monaſterium redegit, factus deinde monachus Benedictinus. de eo Martyrologium 25. Maji: *Romæ ſancti Bonifacii Papæ Quarti, qui Pantheon in honorem B. Mariæ ad Martyres dedicavit*. Cum ante hunc Pontificem nullum templum Gentilium Deorum uſui Chriſtiano eſſet dedicatum; & propter hanc Imperatoris Honorii legem: *ſicut ſacrificia profana prohibemus; ita volumus & publicorum operum ornamenta ſervari*, extarent complura ſana, & intactum inter alia remanſiſſet Pantheon, nobile delubrum, forma rotunda, a Marco Agrippa Conſule quondam erectum, Jovi omnibuſque Diis dedicatum: Bonifacius illud a Phoca Imperatore impetravit, & ejectis ſimulacris gentilibus, in honorem Dei Genitricis Mariæ, & omnium Martyrum, duodetriginta curribus repletis oſſibus ſacris, e diverſis Urbis Cœmeteriis effoſſis, illuc ſolemniter comportatis, ac decentiſſime collocatis,

Pantheon.

Feſtum prius omnium Martyrum, nunc omnium Sanctorum.

con-

consecravit, die 13. Maji; quod Templum *Maria Rotunda* & *ad Martyres* dictum fuit: quo die illud festum Itali usque ad Gregorium Quartum celebrarunt, qui illud in Kalendas Novembres transtulit; eo quod mense Majo concurrentibus undique ad eam festivitatem populis, cum frugum copia eo anni tempore angustior existat, transferendum censuit in Novembrem, quo repletis horreis, annona copiosior esse solet: quod festum eousque in honorem, non omnium Sanctorum, sed Martyrum tantum celebratum fuit: cujus vestigia adhuc remanserunt in Officio Ecclesiastico prima die Novembris, (quod modo omnium Sanctorum est) in quo Psalmi Vesperarum, Responsoria brevia Horarum ac Versiculi Nocturnorum adhuc sunt de Martyribus; notandumque est quod in nonnullis antiquis Ecclesiis etiamnum hoc festum celebretur cum paramentis rubris, quasi in honorem adhuc omnium Martyrum.

Quare a mense Majo in Novembrem translatum.

70. DEUSDEDIT, idem quod græce Theodorus; de eo Martyrologium 8. Novembris: *Romæ Sancti Deusdedit Pa-*

pæ, qui tanti meriti fuit, ut leprosum osculo a lepra sanaverit, hic jussit parentes propriorum liberorum in Baptismo susceptores abstinere a copula carnali; item ne filius Patrini puellam e sacro fonte a Patre levatam in uxorem ducere possit; unde patet affinitatem spiritualem hic contrahi. instituit secundam singulis diebus in Clero peragendam Missam, unde intelligas unicam prius dici solitam ex decreto Alexandri Primi. adeo detestabatur labem Simoniæ, ut permiserit contra Simoniacos testificari posse infames, & mulieres publicas. fuit Romanus, trium annorum Papa.

Affinitas spiritualis Patrinorum.

Antiquitus una tantum Missa in Clero fiebat.

71. BONIFACIUS Quintus statuit, ne quis cooptaretur in Clerum, nisi in defuncti Clerici locum subrogaretur, tot enim se in Ecclesiam intrudebant, ut reditus ad alendum omnes non suppeterent. Presbyteris tantum & Diaconis permisit Reliquias Martyrum & aliorum Sanctorum contingere. Confugientes ad Ecclesiam, ne vi retrahi possent, sancivit. Eduino Regi Anglorum scribens, præfatur se *Servum Servorum Dei*; quod prius a Sancto Gregorio scribi

Clerici in defunctorum tantum locum substituendi.

Reliquiæ SS. a quibus tangendæ.

Immunitas Ecclesiæ.

bi cœptum fuerat. sub ipso passus est Sanctus Anastasius Monachus Persa; cujus corpus sequens Pontifex ab Heraclio Imperatore acceptum, Romæ ad Aquas Salvias collocavit. fuit ipse Neapolitanus, seditque annos fere octo.

Passio S. Anastasi Persæ Monachi 22. Januarii.

72. HONORIUS Primus Canonicus Regularis, Theologia & Poetica excultus. sub ipso contigit historia Exaltationis Sanctæ Crucis, prout 14. Septembris in Breviario Romano describitur. sub eodem obiit B. Isidorus Hispalensis Archiepiscopus, vir eruditissimus & sanctissimus, qui præter alia scripsit viginti libros Originum sive Etymologiarum doctrina refertos. ab hoc Pontifice Hispaniæ Rex Suintilla Catholicus cognominatus est; quia de ejus & Optimatum sententia statutum fuit in Toletano Concilio, ut qui assumeretur ad Thronum Hispaniæ, juraret non permissurum se aliquem in regno suo degere, aut militare, qui non esset Catholicus. fuit Honorius Italus, Campanus, natus patre Petronio viro inter Consulares præcipuo, annorum paulo plus 12. Pontifex.

Exaltatio S. Crucis.

73. SEVERINUS. ipſo nondum conſecrato, theſaurus Lateranenſis Eccleſiæ ad eam diem intactus, a Mauritio Chartulario (vide Onomaſticon in voce Secretarium) expilatus fuit: ad ipſum miſſa eſt legatio a Scotis ſuper controverſia aliqua: ſed cum deputati inveniſſent Severinum Pontificem defunctum, Clerus Romanus una cum Joanne ſequenti Pontifice electo nondum confirmato, literas aperuerunt, Scotiſque reſponſa fecerunt; quorum ſic habebat inſcriptio: *Dilectiſſimis Thominiano, & cæteris, Hilarius Archipresbyter, & ſervans locum ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, Joannes Diaconus, & in nomine Dei electus, Joannes Primicerius, & ſervans locum Sedis Apoſtolicæ, Joannes Servus Dei, & Conſiliarius ejuſdem Apoſtolicæ Sedis &c.* unde forma Vicariatus antiqui vacante Sede apparet: nunc defuncto Pontifice ſigilla franguntur, in ſignum quod vacante Sede nihil expediatur. fuit Severinus Romanus, unius tantum anni Pontifex.

Vicariatus Sede vacante.

74. JOANNES Quartus, diſtractis variarum Eccleſiarum the-

thesauris, multa millia hominum per Istriam, & Dalmatiam a captivitate & servitute redemit; & sanctorum multorum corpora ex Barbarorum manibus Romam, cum devoto apparatu, transferri curavit. Heraclius Imperator a Sophronio Patriarcha Hierosolymitano commonitus, de una Christi voluntate, Joannem hunc consuluit, atque acrem a Pontifice de ejusmodi opinionis perversitate objurgationem retulit: itaque pudore affectus, cum nec susceptum errorem abjicere vellet, nec aspera Christianorum sustinere convitia posset, edictum proposuit, ne quis unam, neve duas in Christo voluntates assereret. qui Heraclius, ante tam catholicus, sub quo contigerat Exaltatio sanctae Crucis, tandem Monothelitarum haeresi infectus obiit. fuit Joannes hic Dalmata, unius tantum anni, & novem mensium Pontifex.

Captivi a Barbaris Christiani distractis Ecclesiarum thesauris redempti.

75. THEODORUS Primus, nomine & origine Graecus (latine Adeodatus vel Deusdedit) Pyrrhum Constantinopolitanum Patriarcham relapsum in haeresim Monothelitarum, quam prius coram Pontifice abjurarat, deposuit

Excommunicati Episcopi haeretici depositio quomodo a Pontifice scripta.

& damnavit hoc modo. accedens Papa ad ſepulchrum ſancti Petri, de ſanguine Chriſti ex ſacro Calice in atramentum diſtillato, depoſitionem Pyrrhi excommunicati conſcripſit: quo ritu Octava Synodus etiam uſa eſt adverſus Photium: nequaquam tamen a Latinis de cætero uſurpatus legitur. ſedit hic Pontifex fere ſeptem annis.

76. MARTINUS Primus Italus, Tudertinus, (ſive Tuders Tudertis; ſicut Camers Camertis, idem quod Camerinus) cujus feſtum agitur 12. Novembris, poſtridie ſancti Martini Turonenſis Epiſcopi, fuit Martyr, ſed ſine fuſo ſanguine, (vide Onomaſticon de Confeſſoribus Martyribus) qui ob Catholicam Fidem ærumnis confectus in exilio vitam ſexto Pontificatus anno finivit. extant ipſius Epiſtolæ, quibus deplorat ærumnas ſuas, ac Fidei ab hæreticis proditionem: & ſunt ejuſmodi, quæ ſiccis oculis legi non poſſunt. Præcepit hic Pontifex omnibus Epiſcopis, ut ſacrum Chriſma ſingulis annis conſecratum per omnes Eccleſias ſuæ Diœceſis diſtribuant.

Martinus Papa & Martyr non fuſo ſanguine.

Chriſma ab Epiſcopis ſingulis annis conſecratum diſtribuendum.

EUGE-

77. EUGENIUS Primus ordinavit Episcopos habere carceres, ad puniendum delicta Clericorum . cæterum fuit benignus, mansuetus, omnibus affabilis ; & decessoris sui non tantum in Sede, sed & sanctitate successor. refertur in Martyrologio die 2. Junii: fuit Romanus , seditque per sesquiannum. *Carceres Episcoporum.*

78. VITALIANUS Musices peritus, Cantum Ecclesiasticum ad consonantiam Organorum ordinavit , Davidis in hoc exemplum secutus ; quo organico murmure cantus non tantum ornatur , sed cantores exonerantur. sanctus habetur in Martyrologio 27. Januarii . fuit Italus Signinus, Provinciæ Campaniæ, seditque annos 14. menses 5. Uno sæculo post Vitalianum, organa primum missa fuisse in Galliam Pipino Regi, Patri Caroli Magni a Costantino IV. Imperatore , qui cum Irene matre regnavit, auctor est Marianus Scotus : & organa dein sub Ludovico Pio, Caroli Magni filio, ejus sumptibus primum fabricata & composita esse industria cujusdam, cui nomen erat Gregorius, *Cantus cum Organis.*

 nar-

narrat Haymon Monachus de gestis Francorum l. 4.

Supplicationes contra prodigia. 79. ADEODATUS laudatissimus, quod neminem inconsolatum a se discedere sineret, ad abolenda prodigia quæ sæpenumero sui Pontificatus tempore apparebant, supplicationes frequentes instituit. in Archivio Turonensi extat ejus epistola, qua per *Privilegium exemptionis.* privilegium eximit ab Episcopi potestate Monasterium sancti Martini. fuit Romanus, Monachus Benedictinus, seditque annos septem.

80. DONUS Primus doctrina & sanctitate adeo floruit, ut Ravennatem Ecclesiam *Peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit.* jam pridem a Romana segregatam Sedi Apostolicæ obtemperantem reddiderit. fuit Romanus, per sesqui ferre annum Pontifex; quo ipsius tempore maximi fuere imbres, multique fulmine afflati interiere, & frumenta in agris emarcuere. Nomen Donus latine reddi posset motor, agitator, a δονέω moveo, agito.

81. AGATHO (ἀγαθὸς bonus): cum ejus tempore

re Romam, aliasque Italiæ urbes pestis sævissima depopularetur, divino admonitu Altare in honorem S. Sebastiani, in Ecclesia S. Petri ad Vincula, ad luem propulsandam, non sine remedio erectum fuit: unde contigit ut fideles posteri eumdem Divum contra pestem consueverint habere Tutelarem. Agathonis invenitur rescriptum: *Sic omnes Apostolicæ Sedis Sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius divini voce Petri firmatæ*. Legimus in Pontificali, de vitis Pontificum, quod circumfertur nomine Damasi, & continuatum est ab Anastasio Bibliothecario, Agathonem Pontificem ad luminaria S. Mariæ ad Præsepe, & Apostolorum, solidos bis mille centum septuaginta donasse. Habitum fuit sub ipso Œcumenicum Concilium sextum, Constantinopol. III. anno 681. constans Patribus 170. contra Monothelitas. Martyrologium 10. Jan. de eo habet: *Romæ S. Agathonis Papæ, qui sanctitate & doctrina conspicuus quievit in pace*. fuit Siculus Panormitanus, Monachus Benedictinus, præfuitque annis quatuor.

S. Sebastianus Tutelaris contra Pestem.

Sanctiones Pontificiæ tanquam ipsius D. Petri.

Dona pro luminaribus.

Sextum Concil. œcumenic.

82. LEO Secundus, humanis & divinis literis Græcè &

Pontifex musicus græce, & latine doctus. Latine doctus; Musicis etiam eruditus, sacros Hymnos & Psalmos in Ecclesia ad concentum meliorem reduxit: probavit acta sextæ Synodi, quæ Constantinopoli sub decessore Agathone celebrata est; quam & in Latinum transtulit: & cætera quæ fecit, vide Lect. Breviar. 28. Junii. Leonis hujus quoque institutum est, & salutare, ne ad *Nihil pro Pallio.* Archiepiscopatum assumptus pro usu Pallii, aliorumve Officiorum, quicquam Ecclesiæ persolveret. idem in Missa post Agnus Dei, *Osculum Pacis Populo, & aqua Benedicta.* Pacis Osculum etiam populo dari voluit, & finita Missa spargi aquam Benedictam. fuit Siculus Diœcesis Catanensis, brevis nondum unius anni, sed sanctus Pontifex.

83. BENEDICTUS Secundus: de ipso fit mentio in Martyrologio 7. Maji, ad quem locum Baronius ita notat: hic Secundus hjus nominis fuit, junior dictus, successitque Leoni secundo; cujus tanta fuit opinio sanctitatis, ut Heraclius Constantinus Imperator usurpatam a prædecessoribus suis, in Romanorum Pontificum electione, pecunia impartiri solita, assensionem omnino miserit. S. Gre-

Gregorius Papa ejusmodi temeritatem (sic enim ipse appellabat) acerbissime deplorat, vocatque Dei Ecclesiæ captivitatem, atque invehitur in Imperatorem talia sibi illicite vendicantem, in explanatione Psalmi quarti Pœnitentialis, ad illum versum: *Tota die exprobrabant mihi inimici mei*. id primus excogitavit Odoacer Getulus, Rex Italiæ Arianus, cujus conatibus Anastasius Papa primus, quantum potuit, restitit. fuit Benedictus hic Romanus, unius vix anni, uti decessor, Pontifex.

84. JOANNES Quintus, Agathonis olim Apocrisiarius, scripsit librum de Pallii dignitate: quid autem sit Archiepiscopale Pallium, & unde vocetur ac fiat, vide Onomasticon. a tribus Episcopis Romæ vicinioribus, Ostiensi, Portuensi, & Velitrensi, in Basilica Lateranensi se consecrari fecit; quamquam hodie antiquior Episcoporum Collegii Cardinalium, licet non sit Ostiensis, Papam consecret. fuit Joannes hic natione Syrus, patria Antiochenus, aliquotque diebus plus uno anno sedit.

Dignitas Pallii Archiepiscopalis.

Ostiensis Episc. consecrator Romani Pontificis.

85. CONON tempore Adeodati Romam veniens in Clerum Romanum adſciſcitur, deinde ob doctrinam & diligentiam circa myſteria & rem divinam, ſanctæ Suſannæ Presbyter Cardinalis, Titulo ejus loci creatur: unde aſſumptus ad Pontificatum, Angelici nomen ſortitus, & munificus in ædes ſacras, ac pauperes fuiſſe legitur; cumque adverſa per totum Pontificatum valetudine conflictatus, ſe morti propinquum videret, ingens auri pondus legavit, Paſchalis Archidiaconi, & theſauri Pontificii diſpenſatoris arbitrio in pios uſus diſtribuendum: qui theſauri cupiditate incenſus, & regnandi cupidus, literas dedit ad novum Exarchum Ravennatem, atque ei grandem ſe pecuniam daturum, ſi ipſius beneficio Pontificatum obtinuiſſet, promiſit: qui ambitione ſua ſimoniaca, paulo poſt Schiſma in Eccleſia excitavit: uti videbitur in ſequenti Pontifice. Nomen Conon a κονίζω, id eſt, athletarum more me exerceo: fuit ipſe Natione Thrax, Patria Tomitanus, qua in urbe Ovidius Naſo quondam exul defunctus eſt; obiitque Pontificatus

Ex ſimoniaca ambitione ſchiſma.

tus sui mense duodecimo nondum expleto: ita ut hic, & tres antecedentes Pontifices singuli annum plus minus unum tantummodo regnaverint.

86. SERGIUS, Syrus Antiochenus; nomen græcum, σέργιος, latine rete, vel retiaculum, annorum fere 14. laudatissimus Pontifex; de eo Martyrologium 9. Septembris, & Micrologus capite 18. sic ait: *Sergius Papa in ordine 86. constituit ut in tempore fractionis Dominici Corporis, Agnus Dei a Clero & a populo decantaretur; videlicet ut ille nobis propitietur, cujus corpus ibi confringi videmus, & credimus; voluitque Agnus Dei ter decantari, & loco ter miserere nobis, dici ordinavit tertio loco, dona nobis Pacem: addiditque orationem pro pace, idque ob bella Italiæ tum frequentia.* Idem Capite 48. *Sergius Papa a Petro 86. constituit, ut in diebus Annuntiationis, Dormitionis, & Nativitatis B. Mariæ, & Sancti Simeonis, quod Græci ὑπαπάντην vocant, Litania exeat a sancto Adriano, & ad Sanctam Mariam populus occurrat.* est autem *Hypapante* idem quod obviatio; quia venerabiles Per-

Agnus Dei in Missa, & dona nobis Pacem.

Festum hypapantes sive Purificationis B. M. V.

Personæ Simeon & Anna eo die Domino obviaverunt, dum in templo præsentaretur. vide Onomasticon. ipsius tempore Populus in factiones divisus pro Theodoro Archipresbytero, & Paschali Archidiacono certat; sed maxima Cleri & Optimatum pars Papam Sergium, quem insignis probitatis & doctrinæ S. Leo Papa Presbyterum crearat, uno consensu habere voluit; cui cum statim Theodorus cessisset, Paschalis quoque pudore coactus cessit. Sergius Benefactoris sui S. Leonis Corpus in locum celebriorem deportavit; ac Sanctæ Crucis portionem capsæ argenteæ inclusam, revelatione divina declaratam, adorandam produxit.

Schisma octavum. *Theodorus & Paschalis contra Sergium.*

Pars Sanctæ Crucis argento inclusa adorationi exposita.

87. JOANNES Sextus: hujus tempore Exarchorum vires, de quibus supra in Joanne Tertio, admodum tenues reddi cœperunt; contra vero Pontificum augeri: adeo ut deinceps supplices, non insultantes in Italiam mittere Exarchos Imperatores solerent. de Exarchis vide Onomasticon. fuit hic Joannes Græcus, & paulo ultra tres annos sedit.

Anno Christi 700.

JO-

88. JOANNES Septimus singulariter delectabatur picturis, quas ad verisimilitudinem Sanctorum Patrum complures magnis sumptibus exquisivit, iisque varias Basilicas exornavit: fuit hic etiam, uti decessor, Græcus, annisque duobus cum dimidio sedit. *Pictæ Sanctorum Imagines.*

89. SISINIUS arthritide ita constrictus, ut non modo ambulare, sed nec cibum sumere per se posset, vigesimo die obiit. nomen ipsius aliqui per duplex Zeta, Zizinius scribunt, & derivant a Ζιζάνιον, quod latine lolium sive zizanium significat: nisi forte a σίζω derivetur, quod est strido, uti ferrum candens in aquam missum. fuit ipse Syrus. *Pontifex arthriticus.*

90. CONSTANTINUS, grassante fame triennali, cui provide pauperes sublevando succurrit, navigavit Constantinopolim: ad ejus occursum Justinianus Imperator coronam in capite gestans se ad Papæ pedes prostravit, eosque est osculatus; deinde in amplexum mutuum corruerunt; unde mos ortus dicitur, quod *Osculatio pedum Papæ.*

quod Principes osculari soleant summi Pontificis pedes ; proxima autem die Dominica e manu solemniter celebrantis Joannis Justinianus SS. Synaxim sumpsit, & Ecclesiæ Romanæ privilegia confirmavit. Moris tunc erat, ut Episcopi, antequam consecrarentur, rationem fidei atque obsequii ederent, eamque in Pontificum tabulis referrent ; quod cautiones in scrinio facere ipsi dicebant. fuit, uti prædecessor, Syrus, annorum sex Papa.

Cautiones in scrinio facere.

91. GREGORIUS Secundus, de quo Martyrologium 3. Februarii, auctor fuit officiorum in feriis quintis per Quadragesimam, & jejuniorum in iisdem: nam feriis quintis ex decreto Melchiadis non jejunabatur; de quibus ita Gavantus : Feriæ quintæ propter festivitatem Ascensionis Domini, quæ tali die contigit, festivæ habitæ sunt a Silvestro successore Melchiadis, & ideo non habuere officia propria in Antiphonario, & Sacramentario a S. Gregorio assignata : sed Gregorius dictus Junior, id est Secundus, Officia propria, & Missas iisdem attribuit, & jejunium in iis in-

Euangelia feriis 5. Quadragesimæ, & jejunia assignata.

Feriæ quintæ festivæ habitæ propter Ascensionem Domini.

instituit: atque hinc Euangelia passim quintis feriis Quadragesimæ assignata, communia sunt aliis diebus extra Quadragesimam. vide supra in Melchiade. Fuit Gregorius hic Secundus, ut Primus, Romanus, & Monachus Benedictinus, perque annos fere quatuordecim, ut ille, sedit.

92. GREGORIUS Tertius. narratur de eo, quod omnes per ordinem memoriter teneret Psalmos, in eorum sensibus subtilissima exercitatione limatus. præcepit ipse, & successor Zacharias Cassinensibus Monachis, ut una cum officio divino recitarent etiam Officium B. M. Virginis; decreto deinde Urbani Secundi ab omnibus Ecclesiasticis recitari jussum. dedit hic Gregorius titulum Christianissimi Carolo Martello: ita ut Reges Hispaniæ prius fuerint vocati Catholici, quam Franciæ Reges Christianissimi. vide supra in Honorio Papa primo. de ipso Martyrologium 28. Novembris: *Romæ Beati Gregorii Papæ Tertii, qui sanctitate præclarus migravit in Cælum*. fuit Syrus, & ultimus ex hac Natione Pontifex. Benedictini illum

Officium B. Mariæ.

Rex Franciæ Christianissimus vocatus.

illum inter suos referunt. annis fere undecim sedit.

93. ZACHARIAS, Nomen Hebraicum, latine memoria Domini. de eo Micrologus capite 2. Zacharias vir Apostolicus in ordine nonagesimus tertius. constituit ne Sacerdotes ad celebranda Missarum solemnia cum baculo intrarent, nec velato capite altari astarent: intelligendo quod ita claudicarent, ut sine baculo incedere non possent; quia Canon ait: *Claudis minime Ordinibus interdictum est; ut tamen Ordinati ad solemnia Missarum celebranda baculo non incedant*. de ipso etiam Joannes Diaconus lib. 4. cap. 5. Zacharias sanctæ Ecclesiæ Romanæ Episcopus, Græco Latinoque sermone doctissimus, post annos fere centum septuaginta quinque, Dialogos Gregorii in Græcam linguam convertens, Orientalibus ecclesiis divulgavit. fuit Romæ, & adhuc perseverat illustris memoria sancti Georgii ad Velum Aureum (nunc Velabrum dicitur) ubi venerandum Martyris hujus caput asservatur, quod Zacharias Papa in theca repertum cum inscriptione Græcis literis exarata, ibidem recon-

Claudi baculo incedentes irregulares; nec capite tecto celebrare licet.

Dialogi S. Gregorii in linguam Græcam translati. Caput Sancti Georgii ad velum aureum, nunc Velabrum.

condidit. Ipse inter alia respondit bonum fuisse Baptismum, quod aliquis ex ignorantia linguæ latinæ ita pronuntiasset verba: *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu Sancta*: modo non intenderit hæresim, aut errorem inducere; sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam ita dixisset, non possumus consentire, ut denuo baptizetur.

Baptismus validus, etiamsi verba non bene pronunciata.

Ab hoc Pontifice sancitum fuit, ne præter Michaelis, Gabrielis, & Raphelis, Angelorum alia ulla nomina recitarentur; quod dein Carolus Magnus Imperator firmavit in Capitularibus Aquisgranensibus, præcipiens ut ignota Angelorum nomina nec fingantur, nec nominentur, nisi illorum quos habemus in auctoritate: hi sunt Michael, Gabriel, & Raphael. Martyrologium 15. Martii de eo pronuntiat: quod Dei Ecclesiam summa vigilantia gubernavit, & clarus meritis quievit in pace, Pontificatus anno 10. Fuit ipse Monachus Græcus, & ultimus ex ea natione ad Pontificatum assumptus.

Trium Angelorum nomina Michael, Gabriel, & Raphael tantum usurpanda.

94. STEPHANUS Secundus Romanus tertio Papatus die apoplexia correptus moritur; ideo-

Stephanus secundus 3. dier. Pontif.

ideoque vel ob vitæ brevitatem, vel quia non consecratus, omittitur a pluribus in serie Pontificum; sed haud recte: cum & legitime creatus fuerit, & e Pontificum numero non subtrahendus, etiamsi ad horam tantum vixisset, uti Vicedominus Papa 194. qui primo Papatus die defunctus est.

95. STEPHANUS Tertius, itidem Romanus, annorum 5. Pontifex. hujus virtus & sapientia eum ita amabilem reddiderat, ut suorum humeris fuerit deportatus ad Basilicam Lateranensem; unde mos profluxit in nonnullis solemnitatibus Papam humeris deportandi. Hic Astulphum Longobardorum Regem agros Romanos invadentem, cum verbis & muneribus avertere non posset, in Galliam ad Regem Pipinum, Brevem dictum, personaliter profectus est, primus Pontificum Alpes transgressus; cui Pipinus Carolum filium adolescentem, qui Magnus postea dictus est, ad centesimum lapidem obviam misit: & ipse Pipinus, ad tertium lapidem equo suo descendens, ac frenum Papalis equi regens, eum ad Palatium suum deduxit, ac Summus Pon-

Mos Papam humeris deportandi.

Primus Papa Alpes transiens.

Pontifex Pipinum confeſtim Italiæ, ſive Romanorum Regem conſecravit, atque ita Imperium a Græcis ad Latinos transferri cœpit; idque ſub impiiſſimo Imperatore, hæretico, iconomacho, Conſtantino Copronymo (unde hoc illi cognomen, vide Onomaſticon) & ſic ceſſavit Exarchatus, qui per ducentos fere annos duraverat: quam ordinationem non multo poſt Leo Tertius in Carolo Magno totaliter executioni mandavit. Nota quod in manus hujus Stephani ſanctus Rumoldus Archiepiſcopatum ſuum, a Papa Zacharia acceptum, ſeptimo Præſulatus anno reſignavit, ut prædicationi Euangelii liberius vacare poſſet: uti narrat Vvachtendonck in vita, capite nono, & undecimo.

Imperium Romanum a Græcis ad Latinos translatum.

96. PAULUS Primus Stephani præcedentis frater, Romanus, annorum decem Pontifex, in demortui locum fratris, ob vitæ & doctrinæ integritatem ſubrogatus fuit: cum exemplo careret duorum fratrum in ſummo Sacerdotio ſucceſſio; quæ nec impoſterum unquam viſa, niſi ſemel adhuc in Benedicto Octavo, & Joanne Vigeſimo. Erat autem Paulus

Fratrum in Pontificatu ſucceſſio rara.

lus (nomen suum bene referens , παύομαι quiesco , latine quietus , pusillus , modicus) vir mitissimi ingenii , clementiæque singularis , & adeo Salvatoris nostri imitator , ut nulli umquam malum pro malo redderet ; sed e contra malos , a quibus sæpe injuriis afficiebatur , in bono vinceret : solitus noctu cum paucis familiaribus pauperum domos , infirmorum cubicula , & captivorum carceres visitare , iisque liberaliter eleemosynis , & bonis exhortationibus succurrere : ædes etiam paternas , in quibus natus & educatus fuerat , in Ecclesiam convertit ; quam in honorem Sanctorum Stephani Protomartyris , & Silvestri Pontificis Deo dicavit : ipse quoque in Cœmeterio antiquo invenit corpus Beatæ Petronillæ filiæ B. Petri , in sepulcro marmoreo , hac inscriptione : *Petronillæ filiæ dulcissimæ* . quod argentea capsa inclusum , congregato Clero Populoque Romano , ex via Appia in Vaticanum detulit , & non procul a Corpore B. Petri collocavit : mortuo hoc Pontifice Schisma excitatum fuit a Totone Nepesino Duce potente , fratrem suum Constantinum Laicum per vim intrudente , & ipsum a coacto vici-

Inventio Corporis B. Petronillæ.

Schisma Nonum. *Constantinus Laicus intrusus.*

vicinorum Episcoporum conciliabulo, approbari curante; sed aruisse statim ordinantis Episcopi manum, ita ut eam ori applicare non potuerit, tradit Anastasius Bibliothecarius. Paulus hic in Martyrologio 28. Junii Sanctus recensetur.

97. STEPHANUS Quartus, (postquam vacavisset Sedes mensibus tredecim ex intrusione fratris Totonis, qui Constantinum Secundum se nominabat, & per saltum ordinatus fuerat) sancivit ne quis nisi per distinctos gradus Pontifex creari posset: omniaque quæ sic per saltum Ordinati in divinis egissent, irritavit, præter Baptismum, & Confirmationem: fuit Stephanus Siculus, paulo plus tribus annis Pontifex, ex Canonico Augustiniano factus Monachus Benedictinus: quod mutationis genus in aliquibus factum dicitur ex eo, quod Benedictini a Gotis e Cassino fugati, se Romam conferentes, & a Canonicis Lateranensibus hospitio excepti, cum religiosa disciplina multum excellerent, nonnulli ex istis se Monasticæ illorum Regulæ subjecerint; hinc an aliquot Pontifices fue-

Et hinc vacat Sedes mensib. 13.

Per saltum Ordinatorum irrita quæ?

Canonici Augustiniani facti Benedictini.

fuerint ex Ordine Benedictino, an Augustiniano, controvertitur.

98. ADRIANUS Primus, Romanus, cultum sacrarum Imaginum hisce verbis stabilivit: *Definimus in omni certitudine, sicut figuram vivificantis Crucis, ita venerabiles & sanctas Imagines propagandas, ex quavis materia paratas, conguenter in templis sanctis, vasis, vestibus, parietibus, & tabulis, aedibus privatis, & viis publicis habendas: quo scilicet per hanc imaginum inspectionem inspectores ad prototyporum memoriam veniant & desiderium, iisque salutationem & honorariam adorationem exhibeant, oblationibus suffitorum & luminum, ut antiquis piae consuetudinis erat: imaginis enim honor in prototypum resultat; non tamen veram latriam, quae secundum fidem est, quaeque solum divinae naturae competit, impertiendam. igitur qui aliter docuerit, vel aliquid ex his quae deputata sunt Ecclesiae, sive Euangelium, sive figuram Crucis, sive sanctas Martyrum reliquias, quas sciverit esse germanas & veras, projicere, aut contra constitutionem Ecclesiae improbe aliquid moliri ausus fuerit; si Clerici, aut Episcopi fuerint, deponi praecipimus; Monachos, aut Laicos Communione pri-*

Cruces & Imagines in Templis, domibus, & viis publicis.

Adorationibus & luminibus honorandae.

privari. Ita Adrianus. Literas Pontificias, quæ primo cera sigillabantur, plumbo muniri constituit: profusus fuit in pauperes, singulis diebus in porticu Lateranensi centum alere solitus: magnificus in ornamentis; Candelabrum 1370. cereorum capax, cujus brachia Delphini dicta, appendit ante Presbyterium S. Petri; quod nunc Chorum, & Candelabrum Coronam dicimus. diuturniorem cæteris, tam præteritis, quam secutis Pontificibus Papatum habuit, utpote qui proxime ad annos Petri pervenerit: sedit enim annis 23. mensibus 10. diebus 18. Sequentis etiam Leonis Pontificatus diuturnus fuit, annorum 20. mensium 5. & dierum 17. ita ut spatio 45. annorum duo tantum Summi Pontifices visi fuerint; sequens autem Stephanus Quintus 7. dumtaxat mensibus sedit. sub Adriano habitum est anno 787. Concilium Œcumenicum septimum, Nicænum secundum, Patrum 350. contra Iconomachos, sive Imaginum impugnatores.

Literæ Pontificiæ prius cera, nunc plumbo sigillatæ.

Candelabrum magnum ante Chorum.

Diutissimus post Petrum Pontifex.

Spatio 45. annorum duo tantum Pontifices.

Concil. gener. 7. Nicænum 2.

99. LEO Tertius, ex Canonico Augustiniano, dein Monacho Benedictino, pietate & mo-

Anno Christi 800.

moribus, ac Pontificatus diuturnitate ultra annos viginti, Adriano non dissimilis, festo Nativitatis Domini anno 800. Carolum Magnum Romæ Imperatorem coronavit: quæ Imperatoria coronatio deinde in usu esse cœpit. S. Svvibertum S. Willebrordi Coepiscopum, & Westphaliæ Apostolum, post lectam ipsius vitam, & miracula discussa, postque actas preces, & celebrata jejunia de consensu Cardinalium, præsente Carolo Magno, Sanctorum Confessorum Catalogo ascripsit: traditque S. Ludgerus primus Monasteriensium Episcopus, qui præsens aderat, Pontificem instituisse diem primum Martii ab incolis festive quotannis celebrari, & ad divina confluentibus indulgentias concessisse: quæ prima solemnis Sancti alicujus Confessoris Apotheosis sive Canonizatio memoratur. antea moris erat, cum aliquis Martyrio occubuisset, ut Episcopus, sub cujus ditione id accidisset, rem gestam scriberet ad Primatem; a quo adhibitis collegis Episcopis, an inter Martyres esset recipiendus declarabatur: quod in Canonizatione S. Rumoldi Tutelaris nostri contigit, qui a duobus Episcopis Gerardo

Imperator. Coronatio in usu esse cœpit.

Prima solemnis Confessoris Canonizatio, additis Indulgentiis.

Quomodo ea ante fiebat.

Ca-

Cameracensi, & Adelberto Ultrajectino, qui ad hoc Mechliniam venerant, Martyr declaratus fuit. Hic Leo cum suorum temporum gravissimis vexaretur afflictionibus, septies in die, imo novies interdum Missam celebrasse, pro impetrando divino auxilio, perhibetur: & cum septimo Kalendas Maji, festo S. Marci, solemni ritu Litanias Majores cum Populo & Clero celebraret, ipsi crudeliter lingua abscissa est, & evulsi fuerunt oculi per Paschalem Primicerium, & Campullum Sacellarium, nepotes Adriani Papæ defuncti, qui assumptionem ejus ægerrime ferentes, parum abfuit quin Schisma in Ecclesia excitaverint: sed ope B. Petri linguæ & oculorum usum recepit, atque incolumis in Franciam ad Carolum Magnum, unicum afflictæ Ecclesiæ ea tempestate præsidium contendit; unde anno 803. cum eodem Imperatore, & insigni Cardinalium, ac Procerum comitatu Mechliniam venit: percrebuerat enim per totam Europam fama miraculorum S. Rumoldi, sub præcedenti Pontifice anno Christi 775. martyrio affecti: atque ipse Leo ad tumulum ejusdem lingua latina concionem

Papa plu-ries uno die celebrans.

Primice-rius, Sacel-larius, vide Onom.

in laudem ipſius habuit, & aliquot donaria obtulit. uti narrat Wachtendonck in vita S. Rumoldi capit. 29.

Signum S. Crucis adhibendum.

100. STEPHANUS Quintus declaravit Sacramenta ſine S. Crucis ſigno adminiſtranda non eſſe: unde de Conſecratione, diſtinctione 5. ita loquitur: *Nunquid non omnia Chariſmata Sacerdotalis miniſterii Crucis figura perficiuntur? nunquid Baptiſmatis unda, niſi Cruce ſanctificata, peccata relaxat? & ut cætera prætereamus, ſine Crucis ſignaculo quis Sacerdotii gradus aſcendit?* Fuit hic Stephanus Romanus, menſium duntaxat quinque Pontifex, intra quod breve ſpatium anno 816. quarto Kalendas Novembris Ludovicum Pium, Caroli Magni filium, Imperatorem coronavit.

Inventio Corporis S. Cæciliæ.

101. PASCHALIS Primus, Romæ in Cœmeterio Prætextati, inter alia reperit Corpus B. Cæciliæ Virginis & Martyris, aureis indumentis, ſanguine adhuc reſperſis, involutum: quod deinde noſtro tempore anno 1599. Octobris 20. ſub Clemente 8. eo habitu quem imagines de illa inven-

ventione passim editæ referunt, fuit repertum. Martyrologium Romanum die 14. Maji ita habet: *Romæ sancti Paschalis Papæ, qui plurima sanctorum Martyrum corpora e cryptis levavit, & in diversis Ecclesiis honorifice tumulavit.* fuit Romanus, Benedictinus. Canonici Augustiniani suum dicunt. annis septem Ecclesiæ præfuit; anno 823. Dominica Resurrectionis Lotharium Ludovici Pii filium Romæ coronavit.

102. EUGENIUS Secundus; sub hoc Pontifice, sublato schismate Zinzinii, qui post aliquot dies abdicavit, constitutio promulgata fuit, ut Pontificum electionibus ii tantum interessent, quibus per sanctorum Patrum constitutionem antiqua fuit consuetudine concessum. munificus erga pauperes Eugenius fuit, curavitque ne usquam vilius quam Romæ annona veniret, pauperum pater dictus: ortu Romanus, Can. Reg. annorum 3. & 6. mensium Pontifex.

Schisma decimum. *Zinzinius contra Eugenium II.*

103. VALENTINUS magno Cleri & Senatus, Populique Romani consensu, non-

dum Presbyter, sed Diaconus in summum Pontificem assumitur, ob præstantissimas virtutes, pietatem, clementiam, liberalitatem; & divinam eloquentiam, qua omnia quæ volebat persuadebat, eaque tantum utebatur ad persuadendum res bonas & sanctas: sed præter expectationem 30. die, Romæ in Patria obiit.

Festivitas omnium Sanctorum, antea omnium Martyrum tantum.

104. GREGORIUS Quartus, ex Monasterio Fossæ Novæ, Ordinis Sancti Benedicti Papa: de ipso Martyrologium Roman. *Kalendis Novemb. festivitas omnium Sanctorum, quam in honorem B. Genitricis Dei Mariæ, & omnium Sanctorum Martyrum Bonifacius Papa Quartus, dedicato templo Panteon, celebrem & generalem instituit agi quotannis in Urbe Roma; sed & Gregorius item Quartus postmodum decrevit eamdem festivitatem, quæ variis modis jam in diversis Ecclesiis celebrabatur, in honorem omnium Sanctorum solemniter hac die ab universa Ecclesia perpetuo observari*. In Italia a tempore Bonifacii Quarti celebrabatur hoc festum die 13. Maji, sed hic transtulit in Kalendas Novembres; quo die antea Romæ agebatur

Cur translata in 1. Kal. Novemb.

tur

tur ab ethnicis festum Cybeles, & omnium Deorum: eamque non tantum in honorem Martyrum, sed etiam Sanctorum omnium festivitatem agi voluit: & alias rationes cur in mensem Novembrem translata sit, vide supra in Bonifacio IV. Papa 69. Fuit autem Gregorius hic Romanus, dignissimus sexdecim annorum Pontifex.

105. SERGIUS Secundus: Platina ex Martino Polono refert, quod hic primò nominatus fuerit *Os Porci*, sive Bucca porcina; ideoque fuisset primus, qui in assumptione ad Pontificatum nomen mutarit; sed fabulosa hæc, uti alia plura, a Polono scripta sunt: nam quis tali unquam nomine homo Christianus vocatus fuisset? nisi forsan cognomine. primam nominis mutationem factam fuisse constat ab Adriano Tertio, qui antea Agapetus, & successore Stephano Sexto, qui Basilius; ac Joanne Duodecimo, qui Octavianus dicebatur: vide suis locis rationem: sed usus mutandi nomen postmodum cœpit, & perseveravit a Sergio Quarto, qui Petrus antea vocatus, reverentiæ causa erga primum Christi Vicarium, nomen dimisit:

Mutatio nominis Pontificum.

A quibus vere cœperit.

uti paulo post latius referetur. fuit Sergius hic Romanus, Canon. Reg. trium annorum Pontifex, qui coronavit Imperatorem Ludovicum II. Lotharii filium, anno 844. adhuc vivente Patre Monasterium ingresso.

Laici Presbyterio sive choro exclusi.

Octava Assumptionis Deiparæ.

106. LEO Quartus ab ingressu Presbyterii edito decreto laicos arcuit. qua de re Ambrosius olim Theodosium Imperatorem arguit. Octavam Assumptionis Deiparæ jussit, cum antea festum hoc a Damaso institutum sine octava celebraretur. pulcherrimas orationes, sive collectas in honorem Apostolorum Petri & Pauli composuit, quibus Ecclesia Romana adhuc utitur. Crucem, quam ex more antiquo Subdiaconus ante equum Papæ præferre solebat, renovatam auro & gemmis exornavit. Papissa Joanna fabulose post hunc Pontificem inseritur a Mariano Scoto, sæculi decimi, & Martino Polono, duodecimi scriptoribus: sed Ado Viennensis in Gallia Archiepiscopus, sæculi octavi scriptor insignis, quo hæc fabula contigisse narratur, & Anastasius S. R. E. Bibliothecarius, qui eodem tempore vixit, & sex Pontificum consequentium ordinatio-

Fabula Papissæ Joannæ.

ni se interfuisse scripsit, nimirum Sergii 2. Leonis 4. Benedicti 3. Nicolai 1. Adriani 2. ac Joannis 8. & historiam Romanorum Pontificum usque ad sua tempora digessit; nihil omnino meminerunt de supposita hac muliere, aut de ullo Joanne Pontifice, Leoni 4. succedente; sed post tres Pontifices, Joannem Octavum ponunt; quem fabulæ hujus assertores Nonum vocant; atque hinc incidit discrepantia in Joannibus. verum pro fabula etiam haberi cœpit ab heterodoxis historiæ non ignaris, quorum testimonia fatentium esse talem vide in Cenotaphio Joannæ Papissæ everso a Philippo Labbeo e Societate Jesu. Camarinam hanc nuper iterum movere cœperat quidam Samuel Maresius Professor Historiarum Groeningæ in Frisia, edito tractatu de Joanna Papissa restituta; sed prædictus Labbeus, Gallus, Biturix, eum declarationibus suis eo deduxit, ut scripto veniam petierit, quod fabulæ fabularum omnium fabulosissimæ, renitente conscientia, ut ipse scribit, patrocinium suscepisset. fuit Leo Romanus Can. Reg. annorum paulo plus octo Pontifex. Sanctus indigitatur in Martyrol. 17. Julii.

107. BENEDICTUS Tertius diu reluctatus, plorans, & Deum, ac Sanctos testes faciens, se nequaquam dignum esse, qui tantæ Sedi præficeretur, Pontificium munus tandem suscepit: sed Schisma excitavit Anastasius Presbyter Cardinalis Tituli S. Marcelli, qui non longe post coactus abdicavit. Constituit Benedictus, ut Pontifex intersit Sacerdotum funeribus, & Clerus reciproce Pontificis; quod ipse non solum verbo, sed reipsa observavit, omniaque Charitatis officia implens, post obitum Clericorum humeris delatus est in Ecclesiam S. Petri: inter quos erat ejus Successor Nicolaus. fuit ipse Romanus, Can. Reg. duorum annorum, & dimidii Pontifex.

Schisma XI. *Anastasius contra Benedictum 3.* *Pontifex Sacerdotes, & hi Pontificem sepeliant.*

108. NICOLAUS Primus, cognomento Magnus, Gregorio Magno æquiparandus: nam ut ille ne assumeretur se subduxit, ita hic latebris extractus consecratur, præsente Ludovico Imperatore, atque cum hymnis & canticis deducitur in Patriarchium Lateranense, equi Pontificii Imperatore ipso frænum tenente: & ut

Imperator pro stratore servit Papæ.

ut Gregorius Anglorum, sic ipse Bulgarorum Apostolus merito habetur: sub ipso bis uno anno Tiberis intantum excrevit, ut Romani crediderint eluvione mundum rursus periturum; pro viribus autem Urbi succurrere non omisit. transtulit Corpus S. Clementis ex Chersona insula; ubi in mare projectus fuerat, Romam in Ecclesiam ejus nominis. prohibuit interesse Missæ Sacerdotis Concubinarii. Scripsit plures epistolas: Vir Cathedra illa dignissimus, & Regibus, ac Tyrannis fortiter imperavit. sub ipso Anastasius Bibliothecarius publicavit historiam Romanorum Pontificum, ejusque censuræ submisit; eamque prosecutus est Guilielmus Bibliothecarius. Martyrol. Rom. 3. Novembris cum vigore Apostolico præstantem indicat. fuit Romanus, annorum novem cum dimidio vere Magnus Pontifex.

Translatio S. Clementis.

109. ADRIANUS Secundus; vir hic multarum virtutum, cum bis antehac, post obitum Leonis 4. & Benedicti 3. ab omnibus expetitus, exquisitis excusationibus verecunde subterfugisset; tandem post Nicolaum, fere

Hic, & duo decessores Pontifices reluctantes assumpti. vide 2. præcedentes.

fere octogenarius, omnium votis perquisitus consecratur. diversa exin fuere judicia de affectu Adriani in Nicolaum decessorem: quasi quæ ille zelo Religionis sanxisset, hic refringere gauderet; sed purgavit se Adrianus, convocatis Episcopis ad convivium, eorum manibus humiliter aquam affundens, cibos apponens, pocula ministrans, ac denique cum illis discumbens; quod nullum Pontificum fecisse noverant: dum surrexit ab epulis in faciem suam coram omnibus procidit, rogans ut pro Ecclesia Catholica, pro Imperatore, ac pro seipso preces Deo offerrent: demum in laudes Nicolai prorupit, ejusque memoriam in sacris Diptychis celebrari præcepit. sub ipso habitum fuit 8. Concilium Œcumenicum, Constantinopolitanum 4. & in Orientali Ecclesia ultimum, anno 869. Patrum 383. fuit ipse Romanus, perque annos fere quinque Ecclesiæ præfuit.

Papa suis Convivis ministrans.

Concil. œcumen. 8. Constantinopol. 4. *& ultimum in Oriente habitum.*

110. JOANNES Octavus hoc loco, non ante, post Leonem 4. ponendus, statuit, ut si quis homicidium commisisset, perpetuo irregularis haberetur, & ad

Homicidæ irregulares.

ad sacros ordines nullatenus admitteretur; & si Sacerdos esset, Missam celebrare non præsumeret. item si quis Sacrum de non Sacro aut non Sacrum de Sacro abstulisset; sacrilegii pœna multaretur. concessit Indulgentias militantibus aut occisis pro Ecclesiæ defensione: cumque Italia Saracenorum grassationibus depopularetur, præ mœrore obiit: hincque accidisse potuit, ut ob nimiam animi teneritudinem, abjecta omni, ut videbatur, virilitate, non Papa Joannes, ut Nicolaus, & Adrianus, qui inimicis fortissime restiterunt; sed Joanna fuerit dictus; & qui Spadoni Photio Sedis Constantinopolitanæ (expulso per vim Ignatio legitimo Episcopo) non pastori, sed lupo resistere ausus non fuisset; quique victus fuisset a semiviro, non vir, sed femina potius esset nuncupandus: sicque nomen contumeliæ transierit ad posteros rerum inscios in veritatis opinionem; fueritque a pluribus decantatum Joannem 8. fuisse feminam; atque ut Horatius Tursellinus ait in Epitome historiarum: *sunt qui Joannem 8. feminam fuisse fabulentur; quod falso creditum, veri locum apud imperitum vulgus obtinuit,*

Sacrilegum furtum.

Joannes 8. quare femina dictus?

sive

sive muliebris Pontificis facies, sive effeminatus interdum vigor fabulæ locum dederit. Ab hoc Joanne incipit discrepare numerus Pontificum in Joannibus; quia hic vocatur Nonus ab iis qui Joannem 8. perperam Papissam dictum, ponunt paulo ante, post Leonem Quartum. quod satis clare refutarunt Onuphrius Panvinius, Cardinalis Bellarminus, Florimondus Remondus, ex Hetero Orthodoxus, & novissime P. Labbe in Joannæ Papissæ Cenotaphio everso: ut etiam Heterodoxi fateantur esse fabulam; quales fuere Samuel Maresius, cum pridem Papissam restituere conatus fuisset; & David Blondel, qui totam fabulam tractatu Gallico clare proposuit, & apud suos propter hoc malam incurrit notam. De Sede autem perforata, sive stercoraria, quæ fabulæ huic admiscetur, ut aliquid addam; sciendum est, quod in Ceremoniis antiquis Consecrationis Papæ adhiberi soleat ejusmodi sedes, & cantari illud Psalmi Davidici, *Suscitans de terra inopem, & de stercore elevans pauperem: ut collocet eum cum Principibus, cum Principibus populi sui*: ut qui in tanta dignitate constituitur, sciat se

Papissa Joanna pro fabula habita etiam ab Heterodoxis.

Sedes stercoraria.

non

non Deum, sed hominem esse, humanæque naturæ, utpote alvo egerendæ, obnoxium; unde stercorariæ nomen accepit: cujusmodi adhuc Sedi imponitur novus Papa, cum deportatur ad Basilicam Lateranensem pro Pontificatus possessione accipienda, & paulo post in altera auro gemmisque ornata collocatus, a Cardinalibus adoratur. fuit hic Joannes Romanus, annisque decem in Petri Cathedra resedit: intra quod spatium, ab anno 872. usque ad 882. tres Franciæ Reges Romanorum Imperatores coronavit: Carolum 2. Calvum, Ludovicum 2. Balbum, & Carolum 3. Crassum, dictos; quod nulli Pontificum contigit.

111. MARINUS, vel potius litera interposita MARTINUS Junior (quod postea in electione Martini Quinti comprobatum fuit.) filius Palumbi Presbyteri, ex legitimo ante Sacerdotium Patris Matrimonio, maxima cum laude, ter a Sede Apostolica legatus Constantinopolim missus fuerat: dein creatus Pontifex Photium, cunctasque ab eo res gestas, præsertim Episcopales damnavit. hincque Basilius Imperator

Photii fautor conabatur eum de solio Papali dejicere ; sed restitit egregie , seditque laudabiliter annum , & mensem unum : primus ex Gallis , ut ipsi putant , ad Papatum assumptus : nam Onuphrius Panvinius in notis ad Platinam ait fuisse non ex Gallia , sed Gallesio Faleriorum in Etruria oppido oriundum .

Nominis mutatio quo intuitu facta.

112. ADRIANUS Tertius , Agapetus antea , Pontifex factus , Adrianus appellatus , quod magnitudine animi cognomines Adrianos prædecessores æquaret . hic inhærens decessoris sui vestigiis , execratus & ipse Photium tamquam Laicum , agentem Constantinopoli Patriarcham ; quamvis a Basilio Imperatore rogaretur , Communionem ei impertiri noluit : videns autem Imperator frustra se agere , hostiles & contumeliis plenas literas ei scripsit , quas sero Romam perlatas , post obitum Adriani , Stephanus successor accepit . fuit autem Adrianus Romanus , anno uno & quatuor mensibus Pontifex .

113. STEPHANUS Sextus , miræ virtutis & pietatis Præ-

Præſul, Urbi fame aliiſque incommodis laboranti, ex defectu pluviæ, & locuſtarum vaſtatione, optatam pluviam copioſiſſime impetravit; aquamque benedixit, cujus aſperſione locuſtæ penitus ſunt expulſæ. Extat reſcriptum hujus Papæ ad Heribertum Archiepiſcopum Moguntinum, quo explodit purgationem per ferrum candens, vel aquam ferventem fieri ſolitam, tanquam judicium Dei: quod præſertim fiebat in feminis ad probandam pudicitiam; hinc dictum antiquum Teutonicum; *Een goede Maeght, door t' vier haer vvaeght*. fuit Stephanus Romanus, Baſilius ante dictus, anniſque paulo plus ſex Romanæ Eccleſiæ præfuit.

Aqua benedicta contra locuſtas.

Probatio per ferrum candens.

114. FORMOSUS fortunæ inconſtantia varie jactatus, tandem ad ſummum Pontificatum pervenit: exiſtens enim Portuenſis Epiſcopus, uſque ad Laicalem ſtatum a Joanne Octavo degradatus eſt, quod conjurationis contra ipſum auctor haberetur: dein a ſucceſſore Martino, vel Marino in gradum priſtinum reſtitutus: demum in Romanum Pontificem aſſumptus fuit; unde ſchiſma duo-

de-

decimum in Ecclesia ortum; ita ut quidam Sergius aliquot dies sederit, sed ope Arnulphi Imperatoris, quem anno 895. Romæ Formosus coronavit, extinctum fuit: qui nomini suo respondens, Ecclesiam Principis Apostolorum renovare aggressus, eam variorum Divorum picturis formosiorem reddidit. fuit ipse Romanus, Canonicus Augustinianus, annorum quinque & dimidii Pontifex.

Schisma XII. *Sergius contra Formosum.*

Pontifex 15. dierum.

115. BONIFACIUS Sextus, aliquot tantum dies Cathedram tenuit: nihilque de eo narratur, nisi quod sequitur in successore Stephano. fuitque Bonifacius Italus ex Tuscia oriundus.

116. STEPHANUS Septimus, Romanus, Bonifacium decessorem tamquam Sedis invasorem, cum eam vix medio mense tenuisset, expulit: quin etiam prædecessorem Formosum, quod a Papatu prius obtinendo eum arcuisset, tanto prosecutus est odio, ut sacrilegus in ejus cadaver extiterit. Nam illud e sepulchro extrahens, atque in Sede Apostolica Pontificalibus indutum collocans, cum ei-

Cadaver Pontificis exhumatum, & degradatum.

eidem tanquam viventi exprobrasset, quod nimia ambitione, ex Portuensi Episcopo, Pontificatum Romanum invasisset; illud ipsum cadaver sic damnatum, sacrisque mox exutum vestibus, ac digitis, quibus benedicere moris est, mutilatum in Tiberim projecit: cunctosque quos idem Formosus ordinaverat gradu deposuit; iterumque ordinare voluit: quod quomodo detestatum fuerit, paulo post in Joanne Nono videbitur: ipse vero, Deo vindice, Sede pulsus, & in carcerem detrusus, laqueo inibi strangulatus est, Pontificatus sui anno quarto nondum expleto. Fuerunt hæc infelicissima & luctuosissima Ecclesiæ Romanæ tempora, quibus majora damna sustinuit a Principibus nonnullis, qui Pontifices intrudebant, quam umquam passa sit a Gentilibus, Hæreticis, vel Schismaticis. Verum etsi interdum deforme valde caput Ecclesiæ ab illis apponi contigerit, magno tamen miraculo, non est inventus, qui hoc perditissimo tempore ab ipsa se abscinderet schismate, vel hæresi eam impugnaret, sed omnes Fidei vinculo & obedientiæ nexu juncti perstiterunt; idque virtute oratio-

Infelix Ecclesiæ sæculum.

Ipsa tamen a Christo non deserta.

orationis Christi pro inconcussa Fide Petri, & successorum ejus.

Anno Christi 900. 117. ROMANUS Marini, vel potius Martini superioris ex fratre nepos, Italus Gallesius, uti patruus fuerat, non Gallus. Testimonium Euangelicum est: *Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur & vobis*: sicut Stephanus irritaverat quæ a Formoso fuerant decreta; ita Romanus, qui Stephano successit, idem ipsi præstitit; cum parvo tempore quatuor vix mensibus Pontifex fuisset.

118. THEODORUS Junior, nativitate Romanus, spatio viginti dierum, quibus solummodo Pontifex fuisse dicitur, nil aliud fecit, quam rursus confirmare decreta Formosi: quantæque pietatis fuisset Formosus inde demonstratum est, quod, ut refert Luitprandus, dum ejus corpus a piscatoribus postmodum inventum ad S. Petri Basilicam reportaretur, Divorum, quos depingi curaverat imagines, illud in loculo positum, motis capitibus, venerabiliter salutaverint.

JOAN-

119. JOANNES Nonus, Italus Tiburtinus, professione Monachus Ordinis S. Benedicti, cum non esset ei liberum Romæ degere, Ravennæ Synodum coegit; in qua damnata & combusta sunt acta Stephani Septimi adversus Formosum, & ordinati a Formoso in gradum pristinum restituti, atque anathematizati Sergius Presbyter, aliique qui Formosi sepulchrum temerare ausi fuerant. item prohibitio facta est, ne decedente Papa, Patriarchium Romæ expoliaretur, aut alibi Episcopia; quæ mala consuetudo irrepserat. obiit anno quarto, & aliquot diebus; qui missus a Deo videbatur ad destruenda quæ antecessor Stephanus male egerat.

Patriarchium & Episcopium quid? vide Onomast.

120. BENEDICTUS Quartus Romanus, Canonicus Regularis Lateranensis, sequenti die a morte decessoris factus Pontifex, hujus sæculi moribus corruptissimis, laudabiliter annos tres totidemque menses, amore in pauperes commendatissimus, Pontificatum tenuit.

LEO

121. LEO Quintus, Italus, natus in Villa Priapi, agri Ardeatini. Pontus Heuterus illum spurium indigitat Tractatu de libera hominis nativitate; quo inter alia demonstrat, plerosque ita natos fuisse optimi genii, sive ingeniosos: quod vox Teutonica *Bastaerd*, sonare videtur, quasi *Besten aerd*. hic Leo Quintus Benedicto Quarto subrogatus, post dies quadraginta expellitur, detruditurque dolose in arctum Monasterium a Christophoro familiari suo, & ambitioso successore, ubi mœrore pressus brevi obiit.

Schisma XIII. *Inter tres Papas Leonem 5. Christophorum, & Sergium 3.*

122. CHRISTOPHORUS Romanus Sedem ex invasione mensibus octo occupat, sed deturbatur a successore Sergio, & similiter in Monasterium detruditur; arctiori dein custodiæ mancipatus in vinculis moritur, Deo illi condignam pœnam contribuente, ut quæ Leoni Domino fecerat, & ipse pateretur.

123. SERGIUS Tertius factione Adalberti Marchionis Sedem apprehendit, odioque adhuc furens in dudum defunctum

For-

Formosum, sententiam capitis in eum pronuntiat, rursumque sepulcro extractum capite truncat, & truncum cadaver iterum in Tiberim projicit. sed & præter tyrannicam ejus vim, turpitudo quoque vitæ scriptis est prodita. Luitprandus enim testatur, ipsum ex Marozia nobili scorto filium genuisse Joannem dictum, qui & ipse summum Pontificatum postea ejus nominis undecimus adeptus est. mala hac tempestate bonum hoc præstitit, quod Lateranensem Basilicam terræ motu collapsam restituit. fuit Romanus e Comitibus Tusculanis, annis fere tribus notæ non bonæ Pontifex.

Pro sacrilego (ut videtur) facinore hujus Sergii, & superioris Stephani in Formosum commisso, ita respondet Bellarminus Controvers. Tom. 1. Lib. 4. de Rom. Pontifice, errasse scilicet Stephanum 7. & Sergium 3. sed in quæstione facti, non juris; & malo exemplo, non falsa doctrina, hanc enim inquit rei esse historiam. Formosus Cardinalis & Episcopus Portuensis a Papa Joanne Octavo depositus ac degradatus, & usque ad sortem Laicorum redactus, ex Urbe discessit, &

 jura-

juravit nunquam se ad Urbem vel Episcopatum rediturum : paulo post, mortuo Joanne Octavo, successor ejus Martinus Secundus absolvit Formosum a juramento incaute prolato, & in dignitatem pristinam restituit. haud ita longe post idem Formosus Papa creatur, cui mortuo successit Stephanus Septimus, qui magno in Formosum odio inflammatus, & nesciens, vel non credens eum a Martino Papa fuisse absolutum a juramento, publice in Concilio Episcoporum decrevit, Formosum nunquam legitimum fuisse Pontificem, atque adeo irrita fuisse debere omnia ejus acta : & qui ab illo ordines sacros acceperant, coegit iterum ordinari, tanquam nihil ab illo accepissent. displicuit hoc factum omnibus; & ideo tres Pontifices ordine succedentes, Romanus, Theodorus 2. & Joannes 9. convocato alio Episcopali Concilio, judicaverunt Formosum verum fuisse Pontificem, ipsiusque Stephani sententiam irritaverunt. successit postea Sergius 3. & in omnibus Stephanum imitatus est. præcipua ergo quæstio fuit, an Formosus fuisset Papa legitimus, necne : in quibus quæstionibus

non

non negamus posse errare Pontifices, & de facto errasse. *ita Bellarminus*.

124. ANASTASIUS Tertius Sergio 3. suffectus, modeste in tot fluctibus & integre vixit: Episcopum Papiensem, sive Ticinensem singularibus auxit privilegiis, ut Crucem præviam haberet in itinere, umbella uteretur, equo albo veheretur, & in Conciliis a læva Pontificis assideret. fuit ipse Romanus, per annos duos irreprehensibilis Pontifex.

Episcopi Papiensis prærogativæ.

125. LANDO: hic ita obscurus fuit, ut etiam ab aliquibus inter Pontifices non numeretur; tantum sex mensibus & diebus aliquot præfuit. interposuisse dicitur suam auctoritatem, quo Arnulphus Imperator, & Berengarius Imperium ambiens bellum inter se non gererent. fuisse eum volunt aliqui origine Sabinum, professione Canonicum Aurelianum, sive Augustinianum.

126. JOANNES Decimus, anno 914. Berengarium contra Arnulphum ab Italis electum Imperatorem coronavit.

 con-

Puer quinquennis Archiepiscopus Rhemensis.

confirmavit electionem pueri quinquennis in Archiepiscopum Rhemensem, delegans interim munia Pastoralia Episcopo Suessionensi. Joanni huic Decimo ab aliquibus alius quidam Joannes supponitur: sed quia male intraverat, statim ejectus est, & in Catalogo Pontificum passim prætermissus. fuit autem Joannes Decimus Italus Ravennas, de Familia Cynthia, quæ hodie Cincia dicitur, seditque annis quatuordecim.

127. LEO Sextus Romanus, detrusus a factiosis in carcerem, ibi mense septimo defunctus est; vir bonus, qui virtutis suæ splendore sæculi tenebras illustrare incipiebat.

128. STEPHANUS Octavus Romanus sedit annos duos, mensem unum, ejusque vita mansuetudinis & religionis plena fuit. Wratislaus Spirenæus Bohemiæ Dux Christi fidem sub ipso recepit; nam qui Bohemiæ præerant antea Duces, post auctis opibus & copiis, Reges appellati sunt, uti patet paulo post in Wenceslao ejus filio Bohemiæ Duce, dein Rege. Sub idem tempus

Vvratislaus Bohemiæ Dux Christianus factus.

Mo-

Monasterium Gemblacense in Brabantia a Comite Guiberto propriis impensis magnisque operibus strui cœptum, & absolutum est, uti narratur in Chronographico, quod in pariete Ecclesiæ extat: *Fundatio Monasterii Gemblacensis.*

Unum D scribis, C quatuor, X bis, & I bis;
Cum Claustrum per te sit Gemblacense Guiberte.

Quod est anno Domini DCCCC. XXII. cujus Monasterii Abbas Comitis titulum, quem Fundator habuerat, & primarium inter Nobiles Brabantiæ locum tenet.

129. JOANNES Undecimus, Sergii tertii, ut supra, filius: detentus per vim in carcere coactus fuit concedere Patriarchæ Constantinopolitano, ut absque Romanorum Pontificum permissu, ipse & successores uterentur Pallio: indeque mos inolevit, ait Luitprandus, ut Episcopi totius Græciæ Palliis utantur. obiit in carcere patientissimus in afflictionibus, cum Ecclesiæ præfuisset annis fere quinque: fuit Romanus ex Comitibus Tusculanis. *Græci Episcopi omnes Palliati.*

130. LEO Septimus, Romanus, tempore trium an-

norum, sex mensium, & decem dierum, quo gubernavit Ecclesiam, nihil notatu dignum historici referunt: nisi quod Sanctus Wenceslaus Regiis insignibus ab Othone Imperatore decoratus, quibus præ humilitate nunquam uti voluit, a fratre Boleslao, instigante eum Drahomira matre pagana ad Regnum invadendum, Martyrio affectus fuerit: cum quo Boleslao filio illa impiissime vivens, impietatis suæ debitas pœnas luit. Vide historiam succincte narratam in lectionibus Festi 28. Septembris, quod anno 1673. quo hæc scribo, a Clemente Decimo Breviario Romano est insertum.

S. Vvenceslaus Rex Bohemiæ.

131. STEPHANUS Nonus, Romanus, sed in Germania educatus, ab Italis vexatus, & in seditione ab Alberico Principe excitata turpiter mutilatus, deinceps vitam duxit in occulto, cum ob inhonesta vulnera in facie deformatus prodire in publicum refugeret. misit hic Pontifex pallium Hugoni, jam viro facto, in pueritia electo Rhemensi Archiepiscopo; qui a Joanne pridem Decimo quinquennis con-

fir-

firmatus fuerat in electione; a Rhemensibus publica legatione petitum. sedit annis tribus, mensibus 4. diebus 5.

132. MARTINUS Tertius, a pluribus Marinus Secundus dictus (vide supra in Martino Secundo:) sub ipso Constantinus Porphyrogenitus solvit Edessenorum obsidionem, mediante dono imaginis, quam vultus sui Christus miraculose delineatam, Abagaro Regi miserat: hæc Imago primo Constantinopolim, inde ob bella translata est Romam, & magno honore culta. fuit ipse Romanus, annorum trium & dimidii Pontifex.

Imago Christi Abagaro Regi missa.

133. AGAPETUS Junior, vir innocens, & Reipublicæ Christianæ amator, Monachis, & præcipue Cassinensibus privilegia multa concessit. Legatos misit in Galliam, ad stabiliendum Ludovici Quinti Regnum, quod factione Hugonis Capetis, variis nutabat insultibus; qui illud dein invasit. fuit Romanus, annorum prope decem Pontifex.

134. JOANNES Duodecimus Romanus ex Comitibus Tusculanis, electus ambitione Patris sui Alberici potentissimi Principis, cum nondum decimum septimum ætatis suæ annum explesset: quod tolerandum potius suasere pessima illa tempora, quam Ecclesiam schismate scindere, utpote malo omnium pessimo. mutavit ipse nomen, quo vocabatur Octavianus, in Joannem; ut posset audire in adulatoriis acclamationibus: *Fuit homo missus a Deo cui nomen erat Joannes.* qui existens Pontifex venationi magis quam devotioni, & voluptatibus plus quam precibus vacabat; aliaque auditu indigna de illo narrantur. Otho Magnus, primus ex Germanis Imperator, a quo ipse anno 962. Coronam Imperialem accepit, quibusdam querulis de illius excessibus respondisse fertur: Puer est; facile bonorum mutabitur exemplo virorum. fuit per annos fere novem non bonæ notæ Papa.

Papa juvenis annorum septemdecim.

135. BENEDICTUS Quintus, Romanus, a Romanis Joanni per annum unum sub-

subrogatus fuit: quod audiens Otho Imperator, Romam reduxit in angustias, eamque fame laborantem accepit in deditionem: mox (quod ipsius non erat) convocavit Synodum, in qua exauctoratus fuit Benedictus, substituto Leone sequenti: quod facinus Deus ipse vindicavit, immissa in ejus exercitum peste sævissima, qua Antistites multi, inter alios, extincti sunt. Benedictus interim vir patiens & sanctus, traductus in Germaniam, Hamburgi sancto fine quievit. aliqui Benedictum hunc inter Pontifices non numerant, quod vivente Joanne suffectus fuerit.

Imperatoris non est Synodum convocare, & Pontificem mutare.

136. LEO Octavus Romanus, Canonicus Regularis, suffectus etiam per novem menses fuit, eo tempore quo in exilium Benedictus missus fuerat: sed schisma hinc ortum duravit etiam aliquo tempore sequentis Papæ.

Schisma XIV.

Leo 8. contra Benedictum 5.

137. JOANNES Decimustertius: cum tandem per Othonem Primum Imperatorem turbæ Romanæ essent compositæ, Pontifex hic lætitia repletus, O-

thonem Juniorem Imperiali corona decoravit, & consortem ejus Theophaniam Imperatoris Græcorum filiam. in monumentum autem, & augmentum tantæ solemnitatis anno *968.* elevata est campana miræ magnitudinis recens ære fusa, quam prius sacris ritibus Papa consecravit, atque Joannis nomine nuncupavit: hincque invaluit usus benedicendi campanas, easque aliquo nomine indigitandi. Sub hoc Pontifice contigit quod narratur in Breviario Romano Kalendis Augusti: cum anno salutis humanæ nongentesimo sexagesimonono quidam Comes Othonis Imperatoris familiaris, occupatus ab immundo spiritu, seipsum dentibus laniaret, is jussu Imperatoris ad Joannem Pontificem ducitur, qui ut sacra Vinculorum Petri catena Comitis collum attigit, erumpens nefarius spiritus, hominem liberum reliquit; ac deinceps in urbe Vinculorum religio propagata est. fuit Joannes hic Romanus, annisque fere septem Petri Cathedram optime tenuit.

Benedictio & nominatio Campanarum.

Attactus Reliquiarum saluber.

138. DONUS Junior (eo modo Secundi inter Pontifices,

ces, præsertim ubi duo tantum ejusdem sunt nominis, passim vocantur) Romanus, trium dumtaxat mensium Pontifex, tantæ modestiæ fuisse refertur, uti si nihil in Pontificatu gessit, quo præterea laudaretur, non tamen aliqua injuria affectus, vel ignominia notatus fuerit, ut sequens mox Pontifex.

139. BENEDICTUS Sextus, Romanus, a Cynthio præpotenti Romano captus, in Molem Adriani, quam Sancti Angeli vocant, includitur, eodemque in loco fame moritur: aliqui post annum unum & tres menses strangulatum volunt. male autem a Cynthio actum est; non enim ad illum pertinebat, etiamsi Benedictus deliquisset, Pontifici manus injicere. Miratur Platina de tanta in Pontificem injuria Othonem Imperatorem, Ecclesiæ Romanæ defensorem acerrimum, nullam sumpsisse vindictam, sed illum aliis negotiis impeditum fuisse putat.

140. BONIFACIUS Septimus; cujus cognomen & patria ob ignobilitatem (ut Pla-

tina credit) reticetur; aliqui Germanum dicunt, & Franconem antea vocatum: Pontificatum malis artibus adeptus, pessime dimisit; nam mense septimo relinquere Urbem coactus, pretiosissima quæque ex Vaticana Basilica subtrahens, Constantinopolim fugit. quomodo obierit, vide paulo post in Joanne Decimoquarto.

141. BENEDICTUS Septimus, Romanus, Comitis Tusculani filius, Arnulphum Archiepiscopum Rhemensem, seditione pulsum, Sedi suæ restituit. ab ipso Sanctus Stephanus Hungariæ Rex Regium nomen & diadema impetravit. sub ipso Corpus Sancti Bartholomæi Apostoli ex Urbe Beneventana, Romæ in insula Tiberina collocatum fuit. in magnis Ecclesiæ turbis laudatissimus novem fere annorum Pontifex vixit.

Corpus S. Bartholomæi in Insula Tiberina.

142. JOANNES Decimus quartus, Italus Papiensis, sive Ticinensis, Petrus antea vocatus: sub hoc Pontifice Romæ institutum fuit Sodalitium, pro solamine Fidelium defunctorum per preces & eleemosynas impetrando;

Institutum Sodalitium defunctorum

do;

do; & ad refricandam in mentibus vivorum mortalitatis memoriam, nihil in Sacello ad hoc præparato, præter genuinam totius mundi domitricis Mortis imaginem ubique repræſentabatur, tum in parietibus, tum in altari, & ornamentis ſacris, in muſica, & officio divino: ad ſacelli introitum videbantur plurima mortuorum oſſa & capita; uti hodie in funebri apparatu adhuc fieri videmus: multi Prælati, & Epiſcopi nomen huic Sodalitio dare non dedignabantur; ejuſque memoriæ teſtis tabula marmorea adhuc extat Romæ in Diaconia SS. Coſmæ & Damiani: ſinguli Sodalium pro ſingulis de Sodalitio defunctis 40. Miſſas celebrari curabant, uti S. Gregorius 30. inſtituerat: quem numerum quadragenarium imitari hodie incipiunt, qui ſupra Plebem 30. Miſſis Gregorianis contentam, ſumptuoſius ſuos ſepelire ſatagunt. Exactis a Joanne hoc in Pontificatu tribus menſibus, rediit invaſor & expilator Bonifacius, qui ſuorum factione, Papam detruſit in munitionem S. Angeli a factionariis occupatam; ubi per menſes quatuor peſſime detentus Joannes fame periit, unde tetrum Schiſma exor-

Schisma XV. *Bonifacius 7. prius expulsus, denuo reversus.* tum fuit. Bonifacius vero post totidem ab ejus nece menses, ultore Deo repentina morte percussus est; quem sui fautores, post tetræ animæ exhalationem, lanceis confossum, nudumque per plateas tractum, insepultum abjecerunt: licet eum quidam Clerici postea sepelierint.

143. JOANNES Decimusquintus, Romanus de Vico Albæ Gallinæ, Pontifex annorum 10. & mensium 4. a Clericis odio habitus fuit, quod divina & humana cognatis & affinibus suis elargiretur. Hugo Capet, post Ludovicum Quintum Carolinorum ultimum, tertiæ stirpis Franciæ Rex, ad hunc Joannem Legationem misit, qua eum invitabat in Galliam, ad componendas Rhemensis Ecclesiæ discordias. Pontifex autem Legatum suum eo direxit Abbatem S. Bonifacii Urbis Romæ.

Papa nimis affectus erga suos.

144. JOANNES Decimus sextus: hunc Crescentius potens Romæ Consul, Urbis Imperium sibi vendicare studens, ita persequi cœpit, ut Urbem relinquere Papam oportuerit. sed ubi

inno-

innotuiſſet ipſum pro auxilio Legationem miſiſſe ad Othonem Imperatorem, Creſcentius humaniſſime revocavit: quo redeunte Conſul cum Senatu ad pedes Papæ ſe proſtravit petens veniam, eaque obtenta, in concordiam redacti vitam ſimul quiete traduxere. Hic Pontifex habetur auctor Commemorationis omnium Fidelium defunctorum, die ſecunda Novembris. Sanctus Odilo Cluniacenſis Abbas illam quidem in ſuis monaſteriis antea inſtituerat; ſed hujus Pontificis auctoritate ubique locorum tenendam, ſacris legibus ſancitum fuit. fuit ipſe Romanus, menſium tantum 4. & aliquot dierum Pontifex.

Commemoratio omnium Fidelium defunctorum 2. Novemb.

145. GREGORIUS Quintus, Saxo-Germanus, Bruno ante vocatus, Othonis Imperatoris Tertii affinis, cujus interpoſita auctoritate Pontifex creatur; quem die Pentecoſtes anno 998. Imperiali Corona decoravit: verum poſt Othonis in Germaniam diſceſſum, ſeditionibus Romanorum exagitatus ad Imperatorem confugit; Romanique Joannem Epiſcopum Placentinum ab ipſis Decimum ſeptimum dictum intruſerunt.

Gre-

Qui S. R. Imp. primum Electores.

Gregorius hic Electores Sacri Romani Imperii, non determinando numerum, primus instituit: videlicet solis Germanis licere Principem diligere, qui Cæsar, & Rex Romanorum appellatus, tum demum Imperator & Augustus haberetur, si eum Romanus Pontifex confirmasset: nam defuncto Othone, omnes Feudatarii Principes Imperii per annos ducentos electionem fecerunt: septem vero Electores postea determinati sunt sub Innocentio Quarto anno 1245. Hic Pontifex propter largas eleemosynas, & egregia facta, quibus claruit, *Minor Gregorius* est appellatus: sedit per annos tres, & menses fere octo.

146. JOANNES Decimusseptimus, Italus, Episcopus Placentinus, contra Gregorium intrusus, & pro Pontifice habitus fuit: nomen ejus quidam ex Pontificum Catalogo supprimunt, nonnulli vero apponunt; quod Populi, Clerique Romani consensu, ad quos electio spectabat, Pontificatum iniisset. Schisma interim per menses decem, quibus hic intrusus regnavit, in Ecclesia fuit: & coactus ab Imperatore Otho-

Schisma XVI. *Joannes Episcopus Placentinus contra Gregor. 5.*

thone se abdicavit, effossisque oculis in Germaniam relegatus est.

147. SILVESTER Secundus, Gallus ex Aquitania, Monachus Floriacensis prope Aureliam, dein Abbas Bobiensis, & Archiepiscopus Rhemensis ab Hugone Capeto designatus; cujus filii Roberti Pædagogus quondam fuerat, ante Papam Gerbertus Philosophus vocatus est: cum Episcopatu legitime depositus fuisset, scripsit virulenta adversus Pontificum Epistolas, a Cardinali Baronio confutata, tanta Sede, ut Spondanus ait, indignus. Mathematicæ & Astrologiæ scientissimus præbuit ansam ignaris sæculo isto 1000. quo nullum indoctius & infelicius fuit, opinandi, quod magicis incantationibus ad tantum culmen evectus fuisset: prudenter tamen fere per quatuor annos Pontificatum administravit, ipse cultor doctorum & sanctorum Virorum, ac jurium Ecclesiæ defensor, pro cujus subsidio primus edita epistola parænetica bellum sacrum conclamavit. Qui referunt eum opera diaboli Pontificatum fuisse assecutum, ajunt, inquisiisse quamdiu in ea dignitate esset vi-

Anno Christi 1000.

victurus, diabolumque reſpondiſſe: ſi non attigeris Hieruſalem, diu vives; quo reſponſo lætus, longe finem ſuum abeſſe ſuſpicabatur: ſed quarto Pontificatus ſui anno, dum tempore Quadrageſimæ Romæ in Baſilica S. Crucis in Hieruſalem ſacrificaret, ſubito ſe moriturum cognovit: quare pœnitentia ductus errorem ſuum coram populo confeſſus eſt, rogavitque ut corpus ſuum diabolicis artibus ſeductum membratim detruncaretur, diſſectumque ac laceratum ſuper currum imponeretur, & eo loci ſepeliretur, quo ſponte ab equis foret vectum: feruntque Dei nutu (ut ſcelerati diſcant veniæ locum ſibi relictum eſſe, modo rite pœnituerint) equos ipſos ſponte ad Lateranenſem Eccleſiam perveniſſe, ibidemque ſepultum fuiſſe. Refertur inſuper, quando tumba ipſius, ex colliſione oſſium, quæ intus movebantur, ſolebat ſudare, præſagium fuiſſe mortis tum regnantis Pontificis: quam ei tumbam erexit tertius in Papatu ſucceſſor Sergius Quartus, uti poſtea narrabitur.

148. JOANNES Decimusoctavus: Patria & Cognomen-

mentum ejus ob ignobilitatem prætermittitur. Ciaconius putat Romanum fuisse ignobilissimum, qui Sicco ante vocatus sit. quinto ab inito Pontificatu mense moritur; unde ob breve tempus nihil de eo memoria dignum scribitur, nisi quod ipso Pontifice multa prodigia apparuerint, visusque fuerit Cometes, & multæ urbes terræ motu concussæ referantur.

149. JOANNES Decimusnonus: hujus tempore Constantinopolitana Ecclesia cum Romana conjuncta est unione Catholica, & a Sergio Patriarcha ipsius nomen Papæ in sacra Diptycha est relatum. Joannes hic, quem Platina Vigesimum indigitat, se ipse Decimumnonum appellat in suis quæ ab Onuphrio in Annotationibus ad Platinam referuntur Diplomatibus, & publicarum tabularum instrumentis ipsius tempore factis: quare Joannes illi, qui postea 21. 22. & 23. passim vocantur, tantum 20. 21. & 22. dicendi sunt. fuit hic Joannes 19. Romanus, annorum fere sex Pontifex.

Nomen Papæ a Græcis in diptycha relatum. vide Onomast.

SER-

150. SERGIUS Quartus, Romanus, vir sanctissimæ vitæ, cum ante, tum in Pontificatu, in pauperes liberalis, in amicos jucundus, in delinquentes clemens, juste & integre omnia gubernans, eo mirabilior fuit, quod istius temporis Pontifices potius intrusi a sæculi Principibus, quam electi, monstra hominum essent. hic Monachus Benedictinus, cum Petrus vocaretur, ob reverentiam erga primum Christi Vicarium Petrum, nomen mutavit. ante illum quidem aliqui nomina sua mutaverant, sed nulla in successoribus consequentia: quam nominis mutationem non sine ratione Pontifices post hunc deinceps imitati sunt; quod Christus Dominus Petro ad Apostolatum assumpto nomen novum imposuerit, Joannis 1. versu 42. *Tu es Simon filius Joannis, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*. Sergius hic sepulchrum insigne paravit Silvestro Secundo antecessori suo, ut Magiæ notam dilueret, quam ob summam Matheseos peritiam contraxerat: annis fere tribus præfuit.

Primus Papa, quem in nomine mutando sequentes sunt secuti.

BENE-

151. BENEDICTUS Octavus: Sanctus Henricus Rex Romanorum anno 1014. Romam venit, ut Benedictum hunc Urbe pulsum & profugum adversus quemdam Gregorium Romanorum potentia intrusum suæ Sedi restitueret: ad cujus adventum, mox Gregorius abdicavit. Henrico dein obviam processit Papa cum Clero & Senatu, atque insigne Imperii Orbem, sive Pomum aureum pretiosissimis ornatum gemmis, inserta desuper aurea Cruce, ei tradidit: quo intelligeret sic eum debere gubernare mundum, ut non oblivisceretur submittere se Cruci Christi; & non aliter imperare, nisi egregiis virtutibus ornatus, dignus haberetur vivificæ Crucis protegi vexillo. (hinc & hodie dicitur: Leopoldo Sceptrum Sacri Romani Imperii, Pomumque Orbis Christiani in summo capite crucigerum, & Thronum Majestatis Cæsareæ moderante, directore ejus & sospitatore Crucifixo mundi Servatore) post hæc Papa coronavit Henricum, & Conjugem ejus Cunegundem, prævia data responsione in atrio Basilicæ Vaticanæ, quod Advocatus, Patronus,

Aureum Pomum cum Cruce Insigne Imperii.

Imperator Advocatus Ecclesiæ.

tronus, & Defenſor foret Eccleſiæ, cujus privilegia, & liberam Papæ electionem poſt inunctionem confirmavit. Beatus hic Imperator animadvertens non dici Romę Symbolum in Miſſa poſt Euangelium (quod tamen alibi canebatur,) reſponſum accepit, quod Romana Eccleſia non fuiſſet aliquando hæreſi infecta, ſed ſecundum Petri doctrinam, in ſoliditate Fidei permanſiſſet inconcuſſa: at, inquit Henricus, ideo magis neceſſarium eſt Symbolum frequenter decantari; ſic ſuſcepta eſt Romæ conſuetudo aliena. Caſimirus Cluniacenſis Monachus, atque Diaconus, Regni Poloniæ hæres, diſpenſatione Benedicti, pro ea a Polonis rogati, abſolutus Votis, & Ordinibus ſacris, coronatur Rex, ea conditione ut Poloni omnes rotunda in morem Monachorum tonſura utantur, nec ultra auriculas comam promittant: quo modo adhuc hodie tondentur. Fuit hic Pontifex Romanus ex Comitibus Tuſculanis, Theophylactus antea vocatus, anniſque duodecim ſedit.

Rotunda Polonorum tonſura.

152. JOANNES Vigeſimus, coronavit anno 1027. die S.

Pa-

Paschæ Conradum Secundum Imperatorem. Sanctum Romualdum eodem anno defunctum quinquennio post ejus obitum canonizavit, id est in Canonem sive ordinem Divorum redegit, (vide Onomasticon) juxta ritum ejus temporis, qui erat, ut petentibus concederet Apostolica Sedes, super corpus defuncti Altaria constituere, & Missas celebrare. fuit hic Joannes Romanus, Benedicti Decessoris frater, ex Comitibus Tusculanis, Monachus Benedictinus, & rarissimo exemplo fratri in Papatu successit: quod tantum semel antea in Stephano tertio, & Paulo primo fratribus accidit. seditque hic secundus & ultimus fratris in Papatu successor annos fere decem.

Canonizatio S. Romualdi anno 1032.

Secundus & ultimus fratris in Papatu successor.

153. BENEDICTUS Nonus, decem annorum puer, Alberici Comitis Tusculani, duorum immediate præcedentium Pontificum fratris Filius, suffectus, vel potius intrusus est factione Patris ægre ferentis, Papatum successione duorum Fratrum suorum germanorum quodammodo stabilitum egredi e familia sua: ut autem tantum nefas attentare Albericus præ-

Puer decem annorum Papa.

præsumeret, præcesserat exemplum in puerulo quinquenni electo & confirmato Archiepiscopo Rhemensi, & in Joanne Duodecimo, annorum septemdecim juvene, ex iisdem Comitibus Tusculanis, ambitione cognominis Patris Alberici, in summum Pontificatum intruso: fuitque habitus puer hic legitimus Papa; a quo petierunt & obtinuerunt Pallium tres Archiepiscopi Hamburgenses sibi invicem succedentes, omnes viri sanctitate insignes: tanta scilicet vigebat tunc observantia erga Romanam Ecclesiam; ut quemcumque audirent Petri Throno insidere, colere & venerari non detrectarent. de ipso Martyrologium Kalendis Junii: *Treviris Sancti Simeonis Monachi, qui a Benedicto Papa Nono in Sanctorum numerum relatus est*. Nec est quod Novatores, ut Baronius ait, hoc Ecclesiæ Romanæ objiciant; ipsa talia non faciebat, sed pati cogebatur, ob potentiam sæcularium Principum.

154. SILVESTER Tertius, Romanus, Puero huic in Pontificatu suppositus fuit: qui Sede duobus fere mensibus occupata, a Benedicti factionariis excus-

sus

sus est: sed puer cunctis se invisum cernens, Joanni Sacræ Romanæ Ecclesiæ Archipresbytero Pontificatum dimisit, qui Gregorii Sexti nomen assumpsit.

155. GREGORIUS Sextus, Romanus, cum per annum ac fere menses sex sedisset, dimissam Cathedram Benedictus pueriliter repetiit: atque ita tres simul Pontifices Roma habuit. Væ Regno, cujus Rex puer est! traditque Otho Frisingensis, tres istos Pontifices, divisis inter se reditibus, simul Romæ sedere visos: unum ad S. Petrum, alterum ad Sanctam Mariam Majorem, & Benedictum in Palatio Lateranensi: quo durante Schismate Henricus Tertius in Italiam veniens, ventilata erroneorum Pontificum causa, tribus istis quartum substituit Suidgerum Episcopum Bambergensem, qui Clemens Secundus dictus fuit.

Schisma XVII. *Tres simul Pontifices Romæ residentes, contra quos quartus suffectus.*

156. CLEMENS Secundus, Saxo-Germanus, Suidgerus antea dictus, in die Nativitatis Domini anno 1047. solemniter consecratus, Henricum Tertium Germaniæ Regem, cujus fue-

fuerat Capellanus, & Episcopus Bambergensis, & conjugem ejus Imperiali dignitate sublimavit. sed abeunte in Germaniam Imperatore, Romani Pontificem, injussu suo creatum, veneno e medio sustulere, Pontificatus mense nono: & scribunt quidam venenum in hos usus ab ignobili quodam Bavaro paratum fuisse, qui ei in Pontificatu successit, & Damasus Secundus appellatus est.

157. DAMASUS Junior Germano-Bavarus, Popo Bagniarius antea dictus, ingeniosus, & in negotiis tractandis dexter fuit: qui brevissimi temporis Pontifex, vigesimo quarto Pontificatus die per vim occupati, subito mortuus est; ita ut nonnulli hunc inter Pontifices nequaquam nominandum censeant. Alii sic narrant: quod dum a Benedicto Nono supradicto puero Ecclesia adhuc affligeretur, hic Damasus missus ab Imperatore eligendus, omnium votis acceptus, brevique defunctus fuerit. quomodo autem Benedictus ille infeliciter obierit, testatur Petrus Damiani Cardinalis coætaneus; quod apparuerit aliquibus horribili figura,

cor-

corpore ursino, auribus & cauda asininis, dicens se a Deo, & Petro, cujus dehonestaverat Sedem, inter bestias amandatum in desertis & putidis locis, usque ad finale judicium; damnatumque inde ad inferos: postquam interpolate ita regnasset per annos 12.

Hoc tempore prope medio inter nostrum & Christianitatis primordium, circa sæculum nempe nonum, indoctum passim & infelix dictum, licet negari non possit, Pontifices Romanos a priorum pietate Pontificum nonnihil desciviſſe; Deum tamen Ecclesiam suam (uti bene notat Baronius) non deseruisse existimandum est; Principibus Christianis sanctitate conspicuis eam tum vel maxime fulciendo; quales fuerunt SS. Henricus Imperator cum Conjuge sua Cunegunde, Stephanus Rex Hungariæ cum filio Emmerico, Wratislaus Spirenæus Dux Bohemiæ cum Wenceslao filio, Canutus Rex Daniæ, Eduardus Angliæ, Robertus Franciæ, Ferdinandus Rex Castellæ & Legionis, dictus Magnus &c. ita ut quod in uno defuit, in altero Deus suppleverit.

158. LEO Nonus, Franco-Germanus, nobilis Comes d' Aſpurg, prius Monachus Benedictinus, dein Papa, Virtutum & Miraculorum (ut Martyrologium Romanum 19. Aprilis) laude inſignis, quaſi Sol novus exoritur. Poſt Leonem 3. qui S. Svvibertum, & Joannem 20. qui Sanctum Romualdum, ac Benedictum Nonum, qui Sanctum Simeonem Trevirenſem, Leo hic in Canonem Divorum ſolemniter retulit SS. Gerardum Tulli Leucorum, & Wolfangum Ratisbonæ Epiſcopos: cumque eſſet Muſica & ſacrarum literarum ſcientia excultus, multas ad cantum Antiphonas compoſuit, & aliquot præclara opuſcula Eccleſiæ Dei utilia edidit: decrevit ut ad omne plenum Officium, exceptis Adventu, & Innocentium feſto, feriis, ac vigiliis, atque a Septuageſima uſque ad Paſcha, cantetur in Miſſa Hymnus Angelicus *Gloria in Excelſis*. ante quidem cantabatur, ex decreto Teleſphori in omni Miſſa; ſed hic reſtrinxit. mandavit inſuper Clericorum domicilia juxta Eccleſiam conſtrui debere: ſeditque laudabiliter paulo ultra quinque annos; & ad ipſius

Gloria in Excelſis quando omitti debeat.

Clericorum Domicilia prope Eccleſiam.

ipsius tumulum in Vaticano coruscant miracula.

159. VICTOR Secundus Germano-Bavarus, Everardus antea dictus, Comes Calbensis, Henrici Tertii Imperatoris propinquus & consiliarius: sub ipso Episcopus quidam de crimine Simoniæ accusatus, cum illud detrectaret confiteri, repente jussus est dicere, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*. Patrem quidem, & Filium diserte & expedite protulit, Spiritum autem Sanctum nequaquam valuit proferre: itaque se Divino judicio convictum cernens, crimen confessus est, & deposito Episcopatu, mox Spiritum Sanctum libero quoque ore protulit. Pontifex hic paulo ultra duos annos præfuit.

Simonia crimen in Spiritum Sanct.

160. STEPHANUS Decimus, Goth-Leonis Ducis Lotharingiæ filius, primum Canonicus Regularis, deinde Monachus atque Abbas Cassinas, in Pontificem assumptus, ita permisit in locum suum alium eligi Abbatem, ut post obitum suum duntaxat succederet. Mediolanensem Ecclesiam, quæ a Romana ducentos fe-

re per annos se subtraxerat, eidem submisit, & univit. Petrum Damiani ab eremo revocatum, invitum creavit Cardinalem & Episcopum Portuensem: quem mox cœpit aulicæ vitæ tædere, ac de reditu ad Eremum sequentem Papam interpellavit: quod tandem ab Alexandro Secundo obtinuit. hunc Petrum Honestum (de familia nobili, Honesta dicta) nominatum, Damiani filium, ob amorem solitudinis, egregiam vitæ sanctimoniam, singularem eruditionem, ac zelum Ecclesiasticæ Disciplinæ, Hieronymum juniorem invenimus appellatum; ipse autem se Petrum peccatorem appellabat. Stephanus hic septem tantum menses, & aliquot dies præfuit.

S. Petrus Damiani Hieronym. junior dictus, se Petrum Peccatorem nominabat.

161. BENEDICTUS Decimus, nullius plane ingenii (vide Baronium Tom. 11. ad annum 1058.) Mincius antea dictus, inseritur hic a Platina, ab aliis tamen prætermittitur; quod intrusus & invasor reputetur, atque per vim & factionem nonnullorum Potentium noctu fuerit consecratus, dum inter Cardinales plerique cum Petro Damiani hæc detestantes fugere per diversa latibu-

tibula coacti fuerunt: qui cum Sedem Apostolicam nefarie tenuisset per menses fere decem, expulsus est. fuit Romanus ex Comitibus Tusculanis, cujus familiæ septem summi Pontifices referuntur: Sergius 3. Joannes 11. & 12. ac Benedicti quatuor, 7. 8. 9. & hic Decimus.

Septem Rom. Pontific. ex Comit. Tusc.

1062. NICOLAUS Secundus coronavit Romæ Henricum Quartum Imperatorem anno 1058. sub hoc Pontifice, tempore Petri Damiani, potestas data fuit solis Cardinalibus, & non aliis, creandi Pontificem, & dignitas Cardinalatus in majori honore haberi cœpit; ordinatumque fuit, ut quicunque Pontificatum alio modo, quam concordi Cardinalium electione obtineret, pro excommunicato & apostata haberetur. Eodem tempore Berengarius Archidiaconus Turonensis Hæresiarcha, argumentis ab ipso Pontifice in medium allatis confutatus & devictus palinodiam cecinit; erroremque suum circa Sacramentum Eucharistiæ, in quem tertio reciderat, revocavit; de quo narrat Guilielmus Bibliothecarius, quod proximus morti existens, festo Epiphaniæ

Papa a solis Cardinalib. creandus.

Berengarius Hæresiar. resipiscens & moriens. magnis suspiriis dixerit: Hodie apparebit mihi Christus ad gloriam meam, uti spero, ratione pœnitentiæ meæ; vel ad damnationem, uti timeo, ob animas quas seduxi, & reducere non potui. fuit hic Nicolaus Gallus transalpinus Allobrox sive Sabaudus, annorum duorum, & mensium sex Pontifex.

163. ALEXANDER Secundus ita rescripsit super Presbytero epilepsia laborante. *Epilepticis Miss. celeb. non licet.* *Clericus habens ordinem Presbyterii; sed quia caduco morbo laborat, non ausi sumus concedere, ut offerret, vel Missam celebraret: quia vero languor in culpa non est, super hac re auctoritatis nostræ decreto consulendo deliberavimus; consuluimus itaque, ut si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione & Missarum celebratione omnibus modis prohibeatur: indecens enim est & periculosum, ut in consecratione Eucharistiæ, morbo victus epileptico cadat. Si vero Dei misericordia convaluerit (quandoquidem non culpa, sed infirmitas in causa est) eum sacrificare jam non interdicimus.* *Licet, si convaluerint.* Sub hoc Pontifice contigit Schisma decimum octavum, Cadolo Parmæ Episcopo, manifesto Simoniaco, a nonnullis factiosis electo,

cto, & vocato Honorio secundo. Dum hic Pontifex a Concilio, ad componendum Schisma Mantuæ coacto, Lucam transiret, majorem hujus Urbis Ecclesiam B. Martino dicatam, cujus ipse Episcopus fuerat, solemniter consecravit, ejusque Canonicos speciali prærogativa Mitra Episcopali insignitos reddidit, ac multis auxit privilegiis: vide paulo post in Paschali Secundo, qui simile quid fecit Ecclesiæ Compostellanæ. statuit hic Papa ut excepta die Nativitatis Domini, non nisi semel in die celebretur; fuit Mediolanensis, Canonicus Aurelianus, annisque undecim cum dimidio sedit.

Schisma XVIII. *Cadolus Parmæ Episcop. contra Alexandrum 2.*

164. GREGORIUS Septimus magno omnium consensu eligitur invitus & reluctans; qui idcirco nuntios expedivit ad Henricum Germaniæ Regem, deprecans ut electionem suam impediret. de eo Martyrologium 25. Maji. *Salerni, depositio Sancti Gregorii Papæ Septimi, Ecclesiasticæ libertatis propugnatoris acerrimi.* Ipse de numero Psalmorum ac Lectionum per totum annum in Officio Ecclesiastico sic statuit: *A die*, inquit, *Resurrectionis usque ad Sabbatum*

in Albis, & a die Pentecostes usque ad Sabbatum ejusdem hebdomadæ, tres Psalmos tantum, tresque Lectiones antiquo more cantamus & legimus: omnibus aliis diebus per totum annum, si festivitas est, novem Psalmos, & novem Lectiones dicimus; aliis autem diebus duodecim Psalmos, & tres Lectiones recitamus: in diebus Dominicis octodecim Psalmos, & novem Lectiones dicimus, excepto die Pascha & Pentecostes. Ecce numerum Psalmorum & Lectionum, quem hodie adhuc in Officio Ecclesiastico servamus. Contra fornicatores clericos sic scripsit: *Si qui sint Presbyteri, aut Diaconi, aut Subdiaconi, qui crimini fornicationis sint obnoxii, interdicimus eis ex parte Omnipotentis Dei, & auctoritate S. Petri, introitu Ædis sacræ, donec acta pœnitentia satisfaciant: si vero in peccato suo perseverare maluerint, nemo officium eorum auscultare velit; quia benedictio eorum vertitur in maledictionem, & oratio in peccatum.* De collatione Sacerdotiorum ita sanxit: *Sanctorum Patrum decreta sequentes, decernimus, ut si quis posthac Episcopatum, aut Abbatiam, aut aliquam Ecclesiasticam dignitatem ab aliquo Laico acceperit, nequaquam inter*

Numerus Psalmorum ac Lect. qui in offic. Eccles. adhuc servatur.

Contr. Cleric. fornicatores.

Collatio Sacerdotiorum non fiat a Laicis.

Epi-

Episcopos, aut Abbates numeretur, eique gratia Sancti Petri, atque introitu Ædis interdicatur. Eadem ratione, si quis Imperator, Rex, Dux, Marchio, Comes, aut qualibet alia sæcularis potestas, aut persona Episcopatum, aut aliam Ecclesiasticam Dignitatem detulerit, ejusdem sententiæ vinculo teneatur. ita Ecclesiasticæ libertatis vindex accerrimus. sub ipso coacta Rom. synodo constitutum est, ut Papæ nomen uni Romano Pontifici tribueretur, quasi sit omnium Pater Patrum, & Pastor Pastorum. Sub hoc fere tempus cœpit Ordo Monachorum Carthusiensium a S. Brunone Doctore Parisiensi, & Canonico Rhemensi institutus anno 1082. Contra hunc sanctum Pontificem excitatum est schisma decimumnonum, & creatus fuit Antipapa Guibertus Archiepiscopus Ravennas, cui nomen impositum Clemens Tertius: fuit Gregorius Italus Etruscus, ex Comite Petiliano factus Monachus Benedictinus, & parum ultra duodecim annos sanctissime præfuit Ecclesiæ Romanæ.

Solus Pontif. Rom. Papa dictus.

Ordo Carthusianorum.

Schisma XIX.

Guibertus, Clemens 3. dictus contra Gregorium 7.

165. VICTOR Tertius, postquam electioni suæ ex humilitate, quantum poterat, resti-

tiſſet, tandem acquieſcens, coacto Concilio, Guibertum, qui Clemens Tertius dici volebat, excommunicavit. Decrevit Pœnitentiam & Communionem non debere ſuſcipi, niſi a Catholicis Sacerdotibus, meliuſque eſſe ſine viſibili communione perſiſtere, & inviſibiliter communicare Domino, quam eam ab hæreticis & ſchiſmaticis ſumendo, a Deo ſeparari. Fuit Papa hic nomine & re egregius ſui Victor; nam natus patre Beneventi Principe, ſponſam ſummo loco natam intactam relinquens, clam eremum petiit; factus Monachus Benedictinus, inde ſummus Pontifex, uno circiter anno præfuit.

Pœnitentia, & communio ab Hæreticis non ſumenda.

166. URBANUS Secundus, ex Canonico Regulari Lateranenſi, ſancti Brunonis diſcipulus; cujus conſiliis & doctrina, in tot illis Eccleſiæ calamitatibus (nam ſchiſma Clementis Tertii Antipapæ nondum extinctum erat) aliquot annis hic Pontifex uſus eſt: indixit expeditionem contra infideles in Terram Sanctam. erat autem pro ſtipendio Indulgentia plenaria propoſita, & pro teſſera militari Crucis ſignum rubei coloris

Expeditio Cruciatæ.

ris super scapulam dexteram, militum vestibus impressum: hinc Expeditio vocata est Cruciata, & Diploma quod ad hanc edebatur, Bulla Cruciatæ, subintellige, Expeditionis. Ut autem Deus omnia prosperaret, Papa ordinavit & indixit Clericis Officium B. Mariæ (a Gregorio Tertio Monachis Cassinensibus injunctum) quod pie susceptum est etiam a Laicis, additis Indulgentiis: ac Duce Godefrido Bullonio Hierosolyma Infidelibus erepta est 14. Julii 1099. fuit ipse auctor cultus & venerationis B. Mariæ in Sabbato, & Præfationis in Missa de eadem, quæ habet: *Et in veneratione B. Mariæ semper Virginis collaudare, benedicere, & prædicare*. Instituit ut per intercessionem ejusdem B. Virginis invocetur Gratia Divina in principio homiliarum sive concionum, dicendo *Ave Maria*: retulit in numerum Divorum S. Attilanum Episcopum Zamorensem, de quo Martyrologium 5. Octobris. fuit Gallus Diœcesis Rhemensis, & fere duodecim annis Petri Cathedram possedit.

Bulla Cruciatæ.

Officium B. Mariæ.

Cultus ejusdem in Sabbato.

Ave Maria sub initium Concionis.

167. PASCHALIS Junior. hunc nolentem & latitantem, Anno Christi 1100.

H 6 cum

Schisma XX. cum protestaretur humeros suos tanto oneri nequaquam suffecturos, totus Clerus Papam desiderat; cui optimo Pontifici impius Imperator Henricus Quartus tres Antipapas successive subrogavit, quibus ipse toto fere Pontificatus sui tempore viriliter restitit; sub quo schismate hæresis orta est, quæ docebat Ecclesiæ excommunicationem contemnere. Papa hic coronavit Henricum Quintum, Quarti filium, anno 1111. concessit Abbati Montis Cassini, ut vocaretur Abbas Abbatum. Septem Canonicos in Ecclesia Compostellana instituit, qui vestibus purpureis, & mitris uterentur, quibus solis in Ara maxima, ubi Corpus S. Jacobi Apostoli conditum est, celebrare licet, quosque Cardinales vocavit; & hoc ex affectu quem gerebat ad hanc Ecclesiam, ubi in minoribus existens, Pontificis maximi Legatus fuerat: vide supra in Alexandro Secundo, qui simile quid præstitit Ecclesiæ Lucensi. Fuit hic primus Papa, qui annos Pontificatus sui, sicut Imperator regni, computare, & subscribere cœpit: quod sequentes deinde Pontifices sunt imitati, signando: Pontificatus nostri

Albertus, Theodoricus, & Sylvester contra Paschalem II.

Cassinas Abbas, Abbas Abbatum.

Compostellani Canonici Cardinales.

Pontificatus nostri anno secundo, tertio, &c.

stri anno secundo, tertio, &c. fuit Paschalis Tuscus, Monachus Cluniacensis, annosque octodecim sedit. Nota quod inter Benedictinos numerentur septem praecipuae Congregationes: primi sunt Cassinates, orti circa annum 550. deinde Cluniacenses circa annum 900. Camaldulenses anno 940. Vallis umbrosae anno 1060. Cistercienses 1113. Silvestrini 1232. & Coelestini anno 1274. aliqui Gulielmitas circa annum 1150. & alias minoris notitiae Congregationes numerant: quamvis Aureliani S. Guiliemum Eremitam Augustinianum fuisse velint.

Septem praecipuae Cong. Benedictinae.

168. GELASIUS Junior: adversus hunc legitimum, & invitum ac renitentem creatum Pontificem, intrusus fuit in Sedem Petri Mauritius Burdinus, Archiepiscopus in Lusitania Bracharensis. Sub Gelasio hoc orti sunt Templarii, sive milites templi, qui non longe a Sepulchro Domini, in parte aedium templi habitantes, nomen inde traxerunt: & Hospitalarii, hi peregrinos ad terram sanctam tendentes hospitio excipiebant: illi per loca sacra eos armati ducebant ac reducebant, quo

Schisma XXI.

Mauritius Burdinus Lusitanus.

Templarii.

Hospitalarii.

quo eis sine periculo invisere ea liceret. Templariis S. Bernardus regulas & exhortationes varias præscripsit, inter quos etiam avunculum habuit: duravit vero hic Ordo ducentos circiter annos, usque ad Clementem Quintum; sub quo vide quomodo sint extincti. fuit Gelasius Italus Cajetanus, Monachus Cassinas, unius solum anni Pontifex.

169. CALLISTUS Secundus, electus in Cluniacensi Cœnobio, ubi Gelasius obierat: ejus in Urbem adventus miro exceptus est applausu: quem præveniens Burdinus Antipapa, in munitionem Sutriam se recepit, unde extractus in perpetuum carcerem deportatus est: tandem post varias militum illusiones, deductus fuit per mediam urbem pilosa vervecis veste pro chlamyde rubea indutus; Camelo ex adverso impositus, data ei in manibus pro fræno cauda. Sub hoc Callisto Secundo, & Henrico Quinto Imperatore, inter Sacerdotium & Imperium insignis illa pax & concordia facta est anno plus minus quinquagesimo, ex quo inter Gregorium Septimum, & Henricum Quar-

Pax inter Sacerdotium & Imperium, pro collat. Beneficiorum.

Quartum, ob Investituram, sive Sacerdotiorum collationem ingens discordia fuerat excitata. Compostellanum in Galæcia Episcopum, in honorem S. Jacobi Apostoli (de cujus miraculis ipse volumen fecit) constituit Metropolitanum: & duodecim Canonicos, ante tantum septem a Paschali Secundo statutos, qualitate Cardinalitia in Ecclesia Compostellana stabilivit: fuit Papa hic Burgundus, Guilielmi Burgundiæ Comitis filius, Imperialis & Regiæ celsitudinis derivata consanguinitate generosus, annosque fere sex in Petri Cathedra sedit. sub ipso anno 1122. habitum fuit primum in Ecclesia occidentali sive latina, Romæ, Concilium generale nonum, Lateranense primum.

Archiepiscopatus Compostellanus.

Concilium gener. 9. Lateranense 1.

170. HONORIUS Secundus electus est hoc modo: Convenientes in Basilica Lateranensi Cardinales elegerunt Theobaldum S. Anastasiæ Presbyterum Cardinalem, & Cœlestinum Secundum appellaverunt; ipsoque suæ non consentiente electioni, cœptus est cani Hymnus *Te Deum laudamus*, quo nondum dimidiato, Ro-

Robertus Frangipanius cum suis asseclis Lambertum Cardinalem, Episcopum Ostiensem acclamavit Pontificem, qui & ipse pro Theobaldo Hymnum cantabat; unde maximus ortus est tumultus: sed mox omnibus ad concordiam reductis, Lambertus perstitit Pontifex, dictusque est Honorius Secundus; qui cum suam electionem minus Canonicam consideraret; post septem dies in præsentia omnium Cardinalium, sponte Mitra & Manto depositis, Pontificatui renuntiavit, dicens malle se Ostiensem Episcopatum jure obtinere, quam injuria Romanum: Cardinales, ejus perspecta humilitate, eum revocaverunt, & ut legitimum Papam adorantes, consuetam ei obedientiam exhibuerunt. Confirmavit Candidum Ordinem Præmonstratensem, a S. Norberto institutum, cum Patriarcha hic Tanchelinum Hæresiarcham eloquentia sua confutasset, & subtilitate superasset. fuit Honorius Italus, Bononiensis, Canonicus quondam Aurelianus, per annos quinque Ecclesiæ præsidens.

Confirmatio Ord. Præmonstraten.

171. INNOCENTIUS Secundus. legitimus hic Ponti-

tifex, fugiens a facie Antipapæ Petri Leonis, qui se Anacletum Secundum, quemque S. Bernardus Epistola 124. Antichristum dicebat, in Galliam se recepit: atque in itinere per Germaniam inferiorem transiens, Bruxellæ consecravit Ecclesiam S. Joannis super Paludem, *op den Poel*: cujus Dedicationis diploma ibidem adhuc servatur, & memoria quotannis agitur Idibus Octobris, cum Indulgentia plenaria ab ipso Innocentio concessa. Porro cum per id tempus Clericis & Sacerdotibus honor qui par erat non deferretur, sententiam excommunicationis protulit in eum qui violentas manus in Clericum injiceret, a qua nullus Episcoporum illum absolvere præsumat, donec Apostolico conspectui præsentetur: quod a posterioribus Pontificibus, & Conciliis innovatum fuit. Cæterum post infelicem mortem Anacleti Antipapæ, schismatici aliquot Cardinales Gregorium quemdam e suis substituerunt, & Victorem Quartum nominarunt; sed hic ad saniorem mentem opera S. Bernardi mox perductus abdicat, & se Innocentio subjicit. Jamque verum Pontificem Romanæ Cathedræ, Eccle-

Schisma XXII.
Petrus Leonis, dictus Anacletus II.

Dedic. Eccl. S. Joannis Bruxellæ. Ann. 1130.

Si quis in Clericum manus violentas injecerit, Anathema sit.

siam-

ſiamque univerſam paci vixdum reſtituerat Bernardus, in quo negotio ſeptennium laboravit; cum ecce (incredibile dictu) idem Innocentius eidem Bernardo non tantum grates non rependit, ſed & amicitiæ illius pertæſus, ipſum veluti frequentibus ſuis ſcriptionibus permoleſtum faſtidivit; ac demum iniquis malevolorum delationibus circumventus, eo iracundiæ ac cæci furoris proceſſit, ut invictiſſimum defenſorem ſuum, atque orbis Chriſtiani Atlantem imprudentiæ primum accuſaret, tum etiam perfidiæ, ac agitatæ in Eccleſiam proditionis criminaretur: uti patet ex Bernardi ad Innocentium Epiſtolis 213. & 218. Hic Pontifex Lotharium III. Imperatorem anno 1132. qui Papam ob ſchiſma Petri Leonis fugitivum cum valido exercitu ex urbe Leodienſi Romam reduxit, ibidem coronavit: eique ceu legitimo Pontifici ſchiſmatis tempore fideliter adhæſit. ſub hoc Pontifice obiit Joannes a Stampis, Gallice dictus Jean des Temps, id eſt a Temporibus, ob diuturnam 360. annorum vitam: nam illum ſub Carolo Magno primo meruiſſe tradit Paulus Æmilius in Ludovico Juniore; de quo

Joannes a Temporibus vixit annis 360.

quo Baptista Mantuanus Carmelita & Poeta:

Illum fama refert hyemes vidisse trecentas.

Fuit Innocentius Romanus Canonicus quondam Regularis, per annos 14. Summus Pontifex: sub ipso habitum est Concilium Generale decimum, Lateranense secundum, in quo inter alia damnatus est Arnaldus de Brixia, qui Clericos possessiones habere posse negabat. Concil. Generale 10. Lateranense 2.

172. COELESTINUS Secundus, Italus Typhernas, brevem habuit Pontificatum, quinque duntaxat mensium & dierum tredecim; felicem tamen; quod nulla seditione vexatus fuerit, qua octo præcedentes Pontifices exagitati fuerunt.. extat D. Bernardi ad ipsum epistola 234. auctoritatem Sedis Apostolicæ adversus infamem Simoniacum implorantis, quæ incipit: *Oportet vos secundum Justitiam quæ ex Lege est suscitare semen fratris vestri defuncti: quod digne implebitur, si Papæ Innocentii, cui in hæreditate Domini successistis, & defenditis bene gesta, & minus adimpleta perficitis: præ manibus est in quo*

id liceat experiri &c. ut verbum abbreviatum faciam auribus occupatis, audiat paucis Dominus meus, quid dictum fuerit, & factum teneamus &c. Ab hoc Pontifice Cœlestino incipit Malachiæ Archiepiscopi Armachani in Hibernia, ex Ordine Cisterciensi, coœtanei S. Bernardi, cujus vitam ipse conscripsit, Prophetia de Summis Pontificibus ab hoc tempore in futurum secuturis; cui prædictioni quæ fides adhibenda sit, videatur hujus Notitiæ Præfatio.

Prophetia S. Malachiæ Episc. de futur. Pontificibus.

173. LUCIUS Secundus. contra hunc Pontificem rebelles Romani hæresim Arnaldi de Brixia sectati sunt, nempe Clericos non debere habere proprietatem bonorum, sed cuncta esse Principis, & sufficere illis, si more antiquorum Sacerdotum sustineantur de decimis & oblationibus: vide S. Bernardi epistolas 242. & 248. Sub hoc Papa Edessa Mesopotamiæ civitas, maxima Christianorum clade, a Turcis capta & direpta fuit: qua audita clade, mellifluus Pater, jussu Pontificis, patrocinium Religionis Christianæ suscipiens, Principes omnes Christianos cum literis, tum nuntiis ad-

Clerici possunt habere prop. bona.

Civitas Edessa a Turcis capta.

adhortatus est, ut Crucis Christi vexillum in Saracenos sumerent: quo eventu, patet ex vita Bernardi, & libro 2. de Consideratione. Lucius hic incerto lapidis ictu percussus, cum Romanos ad nova studia concitatos a Capitolio conaretur depellere, paulo post obiit, cum sedisset tantum menses undecim, dies quatuor. fuit Italus Bononiensis Canonicus Augustinianus.

174. EUGENIUS Tertius, Abbas SS. Vincentii & Anastasii Romæ ad Aquas Salvias: quod Monasterium Innocentius Secundus amplo patrimonio a se dotatum & restitutum S. Bernardo dederat; cui Abbatem illum Præfecit, qui postea Eugenius Tertius summus Pontifex fuit, uti Breviarium Romanum 20. Augusti. Papa hic Metropolitani Armenorum, qui mille pluresque sub se habet Episcopos, subjicientis se Romano Pontifici, legationem suscipit emensam per sex annos, totidemque menses. S. Bernardus, cujus hic Pontifex Discipulus fuerat, & quem Monachum induerat, illi libros quinque de Consideratione obtulit, ad bene administrandum Pon-

Armenorum Metropolit. subjicit se Rom. Pont.

Pontificatum. Coronasset hic Eugenius Papa Tertius Conradum Tertium Imperatorem, nisi dum ad motus Italicos compescendos, & Imperii coronam capessendam, expeditionem pararet in Italiam, non sine veneni suspicione, extinctus fuisset Imperator. propter turbas autem Romanas in Franciam Eugenius receptus, consecravit anno 1146. Ecclesiam Montis Martyrum prope Parisios, assistente eodem mellifluo Patre, & S. Henricum Imperatorem Divorum Canoni adscripsit; fuit Italus Pisanus, Pontifex 8. annorum.

Dedicatio Eccl. Montis Martyrum prope Paris.

175. ANASTASIUS Quartus Romanus, Canonicus Augustinianus, Pontificatum adeptus, Calicem pulcherrimi operis, magnæque æstimationis Ecclesiæ Lateranensi donavit, & ædes egregias apud Pantheon, quod S. Mariam Rotundam vocant, brevi ædificavit; amator ac nutritius pauperum audiebat, pluraque mente destinaverat, tum ad dignitatem Ecclesiæ, tum ad ornatum Urbis Romæ, si ei aliquandiu vivere in Pontificatu licuisset: obiit autem post annum primum, mense quarto, die 24.

ADRIA-

176. ADRIANUS Quartus, solus inter Pontifices natione Anglus, uti Adrianus postea Sextus solus Belga, eidem in omnibus persimilis: is ob severitatem patris, & mediorum tenuitatem, in Galliam secedens, suis obsequiis meruit recipi in Monasterium quoddam Canonicorum Regularium, cujus deinde Abbas factus, Romam pro Ordinis sui reformatione contendit: ubi Eugenius Tertius, cognita ipsius prudentia, illum Episcopum Albanensem creavit: dataque Monachis licentia eligendi alium Abbatem, ipsum Cardinalem, & Legatum fecit Apostolicum: factusque deinde Pontifex, nec obolum erogavit in propinquos; adeo ut matrem permiserit alendam eleemosynis Ecclesiæ suæ parochialis Cantuarii in Anglia. Coronavit Romæ anno 1155. Fredericum primum, qui Ænobarbus, sive *Barbarossa* dicebatur. Fertur hic Pontifex, uti postea Adrianus Sextus, cum onus Pontificium sensisset, dixisse se quidem per omnes dignitatum gradus ad summum Pontificatum ascendisse, sed nihil umquam felicitatis aut tranquillitatis expertum: ac *Unicus Papa Anglus.*

Ro-

Romano Pontifice nemo miserabilior.

Romano Pontifice neminem esse miserabiliorem; quod & Adrianus Sextus postea censuit. Vocabatur antea Nicolaus Breck-sparre, quod est Hastifragus; hinc hastam fractam in insignibus portabat: obiit morbo anginæ: aliqui dicunt quod cum biberet de fonte aquam, musca inseparabiliter adhæserit ejus gutturi, unde quinto Pontificatus anno præfocatus fuerit.

177. ALEXADER Tertius. ad hunc Pontificem S. Thomas Cantuariensis se conferens, benigne acceptus fuit: multumque Papa laboravit pro querela componenda adversus Henricum Secundum Angliæ Regem; a quo Thomas dein Martyrio affectus, multis coruscans miraculis, ab Alexandro hoc in Sanctorum numerum est relatus; decrevitque hic Pontifex, ut nulli, nisi per Apostolicam Sedem Canonizato sacer honor publice habeatur. vetuit detestabiles nundinas, quas Torneamenta vocant, a Germanis circa annum 938. inductas, in quibus milites ex condicto convenire solent, & temere congredi, unde cædes corporum & animarum proveniunt. Fredericum Secun-

S. Thomas Cantuariensis canonizatus.

Non nisi ab Apostolica Sede Canonizati publice colendi.

Torneamenta vetita.

Secundum Imperatorem Schiſmaticum eo uſque humiliavit, ut in terram proſtrati collum pede comprimens dixerit: *Super Aſpidem & Baſiliſcum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem*. cui ipſe reſpondit; Non tibi, ſed Petro, cui ſucceſſor es, pareo. iterumque Pontifex: Et mihi, & Petro. Poſt ſic humiliatum Fredericum celebravit Concilium œcumenicum undecimum, Lateranenſe tertium, anno 1199. in quo ſtatutum fuit, ut non habeatur Papa, niſi a duabus Cardinalium partibus electus. multa etiam ad reformationem Cleri edita ſunt: ut unus non habeat duo beneficia, & conferantur iis qui Eccleſiæ prodeſſe poſſunt, & vacantia, non vacatura; ſumptuoſa convivia non convenire Prælatis, ſicuti nec veſtes pretioſas, aut venationes illos decere: ſtatutumque fuit ne quis in Epiſcopum eligeretur, niſi triginta annos natus. De Schiſmate contra hunc Pontificem narrat Martinus Polonus, & Onufrius Panvinius ipſum viciſſe quatuor Pſeudo-Pontifices, primum Octavianum de Monticello, qui Victor Quartus; ſecundum Guidonem Cremonenſem, qui Paſchalis Tertius;

Fredericus Imp. Schiſ. humiliatus.

Concil. gener. 11. Lateranenſe 3.

Beneficia quibus & quomodo conferenda.

Epiſcopi ante 30. annum non eligendi.

Schiſma XXIII.

Quatuor Pſeudo-Pontifices contra

Alexandrum Tertium.

tius; Tertium Joannem Strumiensem, qui Callistus Tertius; & Quartum Landonem, qui Innocentius Tertius, vocati sunt: quorum secundus Paschalis Tertius cum in Germaniam ad Fredericum Imperatorem se recepisset, Carolum Magnum Romanorum quondam Imperatorem in Sanctorum Canonem retulit; qui, quod a schismatico Pontifice sit canonizatus, in Martyrologium Romanum non est relatus: ita ut non simplex hoc schisma fuerit. vide Prophetiam Malachiæ. & laus Deo quod post densas hasce nebulas per ducentos postmodum annos, nulla schismatica tempestas dein exorta fuerit. Ordinem Carthusianorum sub Gregorio septimo exortum confirmavit. Divum Bernardum duodecimo post obitum anno Sanctorum Canoni inseruit. Narratur hic Papa dispensasse cum quodam Nicolao Justiniano Veneto, Monacho Benedictino, & Presbytero, ad ineundum Matrimonium, ne familia illustris Justinianea, ex qua solus hic in hac Republica supererat, cum ipso extingueretur: qui tandem susceptis sex filiis & tribus filiabus ex Anna Ducis Michaelis Veneti filia,

Carolus magnus a schismatico Pontifice canonizatus.

Ordo Carthusianorum.

Dispensatio cum Monacho Presbytero ad ineundum Matrimonium.

re-

reverſus ad Monaſterium dies ſuos ſanſte finivit. Alexandria Civitas Lombardiæ, ſive Inſubriæ, ſub hoc Pontifice condita, ab ipſo nomen accepit. fuit Alexander Italus Senenſis, Monachus Ciſterciensſis, uti Martyrologium eorum habet 27. Auguſti. Canonici Aureliani, inter quos in juventute fuit, ſuum eſſe contendunt: annoſque duos & viginti digniſſime ſedit, & poſt Adrianum Primum, proximus omnium ad Petri annos pervenit.

Alexandria Lombardiæ civitas ab Alexandro 3. nominata.

178. LUCIUS Tertius, Lucenſis, annorum quatuor Pontifex, nomen ſuum egregie adimplevit, dum in tantis Eccleſiæ tenebris ſub præcedenti Pontifice exortis denſum illud ſchiſma ante Papatum lumine ſuo illuſtravit, & Alexandrum contra tot adverſarios fortiter adjuvit, in rebus agendis ſolertiſſimus: electus dein ex Epiſcopo Oſtienſi non immerito in ſummum Pontificem difficultatibus etiam non caruit; nam quarto Pontificatus ſui anno a Senatoribus Romanis civili ſeditione, quod Conſulum nomina abolere niteretur, Urbe pulſus, Veronam ſe recepit, ubi

diem clausit extremum, in Cathedrali Ecclesia cum hoc Epitaphio sepultus.

Luci Luca dedit lucem tibi, Pontificatum
Ostia, Papatum Roma, Verona mori.
Imo Verona dedit tibi lucis gaudia, Roma
Exilium, curas Ostia, Luca mori.

Amissio Hierosolym. anno 88. postquam a G. Bullone fuerat capta.

179. URBANUS Tertius Italus Mediolanensis: sub ipso Saladinus Babyloniæ Rex Hierosolymam cepit, anno octogesimo octavo, ex quo a Godefrido de Bullone, sub Urbano Secundo, infidelibus erepta fuerat: qui nequissimus Tyrannus Crucem Domini per duos dies in probrosum ostentum per civitatem portando fustigari fecit: quo tristi nuncio perculsus Urbanus incidit in ægritudinem, obiitque anno Pontificatus sui secundo nondum expleto.

180. GREGORIUS octavus, Italus Beneventanus, Monachus Benedictinus, sequenti die subrogatus, mox pro subsidio Terræ Sanctæ ad universos Christifideles literas dedit,

dit, indicto universali jejunio; sed probus Pontifex secundo mense obiit.

181. CLEMENS Tertius Romanus, vir scientia literarum, facundiaque clarus, sed & vitæ puritate, animique integritate præclarior, trium annorum totidemque mensium Pontifex; declaravit, quod filii Episcoporum ex legitimo prius matrimonio nati possint sacris Ordinibus initiari, & habere beneficia etiam in Ecclesia paterna.

182. COELESTINUS Tertius, coronavit Henricum Sextum Fred. Barbarossæ filium Romæ anno 1191. feria secunda Paschatis, cum ipse Pontifex pridie consecratus fuisset. Confirmavit Ordinem Militum Teutonicorum, in quem non nisi Germani, iidemque nobiles admittuntur, quibus Templariorum reditus multi ascripti sunt. retulit in numerum Sanctorum Ubaldum Episcopum, ab Honorio Secundo Eugubinæ Cathedræ præpositum, cultum ab Ecclesia 16. Maji; & S. Joannem Gualbertum Abbatem 12. Julii, nuper oratione ac lectionibus propriis à Clemente Decimo

Ordo militum Teutonicorum.

in Officio Ecclesiastico adornatum. fuit Cœlestinus Romanus, annisque prope septem Petri Cathedram possedit.

183. INNOCENTIUS Tertius, Senioribus Cardinalibus mutuo concertantibus, junior omnium ætatis annum trigesimum tantum agens, renuens & lacrymans, Pontifex creatur: quod autem Diaconus tantummodo esset, dilata est ejus in Presbyterum ordinatio usque ad Sabbatum sequens quatuor temporum Quadragesimæ, & sequenti Dominica in Pontificem consecratur. Sub ipso Ordo SS. Trinitatis de Redemptione captivorum anno 1198. initium cępit. anno 1202. inter Sanctos Confessores retulit S. Guilielmum Aquitaniæ Ducem per Sanctum Bernardum a Schismate contra Innocentium Secundum mirabiliter reductum, mortuum anno 1156. Romæ Idibus Octobris anno 1209. coronavit Othonem Quartum. Philippus vero Pseudo-Imperator Moguntiæ coronatus dicitur. Cum hoc tempore, contra decretum Alexandri Secundi, aliqui ex nimia devotione (uti de SS. Alberto Crispiniensi, & Nor-

Anno Christi 1200.

Ordo SS. Trinitatis.

Canonizatio S. Guilielmi.

ber

berto Præmonstratensi legitur) pluries in die Missam dicerent; Innocentius hic, & sequens Honorius statuerunt, ut excepta die Nativitatis Domini non nisi semel in die citra dispensationem celebretur. Jussitque Innocentius recitari in Quadragesima Psalmos Pœnitentiales; & dicitur composuisse Orationem, *A cunctis*. Laudatissimus hic Pontifex, cum scripsisset insigne volumen de sacro Altaris Mysterio, in quo transsubstantiationem Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Domini fieri docet; illudque servari in Templis, & campanulam cum lumine præcedere, cum ad infirmos defertur, ordinasset, & alia egregia opera edidisset; cumque ædificasset Romæ amplissimum Sancti Spiritus Xenodochium pro Orphanis, Peregrinis, & Infirmis; quomodo post mortem, decimo nono Pontificatus sui anno pie obitam, apparuerit ingenti flamma cinctus B. Lutgardi, vide Bellarminum de Gemitu Columbæ, lib. 2. Cap. 9. Sub ipso habitum fuit Concilium œcumenicum 12. Lateranense 4. anno 1214. numero Prælatorum vix comprehenso. fuit Innocentius Italus, Anagninus ex Signiæ

Semel tantum in die celebrandum.

Psal. Pœnit. in Quadrag. Oratio, A cunctis.

Eucharistia cum lumine & campanula ad ægros ferenda.

Concilium Generale 12. Lateranense 4.

Comitibus, Canonicus quondam Augustinianus, Pontifex post Petrum diuturnitate sessionis septimus.

184. HONORIUS Tertius anno 1220. Romæ coronavit Fredericum Secundum; qui dein male contra Ecclesiam se gerens, Imperio privatus est ab Innocentio Quarto in Concilio Lugdunensi. Gerardus Loricius, in Summa Theologica, verbo *Benedictio*, ait Honorium Tertium Indulgentiam concessisse Germanis, post comestionem actis gratiis haustum sumentibus: passim tamen ad Bonifacium aliquem Papam id refertur, juxta antiquum hoc Distichon:

Indulgent. bibentibus post dictas Gratias.

Papa Bonifacius post Grates rite bibenti
Sexaginta dies Pacis amore dedit.

Circa quod auctor *du Recueil des questions curieuses* ita censet: *peut-estre que le peuple se mesprend, en attribuant l'institution au Pape Boniface, la rime en ayant donnè occasion:*

Bouvons une fois apres la grace,
Pour le pardon du Pape Boniface.

Nam quisquis Papa ille fuerit, vere Benefactor sive Bonifacius, si minus nomine, re ipsa fuit: quam in-

indulgentiam potissimum concessit, ne Gratiarum actio post refectionem omitteretur. Audisse memini ex Presbyteris, sive senioribus nostris Mechliniensibus, cum tempore Xysti V. Reverendissimus Dominus Wilhelmus Lindanus Ruremondensis Episcopus Ecclesiæ suæ negotiis Romæ detineretur, & rogatu C. Baronii, ac instinctu Pontificis vacaret relegendis, & expendendis notationibus in Martyrologium a Baronio propediem in lucem emittendis; ipsum inter alia exposuisse Pontifici, quomodo moris esset in Belgio bibere post dictas gratias mensales, pro lucranda Indulgentia Papæ Bonifacii: & respondisse Xystum, se, licet de Indulgentia ista nihil unquam inaudiisset, eam tamen, sive data fuerit, sive non, motu proprio Belgis concedere. Sub hoc Honorio cœpit mos concludendi Cardinales Conclavi pro electione novi Pontificis: ubi quotidie aliquid cibi illis detrahitur, ut ex parciori victu, uti Ciaconius ait, maturetur electio. Ordinem Dominicanum, & Franciscanum ab Innocentio decessore approbatum Honorius confirmavit. Fuit Romanus, Canonicus

Conclave Cardin. & parcior vict.

Ordo Dominicanus, & Franciscanus confirm.

Regularis, seditque annos fere undecim.

185. GREGORIUS Nonus Anagninus, Innocentii Tertii Nepos, ordinavit ad elevationem Corporis Christi in Missa campanam pulsari, ut fideles etiam extra Ecclesiam ad illud adorandum mentem elevent, & participent de Sanctissimo Sacrificio: item *Salve Regina* sub vesperam cantari, & ære sonante Fideles convocari ad Laudes Deiparæ, quem hymnum ob Ecclesiam ab Imperatore Frederico Secundo valde afflictam quotidie cantari præcepit. Hymnus hic ab Hermanno Contracto uno sæculo ante compositus dicitur. SS. Dominicum & Franciscum una inter Divos retulit, illum octavo, hunc secundo post obitum anno: atque Antonium a Padua nondum completo post obitum anno: item Sanctam Elisabetham Hungariæ Reginam. cumque sedisset annos quatuordecim & menses quinque, ex devotione sepeliri voluit in habitu Franciscano. Officium Minorum de sancto Francisco in primis Vesperis sic canit: *Cœpit sub Innocentio, cursumque sub Honorio perfecit*

Campanæ sonitus ad elevationem in Missa.

Salve Regina, & Laudes vespert.

Canonizatio SS. Domici, in Francisci, Anton. a Padua, &c.

Devotio sepulturæ in habitu relig.

fecit gloriosum, succedens his Gregorius magnificavit amplius Ordinique Franciscano affectissimus eum multis privilegiis affecit.

186. **C**ŒLESTINUS Quartus, Mediolanensis, decimo septimo electionis suæ die, ante coronationem moritur, & vacat Sedes mensibus 21. eo quod Cardinales plerique a Frederico Secundo Imperatore, qui contra Papam & Ecclesiam diffidebat, captivi detinerentur: unde factiones Guelphorum pro Papa, & Gibellinorum pro Imperatore invaluerunt: quorum nominum originem vide in Onomastico. tandem post fere duorum annorum Sedis Apostolicæ vacationem, precibus Raymundi Comitis Tolosani dimissis a Frederico Cardinalibus, Papa sequens electus fuit.

Factiones Guelphorum & Gibellin.

187. **I**NNOCENTIUS Quartus amicus pridem Imperatoris. Hoc Papa renuntiato Fredericus dixit, se optimum amicum Cardinalem amisisse, & acerrimum hostem eumdem Papam nactum esse, quod rei eventus declaravit; nam hi versus nomine Frederici tunc spargebantur.

Roma diu titubans, variis erroribus acta
Corruet, & Mundi desinet esse Caput.

Cui responsum:

Niteris incassum Navim submergere Petri:
Fluctuat, at numquam mergitur illa ratis.

Rescripsit Fredericus:

Fata volunt, stellæque docent, aviumque volatus,
Quod Fredericus ego malleus orbis ero.

Cui responsum:

Fata volunt, Scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi vita brevis, pœna perennis erit.

Octava Nativitatis B. Mariæ. Ruber galerus Cardin.

Innocentius hic festum Nativitatis B. Mariæ diu quidem ante institutum, cum octava celebrari ordinavit. Cardinales rubri galeri insignibus decoravit; quo significare voluit eos paratos esse debere caput & sanguinem impendere pro tuenda Ecclesia, eo maxime tempore quo Fredericus eam ita vexabat. reliqua Cardinalium insignia posteriores Pontifices, Bonifacius octavus, & Paulus secundus excogitaverunt. Sub annum 1245. ab hoc Pontifice confir-

firmati sunt septem Imperii Electores: de quibus hi versus:

Moguntinensis, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii fit Cancellarius horum. *7. Imperii Electores.*

hi tres Ecclesiastici: Moguntinensis Germaniæ, Trevirensis Galliæ, Coloniensis Italiæ sunt Cancellarii; quatuor sequentes sæculares, Imperatoris in coronatione Officiales:

Est Palatinus Dapifer, Dux portitor Ensis,
Marchio Præpositus cameræ, Pincerna Bohemus.

Comes Palatinus, Dux Saxoniæ, Marchio Brandemburgicus, & Rex Bohemiæ. Antea sub Gregorio Quinto statutum fuerat, ut omnes Imperii Principes feudatarii eligerent Imperatorem. Papa hic Petrum Martyrem Ordinis Prædicatorum, & Stanislaum Episcopum Cracoviensem Martyrum Catalogo adscripsit: ac Sanctam Claram Virginem ægrotantem invisit, eique suppliciter petenti Indulgentiam peccatorum impertivit; quam sequens Pontifex Alexander inter Sanctas Virgines retulit. Sub Innocentio Quarto anno 1244. habitum fuit Concilium Œcumenicum *Petrus Martyr, & Stanislaus Cracov. Sanctis adscripti.*

Concil. Gener. 13. Lugdunense primum. cum 13. Lugdunense primum contra Fredericum Secundum Ecclesiæ rebellem, Imperio depositum: & substitutus ei fuit Henricus Turingus, S. Elisabethæ filius: dein Guilielmus Hollandus: huic Richardus Anglus: ac demum Alphonsus Sapiens, Castellæ Rex: qui coronati a Papa non fuerunt: sed tenetur post depositionem Frederici, Imperium vacasse usque ad Rodulphum Hasburgicum. Fuit Innocentius Italus, Genuensis, paulo post undecimum Papatus annum mortuus.

188. ALEXANDER Quartus Anagninus, consanguineus Innocentii Tertii, & Gregorii Noni, annorum prope septem Pontifex, canonizavit sanctam Claram sub priore Pontifice mortuam. Libros Guilielmi de sancto Amore contra paupertatem religiosam perpetuo edicto abolevit, atque Mendicantium Ordinibus multa concessit privilegia, & ex eis viros doctos ad Episcopatum ac Cardinalatum provexit. Eremitas Augustinianos urbes incolere jussit; ubi verbo & exemplo, nec non confessiones audiendo, salutis fructum afferre possent. Festum Sancti

Canonizatio S. Claræ. Libri G. de S. Amore condemnati.

Eremitæ Augustin. ex eremo ad urbes vocati.

cti Rumoldi Mechlinienſium Apoſtoli ſtatuit celebrandum prima die Julii: de quo vetus Uſuardi Martyrologium a J. Molano editum: *Kalendis Julii Octava ſancti Joannis Baptiſtæ. Meclinia Paſſio ſancti Rumoldi glorioſiſſimi Martyris, atque Pontificis, Scotorum Regis filii, ſignis & doctrina mirabilis; qui regalis celſitudinis Solium, & Pontificalis dignitatis reſpuens honorem, Mechliniam petiit, ſibi divinitus deſtinatam, quam octavo Kalendas Julii martyrio conſecravit; ſed quia eadem die ſanctiſſimi Baptiſtæ, & Præcurſoris Domini celebratur Nativitas, Romanus Pontifex Alexander IV. Paſſionem noſtri Martyris in Nativitatis prædictæ octava conſtituit ſolemnizari*. fuerat autem Canoni Sanctorum aſcriptus more tunc recepto (vide ſupra in Leone 3.) ſub Joanne undecimo anno 930. cum Martyrio affectus fuiſſet anno 776.

Feſtum ſancti Rumoldi Mechlinien. Apoſt. quare prima Julii.

189. URBANUS Quartus, Natione Gallus, Patria Trecenſis, natus patre Sutore veteramentario, ſed animi indole nobilis, annorum trium, & duorum fere menſium Papa, quondam Monachus Ciſtercienſis, profeſſus in Monaſterio Foſſæ novæ: ita

ita die secunda Octobris Martyrologium Cisterciense. anno 1264.

Festum Corporis Christi. Festum Corporis Christi solemnissime celebrandum instituit, ob caussam quam reddit sanctus Thomas in Officio ejusdem festi. Collegium duodecim Canonicorum Trecis in patria fundavit; idque in Templo S. Urbani ab ipso in paternarum aedium solo aedificari jusso. Ephemerides Gallicae secunda Novembris de ipso narrant: *Qu' il fit cette belle repartie a Alphonse Roy d' Espagne, qui luy reprochoit, qu' il estoit fils d' un Savetier: il n' y a pas d' honneur de naitre noble, mais bien de sçavoir s' annobler soy meme par son sçavoir, sa prudence, & ses bones meurs.*

190. CLEMENS Quartus, Gallus, annorum trium & decem mensium Pontifex: post uxoris decessum, e qua duas habuit filias, secessit ipse ad Carthusianos; apud quos etiam pater ipsius defuncta uxore se retraxerat, & usque ad mortem perseverarat: sed sanctus Ludovicus Franciae Rex, praenoscens bono publico magis expedire, eum revocavit, & ascivit in Consiliarium, ac status ministrum. variis dein Ecclesiasticis di-

dignitatibus insignitus, tandem factus Papa, raræ virtutis exemplum præbuit, cum in aliis, tum maxime in affectu erga consanguineos. uni enim filiæ in Monasterio collocatæ triginta tantum libras dedit; alteri, quæ conditionis suæ marito nupserat, trecentas libras dotis nomine numerari jussit; idque hac conditione, ne quid amplius peteret. Nepoti tres habenti præbendas injunxit dimissionem duarum; instantibus autem amicis, ut non tantum ea beneficia ipsi permitteret, sed majora & plura tribueret, respondit, se plus Deo, quam carni & sanguini debitorem esse. dignum est legi in additionibus Onuphrii ad Platinam Breve Apostolicum super hoc Nepoti suo scriptum; quod & invenitur apud Marchantium in Horto Pastorum, titulo de Beneficiis. imitatus semper institutum Carthusianorum, a morte uxoris abstinuit a carnibus usque ad obitum, neque unquam dimisit cilicium; unde merito Carthusianis adnumerari potest, cui flagrans non defuit affectus, & imitatio regularis.

Pontifex plus Deo, quam carni & sanguini debet.

GRE-

191. GREGORIUS Decimus, cum ex discordia Cardinalium vacatio Sedis protracta fuisset usque in trigesimum tertium mensem, qua diuturnior nulla fuit; tandem

Sedis Apostolicæ diutissima vacatio.

Papatus munus tulit Archidiaconus unus,
Quem Patrem Patrum fecit discordia fratrum.

Dictus antea Theobaldus Placentinus, de familia Vice-comitum Mediolanensium, Archidiaconus Leodiensis, existens Pontificis Vicarius Generalis in obsequio Christianorum apud Ptolemaidem Syriæ civitatem, cum Eduardo primogenito Anglorum Regis filio; ubi Ludovicum Francorum Regem, & tempus opportunum expectabat, ut cum cæteris Hierosolymam proficisceretur contra Saracenos, ad expugnandam Terram Sanctam. vide Joannis Molani Natales Sanctorum Belgii decima Januarii, ubi hic Gregorius pro Sancto recensetur. ipso Pontifice anno 1274. celebratum fuit Concilium œcumenicum 14. Lugdunense secundum, & inter alia conditæ sunt leges in Conclavi a Cardinalibus observandæ, quas vi-

Concil. gener. 14. Lugdunense 2.

vide in Annotationibus Onuphrii ad Platinam. Huic Concilio Pontifex ipse cum quindecim Cardinalibus præsens interfuit; sub quo obiit Sanctus Bonaventura, & divus Thomas eo se conferens in itinere mortuus est. Rudolphus Comes Hasburgicus, primus e Domo Austriaca Imperator, Aquisgrani primo coronatus, dein Losannam Helvetiorum urbem ad hunc Gregorium profectus, ab ipso confirmatus, & Imperii insignibus decoratus fuit; quod nollet ire Romam pro Imperii Corona, dicens: multorum Alemannorum Reges Italia consumpsit, non ibo Romam.

Anno Christi 1244.

Primus Austriacus Imperator.

192. INNOCENTIUS Quintus Burgundus, Frater Petrus de Tarentasia prius vocatus, ex Ordine Prædicatorum primus in summum Pontificem electus, Pontificatus sui mense ac die quinto moritur. contraxerat levem offensiunculam contra Sacerdotes sæculares, eo quod, cum esset inter illos & Fratres Prædicatores contentio de sepeliendo corpore Clementis Quarti, adjudicavit id Fratribus committi debere, quod Pontificem, dum viveret, ita voluisse diceret.

Contentio de Sepultura inter Regul. & Sæculares Sacerdotes.

ADRIA-

193 ADRIANUS Quintus Genuensis, Nepos Innocentii Quarti, revocavit constitutionem Gregorii Decimi de Conclavi Cardinalium, quam revocationem, quod ante ejus coronationem facta fuisset, & sic invalida censeretur, Joannes successor confirmavit: atque ita sine Conclavis conclusione qui successerunt Pontifices Nicolaus Tertius, Martinus Quartus, & Cœlestinus Quintus, creati sunt; hic autem posterior Cœlestinus renovavit dictam Gregorii constitutionem, & qui ei suffectus est Bonifacius Octavus ratam habuit, confirmatamque libro Decretalium Sexto registravit, a quo deinceps tempore observata est. Adrianus hic amicis, qui ad ei de Pontificatu congratulandum advenerant, respondisse fertur; utinam me Cardinalem prospere valentem, non moribundum Pontificem invenissetis! post ejus obitum, qui triginta novem tantummodo diebus in Pontificatu æger vixerat, electus fuit Vice-dominus de Vice-dominis Placentinus, Gregorii Decimi Nepos, ejus Sororis filius.

Constitutio de Conclavi Cardinalium revocata.

VICE-

194. VICE-DOMINUS, dictus per aliquot horas GREGORIUS Undecimus, primum Minorita, deinde Archi-Episcopus Aquensis, postmodum electus in Papam, ipsa electionis die, suprema simul dignitate & vita functus est; ideoque inter Pontifices passim non numeratur: sed computandum esse, vel ob subiti occasus exemplum, a quo tanta dignitas exempta non est, quis neget? vide supra Stephanum Secundum, brevis similiter spatii Pontificem, & chronicon Minorum anno 1276. *Papa unius diei.*

195. JOANNES Vigesimus primus (dictus Vigesimus secundus, sed revera tantum Vigesimus, ob rationes superius allatas in Joanne Decimo nono) Lusitanus Ulyssiponensis; primus qui eo jam tempore quo Pontifices nomina mutare cœperunt, nomen suum retinuit, dictus antea Magister Joannes Petrus, medicinæ peritissimus: inter alia edidit librum qui inscribitur *Thesaurus Pauperum*, de medendis humani corporis morbis, in omnes fere linguas ad usum *Papa medicus auctor Thesauri pauperum.*

usum pauperum translatum: mense sui Pontificatus octavo, ruina cubiculi recens constructi, obiit; qui vitam sibi longiorem ob medicinæ peritiam pollicebatur: sed videmus, ne summos quidem Pontifices, & maximos Physicos humanis casibus exemptos esse. Constitutionem Gregorii Decimi de Conclavi, quam Adrianus Quintus suspenderat, penitus revocavit, adeo ut sine conclusione Cardinalium, qui deinceps ei successerunt, usque ad Bonifacium Octavum electi fuerint.

196. NICOLAUS Tertius, amantissimus fuit Fratrum Minorum, ex quibus aliquot Cardinales creavit. Missam devotissime celebrabat, ita ut semper sacrificii tempore in lacrymas diffueret. vacantibus Ecclesiis citissime prospiciebat, easque statim optimis & idoneis ministris committebat. Notarios & Tabelliones, tamquam sanguine pauperum litigantium victitantes, ut tetrum virus, Curia sua exclusit. fuit Romanus ex illustri Ursinorum Familia: & Romani a sexaginta retro annis, ab Honorio nempe Tertio, usque ad hunc Nicolaum

Tabelliones sanguisugæ litigantium.

Ter-

Tertium, nullum Civem suum in Petri Cathedra sedere viderant. Probus hic Pontifex intempestive, nondum triennio in Pontificatu exacto, sublatus est.

197. MARTINUS Quartus, a nonnullis secundus tantum dictus; sed duo intermedii Pontifices Marini inter Martinos recensentur: fuit Gallus, quondam Canonicus & Thesaurarius Ecclesiæ Sancti Martini Turonensis; ideoque Martinus nominari voluit, dictus antea Simon de Bria. sub ipso Vesperæ Siculæ contigerunt; Siculis, cum Gallorum superbiam ac libidinem amplius ferre nequirent, constituto tempore pulsationis campanarum ad preces vespertinas, ipsa die Paschatis, quæ erat 30. dies Martii anno 1282. omnes tota insula Gallos, super octo millia, inermes, & nihil tale tali maxime die cogitantes, nullo ætatis aut conditionis discrimine habito, trucidantibus, ipsasque a Francis prægnantes mulieres Siculas eviscerantibus, ne quid stirpis Franciæ superesset in Sicilia. quo tempore Petrus Aragonius salutatus est Rex Siciliæ. Papa autem, hoc audito, jus Regni ei abrogat, *Vesperæ Siculæ.*

&

& tribuit Carolo Valesio filio minori Regis Franciæ ex sorore Aragonii. Martinus hic ab omni cupiditate suorum alienus, Ecclesiastici juris defensor maximus fuit. cum germanus frater aliquando ad eum accessisset, ut ei de tanto honore gratularetur, simulque multa ab eo obtinere speraret, eum confestim paucis muneribus donatum, domum redire jussit, affirmans bona Ecclesiæ, quæ sua non essent, se nolle sine ratione donare. anno sui Pontificatus quarto mortuus, ex devotione in habitu Franciscano sepultus fuit: hinc in Epilogo Ordinis Seraphici tamquam Pontifex ex Franciscano Ordine assumptus exprimitur: sed non recte, uti supra Gregorius Nonus.

Papa Ecclesiæ bona suis non distribuens.

198. HONORIUS. Quartus senio & arthritide laborans, instrumentis ad hoc affabre aptatis Missam celebrabat: prudentia & consilio præpollebat, dictitans manus & pedes non imperare, sed caput. Ordines Carmelitarum, & Eremitarum Augustinianorum ad maturiorem deliberationem delatos confirmavit; Carmelitisque Pallium album dedit,

Carmelitæ, & Augustiniani reformati.

dit, cum antea versicolore, uterentur. Aulicos suos amabat, & propinquorum amore non caruit, quos ex Ecclesiæ reditibus ditabat, contra quam facere solebat prædecessor. Fuit Romanus, annisque duobus sedit.

199. NICOLAUS Quartus, Italus, Ordinis Minorum Generalis, humili genere, civitate Asculana in Piceno ortus, primus in Pontificem ex Franciscanis assumptus, (quamquam non proprie, cum ante ipsum electus fuerit ex eodem Ordine Vice-dominus nepos Gregorii Decimi, ipsa electionis die mortuus) probos & eruditos cognatorum loco habuit: audito calamitoso rerum Syriæ statu, Crucem prædicari ubique jussit, sollicitans Principes Christianos arma in Barbaros convertere: & ipse suo ære conflatum exercitum misit in Syriam ad Ptolemaidis, quam Soldanus obsidebat, defensionem: Sed inutiliter; hancque Christianorum a Terra Sancta expulsionem deplorans, obiit mense primo post annum Pontificatus sui quartum. Scribunt aliqui (putem fabulose) ipsum fecisse Constitutionem, neminem pos-

Primus ex Franciscanis Pontifex probos & eruditos cognatorum loco habuit.

Amissio Ptolemaidis.

ſe fieri Papam, niſi ex Ordine Minorum: & videtur nonnihil cauſæ ſubfuiſſe; quia Sedes poſt mortem ipſius valde diu vacavit, ultra duos nempe annos: donec tandem electus fuit ſanctiſſimus Eremita, nihil ſimile cogitans, Petrus de Morono.

200. CŒLESTINUS Quintus, Italus Eſernienſis, in Samnitibus natus, parentibus piis, ſed arctis domi rebus, ipſe undecim Fratrum ſuorum ultimus. cum ex diſcordia Cardinalium Sedes Apoſtolica vacaſſet annos duos, menſes tres, dies duos, Cardinalis Latinus ex Ordine Prædicatorum mentionem fecit Petri de Morono notiſſimæ Sanctitatis Eremitæ: qui abſens confeſtim omnium conſenſu renuntiatus Pontifex, acceptis electionis ſuæ literis, ægerrime Pontificatum admiſit, uſurpans illud Davidis, Pſalmo 70. *Quoniam non cognovi literaturam, introibo in potentias Domini?* dumque ex Eremo ad conſecrationem tenderet, evectus eſt aſello; non enim induci potuit, ut equo veheretur: quam ſimplicitatem Deus miraculo ſanitatis ægro redditæ comprobavit; in qua conſecratio-

Sedis Apoſtol. vacatio per annos 2. menſes 3.

ne

ne ad ducenta hominum millia interfuisse referuntur, propter diu expectatam electionem, ac rei novitatem; quod homo Eremita literarum rudis, & linguæ latinæ ignarus, ut narrat Ciaconius ex Guilielmo Cardinali Sirleto, sed sanctitate eximia præditus, ad tantæ dignitatis fastigium non nisi a Deo evectus fuisset; & ideo Cœlestinus vocatus, quod cœlitus missus crederetur. Inter duodecim quos creavit Cardinales, duos sui Instituti Monachos, ab ipso Cœlestinos dictos assumpsit, quibuscum Divinarum Laudum consueto exercitio privatim vacare posset. sed mox defuncto Cardinali Latino, qui pondus Apostolicum vice Pontificis sustinebat, cum se imparem tanto oneri crederet, cogitavit de Pontificatus abdicatione: ad quam Papam pronum notans Benedictus Cardinalis Cajetanus, successioni inhians, eam persuasionibus suis maxime promovit; nequaquam autem vaframentis vulgo decantatis, immissa nimirum per cannam, sive fistulam voce de superiore cubiculi tabulato: ut si salvari vellet, Pontificatu abiret. Cœlestinus enim non adeo credendus est rudis fuisse in discer-

Eremita Linguæ Latinæ ignarus fit Papa.

Abdicatio Papalis dignitatis.

nendis ſpiritibus, ut talibus ſe dolis deludi paſſus eſſet, qui cum Angelis Dei frequens converſabatur, & ſpiritu prophetico donatus erat. Facta igitur conſtitutione, licere Pontifici abdicare ſe dignitate, abdicavit Cœleſtinus in publico Conſiſtorio, deditque Cardinalibus poteſtatem ſubrogandi alium; ſtatimque depoſitis ornamentis Pontificiis ad Cardinalium pedes ſe recepit, qui regnaverat tantum menſes 5. & dies octo.

Licita per conſtitutionem.

201. BONIFACIUS, Octavus vulgo dictus (cum ſextus dumtaxat dicendus eſſet, rejectis duobus Bonifaciis Sexto, & Septimo iniquis Sedis invaſoribus) Benedictus Cardinalis Cajetanus antea vocatus, conjecit in carcerem deceſſorem Cœleſtinum; quod metueret, ne aliquis ex Potentatibus eum ad Pontificatum reduceret; in quo carcere poſt biennium ſanctiſſime mortuus eſt 19. Maji, anno 1296. aurea cruce circa oſtium cubiculi tota die mirabiliter in aere pendente; & ob miraculorum præſtantiam undecim poſt annos a Clemente Quinto in Sanctorum numerum relatus. Bonifacius, ex-

Anno Chriſti 1300.

expulsis duobus Cardinalibus Columnensibus, maximis suis inimicis, iisque omni dignitate spoliatis, exhibuit se mox publice spectandum cum tiara duplici corona cincta, non contentus simplici, qua antecessores usi fuerant; cui Urbanus deinde Quintus tertiam imposuit. Bonifacius Jubilæum primus instituit centesimo quoque anno celebrandum; quod anno seculari 1300. Romæ maximo populi concursu celebravit. Quo tempore cum Albertus Austriacus Imperatoris Rodulphi filius contra Adolphum Nassavium electum Imperatorem prætenderet Imperium, essetque inter illos summa contentio; Papa, duobus altercantibus, id sibi adscribens, Romæ die quodam se stitit in publico, in habitu ordinario Pontificali, benedictionem populo impertiens: die vero sequenti cum habitu prodiit Imperiali, coronam Cæsaream in capite gestans, prælatis sibi per spatharium gladiis duobus; cumque sedisset in Throno, alta voce clamavit: *Ecce duo gladii hic*, Pontificiæ nempe, & Cæsareæ potestatis: sed postea confirmavit electionem Alberti, tali eum conditione coronans, ut Imperator

Mitra Papalis cum duplici corona.

Primum Jubilæum.

Papa ambit esse Imperator: deinde Rex Franciæ.

rator Regi Franciæ Philippo Pulchro (quem ob reditus Ecclesiasticos sibi negatos excommunicaverat) bellum inferret; eoque regno privato, Regni Franciæ titulum ipse Papa gestaret: unde maximæ dissensiones inter Bonifacium Papam, & Philippum Regem ortæ sunt. Sicut Innocentius Quartus Cardinalibus rubrum galerum, ita Bonifacius purpureum eis vestimentum dedit. Degradationis Clericorum certam sententiam & rationem conscripsit. Pulpitum in Laterano erigendum curavit, ex quo feria quinta in Cœna Domini quotannis excommunicationes proclamantur. Corpus Hermanni Bisochi, qui fuerat caput Ordinis Fraticellorum, apud Ferrarienses per triginta annos pro sancto cultus, habita diligenti inquisitione, exhumari & comburi jussit, tanquam damnati Hæretici, & ara ejus donariis multis pretiosa destructa fuit. Ludovicum Nonum Francorum Regem divorum numero adscripsit, Francis licet postea infestissimus, uti patet ex injuriosis utrimque literis de Jure Ecclesiæ & Regni scriptis, quas profert Fr. Cariere in Chronologia Pontificum, Additione de Pontifi-

Rubra vestis Cardinalium.

Clericorum Degradatio.

Excommunicatio in Cœna Domini.

S. Ludovicus canonizatus.

tificibus male in Galliam affectis, ut a Gallis de ipso dicterium hoc sparsum habeatur: *Papatum ut vulpes intravit, ut lupus gubernavit, ut canis expiravit.* contra quod notandum est, trecentis post mortem annis, hoc seculo, anno nempe 1605. quinto Idus Octobris, corpus ejus plane incorruptum, membrisque omnibus integrum repertum fuisse; vestibus quoque sacris, quibus ad sepulturam indutus fuerat, omnino sanis: qua de re confectum fuit publicum instrumentum, quod descripsit Bzovius Tomo quarto. Sedit Bonifacius hic Octavus annos octo, menses fere decem; fuit Anagninus, ex prosapia innocentii Tertii.

Papa notæ non ita bonæ post 300. annos integer repertus.

202. BENEDICTUS Undecimus, secundus ex Ordine Prædicatorum ad Papatum evectus. Decimus, imo Nonus ab aliquibus tantum dictus est, propter Benedictum quintum, qui vivente Joanne Duodecimo, malæ notæ Pontifice, suffectus fuit: & Benedictum Decimum, qui per vim intrusus Sedem Apostolicam fere per annum violente tenuit. Natus fuit hic Benedictus Tarvisii,

in Venetorum diſtrictu, obſcuris parentibus, patre Notario, matre pannorum lotrice: Grammaticæ primum præceptore Bocaſino patruo, Presbytero Eccleſiæ Parochialis Sancti Andreæ in patria, operam dedit: deinde Venetiis, quo vitam ſuſtentare poſſet, Nobilium Patriciorum filios rudimenta docuit; Ordinemque Prædicatorum inopia preſſus intravit (ita Ciaconius ejuſdem Ordinis vitæ Pontificum Hiſtoricus). Pontifex hic, memorabili ſui cognitionis exemplo, pauperculam matrem, quondam Dominicani Conventus in patria ordinariam pannorum lotricem, in veſtibus ſericis ad ſe introductam noſcere diſſimulavit. Ciaconius ſic narrat: quod Pontifice ob timorem Columnenſium Urbe relicta Peruſium profecto, ibi memoria dignum æterna quid acciderit: cum Pontificis mater jam anus ad eum ſalutandum aliquando vili habitu acceſſiſſet, a Pontificis familiaribus ſericis veſtimentis induta, cubiculo ejus introducitur: eam Pontifex matrem ſuam eſſe negavit; quæ vilibus veſtimentis, non ſericis uti ſoleret: ea deducta, & prioribus veſtibus amicta, Pontifici

Papæ filius matris pannorum lotricis.

fici

fici denuo sistitur; quam Pontifex amplexatus, ut matrem agnovit, & veneratus est, ac publice clamavit, eam paupercūlam anum matrem suam esse, non illam ditem pretiosis vestibus indutam: quam ejus humilitatem audientes qui astabant, obstupuerunt. Fuisse autem Benedictum brevis quidem spatii, octo tantum mensium, & sex dierum Pontificem; sed virum optimum ac sanctissimum, miracula ab eo post mortem edita declarant. Memoriam Impressionis Stigmatum in corpore Beati Francisci anniversaria celebritate observari a Minoritis voluit: quam postea Paulus Quintus, ut corda Fidelium in Christi Crucifixi accenderentur amorem, ab universa Ecclesia pro libitu, & Clemens Decimus de mandato colendam statuit.

Festum Impressionis Stigmat. S. Francis.

203. CLEMENS Quintus, Gallus Vasco, cum ob seditiones Italicas Sedes Apostolica per menses undecim vacasset, factus Pontifex, eam transtulit Avenionem in Gallia, ubi ultra annos 70. mansit; (quam Itali Captivitatem suam Babylonicam appellant) missis Romam tribus

Sedes Rom. Avenionem translata.

Cardinalibus, qui res Italicas curarent; ab his ex Pontificis commiſſione anno 1312. tertio Kalend. Julii coronatus fuit Imperator Henricus Septimus. Septem Pontifices conſequentes, omnes Gallos Avenio habuit; quorum ultimus Gregorius Undecimus, non ſine diri ſchiſmatis ad annos prope 50. protracti exitiabili appendice, Sedem Romæ reſtituit. Quomodo Clemens hic a Gualtero de Brugis Epiſcopo Pictavienſi vocatus fuerit ad judicium divinum, vide Natales Sanctorum Belgii Joannis Molani, die 22. Januarii. Templarios ſub Gelaſio Secundo ortos extinxit; variis non tam nefandis, quam infandis errorum & ſcelerum obſcœnitatibus, pravitatibus, & maculis reſperſos, uti ſententia contra illos lata loquitur; ſed an jure tam rigide condemnati ſint, multi dubitant: dicuntur Templarii appellaſſe a ſententia hac, & citaſſe ad Dei judicium Papam Clementem, & Philippum Pulchrum Franciæ Regem; qui uterque intra annum obiit. Franci referunt Templarios extinctos fuiſſe ob Atheiſmum, & impudicitiam maximam; Germani autem proteſtan-

Templarii extincti.

testantur ipsis hasce calumnias fuisse impositas, ad maximas illorum divitias consequendas: apud quos illi, ut postulabant, auditi nomen tantum & leges mutarunt, personis & reditibus distributis in alias sacrorum Ordinum Familias. Sub Clemente hoc habitum fuit Concilium Œcumenicum 15. Viennense in Gallia, in quo fuerunt damnati Templarii prædicti, & Beguini hæretici. Indulsit hic Pontifex Regibus Franciæ communionem sumere sub utraque specie; quo privilegio adhuc utuntur in die quo sacrantur, & in articulo mortis. Cœlestinum Quintum, de quo paulo ante, Divis ascripsit: auctor est Clementinarum, quæ ab illo sic vocantur. fuitque per annos prope novem primus in Francia residens Pontifex.

Concil. Generale XV. Viennæ in Gallia.

Indultum Regi Galliæ communicare sub utraque specie.

204. JOANNES Vigesimus secundus Gallus, natus patre Scrutario, sive Sartore veteramentario, eligitur post Sedis vacationem per annos 2. menses 3. dies 17. Clementis Quinti Constitutiones vulgo Clementinas dictas approbavit, & legi publice in scholis jussit, & ipse edidit

Vacatio longa Sedis Apostol. ob translatam Sedem Roma Avenionem.

Constitutiones, quas Extravagantes vocant. instituit Ordinem Equitum Christi pugnantium contra Mauros. male nonnihil audiit ob opinionem quam habuit de receptaculis animarum usque ad corporum resurrectionem; quam etiam S. Bernardus tenuisse videtur in Sermone secundo de omnibus Sanctis, ad quem vide Notas Joannis Merlo Horstii, qui Opera Bernardi in pulcherrimum ordinem redegit; sed postea Pontifex hic Bullam emisit, qua animas beari in cœlo, aliasque in inferno cruciari statim ab obitu affirmavit. Salutationem Angelicam in honorem Incarnationis Christi, quæ ter in die ære campano sonante designatur, induxit; ut fideles si non possint sæpius, saltem ter Deum orent; ad exemplum Davidis Psalm. 54. *Vespere, & mane, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam*. cui devotioni Clemens X. novas Indulgentias addidit. Exclusit Semiduplicia ab octava Corporis Christi. Festum SS. Trinitatis in octava Pentecostes ipsum instituisse scribit Ciaconius; Gavantus autem illud antiquius, & a Gregorio Quarto institutum esse ait.

Ordo Equitum Christi.

Animæ ab obitu statim beantur, vel damnantur.

Salutatio Angelica vespere, mane, & merid.

Semiduplicia exclusa ab Octava Corporis Christi.

ait. antehac celebrari solebat diversimode: apud nonnullos Dominica prima post Pentecosten, apud alios Dominica ultima ante Adventum; apud Romanos autem non celebrabatur; quia quotidie canitur in honorem SS. Trinitatis *Gloria Patri, & Filio &c.* & singulis Diebus Dominicis oct. Responsorium, *Duo Seraphim clamabant*. Tandem Joannes 22. assignavit Dominicam primam post Pentecosten huic Festo. ita Summa Pisanella in verbo *Feria*. Iis qui ad nomen JESU reverentiam exhiberent, singulis vicibus quadraginta dies remissionis tribuit. Festum S. Catharinæ, quæ Græcis olim fuit notior, Latinis dein facta notissima, ob peculiare patrocinium præstitum in expeditione Terræ sanctæ, in Occidentali Ecclesia celebrari jussit. Canonizavit Avenione S. Ludovicum Episcopum Tolosanum, & S. Thomam Aquinatem. Tribunal duodecim Pontificis Capellanorum, quos Rotæ Auditores vocant, ad quos ex omnibus Orbis Christiani Regionibus provocatio esset, instituit. Contra ipsum Ludovicus Bavarus eligi fecit Romæ in Conventu Schismaticorum Pseudo-Papam Petrum de Cor-

Festum SS. Trinit.

Reverentia Nominis JESU.

S. Catharinæ Festum.

Auditores Rotæ.

Schisma XXIV.

Petrus de Corbario Minorita contra Joannem 22.

Corbario; qui relicta quondam uxore, Ordinem Minorum professus fuerat, & Nicolaus Quintus vocatus fuit; (a quo Imperator cum Uxore coronari se fecit) sed tandem Avenione in publico Consistorio abjecit se ad pedes Joannis Pontificis, collo in laqueum inserto, veniam & vitam deprecatus. Papa oratione prolixa omnia sua commemoranti illacrymatus, eum e terra sublatum osculatus est: vixit autem in Palatio pontificio sub custodibus annos tres, neminem alloquens; ac defunctus, sepultus est in Ecclesia Fratrum Minorum cum eorum habitu. Papa vero Joannes in pontificatu ultra annos 18. menses 4. exegit, octavus inter Pontifices diuturnitate Sessionis.

Papa Molitoris filius.

205. BENEDICTUS Duodecimus, Gallus Tolosas, natus patre Molitore, affine Papæ præcedentis, qui filius erat Scrutarii; ex Monacho primum Carmelita, dein Abbate Cistercienfi, Cardinalis, ac demum Summus Pontifex, memor decessoris sui Joannis, cujus beneficio Purpureum Galerum acceperat, opinionem ejus de animarum post mortem

tem

tem statu tam dilucide exposuit, ut nullus superesset dubitandi locus. indignos & consanguineos arcuit a beneficiis; dicens se nolle exornare lutum, & Papam non habere consanguineos: utque Benedictus Undecimus matrem in vestibus sericis, ita hic patrem in alio quam Molitoris habitu noluit agnoscere: nihilque aliud illi dono dedisse fertur, quam pecuniam quæ sufficeret ad emendam molam: cumque consanguinei sæpius instarent, ut ab illo promoverentur, subintulit illud Davidicum Psalmi 18. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor a delicto maximo.* Avenione residens invitatus a Rege Franciæ, cum expectaretur Parisiis, ut faceret solemnem introitum die quodam Jovis, & altilia omnia ipsi excipiendo parata essent; ob quod nescio impedimentum, tantum sequenti die Veneris intravit; cujus intuitu solemnitatis, populus carnibus pridie paratis vesci non dubitavit, ob præsentiam & veniam interpretativam Papæ, quam verosimiliter ipse etiam concessit. hinc ortum habet *La Semaine de deux Jeudis.* fuit autem Benedictus Papatu opti-

Papa non habet Consanguineos.

La Semaine de deux Jeudis.

ptime functus per annos septem, menses 4.

206. CLEMENS Sextus Lemovix Gallus considerans paucissimos ad annum centesimum pervenire, Jubilæum ad quinquagesimum reduxit anno 1350. Feriam quartam Cinerum fecit privilegiatam, in qua occurrens quodcumque Festum transferri jussit: quia convenit ut populus Christianus eo die publica pœnitentiæ det indicia. Canonizavit S. Ivonem, Britonem, pauperum Advocatum. Avenionem à Joanna Neapolitana Regina emptam, ditionis Pontificiæ fecit. Nota quod Avenio sit Urbs Septenaria, uti Bruxella, habens septem portas, septem parochias, septem Collegia, septem virorum, & septem feminarum Monasteria, &c. Tam prodigiosæ memoriæ fuit, ut quidquid semel legisset, oblivisci, etiamsi cuperet, non posset: & hanc tantam memoriam magno quodam capitis vulnerati ictu (cujus adhuc ingens cicatrix in superiore vertice supererat) provenisse narrat Petrarcha lib. 1. rerum memorabilium. Thesauros Ecclesiæ, contra quam prædecessor fecerat, profuse distribuit

Secundum Jubilæum.

Feria 4. Cinerum privilegiata.

S. Ivo canonizatus.

Avenio Septenaria, Ditionis Pontif.

Papa prodigiosæ memoriæ, profusus in consanguineos ac benefactores.

pro-

propinquis ac consanguineis, ipsos locupletes, ac sui memores esse cupiens. Pontificatum illi quidam sive prædixisse, sive ominatus esse fertur: cum enim donatus quondam Parisiis Doctoris Theologi Laurea ad Monasterium suum rediret, in itinere a latronibus spoliatus est omnibus usque ad indusium; iterque suum prosequens Turetum citissime pervenit, ubi quidam Sacerdos modici beneficii Ecclesiastici Rector vestem ei & necessaria vitæ suppeditavit: cumque discederet, Ecquando, inquit, acceptum ego beneficium referre potero? cui Sacerdos, tum, cum eris Romanus Pontifex. igitur multo post adeptus Pontificatum, memor veteris beneficii, illum ipsum Sacerdotem ad se vocatum, primo Cubicularium suum fecit, deinde Archiepiscopum Tolosanum. Clemens hic, quondam ex Monacho Benedictino Episcopus Atrebatensis, Papatum per annos decem, menses septem optime gubernavit.

207. INNOCENTIUS Sextus, Curiæ Pontificię reformator, menstrua Auditoribus Rotæ, & Judicibus salaria constituit, ne mu-

Salaria Auditoribus Rotæ constituta.

muneribus corrumperentur: In victu domestico admodum frugalis. Ipso Avenione residente, Carolus Quartus Imperator Romæ coronatus fuit per duos Cardinales ab Innocentio delegatos; ea conditione, ut non nisi uno die ibi moraretur, & quam citissime ex Italia discederet; quod & fecit Imperator; quæ conditio hanc Petrarchæ extorsit exclamationem: *o infamem diem! o pudendum fœdus!* Petrarcham magicis artibus deditum jam ante Pontificatum, per delatorem quemdam Juris consultissimum Innocentius crediderat: sed delatore mortuo; contrarium reperit, ac falsum esse crimen, quod viro doctissimo objiciebatur: itaque Petrarcham donis ac precibus rogavit, ut Scriba Pontificibus fieri vellet; is se excusare maluit senectutis causa, quam ad Aulam redire. Fuit Innocentius, uti prædecessor, Lemovix, per annos fere decem Summus Pontifex.

Franciscus Petrarcha.

Mitra Pontif. tripliciter coronata.

208. URBANUS Quintus, item Lemovix, Monachus Cluniacensis, Guilielmus antea vocatus, S. Victoris apud Massiliam Abbas, Pontifex factus Tiaram Pontificiam triplici corona

cir-

circumdedit, a S. Silvestro simpliciter, a Bonifacio Octavo dupliciter coronatam. In tractu Pessulano, Ecclesiæ SS. Marthæ & Benedicti turrim cymbalariam viginti septem æris campani Nolis instruxit, & fundavit ibidem Collegium duodecim Medicorum. Confirmavit Ordinem Jesuatorum a Joanne Columbino fundatum. Instituit Benedictionem Rosæ Aureæ Dominica *Lætare* in Quadragesima; quam ipse primum misit Joannæ Siciliæ Reginæ. Agnos Dei a se benedictos nonnullos direxit ad Imperatorem Græcorum, quorum virtutem hisce versibus expressit:

Turris cymbalaria.

Jesuati.

Benedictio Rosæ Dominica Lætare.

Agnus Dei, & eorum virtutes.

Balsamus, & Cera munda cum
Chrismatis unda
Conficiunt Agnum, quod munus
do tibi magnum,
Fonte velut natum per mystica
significatum:
Fulgura desursum depellit, &
omne malignum.
Peccatum frangit, ceu Christi
Corpus & angit.
Prægnans servatur simul, & partus
properatur:
Donaque fert dignis, virtutem
destruit ignis,
Portantes munde de fluctibus e-
ripit undæ.

Usus

Usus Agnus Dei est antiquissimus: initium & auctor non cognoscitur: nam dabatur antiquitus Neophytis post depositionem albarum vestium, ut meminissent quod candor, qui de habitu deponitur, semper in corde teneretur; hinc forma cordis ovali collo dependet. Leo Papa Tertius Carolo Magno Agnos Dei donavit: atque Alcuinus & Amalarius referunt, quod Papa eos benedicit Sabbato sancto, eosque distribuit Dominica in Albis: idque tantum facit anno primo sui Pontificatus, deinde singulis septenis annis; vide Molanum Oratione de Agnis Dei. Tempore quo Romani Pontifices Avenione sederunt, Urbanus hic semel Romam venit, & celebravit in Altari S. Petri, in quo a Bonifacio Octavo nemo celebrarat; quod audiens Carolus Quartus Imperator Romam advolat, exhibetque Papæ officium Stratoris; & in ejus Missa Euangelium tanquam Diaconus decantavit. Ad hunc Pontificem Beata Birgitta Dei jussu Romam venit, & Sancti Salvatoris Regulam ab ipso Domino acceptam eidem obtulit, quam & approbavit: qui dein Roma rediit Avenionem studio sedandi Anglorum cum Francis bel-

Imperator Papæ strator, & Diacon.

Regula S. Salvatoris B. Birgittæ.

bellum: ubi B. Elzearium Comitem SS. Confessorum albo inscripsit. Pontifex annorum octo, mensium trium. *Canonizat. S. Elzearii.*

209. GREGORIUS Undecimus, Gallus Lemovicensis, uti tres prædecessores, Clementis Sexti fratris filius, annorum dumtaxat triginta quinque Pontifex creatur, pauloque plus septem annis regnavit. Jussit festum Præsentationis B. Mariæ Virginis; item Symbolum dici in Missis Sanctorum Ecclesiæ Doctorum; quod ipsi illud nobis sua doctrina sunt interpretati. Papa hic Romam ex Gallia reduxit Sedem Pontificiam, motus nonnihil verbis cujusdam Episcopi, qui familiariter Pontifici colloquens, ab ipso interrogatus, cur non rediret ad Ecclesiam suam, quam malum erat sine Pastore tam diu relinquere, respondit Pontifici: Cur tu Sanctissime Pater Episcopatum tuum Romanum non repetis, nobis daturus exemplum? accessit etiam persuasio ex revelatione S. Catharinæ Senensis, uti patet in lectionibus Breviarii, ipsius festo 30. Aprilis. alii referunt S. Birgittam Hierosolyma reducem, cum Romam

Papa juvenis 35. ann.

Festum Præsent. B. V. Symbolum in Missis SS. Doctor.

Pontificia Sedes Avenione Romam relata.

mam venisset, inde Avenionem ad Gregorium scripsisse, Dominum Deum omnino velle Sedem Pontificiam Romam reduci: qui Avenione discedens 13. Septembris anno 1376. post varias in mari jactationes, tandem 17. Januarii anni sequentis 1377. Urbem ingressus est. Refert porro Joannes Gerson, libro de examine doctrinæ, parte 2. & ex eo Nauclerus, ipsum anno sequenti 1378. sub finem mensis Martii in extremis positum, habentem in manibus sacrum Christi Corpus, protestatum esse coram astantibus, ut caverent ab omnibus sive viris sive feminis, sub specie Religionis loquentibus visiones suo cerebro cusas; quia per tales ipse seductus, omisso suorum rationabili consilio, de non referenda Sede Romam, se, & Ecclesiam in discrimen imminentis Schismatis traxisset; quod sub sequenti Pontifice cum diutissimo Ecclesiæ incommodo exortum est.

Jubilæum Tertium ad annum 33.

210. URBANUS Sextus, Italus Neapolitanus, *Prignanus*, Jubilæum ad annum trigesimumtertium reduxit, idque intuitu paris numeri triginta trium an-

annorum vitæ Christi, ex quo omnes manant Indulgentiæ. instituit Festum Visitationis B. M. Virginis, secunda die Julii celebrandum: idque quia isto die finita est Visitatio ipsius in domo Elisabeth, ut ait Azorius parte 2. lib. 1. cap. 23. quæst. 2. nam tribus mensibus apud illam a Conceptione Filii Dei mansit. Ordinavit, si post festum omnium Sanctorum occurrat Dominica, transferri commemorationem Fidelium Defunctorum in Feriam secundam. Papa hic ante Pontificatum claris virtutibus elucebat, quas Pontifex factus, visus est aut nunquam habuisse, aut uno veluti momento, tum cum maxime indigeret, amisisse: hinc contra ipsum pluribus invisum electus fuit in Pontificem Robertus Cardinalis Gebennensis, Clemens Septimus dictus, quondam Episcopus Cameracensis: idque illegitime ab aliquot Cardinalibus Avenione se tenentibus; unde Schisma omnium longissimum, quod quinquaginta annos perduravit, exortum est: duoque hi Pontifices, hic in Gallia, ille in Italia, alter in alterum censuris sæviebant. seditque legitimus Pontifex Urbanus Romæ annos fere duodecim,

Visitatio B. Mariæ cur 2. Julii.

Translatio Com. Fidel. Defunct. in Feriam 2.

Schisma XXV. omnium diutissimum.

cim, Pseudo-pontifex autem Clemens, cui Franci potissimum & Hispani adhærebant, Avenione annos sexdecim.

211. BONIFACIUS Nonus, Neapolitanus, de Nobili, licet paupere, Familia *Tomacella*, vir formosus, cantu & manuscriptione excellens, qui nihil præter Grammaticam, & parum in Rhetorica audierat: Clericus vagabundus fortunam, ut dicitur, tentaturus Romam se contulit: factusque Protonotarius, tandem gratiosus pluribus, & ipsi Pontifici Urbano, a quo fit Cardinalis; eoque mortuo a Cardinalibus Romæ existentibus eligitur Pontifex, annum tantummodo ter decimum vitæ agens: erat modestissimus, & juventutem cum senectute permutasse videbatur; ostenditque etiam sine magna doctrina magnas res posse geri. Mox Clementis Antipapæ Avenionensis erupit in eum damnatio, & vicissim Bonifacii in Clementem. Auctor habetur Annatarum Sacerdotiis impositarum: statuit enim nullos ad Episcopatum, Abbatiam, aut Sacerdotium aliquod promovendos fore, nisi dimidia parte primi anni redituum Came-

Clericus vagabundus, juvenis, & parvi studii fit Papa.

Annatæ.

meræ Apostolicæ persoluta, necessitati Ecclesiasticæ sublevandæ; idque priusquam gratiam Apostolicam consequerentur; unde ærario Ecclesiastico multum accessit. Notatur nimii affectus erga propinquos: commendatur quod mori potius elegerit, quam ex suasione medicorum, calculo quo laborabat liberari, si cum femina rem haberet. Hic S. Birgittam canonizavit. festum Visitationis B. Mariæ a decessore Urbano institutum omni studio fecit solemnizari: celebravit quartum Jubilæum anno seculari 1400. sedit annis fere quindecim: annorum tantum 30. fuisse refertur, cum Pontifex crearetur; cum mortuus est, annorum 45.

Canonizatio S. Birgittæ.

Jubilæum 4. anno Christi 1400.

212. INNOCENTIUS Septimus, Italus Sulmonensis, *Melioratus*, mortuo Bonifacio omnium votis legitime electus jurejurando adactus fuit ut ad Ecclesiæ unitatem ineundam, etiam cum Pontificatus depositione, operam daret. Cum interea mortuo Clemente Antipapa, Petrus de Luna Hispanus Aragonius, Benedictus Decimustertius vocari volens, Avenione subrogatus est in Anti-

papatu, & pertinacissime contra Innocentium restitit; qui legitimus Pontifex, cum decretum fecisset de non dicendo *Credo* in festis S. Joannis Baptistæ, & S. Laurentii, nisi quando venerint in Dominica, subita apoplexia sublatus est, anno Pontificatus secundo.

Credo *non dicitur in Festis SS. Joannis Baptistæ, & Laurentii.*

213. GREGORIUS Duodecimus, Venetus, *Correrius*, antequam eligeretur, cum reliquis promiserat, se cessurum Papatui, si Petrus de Luna idem facere non recusaret: sed illo, relicta Avenione, in Hispaniam fugiente, revocavit promissum suum, & Pontificatum tenuit per annos octo cum dimidio: usque dum Concilio Pisis a Cardinalibus inito, uterque, & Gregorius, & Benedictus Pontificatu sunt depositi, & vacante, ut dicebatur, Sede, ex duorum incertorum Pontificum dubio, œcumenice electus fuit sequens Alexander vivente & gerente se Gregorio Arimini pro Papa, uti in Hispania faciebat Petrus de Luna.

Vacat Sedes ex duorum PP. incertorum dubio.

214. ALEXANDER Quintus, secundus ex Ordine Minorum Summus Pontifex, ma-

Secundus ex Ordine Minorum Papa.

magnæ doctrinæ & ſanctitatis vir, quem verum, & legitime electum fuiſſe, dubitare non licet: nam tempore Schiſmatis, cum non eſt certus Pontifex, perinde eſt ac ſi nullus eſſet; tumque Eccleſia, ſeu Concilium ex facultate ſibi a Chriſto tradita Pontificem eligit. Laudatus fuit Alexander ex liberalitate in pauperes, ita ut nihil ſibi reſervaret, & in fine vitæ pauperrimus deceſſerit; unde per jocum dictitabat, *ſe fuiſſe divitem Epiſcopum, pauperem Cardinalem, mendicum Papam*; uti fuerat in prima ætate: nam de ejus extractione narratur, quod ortus ex Creta (Candia dicta modo) origine non tantum aliis, verum etiam ſibi incognita, ſuos ipſe parentes ignorabat, nihilque de ſe noverat, niſi quod in prima ætate pauper emendicato pane vixiſſet, & a Religioſo Minoritano ſibi occurrente pie exceptus, literis & lingua latina inſtructus, ac Franciſcano habitu indutus, in Italiam traductus, ſtudiiſque altioribus admotus fuiſſet: in Ordine ſuo magnæ ſanctitatis & doctrinæ vir evadens, per varias dignitates ad ſupremam hanc denique pervenit, quam decem tantum menſibus & octo diebus tenuit.

Dives Epiſcopus, pauper Cardinalis, mendicus Papa, uti fuerat in prima ætate.

L 2 JO-

215. JOANNES Vigesimustertius, dictus etiam Vigesimusquartus, Neapolitanus:

Joannes 23. ultimus ex Joannibus.

Ultimus ex multis Joannibus iste Joannes.

Cum in adolescentia Bononiæ aliquot annis Juri operam dedisset, assumpta doctrinæ Laurea Romam iter instituit: interrogatus autem ab amicis quo proficisceretur, ad Pontificatum respondit. Romam itaque veniens, a Bonifacio Nono in cubiculum secretum recipitur: creatus deinde S. Eustachii Cardinalis, Legatus a Latere Bononiam mittitur, quam brevi conducto milite, una cum magna Flaminiæ parte, in potestatem Ecclesiæ redegit. cum vero post annos novem, longa pace, civitatem Bononiensem mirum in modum auxisset, ac grandem sibi pecuniam, & sic potestatem comparasset; cumque Alexander prædecessor Bononiæ existens in ægritudinem incidisset, convocatisque eo Cardinalibus, iisque ad pacem & concordiam commonitis, vita excessisset; Joannes hic, Balthasar *Cossa* tum dictus, ibi potius ut Dominus multo exercitu circumseptus, quam ut Legatus Apostolicus agens, Cardina-

dinalibus pro novo Pontifice eligendo ibidem congregatis multa interminatus est, nisi Papam sibi gratum eligerent; eaque de causa varii producti fuerunt: quorum neminem approbare voluit. cum autem obsecraretur, ut quem vellet, significare tandem dignaretur, Date mihi, inquit, Petri Chlamydem, & ego dabo Pontifici futuro; quod cum factum fuisset, ipse Pallium suis humeris imponens, Papa, ait, sum ego. id cum pluribus displicuisset, consultius duxerunt eum permittere, quam hominem terribilem, & armatum irritare. Coronavit hic Joannes Romæ anno 1412. Sigismundum Imperatorem Caroli Quarti filium. Sed cum interea ab omni Christianitate, quæ tres simul Pontifices, Gregorium XII. Benedictum XIII. & hunc Joannem ferre non poterat, magna fieret protestatio: quietis publicæ, & tollendi Schismatis causa, indicitur Concilium in Civitate Constantiensi; quo etiam venerunt Nuntii Gregorii XII. sed Benedictus XIII. obstinatissimus permansit: cumque Joannes, & Gregorius Papatui cessissent, & in Concilio depositi essent: & Joannes annis quinque Pontificem egisset, post

Cardinalis potens seipsum Papam creans.

Tres simul Pontifices.

Concil. gener. 16. Constantiense Anno 1414.

quos adhuc fere quinque annis vixit, omnium votis legitime suffectus fuit in Pontificem Odo Cardinalis Columna.

216. MARTINUS Quintus, Romanus, Odo Cardinalis *Columna* ante dictus, qui in honorem sancti Martini Episcopi Turonensis, ejus festo 11. Novembris anno 1417. electus, Martinus dici voluit Quintus, relatis duobus Martinis inter Martinos, uti supra in Martino Quarto narratur, qua electione Schisma Ecclesiæ longissimum sublatum fuit: quamquam non omnino sublatum dici potuerit, quamdiu substitit Petrus de Luna, Benedictus Decimustertius, & successor ejus Ægidius de Munio, Clemens Octavus dictus: ille autem usque ad extremum Novembris anni 1424. dum mense Septembri anno 1394. male assumptus esset, ultra annum trigesimum in Pseudo-pontificatu vixit, & mortuus est; unde vel ideo quod transiverit annos Petri, pro illegitimo habendus esset: nullus enim Papa, etsi juvenis electus, illos hactenus vidit. Clemens autem ei succedens in schismate, usque ad annum 1428. in eo mansit:

Pseudo-Pontifex ultra annos Petri vivens.

ſit : quum ſuaſu Petri Cardinalis de Fuxo, ex Ordine Minorum, Legati de Latere a Martino miſſi, ſe Antipapatu abdicavit, & Epiſcopatu Majoricenſi remuneratus fuit. ſed aliter ſe geſſit Balthaſar Coſſa, Joannes 23. qui publice ad Martini pedes procumbens, lacrymabundus eum ut Pontificem verum & unicum profeſſus & veneratus eſt. Sub hoc Martino, anno 1226. a Joanne Duce Brabantiæ fundata eſt Univerſitas Lovanienſis; qui eam diplomatibus ſuis roboravit, ut videre eſt in libro Privilegiorum ejuſdem Academiæ. Regnavit autem egregius hic Pontifex, *Temporum ſuorum felicitas*, (ut in Epitaphio ejus legitur) annis tredecim, menſibus tribus. Notandum eſt quod Petrus ille de Luna, Pſeudo-Pontifex Benedictus Decimus tertius deceſſerit Peniſcholæ (latine Pen Inſula) oppido Regni Valentiæ munitiſſimo, Diœceſis Dertuſenſis, Epiſcopatus poſtea Adriani Sexti, octogenario major, uſque ad ultimum vitæ ſpiritum in ſua obſtinatione permanens: ejus cadaver ibi primo ſepultum, poſtea translatum eſt Igluecam Aragoniæ oppidum, ibique intra arcem loco profano repoſitum, in-

Fundatio Univerſit. Lovanienſ.

tegrum adhuc hodie perseverat.

Basileense CONCIL. 17. œcumenice inceptum ann. 1431. in Schisma desinens.

217. EUGENIUS Quartus, Venetus, *Condulmerius*, Canonicus Regularis. contra hunc in Concilio Basileensi electus est Amadeus Dux Sabaudiæ, qui Ducatu in filium suum primogenitum translato, vitam Eremiticam sub Regula S. Augustini, cum decem ejusdem propositi Nobilibus, in solitudine ducebat: unde a Concilii Patribus evocatus, Felicis Quinti nomen assumpsit. hincque Christiana Respublica trifariam divisa fuit: erant enim qui Felicem, & erant qui Eugenium sequebantur, & qui neutrum agnoscebant: tandem Felix post annos fere decem, quibus uti Pontificem se gesserat, cognito errore non sua culpa commisso, Nicolao Quinto Eugenii Successori Pontificatum cessit. Rationem istius contra Eugenium electionis vide apud Baronii continuatorem Spondanum. Papa hic, cum magni plane animi vir esset, cultusque divini, & Christianæ Religionis dilatandæ præcipuus zelator, ut scribit sanctus Antoninus, multas præsumptiones, & insidias vitæ inflictas æquanimiter & excelso animo pertulit;

Schisma XXVI. & ultimum.

cum-

cumque anno 1447. Principum Germaniæ Legatos, qui eum verum Pontificem, rejecto Felice, agnoscebant, exciperet, diem clausit extremum anno Pontificatus sui decimosexto (novem diebus minus) cum anno præcedenti 1446. Nicolaum Tolentinatem Sanctum declarasset. Epitaphium ipsius hic habes:

Memoriæ Eugenii Quarti Summi atque optimi Pontificis: hic in pace gravis, in bello pro Christi Ecclesia impiger, in injuriis patiens, Religiosorum amator, ac in eruditos viros munificus: Concilii Basileensis insolentiam adversus Pontificiam Romanam potestatem, Concilio Florentino celebrato, refrænavit ac fregit; in quo Joannes Palæologus Græciæ Imperator, Romanum caput agnoscens, ejus pedibus se, multasque externas & remotas Regiones humillime substravit. Congregatio Canonicorum S. Georgii in Alga Venet. Religiosissimo fundatori pietatis causa P. C.

Nota, quod in Concilio Florentino sub hoc Eugenio habito, tandem eo ventum sit, ut Græci rationibus victi faterentur, Spiritum San-

Concil. 18. Œcumen. Florentinum anno 1438.

In quo Græci subjece-

runt se Latinis, sed simulate. Sanctum a Patre Filioque procedere, Homousionque iis esse; utque in azymo pane vere Corpus Christi consecrari, ac Purgatorii locum esse crederent: postremo ut faterentur, Romanum Pontificem verum Christi Vicarium, Petrique legitimum Successorem, primum in Orbe locum tenere; cui Orientalis & Occidentalis Ecclesia merito pareret: primusque inter Græcos veritatem Catholicam agnoscens Bessarion Archiepiscopus Nicænus, suorum pertinaciam condemnavit, atque ad Latinos concessit: quam ob caussam donatus est Cardinalatu, & Titulo Patriarchæ Constantinopolitani. Sed simulatum Græcorum cum Latinis in gratiam reditum, & a Catholica fide defectionem, calamitates, quas, amissa sub sequenti Pontifice Constantinopoli, a Turcis Christiani nominis hostibus Græci ipsi pertulerunt, ultæ sunt.

Bessarion Græcus, Cardinalis factus.

218. NICOLAUS Quintus, Italus Sarzanensis, Apostolico Solio imponitur reluctans, & meliorem suadens electionem; sed omnium votis expetitus, & coronatus, victor fuit ultimi Ecclesiæ Schismatis. **Hic non originis, sed doctrinæ ac virtutum gradibus (nam**

(nam modicis ortus parentibus, patre medico chirurgo, matre annonaria) ad Pontificatus fastigium ascendit; uno eodemque anno Episcopus, Cardinalis, Pontifex. cum scutum gentilitium proprium nesciret, sumpsit pro insignibus Claves Petri in scuto coccineo decussatas. Amadeum (Felicem Quintum) suasu Frederici Imperatoris Maximiliani patris, Pontificatu se abdicantem remuneravit Cardinalatu, & Sedis Apostolicæ Vicariatu, ipsumque secundam in Ecclesia personam, ac perpetuum Sabaudiæ Legatum fecit, aliasque illi prærogativas contulit; sed is ad antiquam solitudinem se retrahens, sanctissime vixit, & mortuus est. *Finis ultimi Schismatis.* sicque ultimo Ecclesiæ schismate extincto, dicebatur:

Lux fulsit mundo, cessit Felix Nicolao.

Instaurator literarum, & conquisitor librorum commendatur Nicolaus, qui quinque millibus Ducatorum emerit autographum Euangelium S. Matthæi. Opera Quintiliani, Cælii Apicii, & Porphyrii in Horatium sub ipso inventa sunt. Jubilæum quintum anno 1450. cum magna populi affluentia Romæ celebravit, quod se- *Jubilæum Quintum an. 1450.*

quenti anno 1451. Mechliniæ publicatum & celebratum fuit, uti patet ex inscriptione Flandrica absidis Chori Sancti Rumoldi:

In't Jaer M. CCCC. L. *een, vvas*
d' jaer van Jubileen hier gemeen,
doen vverdt ghesloten desen steen.

Canonizatio S. Bernardini Senensis.

eodem anno Jubilæo 1450. canonizavit Nicolaus S. Bernardinum Senensem Franciscanum: ac sic de S. Antonino Florentino Dominicano tunc vivente locutus dicitur. Non minus Archiepiscopum Florentinorum Sanctorum Catalogo adhuc vivum adscribendum putarem, quam Bernardinum mortuum. anno 1452. coronavit Romæ Fridericum Tertium Imperatorem cum uxore Eleonora Regis Lusitaniæ filia paulo ante Senis in uxorem ducta. anno sequenti 1453. amissa Constantinopolis illum valde afflixit, unde morbum contrahens mortem obiit anno Pontificatus octavo; ac deinceps Orientis Imperium Græcis justissima Dei vindicta ob perfidiam ereptum, penes Turcas Christiani nominis hostes mansit.

Constantinopolis amissa.

219. CALLISTUS Tertius, tertii anni & mensis, uti nominis Pontifex, Hispanus, Alphonsus *Borgia* antea nominatus,

tus, eligitur per accessum scrutinio; eo quod Alanus Card. Avenionensis inclinantia in Bessarionem Cardin. suffragia avertit, hæc locutus: *Latinæ Ecclesiæ Papam Græcum dabimus? & in capite libri Neophytum collocabimus? nondum barbam rasit Bessarion, & nostrum caput erit? quæ indigentia Ecclesiæ Latinæ, quæ virum non reperit dignum, nisi ad Græcos recurrat, assumatque eum qui heri & nudius tertius Fidem Romanam impugnavit? & quoniam hodie conversus est, magister noster erit, & Christiani ductor exercitus? en paupertas Ecclesiæ Latinæ, quæ virum non reperit summo Apostolatu dignum, nisi ad Græcos recurrat. sed agite Patrès quod libet; ego, & qui mihi credent, in Græcum Præsulem nunquam consentiemus.* Moverunt ea verba plerosque adeo, ut duæ partes Collegii nulla amplius ratione ad Bessarionem accedere vellent: & sic Callistus electus fuit vir ætatis decrepitæ, annorum 77. qui etsi ante aliquot annos suum Papatum nonnullis prædixisset, nullius tamen opinionem ad se traxerat; quod delirare potius more senum existimaretur: sed fuit ejus vaticinium verax; quod a B. Vincentio Ferrerio

Recenter conversis non ita fidendum.

Prædictio Papatus per S. Vincent. Ferrer.

rio se habuisse narrabat, suæ nationis homine jam vita functo; quem & paulo post inter sanctos Christi Confessores retulit. Papa hic ob insignem victoriam, B. Joanne Capistrano Minorita Crucis vexillum Turcis inferente, obtentam, instituit solemniter celebrari Festum Transfigurationis Domini Nostri Jesu Christi; qua die, sexta Augusti, anno 1456. prælium commissum, & victoria reportata fuit: affirmatque Platina ab eodem esse compositum Ecclesiasticum ejus diei Officium, cum indulgentiis iisdem quæ concessæ sunt in Solemnitate Corporis Christi. Ab ipso processit mos pulsandi Campanam sub meridiem; qui institutus est ut Fideles orationibus suis adjuvarent eos, qui contra Turcas dimicabant: ejusque non infima laus fuit, quod cum Episcopus esset, beneficium aliud in Commendam, ut vocant, nunquam habere voluit, dicens se unica Sponsa sua, eaque virgine, Ecclesia Valentina contentum esse, uti jus Pontificium mandat. Callisti autem nomen ab ipso assumptum dicitur, ob memoriam Callisti Secundi de Hispania optime meriti.

Festum Transfigurationis, & Officium ejus.

Pulsus campanæ sub meridiem.

Episc. unica sponsa Eccles. sua contentus.

PIUS

220. PIUS Secundus, vocatus antea Æneas Silvius *Picolomineus*, in juventute nonnulla scripsit notæ non ita probæ, quæ postea Pontifex factus damnavit, dicendo inter alia: Æneam rejicite, Pium audite; quæ auctor Ephemeridum Gallicarum quarta Augusti ita refert: *Croyez plutot un ancien, qu' un jeune, & ne faites pas plus d' etat d' un homme privè, que d' un Pape: rejettez Æneas, recevez Pius &c.* ipse quondam Secretarius Concili Constantiensis, dein Papa pro Secretario habuit Flavium Blondum Historicum insignem; quem adeo æstimaverat, ut ante Pontificatum Blondi Historiam in epitome redegerit. inter alia dicere solebat, Christianam nostram Religionem, etsi miraculis non esset approbata, honestate sua recipi debere; & dignitatibus homines, non dignitates hominibus dandas esse. ipse B. Catharinam Senensem concivem suam Sanctarum Virginum numero addidit. Caput sancti Andreæ Romam Amalphi allatum, ex Amalphitanis Ducibus ipse oriundus, in Basilica S. Petri, cum maxima Cleri ac populi veneratione, in Sacello ad id sum-

Papa quæ in juventute scripserat damnat.

Flav. Blondus historic.

Canonizat. S. Cathar. Senensis.

sumptuose fabricato collocavit. Fuit Italus Senensis, annorum prope sex, diebus quatuor minus, brevis Pontificatus, sed ingentis gloriæ Pontifex.

221. PAULUS Secundus, statuit Jubilæum, a Bonifacio Octavo centesimo quoque anno primo institutum, a Clemente Sexto ad quinquagesimum reductum, ab Urbano Sexto ad trigesimum-tertium, a Nicolao Quinto iterum ad quinquagesimum, deinceps singulis vicenis quinis annis celebrari, incipiendo a proximo septuagesimo quinto, anno 1475. quod tamen ipse morte præventus non celebravit, sed successor ejus Xystus. Cum margaritis rebusque pretiosis, utpote Mercator ante Pontificatum, mirum in modum delectaretur, Regnum seu Mitram Pontificiam gemmis pretiosissimis exornavit. Cardinalibus præter vestem coccineam, pannum ejusdem coloris, quo equos sternerent, assignavit. cumque Mercaturæ tantum deditus, litteris parum instructus esset, litteratos omnes Abbreviaturæ Officiales a Pio Decessore literatissimo Pontifice institutos expunxit:

Jubilæum vigesimo-quinto anno celebrandum.

Regnum seu Mitra Pont.

Cardinales toti purpurati.

xit: ex quibus Platina Historiæ Pontificiæ & aliorum operum scriptor, apologia satis aculeata se defendens, ab ipso carceri mancipatur, unde non nisi post mortem a Xysto successore liberatus fuit: cui Historiam suam Pontificiam dedicavit, qui in vita Pauli hujus refert, eum studia humanitatis sic odisse, ut ejus studiosos uno nomine Hæreticos appellaret, parentibus suadere solitus, (quod etiam Brevi Apostolico publicasse dicitur) satis esse liberos instruere, ut legere & scribere scirent, altiora studia non necessaria, nec utilia esse, nisi ad hæreses procreandas. nec mirum si literatos oderat, qui literis parum instructus esset; nam existens Mercator, cum audisset Avunculum suum Eugenium Quartum factum esse Pontificem, illico Romam venit, & assumpto præceptore, qui parvo tempore illum latine instruxit, factus Cardinalis, fit deinde Pontifex. Fuit Venetus, uti Avunculus, Petrus *Barbus* antea dictus, annosque fere septem, etiam absque magna doctrina, non male regnavit.

Pontifex illiteratus, non mirum si literatos oderat.

XYS-

222. XYSTUS Quartus, Italus, *Rovereus*, humili loco natus in Liguriæ pago mari vicino, patre piſcatore, quocum piſcaturam aliquamdiu exercuit; factus deinde Minorita, ac Generalis eorum Miniſter; tandem Papa per annos tredecim, omnes Religioſos Mendicantes, ad æmulationem evitandam, in gratiis & privilegiis cenſuit eſſe æquales. inter alia præclara opera, ſcripſit librum de Immaculata B. M. V. Conceptione, quod feſtum cum hinc inde ex devotione celebraretur, inſtituit univerſale per totam Eccleſiam: & Dominicanis, qui jurant in verba Magiſtri ſui ſancti Thomæ, de ea cum Franciſcanis altercari interdixit. Officium Præſentationis ejuſdem, SS. Joachim & Annæ, Joſephi, item Franciſci, Breviario inſeruit. Conſtitutionem Paulinam de Jubilæi ad annum vigeſimum-quintum reductione confirmavit, & anno 1475. ſolemniter celebravit. Regulam & Ordinem Minimorum S. Franciſci de Paula approbavit. Sanctum Bonaventuram, qui ab annis ducentis obierat, quo tardius, eo glorioſius canonizavit. Artis Typographicæ paulo ante a quodam Bel-

Papa piſcator, & piſcatoris filius.

Mendicantes in privileg. æquales.

Feſtum Conceptionis B. M. Virginis.

Officia Præſentationis ejuſdem, SS. Joachim & Annæ ac Joſephi & Fran. Brev. inſerta.

Ordo Minimorum.

Canonizat. S. Bonav.

ArsTypographica.

Belga Hollando Harlemensi, Laurentio Costero inventæ specimen primi in Italia opifices Conradus Svvynhem, & Arnoldus Pannarts huic Xysto anno Pontificatus primo, Christi 1472. per libellum supplicem exhibuere: in quo inter alios typis excusos ab illis libros, sic narratur: *Donati pro Puerulis (ut inde principium dicendi sumamus, unde imprimendi initium sumpsimus) numero trecenti. Lactantii Firmiani Institutionum contra Gentiles volumina* 825. *Epistolarum familiarium Ciceronis volumina* 550. *& cæteri libri, qui typis excusi primum Romæ visi sunt.*

223. INNOCENTIUS Octavus, Novi Orbis (ut Epitaphium ipsius habet) suo ævo inventi gloria, Titulum Catholici, quondam Hispaniæ Regi Suintillæ ab Honorio primo delatum, & propter Mauros, qui per octingentos fere annos Hispaniam occupaverant, intermissum, Ferdinando Castellæ Regi retribuit: qui Titulus, ut esset proprius & hæreditarius Hispaniæ Regibus Alexander successor decrevit. Ad Innocentium hunc delatum est Ferrum Lanceæ, quo Christi Latus perfossum

Novus Orbis inventus.

Titulus Catholici Hispaniæ Regi retributus.

Ferrum Lanceae, & Titulus S. Crucis repertus.

sum fuit, dono Bajazetis Turcarum Imperatoris; ipsoque Pontifice inventus fuit Titulus S. Crucis Romæ in Basilica ejusdem S. Crucis, in parva fenestra, plumbea theca muro lateritio inclusus, in altiore parte testudinis. Permisit Norvvegis Sacramentum conficere sub una specie panis, propter vini in illis partibus penuriam; & quod, ubi eo advectum fuerit, mox acescat. D. Leopoldum Austriacum in Canonem Sanctorum retulit. Fuit Italus Genuensis, *ex Ciborum domo*, annorum octo, uti nominis, Pontifex. Pontus Heuterus de Libera hominis nativitate, eum quartum inter Pontifices illegitimo toro natum affert: deque ipsius incontinentia etiam orthodoxi auctores nonnihil scribunt.

Anno Christi 1500.

224. ALEXANDER Sextus, Jubilæum Septimum ab institutione Bonifacii Octavi, sed secundum vigintiquinque annorum celebravit anno sæculari 1500. quo deinceps spatio ordinaria Jubilæa celebrata fuerunt. Præcones Euangelii in insulas Novi Orbis, a Christophoro Columbo detectas, mittendos curavit. instituit Hispa-

Jubilæum 7.

Præcones Euangelii in novum Orbem missi.

ſpanicam Inquiſitionem hæreticæ pravitatis. De hoc Pontifice dicitur, quod vitia ipſius æquabant virtutes; de quibus tacere, quam multum loqui præſtat: quomodo extinctus ſit, videatur Auctarium Onuphrii ad Platinam. Fuit ipſe tertius & ultimus Pontifex Hiſpanus, Valentinus, *Lenzolius*, Calliſti Tertii ex fratre nepos; anniſque fere duodecim dominatus eſt. *Inquiſitio Hiſpanica.*

225. PIUS Tertius Senenſis, Pii Secundi ex Sorore Laodamia nepos, natus patre Nanno *Tudeſchino*, opulentiſſimo homine Senenſi, nomen & inſignia avunculi ſemper uſurpavit: cum conſecraretur in Pontificem, fleviſſe dicitur ad hæc Coronationis verba, cum ſtuppa incenſa depromi ſolita: *Sanctiſſime Pater ſic tranſit gloria mundi*; quod reapſe expertus eſt, nam vigeſimo ſexto Pontificatus die obiit. *Papa flens in Coronatione infra menſem mortuus.*

226. JULIUS Secundus Italus Savonenſis, novem annorum generoſiſſimus Pontifex, Xyſti Quarti ex fratre nepos, olim Novitius Minoritanus. contra prædeceſſorum conſuetudinem (uti

in

Pontifices anteriores barba rasa, posteriores promissa.

in antiquis Pontificum Imaginibus apparet, qui barba rasa fere pinguntur) barbam promissam alere cœpit, ad majorem intuentibus reverentiam incutiendam: idque successores passim imitati sunt; præter Leonem Decimum, qui juvenis electus, juvenili; & Adrianum Sextum, qui Belga, Belgico more se tonderi jusserunt. anno 1509. Maximilianum Imperatorem in Italiam invitavit, ad opem ferendam contra Venetos, cum quibus dein Julius fœdus iniens, bellum Imperatori indixit; ita ut Maximilianus coronatus nunquam fuerit. Vir fuit Julius excelsi animi, quasi alter Julius Cæsar quondam Romanæ, sic ipse Christianæ ditionis intrepidus assertor, bellicosus ultra morem prædecessorum, quos clavibus Petri satis usos fuisse dicebat; jamque sibi assumendum esse ensem Pauli: objicientibus autem dictum a Christo fuisse Petro: *Mitte gladium tuum in vaginam*; respondebat, id imperatum ipsi fuisse post factam percussionem: quod autem referatur claves Petri in Tiberim projecisse, id emblematice, per Pasquillum (ut vocant) de ipso compositum esse existimo. Auctor quidam Hispanus hoc modo

Papa bellator.

do

do narrat: *Este Julio saliendo una vez de Roma con su exercito, arrojò la llave de San Pedro en el rio Tiber, diziendo: pues que la llave de San Pedro ya no vale, valga la espada de San Paulo; y assi arrancò la espada de la vaijna; porque como buen Capitan, levava su espada al lado.*

227. LEO Decimus, Florentinus ex familia *Medicea*, annorum dumtaxat triginta, aliis 37. dum Pontifex eligeretur. Novi Pontificis electionem expectanti populo, Cardinalis de more ex Conclavis fenestra renuncians ait: Pontificem habemus Leonem Decimum, valeant vigeantque Juniores. anno 1513. Aprilis die 11. festo S. Leonis Papæ coronatur. Sub ipso Lutherus contra Indulgentias Pontificias debacchari cœpit, cujus libros Papa Romæ comburi jussit. Lutherus autem, ut se ulcisceretur, Jus Pontificium, sive Canonicum publice in Germania cremari fecit. B. Franciscum de Paula Minimorum institutorem, qui ipsi adhuc puero Pontificatum prædixerat, Canoni Sanctorum adscripsit. sub ipso Concilium Generale 19. Lateranense 5. anno 1512.

Libri Lutheri Romæ combusti.

Canonizatio S. Francisci de Paula.

Concil. Generale 19. Lateranense 5.

1512. sub Julio Secundo paulo ante mortem incœptum, anno 1517. absolutum est. Obiisse dicitur Leo dumtaxat quadragenarius, cum annos octo, & menses fere novem sedisset; idque ex nimio concepto gaudio de Gallorum e Ducatu Mediolanensi expulsione. Dedit hic titulum Defensoris Fidei Henrico Octavo Angliæ Regi, quia Lutherum gladio & calamo impugnaverat; qui postmodum fidei Catholicæ destructor, & auctor fuit Schismatis Anglicani hodie perdurantis. Ut populus Christianus ad majorem in dies Dei Matris cultum incitaretur, mille dies Indulgentiarum iis concessit, qui singulis horis, sonante horologio, Salutationem Angelicam semel in memoriam horæ mysteriique Incarnationis devote recitaverint: quod & Paulus Quintus nostro sæculo confirmavit. Ephemerides Gallicæ decima Decemb. de ipso narrant: *Si ce Pape avoit des vertus, il avoit aussi bien des vices: car il ne peut estre excusè de s'estre adonnè au Luxe, aux Banquetes, a la Musique, & a la chasse avec exces. un de ses flateurs l'ait honorè de cet Epitaphe.*

Rex Angliæ Fidei defensor, post destructor.

Ave Maria sonante horologio.

Deli-

Deliciæ humani generis Leo Maxime tecum
Ut ſimul illuxere, interiere ſimul.

228. ADRIANUS Sextus, unicus inter Pontifices Belga, nomen ſuum Baptiſmale Adrianus, Pontifex factus, retinuit; natus Ultrajecti Patre naupego, uti Bibliotheca Belgica narrat; Lovanii donatus Laurea Doctorali in Theologia, ejuſdem dein Profeſſor, ac Divi Petri Canonicus, Capituli ſuffragiis electus eſt Decanus, & Academiæ eo titulo Procancellarius, Collegium ſub Adriani Florentii nomine, quo ipſe tum vocabatur, fundavit, ipſo dein Pontifice, Pontificium vocatum. Non abſimilis fuit Adriano, & Clementi Quartis, qui dicere ſolebant, ſe plus Deo quam carni & ſanguini debere: & indignum Petri Succeſſorem eſſe, qui plus cognationi quam Chriſto tribueret; ſic Adrianus hic ædificare Sion in ſanguinibus nolebat, hoc eſt in Sacris reſpicere neceſſitudinem naturæ, quæ ibi locum non haberet; hinc difficulter cognatos ad beneficia promovebat. unum duntaxat, eumque non conſanguineum, Cardi-

Papa filius naupegi.

Collegium Pontificium Lovanii.

Papa nolens ædificare Sion in Sanguinibus.

nalem creavit virum Belgam, in difficillimis negotiis olim probatum, Guilielmum ab Enckvoordt Campinienſem Brabantum, nulloſque præterea Cardinales creaſſe memoratur. SS. Bennonem Epiſcopum Minienſem in Germania, & Antoninum Florentinum in Italia, Divorum albo inſcripſit. Legatus a Ferdinando Caroli Quinti fratre ex Germania miſſus ad Papam, quod in apparandis auxiliaribus copiis adverſus Solymannum, qui Inſulam Rhodum primo Pontificatus anno, die Natalis Domini occupavit, & adverſus Lutheranos multum increſcentes tardius procederet; ſic eum liberius affatus dicitur: Sanctiſſime Pater, Fabius Maximus rem Romanam cunctando quondam reſtituit; tu cunctando perditurus nunc videris. Sed bonus Pontifex non habebat quibuſcum ex animo conſultaret, utpote novus Romæ hoſpes: hinc non mirum, ſi nihil in vita ſibi infelicius duxit, quam quod regnavit: uti Epitaphium ipſius habet. regnum autem ipſius uno tantum anno, & octo menſibus duravit.

Canon. SS. Bennonis & Antonini.

CLE-

229. CLEMENS Septimus, anno 1525. celebravit Jubilæum octavum a prima institutione, & tertium annorum vigintiquinque. Henricum Octavum Angliæ Regem, ob divortium, Pontifice non approbante, ab ipso factum, post diu frustra expectatam resipiscentiam, publice anathematizavit, Rexque contra Anglicanæ Ecclesiæ caput se constituit, pœna capitali in eos statuta, qui Pontificem Romanum agnoscerent; sibique eo titulo Sacerdotiorum Decimas & Annatas persolvi jussit: qui antea stricto adversus Lutherum gladio & calamo, a Leone Decimo insignem Defensoris Fidei Titulum meruerat. Carolus Quintus Imperator, rebus cum Clemente compositis, quas Borbonius in direptione Romæ multum turbaverat, Bononiæ in Italia a Pontifice solemniter inunctus, & coronatus fuit anno 1530, die festo S. Mathiæ Carolo natali, quæ solemnitas imaginibus laminis æreis incisa extat: post quem nullus Imperator a Romano Pontifice coronatus legitur. Fuit Clemens Florentinus ex domo *Medicea*, Juliani de Medicis filius naturalis, Leo-

Jubilæum 8.

Schisma Anglicanum.

Coronatio Caroli V. Imperatoris.

nis Decimi consobrinus. Ciaconius patruelem vocat, sive cognatum germanum a parte patris; annosque fere undecim regnavit.

230. PAULUS Tertius Romanus, Alexander *Farnesius* antea nominatus, patruus & patrinus Alexandri Farnesii, Principis Parmensis, Belgii Gubernatoris: anno 1545. inchoavit Concilium Tridentinum, quod aliquoties intermissum, finem tandem cepit anno 1563. Confirmavit Societatem Jesu anno 1540.; & 1544. Congregationem Ursulinarum, quæ similes fere sunt Jesuitis in institutione juventutis femininæ. Carolum Quintum Maximum dixit, secundum hoc Distichon:

Inchoatio Concil. Trident. 20. œcum.

Confirmatio Jesuitarum, & Ursulinarum.

Cum fuerit Carolus Magnus; tu Carole Magnus
Esse nequis: Carolus Maximus, inquit, eris.

Morti proximus, jam spiritum extremum redditurus, dicebat, maluisse se culinæ Fratrum Capucinorum tota vita inserviisse, quam Papam fuisse: eamque dignitatem annis quindecim possedit.

JU-

231. JULIUS Tertius, Italus Aretinus, *de Monte*, Jubilæum, a prima Bonifacii Octavi institutione, nonum celebravit anno 1550. seditque vitæ quietæ & hilaris æmulus annos quinque, dies 47. Multa in utramque partem ipsi tribuuntur, quod liberalis, affabilis, facetusque foret, ad iram præceps, ad placabilitatem facilis: quod vero deposita graviorum rerum cura, nonnihil indormisceret, effusiusque voluptati se traderet, ac interdum dicacitati, quæ ad scurrilitatem pene declinaret, ejus gloriam nonnihil offuscat: dissimilis Julio Secundo, ille negotiosus, hic otiosus nimis: procul uterque a Julio Primo, qui otium suum contra Arianos aliter impendit. *Jubilæum 9.*

232. MARCELLUS Secundus, ex Monte Politiano, Roberti Cardinalis Bellarmini avunculus; nomen baptismale in Pontificatu retinuit, dictus antea Marcellus *Cervinus*: magnæ vir integritatis ac expectationis: qui Pontifex factus, mox Curiam Apost. consanguineis suis interdixit, duorumque Nepotum Romæ exi- *Papa consanguineos*

Palatio Apost. excludens. stentium visitationes congratulatorias admittere noluit, ipsosque a nemine adiri voluit; & rogatus ab amicis, ut illos in Palatium admitteret; quid illis cum Palatio, inquit? idne Patrimonium ipsorum esse judicatis? Dum multa de ipso sibi promittit Ecclesia, vigesimo secundo Pontificatus sui die sublatus est apoplexia; Sedesque Petri a morte ipsius totidem diebus vacavit.

233. PAULUS Quartus, Italus Neapolitanus, Joannes Petrus *Carafa* antea dictus, uti nominis, ita anni quarti, & mensis tertii Pontifex, instituit S. Inquisitionis Tribunal; & ne quis hæreticus error piorum mentibus obreperet, Indicem librorum prohibitorum publicavit. Judæos in locum singularem coëgit, eorum usuras coercuit, eosque pileo croceo, quo a reliquis internosci possent, uti voluit (hinc Teutonice vocantur *de Roey Joden*.) Existens ante Pontificatum Episcopus Theatinus, Clericorum Theatinorum præcipuus auctor & alumnus fuit. Cum ipso S. Ignatius Societatis Jesu Fundator familiariter Venetiis egisse, & de sacro quem uterque in-

Tribunal S. Inquisitionis.

Index libr. prohibitorum.

De Roey Joden.

Theatinorum, & Jesuitarum

instituerat Ordine interdum con- *unus fere*
tulisse refertur: nec familiarem *Ordo.*
modo usum, sed & aliquid diffidii intercessisse; eo quod Theatinus hic Episcopus semper optaverit ex gemina hac Congregatione, quæ ita invicem habitum referrent, unam confici: unde adhuc in Hispania & alibi Jesuitæ passim Theatini dicuntur. quo postmodum ad summum Pontificatum evecto, Ignatius cœptis suis moram injiciendam vehementer timuit; nec sine causa; nam quod ante Pontificatum fieri optaverat, ut ex utroque Ordine unus conflaretur, factus Pontifex ab ea mente deductus non erat; sed causæ cognitionem Cardinali Alexandrino (qui postea Pius Quintus fuit) demandavit: atque interea usus suprema in omnes Ordines auctoritate, Clericis Societatis Jesu psallendi in Choro consuetudinem graviter severeque injunxit: & parendum reverenter ab ipsis in præsens fuit summæ in terris potestati; ipsis quotidie ante cœnam Litanias omnium Sanctorum (quod etiamnum faciunt) devote recitantibus, donec per mortem mandantis Pontificis ea jussio, Cardinalis Commissarii judicio, expiraret.

Novi in Belgio Episcopatus. Sub hoc Paulo Quarto anno 1559. Belgarum Urbes, in quibus sacræ novorum Antistitum Cathedræ figerentur, distinctæ sunt numero quatuordecim, additæque ad quatuor antiquas Cameracum, Ultrajectum, Tornacum, Atrebatum: ac tres earum Archiepiscopatus prærogativa exornatæ fuerunt, videlicet Cameracum, Ultrajectum, atque Mechlinia; hancque cæteris præferri placuit rogatu Regis, qui Urbem in media sitam Brabantia, Bruxellæque, atque adeo Principi proximam, destinavit Antonio Perenotto Granvellano, ex Atrebatensi Ecclesia idcirco ad eam translato, quod non procul a Regia hominem abesse e re publica videretur: primumque Mechliniæ Archiepiscopum Granvellanum Papa hic Cardinalatus titulo exornavit.

234. PIUS Quartus, Italus Mediolanensis, de Familia *Medicea*, Avunculus S. Caroli Borromæi: *Concilium Tridentinum absolutum.* sub ipso Concilium Tridentinum per annos octodecim protractum, tandem finem, & ab ipso confirmationem accepit. *Montes pietatis.* Montes Pietatis nomine erexit, populo rebus in arctis pro solamine.

Præ-

Præcedentiam Legato, seu Oratori Regis Galliæ, non obstante publica protestatione Hispani, adjudicavit: cum tamen Rex Hispaniæ Suintilla, prius Catholicus ab Honorio Primo, anno Christi 637. quam Carolus Martellus (non Rex, sed cui a Gallis Regnum Galliæ offerebatur) Christianissimus a Gregorio Tertio, anno 740. fuerit nominatus. Fuit Pius Quartus annis quinque, & tribus fere mensibus Pontifex.

Legati Hisp. & Galli præcedentia.

235. PIUS Quintus, Italus in Lombardia sive Liguria, Boschi prope Alexandriam (unde Cardinalis Alexandrinus dictus fuit) stirpe quondam Senatoria Bononiensi, *Ghisleria* dicta, sed deinde minorata, patre opilione nascitur anno 1505. die 17. Januarii Divo Antonio sacra; unde Antonius in Baptismo, deinde in Ordine Prædicatorum Michael vocatus; tandem post præclara doctrinæ, & virtutum documenta ad summum Pontificatum nolens & recusans assumptus, ait: Factus primum Dominicanus cœpi de salute mea sperare, dein Cardinalis dubitare, nunc factus Papa plane desperare. cumque ab electione

Optimus Papa suam salutem vix sperans.

ſua timere Romanos ſubaudiviſſet, quod eſſet vir (ut Epitaphium ipſius habet) Religionis ac pudicitiæ vindex, recti ac juſti aſſertor, morumque & diſciplinæ reſtaurator: Fidamus, inquit, Deo, quo auctore ita nos geremus, ut gravior Romanis noſtræ mortis, quam electionis ſit mœror: quare Pii nomen, ſuadente maxime Sancto Carolo Borromæo, aſſumpſit, cujus avunculus Deceſſor Pontifex idem nomen habuerat. Inter alia ordinavit, in finæ Miſſæ a Sacerdotibus dici Euangelium S. Joannis (quod antea, non ex mandato, hinc inde dicebatur) quia eſt veluti compendium Myſteriorum principalium Fidei noſtræ, Sanctiſſimæ Trinitatis, Creationis mundi, Incarnationis Chriſti; quæ profitetur tunc Sacerdos ſuo, & totius Eccleſiæ nomine: & ab illo tempore quo Euangelium hoc in uſu eſſe cœpit, Magi, & Sagæ, Incubi, & Lemures repreſſi multum ſunt. Sub hoc Pontifice contigit memorabilis illa victoria Joannis Auſtriaci contra Turcas 7. Octobris anno 1571. cujus memoria Dominica prima hujus menſis annue celebratur. Breviarium, & Miſſale Romanum, ac libros Ritua-

Euangelium S. Joannis in fine Miſſæ bonum contra faſcinationes.

Victoria Joann. Auſtriaci contra Turc.

Emendatio Breviarii, ac Miſſalis.

tuales ad Concilii Tridentini ordinationem emendatos promulgavit. Calculi dolores patientissime sustinens, hac repetita sæpius voce, Domine adde dolorem, dummodo addas patientiam, sanctissime obiit Kalendis Maji 1572. Pontificatus anno sexto, mense fere quarto: Beatus dictus a Clemente Decimo anno 1672. eodem die, quo præcedenti seculo obierat; a Clemente deinde XI. Canonizatus.

236. GREGORIUS Decimus tertius, Italus Bononiensis, annorum totidem quoti nominis Pontifex, Jubilæum decimum, advenarum commodis luculenter apparatis, anno 1575. celebravit. Kalendarium variis erroribus obnoxium, ac labantem festorum rationem juxta veterem Nicænæ Synodi rationem restituit, demptis e Mense Octobri anno 1582. decem diebus, & æquinoctio verno deinceps vigesimo primo Martii assignato, Epactisque ad lunæ mutationes designandas, in Aurei Numeri locum substitutis; editis insuper hac de re regulis perpetuo duraturis. Notabile est quod mimus quidam ad mensam Philippi Secundi Hispaniarum Re-

Jubilæum decimum.

Kalendarium reformatum Gregorianum dictum.

gis divinum agere volens, atque contemplans, inter alios accumbentes, Hugonem Boncompagnum tunc Nuntium Apoſtolicum, & Minoritam Perretum, atque Protonotarium Sfondratum, ait Regi: Majeſtas veſtra accumbit cum tribus Papis; & ſingulos demonſtrabat ſecundum ordinem promotionis ad Papatum: nam *Boncompagnus* fuit hic Gregorius XIII. *Perretus* Xyſtus V. *Sfondratus* Gregorius XIV.

237. XYSTUS Quintus, Italus Picenus, annorum quinque, menſium quatuor Pontifex, humili parentela, patre villico manuum labore victitante, imo ſubulco, ſive porcario natus, diem Mercurii fauſtum habuit, quo ipſe in lucem editus, Ordini Minorum adſcriptus, Generalatu donatus, Epiſcopus conſecratus, Purpura Cardinalitia adornatus, Pontificatu tandem ſublimatus fuit.

Biblia vulg. Vulgatam Bibliorum editionem incredibili ſtudio ad nativam reduci puritatem, typiſque Vaticanis edi juſſit. *S. Didacus canonizatus.* B. Didacum Minoritam Hiſpanum in Canonem Sanctorum redegit. *Feſta SS. Ant. Paduæ, & Nicolai Tolent. dup.* Feſta SS. Antonii a Padua, & Nicolai de Tolentino duplicia vo-

voluit, quæ deinde semiduplicia, tandem a Clemente Decimo duplicia iterum facta sunt. utque Pius Quintus S. Thomam Aquinatem, ita Xystus hic S. Bonaventuram Ecclesiæ Doctoribus addidit. Festum Præsentationis B. Mariæ a Græcis pridem observatum, uti patet ex eorum Menologio, a Pio & Paulo Secundis, vel, ut alii, a Xysto Quarto ad libitum indictum, & hinc inde tantum observatum, per totam Ecclesiam celebrari jussit. Fabricam S. Petri promovit; & tholum, qui vulgo Cupula dicitur, & nunquam absolvendus putabatur, desudantibus in eo quotidie sexcentis operariis, absolvit. Obeliscum altitudinis 72. pedum in platea S. Petri erexit: erectaque ipsi fuit in Capitolio statua ærea hac inscriptione: *Xysto Quinto Pont. Max. ob quietem publicam, compressam sicariorum exulumque licentia, restitutam, Annonæ inopiam sublevatam, Urbem ædificiis, viis, aquæductu illustratam*, S. P. Q. R.

Festum Præsent. B. M. de mandato.

Cupula S. Petri perfecta.

238. URBANUS Septimus, Civis Romanus; ideoque Urbanus vocari volens, ut se in Urbe, & Urbis utilitati natum osten-

ostenderet: assumptionem ad Papatum ei Xystus antecessor prædixit; dum enim cum illo mensæ accumberet, & inter bellaria pyra inferrentur; ipse unum aut alterum divisit; quæ cum putrida comperisset, jocabundus, *en*, ait, *posthac Pyra fastidio erunt*, *& Castaneæ in deliciis*; Pyrorum nomine seipsum, qui *Felix Perretus* ante vocabatur, per Castaneas Urbanum hunc, qui tunc Cardinalis *Castagneus* erat, designans. sed ante coronationem, duodecimo ab electione die, obiit.

Papa ante coronationem mortuus.

239. GREGORIUS Decimus quartus, Mediolanensis, de familia *Sfondrata*, anno 1590. Decembris die octava, Immaculatæ Virginis Conceptioni sacra, coronatus fuit ab Andrea Cardinali Austriaco, Episcopo Constantiensi, S. R. E. Archidiacono, Belgi Gubernatore. Jubilæum extraordinarium pro felici sui Pontificatus inauguratione indixit. Purpureos pileos Cardinalibus, qui ex Regulari professione, sive Claustris assumpti erant, & nigris antehac utebantur, concessit: in Quadragesima esum carnis pauperibus in publica inopia, her-

Card. Andreas Austr.
Jub. extraordinarium, an. 1590.
Pilei rubri Cardinalibus Regularibus dati.

herbis more pecudum vescentibus indulsit. anathematizavit sponsiones quascunque de Pontificis morte aut electione. obiit mense & die sui Pontificatus decimo.

240. INNOCENTIUS Nonus, Bononiensis, *Fachinetus*, summæ integritatis & experientiæ vir, præcedenti electione acceptabilis, nunc extemplo acceptatur: ejusque electio brevior ac tranquillior fuit, quod jam antea in ipsa Gregorii creatione non pauci ex Cardinalibus ei fuerunt suffragati; etiam ab Andrea Cardinali Austriaco Pontificiæ dignitatis insignibus decoratur: mox ipse animum laxandæ annonæ adjiciens, rerum pretia imminuit; & quadraginta aureorum millia mutuo accepit, ne aurum quod in Adriani mole asservatur attingeret; quoniam Reipublicæ expedire dicebat, ut in ærario Pontificio magnum aliquod auri pondus ad graviora incommoda, & duriora tempora reconditum & intactum servaretur: sed alta mente res maximas meditatus, post duos menses, unumque diem obiit: ita ut spatio unius fere anni, Roma tres sibi legiti- *Thesaurus in mole Adriani.*

me

me succedentes Pontifices viderit.

Anno Christi 1600. Jubilæum undecimum.

241. CLEMENS Octavus, anno sæculari 1600. solemnissimum celebrans Jubilæum, affluentibus undique peregrinis, liberalitatis & humilitatis opera impendit, pecuniis eos sublevando, pedes lavando, accumbentibus ministrando, Confessiones audiendo, Cardinales, aliosque Prælatos ad hujusmodi pietatis opera præstanda verbo & exemplo egregie invitando: ita ut non pauci ex hæreticis, qui Romam spectatum venerant, hisce exemplis visis, Ecclesię Catholicæ se addixerint. Duos ex Ordine Prædicatorum Hyacinthum Polonum, & Raymundum de Pennafort Sanctorum albo inseruit.

SS. Raymundus & Hyacinthus canonizati.

decreto expresso prohibuit ne in Ecclesiis, vel supplicationibus aliæ cantentur Litaniæ, quam omnium Sanctorum, & B. Virginis Lauretanæ: quod autem PP. Oratorii cantent publice Litanias Domini Jesu, & Infantiæ ejusdem; existimo illos specialem habere licentiam. Fuit Clemens Italus Florentinus, Hyppolytus *Aldobrandinus* antea dictus, annis tredecim Pontifex, qui tanquam Janus finem præ-

Litaniæ omnium SS. & Lauretanæ tantum cantandæ.

præcedentis, & principium sequentis sæculi conspexit.

242. LEO Undecimus. huic Florentino *Mediceo* Sancta Maria Magdalena de Pazzis Florentina Papatum prædixit: sed ex morbo in cæremoniis inaugurationis concepto, vigesimoquinto Papatus die obiit. *Pontifex 25. dierum.*

243. PAULUS Quintus, Controversiam de gratia & libero arbitrio inter Dominicanos & Ignatianos compressit: sic, ut quisque a parte sua staret, sine damnatione adversæ sententiæ. *Controv. de Grat., & libero Arbit.* Franciscam Romanam Nobilem Viduam, & Carolum Cardinalem Borromæum Sanctis adscripsit. *SS. Franciscæ Romanæ, & Caroli Borromæi Canonizat.* Ignatium Lojolam Societatis Jesu Fundatorem Beatum, Gregorius successor Sanctum dixit: festum Impressionis Stigmatum in Corpore B. Francisci, ut fidelium corda in Christi Crucifixi accenderentur amorem, inter Franciscanos prius celebratum, ad universam Ecclesiam pro libitu propagavit, & Clemens Decimus de mandato. *Festum Stigmatum S. Francisci ab universa Ecclesia cultum.* Instituit Communionem Generalem, quæ singulis mensibus in Ecclesiis Societatis Jesu frequentatur. *Communio Generalis.*

Fuit

Fuit Romanus, *Burghesius*, annis sexdecim (sesquimense minus) Papa.

244. GREGORIUS Decimusquintus Italus Bononiensis, *Ludovisius*, annorum duorum Pontifex, quinque Sanctos, Isidorum, Ignatium, Xaverium, Tereſiam, Hispanos quatuor, unum Italum, Philippum Nerium, Romæ eo die canonizavit, quo Bruxellæ fiebant solemnissimæ exequiæ Serenissimi Belgarum Principis Alberti Austriaci, 12. Martii 1622. Ad supprimenda dissidia Electioni Papali irrepentia, novam de forma, qua deinceps fieri debeat, constitutionem edidit. Missiones de Fide propaganda induxit; vetuit ne in privatis sermonibus & scriptis Diva Virgo in peccato Originali asseratur concepta; & ne alio nomine in Officio & Missa, quam Conceptionis quis utatur. Indixit festa Sanctorum Josephi, Joachim, & Annæ, a Xysto Quarto instituta, dein intermissa; item Brunonis, & Birgittæ.

Canoniz. 5. Sanctorum 12. Martii 1622.

Missiones de fide propag. B. M. Virginis Conceptionem impugnare non licet.

245. URBANUS Octavus, anno 1625. ordinarium celebravit Jubilæum duodecimum: anno autem 1628. extraordinarium in-

Jubilæum 12. ordinarium 1625. extraordin. anno 1628.

indixit, ad res inter Principes Christianos componendas, qui dimicabant in diversis Europæ partibus. Anno 1629. Andream Corsinum ex Carmelita Episcopum Fesulanum, Sanctum pronuntiavit. Exemit Regulares a facienda Confessione deputato a Superioribus dumtaxat Confessario. Vetuit exponi eorum Imagines in locis sacris, quos Ecclesia Sanctos non edixit. Cardinales Eminentissimos vocavit, qui prius Illustrissimi (quomodo nunc Archiepiscopi, & Episcopi vocari incipiunt) & antea Amplissimi vocabantur; quomodo nunc Episcoporum Vicarii dicuntur. Hymnos Ecclesiasticos ad meliorem formam metricam reduxit; item Psalmorum versus, ad certam pausam in medio tenendam, asteriscis distinxit. Post Petrum non nisi tres Pontifices ipso diuturniores fuerunt, nempe S. Silvester, Adrianus primus, & Alexander Tertius. Fuit autem Urbanus Florentinus, Maphæus *Barberinus* antea dictus, Papa annis viginti uno, mense uno, diebus viginti quatuor.

S. Andreas Corsinus.

Regularium lib. Confess.

Imagines nonnisi Sanctorum in locis sacris.

Cardinales Eminentissimi vocati.

Correctio Hymnorum, & pausæ Psalmorum.

246. INNOCENTIUS Decimus, Romanus, Joannes

Ba-

Baptista *Pamphilius* prius vocatus, anno 1650. celebravit ordinarium Jubilæum decimumtertium. Festa aliquot observari in populo solita, ab Urbano decessore Romæ abrogata, sub ipso anno 1654. in Belgio publicata, & non amplius servari cœpta sunt. Jansenismum late grassantem, edita Constitutione anno 1655. Pontificatus sui anno nono extinxit: in fine vitæ per novem dies agonizavit; quod populus imputabat vindictæ Divinæ, propter nimiam in rerum administratione datam facultatem gloriæ suæ. Sedens in Cathedra Petri numerum nominis explevit, obiitque anno decimo, mense tertio, die vigesimosecundo.

Jubilæum 13. Expanctio aliquot Festorum.

Jansenismus extinctus.

247. ALEXANDER Septimus, Italus, Senis natus anno 1599. dictus Fabius *Chisius*, ad pacem Monasteriensem Legatus Apostolicus; cum post mortem Innocentii Decimi anno 1655. a septima Januarii, usque ad 7. Aprilis per tres integros menses Sedes Apostolica vacasset; electus in Summum Pontificem, mox confirmavit Diploma Decessoris sui de damnatione quinque propositionum Jansenianarum; licet Jansenius

nius ipſe non ſit damnatus, qui ejuſdem S. Sedis judicio ſe ſubmiſit. Inter ſeptem nova Officia, quæ Breviario Romano inſeruit, videlicet SS. Bernardini, Thomæ a Villanova, Franciſci Xaverii, Petri Nolaſci, Andreæ Corſini, Franciſci Saleſii, quem Divorum Faſtis adſcripſit, Feſtum Conceptionis B. M. Virginis cum Octava celebrari præcepit. Mors ipſius, quæ anno Pontificatus duodecimo contigit, hoc Chronographico exprimitur:

Septem nova Officia.

Octava Conception. B. M. Virg.

oreMVS pro pontIfICe noſtro
aLeXanDro.

248. CLEMENS Nonus, Italus, Piſtojenſis, Julius *Roſpiglioſius* ante dictus, cum primum eſſet electus, mox S. Malachiæ Hiberni Prophetia, quæ habet *Sidus Olorum*, ipſi per hoc Chronographicum fuit applicata.

Vere hIC eſt sIDVs oLorVM.

Electio ejus contigit 20. Junii 1667. ſed amiſſa Candia, mors ſecuta eſt vix uno, & ſeſquianno poſt, nona Decembris 1669. de qua item hoc Chronographicum:

steLLa breVI regnans ſpatIo
fVIt Iſte DoLorVM.

Et Epigramma:

Cur Papam hunc dicat Malachias Sidus Olorum?

Dum vixit, potuit dicere nemo bene:
Sed Mors explicuit; cum (a) *Candia perdita Papæ*
Elicuit gemitum: nonne Olor ipſe fuit?
Ut moriens modulatur Olor, ſic Candia eidem
Non moduli, at gemitus cauſaque mortis erat.
Sic (b) *Hieroſolymam lugens Urbanus obivit,*
(c) *Conſtantinopolim ſic Nicolae gemis.*
Lucius (d) *Edeſſam ſic luxerat ante Secundus:*
Planxiſti amiſſam ſic Adriane (e) *Rhodum.*
Neſcio, cur fuerit vivens hic Sidus Olorum:
Hoc ſcio, quod moriens ſtella doloris erat.

(*a*) Sub hoc Clemente anno 1669. amiſſa eſt Candia, qua jactura afflictus Papa, eodem anno, nona Decembris, Pontificatus ſui anno ſecundo, menſe quinto, die decimaquarta obiit. (*b*) Sic anno Christiano 1187. Saladinus Babyloniæ Rex Hieroſolymam cepit, octoginta octo annis a poſſeſſione Godefridi Bulonii; quo triſti nuntio per-

perculsus Urbanus Tertius obiit Pontificatus sui anno secundo nondum expleto. (*c*) Ita Constantinopolis amissa fuit sub Nicolao Quinto 1453. (*d*) Edessa sub Lucio Secundo, anno 1144. (*e*) Et Rhodus sub Adriano Sexto, ipsa die Natalis Domini anno 1522. Clemens hic Canoni Sanctorum inscripsit Petrum de Alcantara, & Mariam Magdalenam de Pazzis.

249. CLEMENS Decimus Romanus, Æmilius Laurentius Cardinalis *Alterius* antea nominatus. si fas sit dicere, hunc Patrem Patrum fecit discordia Fratrum. nam cum per quinque menses Sedes vacasset, electus fuit hic junior dignitate Cardinalitia, sed senior octogenaria ætate, cum nequidem in altioribus adhuc Ordinibus existeret: quibus omnibus rite susceptis, primaque Missa apud Carthusianos sine murmure celebrata, Pontifex ordinatur vigesimanona Aprilis 1670. Celebravit anno 1675. Jubilæum ordinarium decimumquartum, cum extraordinarium 1673. concessisset pro rebus in Polonia turbatis. Anno autem Pontificatus primo, Christi 1671. Aprilis 12. Cajetanum *Jubilæum 14.*
Thie-

Thienæum Ordinis Clericorum Regularium institutorem, quos Theatinos appellant, Franciscum Borgiam e Societate Jesu, Philippum Benitium Ordinis Servorum B. M. Virginis restauratorem, Ludovicum Bertrandum ex S. Dominici familia, & Rosam ejusdem instituti Monialem in Sanctorum album retulit, & Pium Papam V. inter Beatos haberi voluit. Anno pariter Jubilæo vertente mense Aprili Joannem a Cruce Beatis annumeravit, Albertum quoque Magnum Ordinis Prædicatorum Episcopum Ratisponensem, Franciscum Solanum Ordinis S. Francisci Beatorum diptychis adscripsit; eumdemque honorem Ludovicæ Albertoniæ Viduæ ex S. Francisci familia decrevit. Restaurationem Templi S. Mariæ Majoris Clementis IX. decessoris sui jussu cœptam absolvit. Cujus rei ut perenne aliquod extaret monumentum, numos cudendos curavit, in quibus ea Basilica impressa conspicitur hac epigraphe, *Deus fundavit eam*. Postremo ut bellum, quo Christiana Respublica affligebatur, extingueret, Aloysium Bevilaquam Alexandrinum Patriarcham Nuncium suum ad Imperatorem misit, aliosque

Restauratio Ædis S. Mariæ Majoris absoluta.

eo-

eodem munere & dignitate ornatos viros ad Galliarum, & Hispaniarum Reges legavit, ut eos ad pacem & concordiam hortarentur. Nec res improspere successit. De pace acturi Noviomagi convenere Principum Legati: sed postquam de ratione concordiæ ineundæ agi cœptum, anno 1676. XI. Kal. Augusti, cum annos sex, menses duos, dies vigintitres sedisset, Clemens X. e vita cessit.

250. INNOCENTIUS XI. Italus, Comensis, antea Benedictus Cardinalis *Odescalchius*, die 21. Septembris anno 1676. electus, & die 4. Octobris S. Francisco Assisiati sacra coronatus. Vita, & moribus fuit integerrimis, a suis omnino alienus, pauperibus addictissimus. Joanni Poloniæ Regi, Leopoldo Imperatori, & Reipublicæ Venetæ contra Turcas juncto fœdere bellum periculosissimum sustinentibus, Vindobona præsertim arcta obsidione cincta, ingenti pecuniæ vi præsto fuit. Pridie Idus Septembres, in quem diem Dominica infra octavam Nativitatis B. Mariæ Virginis anno 1683. incidit, singulari tantæ Patronæ ope ac præsidio obsidione

Officium SS. Nominis B. M. Virginis ad universam Ecclesiam propagatum.

N solu-

ſoluta, hoſtibus cæſis fugatiſque, ac inſigni parta victoria, ut perennis aliqua tanti beneficii memoria extaret, Feſtum SS. Nominis Mariæ Virginis, quod jampridem in quibuſdam Chriſtiani Orbis partibus ſpeciali ritu colebatur, ab Eccleſia universa quotannis eadem recurrente Dominica Officio duplici celebrari juſſit. In magnam invidiam apud Ludovicum XIV. Galliæ Regem a turbulentis hominibus per ſummam injuriam adductus, injuſtiſſimam, ut viſum eſt, ejus a ſe alienationem fortitudine plane Apoſtolica tulit, arr aque *Lavardinica* in ipſam Urbem invecta ſolo Crucis vexillo obtudit atque perfregit. Hoc Pontifice, quem Heterodoxi ipſi ſumma veneratione proſequebantur, Eccleſiam adminiſtrante, Hugonotti aut ſectam ejurare, aut Gallia cedere juſſi ſunt, Nannetenſi Edicto, quo freti pene innumera Templa obtinebant, anno 1685. penitus abrogato. Eodem tempore Nuncius Apoſtolicus, qui jam per integrum ſæculum ab Anglica Aula exulaverat, eo miſſus Angliam totam in ſui admirationem tamquam ad rei novæ conſpectum excitavit. Chriſtianiſſimo Regi

Feſtum SS. Nominis Mariæ Virginis.

Hugonotti e Gallia ejecti.

gi Jacobum II. Angliæ Regem regno profugum, quem jam ille pro ea, qua erat animi magnitudine, benignissime & liberalissime una cum conjuge sua exceperat, per literas Pontifex commendavit. Moralem disciplinam expurgaturus, sexaginta quinque Propositiones ex variis libris excerptas damnavit. Michaelis *Molinos* Sacerdotis Hispani simulatoris post Gnosticos, & Turlupinos obscenissimi, & Quietistarum Antesignani errores diris devovit. Ad summam zelo fuit pro Christiana Republica ferventissimo, ut possit dubitari, num magis laboraverit ad communes Catholicæ Fidei hostes exterminandos, quam ad Christianos recte instituendos; cum illos fusis ad Deum precibus, & opportunis missis ad bellum subsidiis profligaverit, hos verbo, & exemplo ad pie sancteque vivendum excitaverit. Mortuus est pridie Idus Augusti anno 1689. sanctitate conspicuus, cum annum decimum tertium regnaret. *Molinos damnatus.*

251. ALEXANDER VIII. Italus in locum Innocentii XI. est suffectus pridie Nonas Octobris anno 1689. & die

16. ejusdem mensis Tiara Pontificia redimitus. Prius dicebatur Petrus Cardinalis *Ottobonus* Episcopus Brixiensis, Venetiis die 19. Aprilis anno 1620. natus. Venetæ Reipublicæ bellum cum Turcis gerenti nihil electione hac potuit accidere opportunius. Novus enim Pontifex Venetos missis pecuniæ, militum, ac triremium auxiliis juvit. Fidei, & Ecclesiasticæ disciplinæ defensor acerrimus, omnes *Molinismi* reliquias nulla habita personarum ratione delere curavit. Peccatum *Philosophicum*, & triginta & unam Propositiones anathemate confixit. Pridie Idus Octobris anno 1690. eodem nimirum, quo sacris infulis coronatus fuerat, recurrente die, Laurentium Justinianum primum Venetiarum Patriarcham, Canonicum Congregationis S. Georgii in *Alga* vulgo nuncupatæ Sanctis annumeravit. Joannem quoque de Capistrano Ordinis S. Francisci de Observantia, Paschalem Baylonem Laicum, ut vocant, Ordinis Minorum Discalceatorum S. Francisci, Joannem a S. Facundo Ordinis Eremitarum S. Augustini, & Joannem de Deo Ordinis Fratum Hospitalitatis Fundatorem in Sanctorum diptycha retu-

Laurentius Justinianus Cælitum albo inscriptus.

retulit. Cum Romanam Ecclesiam menses quindecim, dies sex & viginti administrasset, Kalendis Februarii anno 1691. e vivis excessit, Pontifex maximi consilii, prudentiæ summæ, incredibilisque solertiæ.

252. INNOCENTIUS XII. Italus, Antonius Cardinalis *Pignatellius*, Neapolitanus Patricius, & Archiepiscopus 4. Idus Julii anno 1691. est Alexandro VIII. subrogatus, & pridie Idus ejusdem mensis coronatus. Facilem Romanis juxta, atque alienigenis audiendis, admittendisque se præbuit, & in pauperes misericordem. Qua de causa Lateranense Palatium in domum pauperibus curandis, & alendis accommodatam mutavit, annuisque reditibus locupletavit. Suos minime respiciens celebrem illam anno 1692. decimo Kal. Julii edidit Constitutionem, qua hæreticos ipsos in sui admirationem pertraxit. In ea siquidem Pontificum propinquos Ecclesiæ bonis ditari, interdixit, & cavit, ut ea tantum liberalitate & beneficentia in suos inopia laborantes uti Pontificibus liceret, qua cum ceteris nullo consanguinitatis aut cognationis

Constitutio in Nepotismum, ut vocant.

vinculo junctis pauperibus uti fas est. Nec Innocentii personam duntaxat admirati sunt hæretici, sed ejus quoque doctrinam secuti. Augustus certe Saxoniæ Dux non minus Catholicæ Fidei veritate compulsus & coactus, quam tanti Pontificis facilitate & exemplo invitatus & illectus, Lutheranam sectam coram Consobrino suo Christiano Augusto de Saxonia Javarini Episcopo ejuravit. Cujus rei uterque præmium tulit, alter a Polonis Rex constitutus, alter a Clemente XI. S. R. E. Cardinalis creatus: Anno 1693. Congregationem Cardinalium instituit, ut cælestes apparitiones, Prophetiæ spiritum, insignesque virtutes Beatæ Catharinæ Virginis Bononiensis excuterent. Ut jus commodius redderetur, tribunalia per Urbem dispersa in unum locum coegit, coemptis ad id Ludovisiorum, aliisque conterminis ædibus. Centumcellas Urbis titulo donavit, ejusque portum omnibus sine ullo portorio patere jussit. Antium quoque portum reædificandum, & Cerviam restaurandam curavit. Celebravit anno 1700. Jubilæum ordinarium decimum quintum, & eodem anno V. Kal. Octo-

Saxoniæ Dux Lutheranam sectam ejurat.

Centum cellæ Urbis titulo donatæ.

Jubilæum 15.

Octobr., cum annos novem, menses duos, & dies quindecim in Petri Cathedra sedisset, pietate ac sanctitate insignis diem obiit supremum.

253. CLEMENS XI. Italus, Urbinas, Joannes Franciscus Cardinalis *Albanus* ante dictus, die 23. Novembris anno 1700. Pontifex creatus est. Multa hujus sunt præclare facta, sed hoc maxime illustre, quod præter omnem totius Apostolici Senatus expectationem Pontifex renunciatus, per tres integros dies delatum sibi honorem constantissime recusavit, se tanto muneri imparem dictitans, donec tandem divino utique afflatus spiritu acquievit. Nec in ullius fortasse Pontificis electione Sancti Spiritus numen magis eluxit. Nam toti Cardinalium conventui compertum erat, Cardinalem Albanum, statim ut Conclave ingressus est, *exclusivam*, uti vocant, humanis conatibus insuperabilem passum fuisse. Huic uno eodemque tempore cum omnibus Christianis Principibus negotia fuerunt. Decessorum suorum Constitutiones contra quinque propositiones ac librum

Propositiones 101. Paschasii Quesnelli execratæ.

Jansenii nova edita constitutione redintegravit, declaravitque obsequioso silentio minime satisfieri obedientiæ Constitutionibus illis debitæ. Paschasii item Quesnelli Presbyteri Galli centum & unam Propositiones damnavit edita Constitutione, cujus initium est, *Unigenitus Dei Filius*. Diem Conceptionis B. M. Virginis Festum habendum, ac de præcepto colendum edixit. Pium V. Pont. Max. B. Andream de Avellino, B. Felicem de Cantalice Confessores, & B. Catharinam Virginem Bononiensem Divorum Fastis anno 1712. adscripsit. Ad S. Joseph Beatæ Mariæ Virginis Sponsi cultum promovendum, novum ejus officium ab Ecclesia universa recitandum instituit. Officium item S. Joannis de Deo Ordinis Fratrum Hospitalitatis Fundatoris antea pro eodem tantum Ordine, ac pro Regnis Hispaniarum, & Lusitaniæ approbatum, pro toto Christiano Orbe ratum habuit. Solemnitatem SS. Rosarii B. V. Mariæ ad universam Ecclesiam propagavit. Nec illud prætereundum, hoc regnante Pontifice, in Germaniæ partibus, ubi impensius Lutheri secta colitur, & obstinatius defenditur, Catholico

Festum Conceptionis B. V. institutum.

Novum S. Joseph Officium Breviario insertum.

Epi-

Episcopo Vicario Apostolico * potestatem factam, ut magnificam ædificaret Ecclesiam, & Episcopalia munera omnia palam Catholicorum more tutissime & honestissime obiret. Fuit Clemens græce, & latine doctus, & temporibus per totum fere Pontificatum difficillimis ac turbulentissimis sapienter usus est. Diem obiit XIV. Cal. Aprilis anno 1721. annos circiter septuaginta natus, post annos viginti, menses tres, & dies vigintiquatuor, quam ad Pontificiam dignitatem evectus fuerat.

* Is est Augustinus Stephani Episcopus Cyzicenus, vulgo *Spigacensis*.

254. INNOCENTIUS XIII. Italus Romanus, prius Michael Angelus Cardinalis *de Comitibus* ex veteri & illustri Signiæ Comitum familia pluribus Pontificibus conspicua die 13. Maji anno 1655. ortus, die 8. ejusdem mensis anno 1721. Pontifex electus, & post decem dierum spatium coronatus est. Seraphicæ familiæ rebus consulturus, Generalia ejus comitia quinque temporum difficultate pene lustris intermissa in Urbe haberi jussit, quæ feliciter ipso præsente absoluta sunt. Festum SS. Nominis JESU Dominica secunda post Epiphaniam ab universa Ecclesia per-

Festum SS. Nominis Jesu Domi-

nicæ secundæ post Epiphaniam additum.

petuo celebrari jussit. Officium quoque S. Isidori Hispalensis Episcopi ad universam Ecclesiam extendit. Beati Andreæ de Comitibus viri pietate, ac prodigiis clarissimi cultum, a sæculo abhinc quarto repetitum, ac rite probatum Pontificia sanctione confirmavit. Sacræ Congregationi imperavit, ut in Venerabilis Viri *Gregorii Barbadici* Episcopi Patavini præclare facta, & sancte gesta inquireret. Julium Cardinalem *Alberonium* utriusque fortunæ vices perpessum ab criminibus ipsi objectis innocentem declaravit. Hoc anno 1724. illud inopinatum, atque mirabile contigit, ut Philippus V. Hispaniarum Rex raro exemplo se Regno abdicaret, omnemque Regni curam, & administrationem filio Ludovico Austriæ Principi annos circiter 16. nato demandaret. Hæc inter Innocentius cum ætatis annum nonum & sexagesimum ageret, & annos duos, menses novem, dies viginti octo Pontificatum gessisset, die 7. Martii anni prædicti 1724. ex hac vita migravit.

Philippus V. Hispaniæ Regno se abdicat.

BENE-

255. BENEDICTUS XIII. Vincentius Maria *Ursinus* antea dictus, Archiepiscopus Beneventanus, in Petri sede concordibus suffragiis IV. Cal. Junii collocatus est. Interdixit statim Clericis usum comarum appositarum. Jubilæum ordinarium decimum sextum ingenti totius Orbis lætitia anno 1725. celebravit, eodemque anno disciplinam Ecclesiasticam sanxit multis Constitutionibus editis. S. Joseph Litaniis post S. Joannem Baptistam inseruit; & iis, qui submissis genibus ad sonitum Campanæ, quæ ter in die, mane, meridie, & vespere pulsari consuevit, precem *Angelus Domini* cum triplici Angelica Salutatione recitarent, indulgentiam centum dierum concessit, & semel in mense plenariam. Beneventum, cujus Urbis Ecclesiam per adjutorem rexit, bis se contulit, semel anno 1727. iterum anno 1729. Plures retulit in numerum Sanctorum, Turibium Archiepiscopum Limanum, Jacobum Picenum, Agnetem de Monte Politiano, Peregrinum Latiosium, Joannem a Cruce, Franciscum Solanum, Ludovicum Gonzagam, Stanislaum Kostka, Marga- *Jubilæum 16.*

ritam de Cortona, & Joannem Nepomucenum Presbyterum Canonicum Pragensem. In Beatis vero habendos decrevit Hyacintham de Marescottis, Joannem de Prado martyrem, Fidelem de Simmaringa pariter martyrem, & Seraphinum Asculanum, seu de Monte Granario, utrumque ex religiosa familia Capucinorum. Lateranensem Ecclesiam incendiis, vastationibus, terræ insuper motibus disjectam, eversamque, ac sedula summorum Pontificum cura reparatam, nova postmodum molitione restitutam anno 1726. IV. Cal. Majas ritu solemni consecravit. Decessit IX. Cal. Martii anno 1730. cum annos quinque, menses octo, dies tres & viginti integerrimus, & innocentissimus Pontifex fuisset.

256. CLEMENS XII. antea Laurentius Cardinalis *Corsinus* Episcopus Tusculanus, patria Florentinus, Pontifex creatus est anno 1730. IV. Idus Julii, ac post diem quintum coronatus. Is publica ædificia multa construxit, refecit, absolvit. In Sanctos retulit Vincentium a Paulo Sæcularem Presbyterum, Joan. Franciscum Regis Societatis Jesu, Julianam de

Fal-

Falconeriis, & Catharinam Fliscam Adurnam. Obiit anno 1740. VIII. Idus Februarii senio confectus agens annum ætatis octogesimum octavum, Pontificatus vero decimum.

257. BENEDICTUS XIV. antea Prosper Cardinalis *de Lambertinis*, Civis & Archiepiscopus Bononiensis, vir plane doctus atque eruditus, ut editi ab eo Libri testantur, anno 1740. XVI. Cal. Septembris in locum Clementis XII. suffectus est, & XII. Cal. ejusdem mensis coronatus. Archiepiscopatum Bononiensem recenti exemplo decessoris sui Benedicti XIII. retinuit, administravitque per adjutorem annos ferme quatuordecim, ut civitatis ejus Seminarium, & Basilicam Metropolitanam magnifice extrueret, atque ornaret. Romæ quoque templa non pauca, & publica ædificia vel reparavit, vel a solo erexit. Veteres inter Romanam Curiam, & Reges Hispanos de Jure Patronatus in Ecclesiastica beneficia controversias sustulit. Aquilejensem Patriarchatum extinxit, ejusque loco Archiepiscopatus duos, Utinensem, & Go-

ritiensem instituit. Hispanis, & Lusitanis Sacerdotibus permisit, ut in Solemni Omnium Defunctorum Commemoratione ter Missam celebrare possint. Multos Dei Servos inter Cælites retulit. Pietate & prudentia singulari cum esset, doctrina in primis veteres æquavit Ecclesiæ Patres. Nam de Servorum Dei Beatificatione, & de Beatorum Canonizatione quatuor ingentia volumina edidit, quibus Ecclesiasticæ Historiæ, & Criticæ eruditionis genus omne continetur. Scripsit postea de Jesu Christi, Matrisque ejus Festis, de Sacrificio Missæ, & de Sanctis, qui Divino Officio Bononiæ coluntur. Institutiones Ecclesiasticas dedit, & Tractatum de Synodo Diœcesana, opus in primis utile, & Episcopis omnibus necessarium. Bullarium quoque emisit, in quo Constitutiones continentur, Responsa, & Epistolæ Encyclicæ. Denique etiam Martyrologium Romanum auctius edendum curavit; idque factum est impensis Joannis V. Lusitanorum Regis, cui Fidelissimi titulum concessit. Anno 1756. Encyclicam admodum gravem ad Galliæ Episcopos misit, qui se de Quesnel-

nellianis controversiis consuluerant. Demum longo debilitatus morbo cum Missæ Sacrificium stans peragere non posset, pulcherrima præmissa de re hac dissertatione, sibi indulsit, ut ardenti in Deum pietati sedens satisfaceret. Obiit V. Non. Maj. 1758. annos natus 83. Mensem unum, dies 3. cum paucis ante diebus ad Goanum Archiepiscopum mira prudentia & doctrina respondisset de Matrimonii impedimentis, & effugiis quibusdam in ea regione ad Ecclesiæ decreta declinanda quæsitis; & quidem ipse per se, ut in responsionis exordio significat.

258. MOrtuo BENEDICTO XIV. Sedes vacat menses duos, dies tres. Hinc die sexta Mensis Julii ann. 1758. Pontifex renunciatur CAROLUS Card. REZZONICUS, Venetus, Patavinus antea Episcopus, coronaturque die 16. ejusdem mensis. CLEMENS XIII. appellari voluit, ad renovandam videlicet memoriam Clementis XII. a quo in Cardinalium ordinem adscriptus fuit. Agit nunc in Pontificatu annum quartum. Anno

no ſui Pontificatus primo Mariam Tereſiam Auſtriacam Romanorum Imperatricem, & Hungariæ Reginam donavit *Apoſtolicæ* titulo, migraturo deinceps ad ejus in Hungariæ regnum ſucceſſores omnes. Reipublicæ Venetæ dono miſit Roſam auream a ſe benedictam, eidemque jus regium conceſſit nominandi in poſterum certum & peculiarem virum in Sacræ Rom. Rotæ Auditorem. Apoſtolicum, ut vocant, Viſitatorem miſit in Corſicam, virum tanto honori atque oneri parem, juſſum cavere, ne, abſentibus a ſuis Diœceſibus Epiſcopis, quid interim Chriſtiana res in regione ea detrimenti caperet. Edita conſtitutione innovavit antiquos Canones in Clericos negotiatores, ac ſecularibus negotiis ſeſe immiſcentes. Benedicti XIV. deceſſoris ſui mentem explicans circa diſpenſationes, uti vocant, ſuper cibis jejunii tempore vetitis, definiit, eas valere pro unica comeſtione tantum; qua excepta, *diſpenſatos* (tam a carnibus ſcilicet, quam a lacticiniis) *in omnibus æquiparandos iis eſſe, quibuſcum nulla eſt diſpenſatio*. Ratum habuit decretum S. Congreg.

In-

Indulgentiis, & SS. Reliquiis præpositæ, quo sancitur, quoties in Indulgentiarum Brevibus habentur verba illa : *qui vere pœnitentes & confessi &c.* toties ad eas lucrandas necessario requiri Sacramentalem confessionem etiam in iis, qui nullius lethalis peccati sibi conscii sunt. Sanxit, ut singulis diebus Dominicis Præfationem propriam non habentibus diceretur in Missa Præfatio SS. Trinitatis. Omnibus, & singulis Parochialibus Ecclesiis indulsit jus Altaris privilegiati ad septennium duraturum ; eodemque Privilegio frui voluit Missas omnes, quæ agerentur die Commemorationis Omnium Fidelium Defunctorum, & totis diebus octo proxime sequentibus. Idem proximis hisce diebus retulit in album Beatorum Gregorium Cardinalem Barbadicum Episcopum primo Bergomensem, deinde Patavinum ; & approbavit cultum ante decreta Urbani Octavi exhibitum Beatis Antonio Turriani, vulgo dicti ab Aquila, Antonio de Amandula, Augustino Novelli Ord. Eremitarum S. Augustini, Sebastiano Maggi Ord. Prædicatorum, Petro a Molia-

liano Ordinis Minorum S. Francifci de Obfervantia, Angelo Auguftino Mazzingoli Ordinis Carmelitarum antiquæ Obfervantiæ regularis, & Jacobo Philippo Bertoni Ordinis Servorum B. M. V. Nova & egregia quotidie molientem fofpitet illum Deus, & quos eximia in ipfum pietate, effufa in pauperes liberalitate, fingulari ac vere paterna in omnes follicitudine & charitate fibi promereri ftudet, diuturnos ei benignus annuat, ac nitidiores dies.

CHRONOLOGICA
ROMANORUM
PONTIFICUM
SERIES

Cum ordine successionis, tempore Pontificatus, & anno Christi quo sedere cœperunt.

Ord. suc. *An. Chr.*

SÆCULUM I.

Ord. suc.		An. Chr.
1.	Sanctus Petrus.	45
	an. 24. men. 5. d. 10.	
2.	S. Linus.	69
	11. 2. 23.	
3.	S. Cletus.	81
	12. 7. 2.	
4.	S. Clemens I.	93
	9. 6. 6.	

SÆCULUM II.

Ord. suc.		An. Chr.
5.	S. Anacletus.	103
	9. 3. 10.	

6. S.

Ord. suc.		*An. Chr.*
6.	S. Euaristus.	112
	an. 9. men. 3. d. —.	
7.	S. Alexander I.	121
	10. 5. 20.	
8.	S. Xystus I.	132.
	9. 10. 8.	
9.	S. Telesphorus.	142
	11. 8. 28.	
10.	S. Hyginus.	154
	3. 11. 28.	
11.	S. Pius I.	158
	9. 5. 27.	
12.	S. Anicetus.	167
	8. 8. 24.	
13.	S. Soter.	175
	3. 11. 18.	
14.	S. Eleuterius.	179
	15. —. 23.	
15.	S. Victor.	194
	9. 1. 28.	

SÆCULUM III.

16.	S. Zephyrinus.	203
	18. —. 18.	
17.	S. Callistus I.	221
	5. 1. 12.	
18.	S. Urbanus I.	226
	6. 7. 4.	
19.	S. Pontianus.	233
	5. 4. 25.	
20.	S. Anterus.	237
	1. —. —.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
21.	S. Fabianus.	238
	an. 15. men. --. d. 4.	
22.	S. Cornelius.	254
	2. 2. 3.	
23.	S. Lucius I.	256
	1. 4. --.	
24.	S. Stephanus I.	257
	3. 3. 22.	
25.	S. Xystus II.	260
	--. 11. 12.	
26.	S. Dionysius.	261
	12. 3. 14.	
27.	S. Felix I.	272
	2. 4. 29.	
28.	S. Eutychianus.	275
	8. 6. 4.	
29.	S. Cajus.	283
	12. 4. 5.	
30.	S. Marcellinus.	296
	7. 11. 23.	

SÆCULUM IV.

31.	S. Marcellus I.	304
	5. 1. 25.	
32.	S. Eusebius.	309
	2. 7. 25.	
33.	S. Melchiades.	311
	2. 2. 7.	
34.	S. Silvester I.	314
	21. 10. 1.	
35.	S. Marcus.	336
	--. men. 8.	

36. S.

Ord. suc.		*An. Chr.*
36.	S. Julius I.	336
	an. 15. men. 5. d. 17.	
37.	Liberius.	352
	15. 4. 2.	
38.	S. Felix II.	357
	1. 2. 3.	
39.	S. Damasus I.	367
	17. 2. 26.	
40.	Siricius.	385
	13. 1. 14.	
41.	S. Anastasius I.	398
	4. 1. 13.	

SÆCULUM V.

42.	S. Innocentius I.	402
	15. 2. 10.	
43.	S. Zosimus.	417
	1. 4. 7.	
44.	S. Bonifacius I.	418
	4. 9. 28.	
45.	S. Cœlestinus I.	423
	8. 5. 3.	
46.	S. Xystus III.	432
	7. 11. 2.	
47.	S. Leo I. Magnus.	440
	20. 10. 28.	
48.	S. Hilarius.	461
	5. 9. 29.	
49.	S. Simplicius.	467
	15. 5. 10.	
50.	S. Felix III.	483
	8. 11. 22.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
51.	S. Gelasius I. an. 4. men. 8. d. 19.	492
52.	S. Anastasius II. 1. 11. 23.	496
53.	S. Symmachus. 15. 7. 27.	498

SÆCULUM VI.

54.	S. Hormisda. 9. --. 10.	514
55.	S. Joannes I. 2. 9. 14.	523
56.	S. Felix IV. 4. 2. 18.	526
57.	Bonifacius II. 2. --. 2.	530
58.	Joannes II. 2. 8. --.	532
59.	S. Agapetus I. 2. --. --.	535
60.	S. Silverius. 3. --. --.	537
61.	Vigilius. 15. 6. 10.	540
62.	Pelagius I. 4. 10. 18.	555
63.	Joannes III. 2. 11. 16.	559
64.	Benedictus I. 4. 2. 15.	573
65.	Pelagius II. 12. 2. 27.	577

66.

Ord. suc.		*An. Chr.*
66.	S. Gregorius I. Magnus. an. 13. men. *6.* d. 10.	590

SÆCULUM VII.

67.	Sabinianus. —. 5. 19.	*604*
68.	Bonifacius III. —. 8. 23.	*606*
69.	S. Bonifacius IV. 8. 8. 20.	*607*
70.	S. Deus dedit. 2. 11. 26.	*615*
71.	Bonifacius V. 7. 10. 1.	*618*
72.	Honorius I. 12. 4. 27.	*626*
73.	Severinus. 1.	*638*
74.	Joannes IV. 1. 9. 6.	*639*
75.	Theodorus I. 7. 5. 20.	*641*
76.	S. Martinus I. 6. 1. 26.	*649*
77.	S. Eugenius I. 1. 6. —.	*654*
78.	S. Vitalianus. 14. 5. 27.	*655*
79.	Adeodatus. 7. 2. 17.	*669*
80.	Donus I. 1. 5. 10.	*676*

Ord. suc.		*An. Chr.*
81.	S. Agatho.	678
	an. 4. men. 1. d. 15.	
82.	S. Leo II.	683
	--. 10. 17.	
83.	S. Benedictus II.	684
	--. 10. 27.	
84.	Joannes V.	685
	1. --. 11.	
85.	Conon.	686
	--. 11. 3.	
86.	S. Sergius I.	687
	13. 8. 14.	

SÆCULUM VIII.

87.	Joannes VI.	701
	3. 2. 12.	
88.	Joannes VII.	705
	2. 7. 17.	
89.	Sisinus.	708
	--. --. 20.	
90.	Constantinus.	708
	6. 1. 2.	
91.	S. Gregorius II.	714
	16. 8. 20.	
92.	S. Gregorius III.	731
	10. 9. 12.	
93.	S. Zacharias.	741
	10. 3. 10.	
94.	Stephanus II.	752
	--. --. 3.	
95.	Stephanus III.	752
	5. --. 28.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
96.	S. Paulus I.	757
	an. 10. men. 1. d. 1.	
97.	Stephanus IV.	768
	3. 5. 28.	
98.	Adrianus I.	772
	23. 10. 18.	
99.	Leo III.	795
	20. 5. 17.	

SÆCULUM IX.

100.	Stephanus V.	816
	--. 5. 3.	
101.	S. Paschalis I.	817
	7. 3 16.	
102.	Eugenius II.	824
	3. 6. --.	
103.	Valentinus .	827
	--. 1. 30.	
104.	Gregorius IV.	827.
	16. --. --.	
105.	Sergius II.	844
	3. 2. 3.	
106.	S. Leo IV.	847
	8. 3. 5.	
107.	Benedictus III.	855
	2. 6. 10.	
108.	S. Nicolaus I. Mag.	858
	9. 6. 20.	
109.	Adrianus II.	867
	4. 10. 17.	
110.	Joannes VIII.	872
	10. --. 1.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
111.	Martinus II.	882
	an. 1. men. --. d. 20.	
112.	Adrianus III.	884
	1. 3. 19.	
113.	Stephanus VI.	885
	6. --. 9.	
114.	Formosus.	891
	5. 6. 10.	
115.	Bonifacius VI.	897
	dies 15.	
116.	Stephanus VII. Schis.	897
	3. --. --.	
117.	Romanus.	900
	men. 4.	

SÆCULUM X.

118.	Theodorus II.	901
	dies 20.	
119.	Joannes IX.	901
	4. --. 15.	
120.	Benedictus IV.	905
	3. 3. --.	
121.	Leo V.	907
	--. 1. 10.	
122.	Christophorus Schis.	907
	men. 8.	
123.	Sergius III.	908
	3. --. --.	
124.	Anastasius III.	910
	2. 2. --.	
125.	Lando.	912
	--. 6. 21.	

126.

Ord. succ.		*An. Chr.*
116.	Joannes X.	913
	an. 15. men. 2. d. 15.	
127.	Leo VI.	928
	—. 6. 15.	
128.	Stephanus VIII.	929
	2. 1. 15.	
129.	Joannes XI.	931
	4. 10. —.	
130.	Leo VII.	936
	3. 6. 10.	
131.	Stephanus IX.	939
	3. 4. 5.	
132.	Martinus III.	943
	3. 6. 13.	
133.	Agapetus II.	946
	9. 7. 10.	
134.	Joannes XII.	955
	an. 9.	
135.	Benedictus V.	964
	men. 6. dies 5	
136.	Leo VIII. Schis.	964
	men. 9.	
137.	Joannes XIII.	965
	6. 11. 5.	
138.	Donus II.	972
	men. 3.	
139.	Benedictus VI.	972
	1. 2. —.	
140.	Bonifacius VII.	974
	—. 7. 15.	
141.	Benedictus VII.	975
	9. 1. 10.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
142.	Joannes XIV.	984
	an. --. men. 8. d. --.	
143.	Joannes XV.	985
	10. 4. 12.	
144.	Joannes XVI.	996
	men. 4.	
145.	Gregorius V.	996
	3. 8. --.	
146.	Joannes XVII. Schis.	996
	men. 10.	
147.	Silvester II.	999
	an. 4.	

SÆCULUM XI.

148.	Joannes XVIII.	1003
	men. 5.	
149.	Joannes XIX.	1003
	5. 7. 28.	
150.	Sergius IV.	1009
	2. 8. 13.	
151.	Benedictus VIII.	1012
	an. 12.	
152.	Joannes XX.	1024
	9. 8. 8.	
153.	Benedictus IX.	1033
	11. --. --.	
154.	Silvester III. Schis.	1045
	--. 1. 19.	
155.	Gregorius VI. Schis.	1045
	2. 6. --.	
156.	Clemens II.	1046
	--. 9. 15.	

157.

Ord. ſuc.		*An. Chr.*
157.	Damaſus II.	1048
	an. --. men. --. d. 23.	
158.	S. Leo IX.	1049
	5. 2. 7.	
159.	Victor II.	1054
	2. 3. 15.	
160.	Stephanus X.	1057
	--. 7. 8.	
161.	Benedictus X. Schiſ.	1058
	--. 9. 20.	
162.	Nicolaus II.	1059
	2. 6. --.	
163.	Alexander II.	1061
	11. 6. 22.	
164.	S. Gregorius VII.	1073
	12. 1. 3.	
165.	Victor III.	1086
	1. 3. 24.	
166.	Urbanus II.	1088
	11. 4. 18.	
167.	Paſchalis II.	1099
	18. 5. 4.	

SÆCULUM XII.

168.	Gelaſius II.	1118
	1. -- 4.	
169.	Calliſtus II.	1119
	5. 10. 13.	
170.	Honorius II.	1124
	5. 1. 17.	
171.	Innocentius II.	1130
	13. 7. 10.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
172.	Cœlestinus II.	1143
	an. —. men. 5. d. 13.	
173.	Lucius II.	1144
	—. 11. 14.	
174.	Eugenius III.	1145
	8. 4. 13.	
175.	Anastasius IV.	1153
	1. 4. 24.	
176.	Adrianus IV.	1154
	4. 8. 24.	
177.	Alexander III.	1159
	21. 11. 23.	
178.	Lucius III.	1181
	4. 2. 18.	
179.	Urbanus III.	1185
	1. 10. 25.	
180.	Gregorius VIII.	1187
	—. 1. 27.	
181.	Clemens III.	1188
	3. 3. 15.	
182.	Cœlestinus III.	1191
	9. 8. 28.	
183.	Innocentius III.	1198
	18. 6. 9.	

SÆCULUM XIII.

184.	Honorius III.	1216
	10. 8. —.	
185.	Gregorius IX.	1227
	14. 5. 3.	
186.	Cœlestinus IV.	1241
	dies 17.	

187.

Ord. suc.		*An. Chr.*
187.	Innocentius IV.	1243
	an. 11. men. 5. d. 14.	
188.	Alexander IV.	1254
	6. 5. 4.	
189.	Urbanus IV.	1261
	3. 1. 4.	
190.	Clemens IV.	1265
	3. 9. 25.	
191	S. Gregorius X.	1271
	4. 4. 10.	
192.	Innocentius V.	1276
	--. 5. 5.	
193.	Adrianus V.	1276
	--. 1. 9.	
194.	Vicedominus dictus Gregorius XI.	1276
	aliquot horas.	
195.	Joannes XXI.	1276
	--. 8. 8.	
196.	Nicolaus III.	1277
	2. 8. 27.	
197.	Martinus IV.	1281
	4. 1. 7.	
198.	Honorius IV.	1285
	2. --. 1.	
199.	Nicolaus IV.	1287
	4. 1. 14.	
200.	S. Cœlestinus V.	1294
	--. 5. 8.	
201.	Bonifacius VIII.	1294
	8. 9. 18.	

SÆCULUM XIV.

202. Benedictus ~~XI.~~ 1303
an. --. men. 8. d. 6.

203. Clemens V. 1305
8. 10. 16.

204. Joannes XXII. 1316
18. 4. --.

205. Benedictus XII. 1334
7. 4. 6.

206. Clemens VI. 1342
10. 7. --.

207. Innocentius VI. 1352
9. 8. 20.

208. Urbanus V. 1362
8. 3. --.

209. Gregorius XI. 1370
7. 2. 24.

210. Urbanus VI. 1378
11. 6. 8.

211. Bonifacius IX. 1389
14. 11. --.

SÆCULUM XV.

212. Innocentius VII. 1404
2. --. 22.

213. Gregorius XII. 1406
3. 7. 5.

214. Alexander V. 1409
--. 10. 8.

Ord. suc.		*An. Chr.*
215.	Joannes XXIII.	1410
	an. 5. men. —. d. 16.	
216.	Martinus V.	1417
	13. 3. 12.	
217.	Eugenius IV.	1431
	15. 11. 21.	
218.	Nicolaus V.	1447
	8. —. 19.	
219.	Callistus III.	1455
	3. 3. 28.	
220.	Pius II.	1458
	5. 11. 27.	
221.	Paulus II.	1464
	6. 10. 26.	
222.	Xystus IV.	1471
	13. —. 5.	
223.	Innocentius VIII.	1484
	7. 10. 27.	
224.	Alexander VI.	1492
	11. —. 8.	

SÆCULUM XVI.

225.	Pius III.	1503
	dies 26.	
226.	Julius II.	1505
	9. 3. 21.	
227.	Leo X.	1513
	8. 8. 20.	
228.	Adrianus VI.	1522
	1. 8. 6.	
229.	Clemens VII.	1523
	10. 10. 7.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
230.	Paulus III.	1534
	an. 15. men. --. d. 18.	
231.	Julius III.	1550
	5. 1. 16.	
232.	Marcellus II.	1555
	dies 22.	
233	Paulus IV.	1555
	4. 2. 24.	
234.	Pius IV.	1560
	5. 11. 15.	
235.	S. Pius V.	1566
	6. 3. 24.	
236.	Gregorius XIII.	1572
	12. 10. 24.	
237.	Xystus V.	1585
	5. 4. 3.	
238.	Urbanus VII.	1590
	dies 12.	
239.	Gregorius XIV.	1590
	--. 10. 10.	
240.	Innocentius IX.	1591
	--. 2. 1.	
241.	Clemens VIII.	1592
	13. 1. 3.	

SÆCULUM XVII.

242.	Leo XI.	1605
	dies 25.	
243.	Paulus V.	1605
	15. 10. 15.	
244.	Gregorius XV.	1621
	2. 5. --.	

Ord. suc.		*An. Chr.*
245.	Urbanus VIII.	1623
	an. 21. men. 1. d. 24.	
246.	Innocentius X.	1644
	10. 3. 22.	
247.	Alexander VII.	1655
	12. 1. 15.	
248.	Clemens IX.	1667
	2. 5. 19.	
249.	Clemens X.	1670
	6. 2. 23.	
250.	Innocentius XI.	1676
	12. 10. 20.	
251.	Alexander VIII.	1689
	1. 3. 26.	
252.	Innocentius XII.	1691
	9. 2. 15.	
253.	Clemens XI.	1700
	20. 3. 24.	

SÆCULUM XVIII.

254.	Innocentius XIII.	1721
	2. 9. 28.	
255.	Benedictus XIII.	1724
	5. 8. 23.	
256.	Clemens XII.	1730
	9. 6. 25.	
257.	Benedictus XIV.	1740
	an. 18.	
258.	Clemens XIII.	1758

Adhuc Pontificatum gerit.

ALPHABETICA ROMANORUM

PONTIFICUM

SERIES

Cum ordine successionis, & Anno Christi, quo sedere cœperunt.

Ord. suc.		*An. Chr.*
	A	
79.	A Deodatus.	669
98.	Adrianus i.	772
109.	Adrianus ii.	867
112	Adrianus iii.	884
176.	Adrianus iv.	1154
193.	Adrianus v.	1276
228.	Adrianus vi.	1522.
59.	Agapetus i.	535
133.	Agapetus ii.	946
81.	Agatho.	678
7.	Alexander i.	121
163.	Alexander ii.	1061
177.	Alexander iii.	1159
188.	Alexander iv.	1254
214.	Alexander v.	1409

224.

Ord. suc.		*An. Chr.*
224.	Alexander vi.	1492
247.	Alexander vii.	1655
251.	Alexander viii.	1689
5.	Anacletus.	103
41.	Anastasius i.	398
52.	Anastasius ii.	496
124.	Anastasius iii.	910
175.	Anastasius iv.	1153
12.	Anicetus.	167
20.	Anterus.	237

B.

64.	Benedictus i.	573
83.	Benedictus ii.	684
107.	Benedictus iii.	855
120.	Benedictus iv.	905
135.	Benedictus v.	964
139.	Benedictus vi.	972
141.	Benedictus vii.	975
151.	Benedictus viii.	1012
153.	Benedictus ix.	1033
161.	Benedictus x.	1058
202.	Benedictus xi.	1303
205.	Benedictus xii.	1334
255.	Benedictus xiii.	1724
257.	Benedictus xiv.	1740
44.	Bonifacius i.	418
57.	Bonifacius ii.	530
68.	Bonifacius iii.	606
69.	Bonifacius iv.	607
71.	Bonifacius v.	618

Ord. suc.		*An. Chr.*
115.	Bonifacius vi.	897
140.	Bonifacius vii.	974
201.	Bonifacius viii.	1294
211.	Bonifacius ix.	1389

C

20.	CAjus.	284
17.	Calliſtus i.	221
169.	Calliſtus ii.	1119
219.	Calliſtus iii.	1455
45.	Cœleſtinus i.	423
172.	Cœleſtinus ii.	1143
182.	Cœleſtinus iii.	1191
186.	Cœleſtinus iv.	1241
200.	Cœleſtinus v.	1294
122.	Chriſtophorus.	907
4.	Clemens i.	93
156.	Clemens ii.	1046
181.	Clemens iii.	1188
190.	Clemens iv.	1265
203.	Clemens v.	1305
206.	Clemens vi.	1342
229.	Clemens vii.	1523
241.	Clemens viii.	1592
248.	Clemens ix.	1667
249.	Clemens x.	1670
253.	Clemens xi.	1700
256.	Clemens xii.	1730
258.	Clemens xiii.	1758
3.	Cletus.	81
85.	Conon.	686

Ord. suc.		*An. Chr.*
	G	
51.	GElasius i.	492
168.	Gelasius ii.	1118
66.	Gregorius i.	590
91.	Gregorius ii.	714
92.	Gregorius iii.	731
104.	Gregorius iv.	827
145.	Gregorius v.	996
155.	Gregorius vi.	1045
164.	Gregorius vii.	1073
180.	Gregorius viii.	1187
185.	Gregorius ix.	1227
191.	Gregorius x.	1271
209.	Gregorius xi.	1370
213.	Gregorius xii.	1406
236.	Gregorius xiii.	1572
239.	Gregorius xiv.	1590
244.	Gregorius xv.	1621
	H	
10.	HYginus.	154
48.	Hilarius.	461
72.	Honorius i.	626
170.	Honorius ii.	1124
184.	Honorius iii.	1216
198.	Honorius iv.	1285
54.	Hormisda.	514

42. In-

I

42.	INnocentius i.	402
171.	Innocentius ii.	1130
183.	Innocentius iii.	1198
187.	Innocentius iv.	1243
192.	Innocentius v.	1276
207.	Innocentius vi.	1352
212.	Innocentius vii.	1404
223.	Innocentius viii.	1484
240.	Innocentius ix.	1591
246.	Innocentius x.	1644
250.	Innocentius xi.	1676
252.	Innocentius xii.	1691
254.	Innocentius xiii.	1721
55.	Joannes i.	523
58.	Joannes ii.	532
63.	Joannes iii.	559
74.	Joannes iv.	639
84.	Joannes v.	685
87.	Joannes vi.	701
88.	Joannes vii.	705
110.	Joannes viii.	872
119.	Joannes ix.	901
126.	Joannes x.	913
129.	Joannes xi.	931
134.	Joannes xii.	955
137.	Joannes xiii.	965
142.	Joannes xiv.	984
143.	Joannes xv.	985
144.	Joannes xvi.	996

Ord. suc.		*An. Chr.*
146.	Joannes xvii.	996
148.	Joannes xviii.	1003
149.	Joannes xix.	1003
152.	Joannes xx.	1024
195.	Joannes xxi.	1276
204.	Joannes xxii.	1316
215.	Joannes xxiii.	1410
36.	Julius i.	336
226.	Julius ii.	1503
231.	Julius iii.	1550

L

125.	LAndo.	912
47.	Leo i.	440
82.	Leo ii.	683
99.	Leo iii.	795
106.	Leo iv.	847
121.	Leo v.	907
127.	Leo vi.	928
130.	Leo vii.	936
136.	Leo viii.	964
158.	Leo ix.	1049
227.	Leo x.	1513
242.	Leo xi.	1605
37.	Liberius.	352
2.	Linus.	70
23.	Lucius i.	256
173.	Lucius ii.	1144
178.	Lucius iii.	1181

Ord. suc.		*An. Chr.*
	M	
30.	MArcellinus.	296
31.	Marcellus i.	304
232.	Marcellus ii.	1555
35.	Marcus.	336
76.	Martinus i.	649
111.	Martinus ii.	882
132.	Martinus iii.	943
197.	Martinus iv.	1281
216.	Martinus v.	1417
33.	Melchiades.	311
	N	
108.	NIcolaus i.	858
162.	Nicolaus ii.	1059
196.	Nicolaus iii.	1277
199.	Nicolaus iv.	1287
218.	Nicolaus v.	1447
	P	
101.	PAſchalis i.	817
167.	Paſchalis ii.	1099
96.	Paulus i.	757
221.	Paulus ii.	1464
230.	Paulus iii.	1534
233.	Paulus iv.	1555
243.	Paulus v.	1605
62.	Pelagius i.	555

Ord. suc.		*An. Chr.*
65.	Pelagius ii.	577
1.	PETRUS.	44
11.	Pius i.	158
220.	Pius ii.	1458
225.	Pius iii.	1503
234.	Pius iv.	1560
235.	Pius v.	1566
19.	Pontianus.	233

R

117.	ROmanus.	900

S

67.	SAbinianus.	604
86.	Sergius i.	687
105.	Sergius ii.	844
123.	Sergius iii.	908
150.	Sergius iv.	1009
73.	Severinus.	638
34.	Sylvester i.	314
147.	Silvester ii.	999
154.	Silvester iii.	1045
60.	Silverius.	539
53.	Symmachus.	498
49.	Simplicius.	467
40.	Siricius.	385
89.	Sisinius.	708
13.	Soter.	175
24.	Stephanus i.	257
94.	Stephanus ii.	752

95.

Ord. suc.		*An. Chr.*
95.	Stephanus iii.	752
97.	Stephanus iv.	768
100.	Stephanus v.	816
113.	Stephanus vi.	885
116.	Stephanus vii.	897
128.	Stephanus viii.	929
131.	Stephanus ix.	939
160.	Stephanus x.	1057

T

9.	TElesphorus.	142
75.	Theodorus i.	641
118.	Theodorus ii.	901

V

103.	VAlentinus.	827
194.	Vicedominus, dictus aliquot horis Gregorius xi.	1276
15.	Victor i.	194
159.	Victor ii.	1054
165.	Victor iii.	1086
61.	Vigilius.	540
78.	Vitalianus.	655
18.	Urbanus i.	226
166.	Urbanus ii.	1088
179.	Urbanus iii.	1185
189.	Urbanus iv.	1261
208.	Urbanus v.	1362
210.	Urbanus vi.	1378

Ord. suc.		*An. Chr.*
238.	Urbanus vii.	1590
245.	Urbanus viii.	1623

X.

8.	XYstus i.	132
25.	Xystus ii.	260
46.	Xystus iii.	432
222.	Xystus iv.	1471
237.	Xystus v.	1585

Z

93.	ZAcharias.	741
16.	Zephyrinus.	203
43.	Zosimus.	417

ELENCHUS NOTITIÆ ROMANORUM PONTIFICUM

In Sectiones triginta
diſtributus,

E T

ONOMASTICON.

ELENCHUS NOTITIÆ ROMANORUM PONTIFICUM

In Sectiones triginta distributus.

SECTIO I.

Pontifices ab Ecclesia pro Sanctis habiti: qui Martyres, qui Confessores.

Rigintatres primi PP. sub decem primis Ecclesiæ persecutionibus; Martyrii honore omnes decorati sunt: quibus accedunt alii quatuor ab Hęreticis passi, nempe Felix 2. Joannes 1. Silverius, & Martinus 1. sicque trigintaseptem Martyres Summos Pontifices colit Ecclesia. Confessores vero non pauciores; quorum Primicerius S. Silvester, Papa trigesimusquartus, Marcus Papa 35. Julius 36. Liberius 37. Damasus 39. Anastasius 41. Innocentius 42. Zosimus 43. Bonifacius 44. Cœle-

ſtinus 45. Xyſtus Tertius 46. Leo Magnus 47. Hilarius 48. Simplicius 49. Felix Tertius 50. Gelaſius 51. Anaſtaſius Secundus 52. Symmachus 53. Hormiſda 54. Felix Quartus 56. Agapetus 59. Gregorius Magnus 66. Bonifacius Quartus 69. Deuſdedit 70. Agatho 81. Leo Secundus 82. Benedictus Secundus 83. Sergius 86. Gregorius Secundus 91. & Tertius 92. Zacharias 93. Paulus 96. Paſchalis Papa 101. Leo Quartus 106. Nicolaus 108. Leo Nonus 158. Gregorius Septimus 164. Gregorius Decimus 191. Cœleſtinus Quintus 200. & Pius Quintus 235. omnes numero quadraginta Confeſſores, & Martyres trigintaſeptem faciunt ſimul numerum 77. Sanctorum Pontificum.

SECTIO II.

Decem Primæ Eccleſiæ Perſecutiones, ſub quibus trigintatres Primi Pontifices paſſi ſunt.

PRima incœpit ſub Nerone, anno Chriſtiano 64. Paſſi ſunt Petrus, & Linus.

Secunda ſub Domitiano, anno 92. Paſſus eſt Cletus.

Ter-

Tertia ſub Trajano, & Adriano, anno 100. paſſi ſunt Clemens, Anacletus, Euariſtus, Alexander, & Xyſtus.

Quarta ſub M. Aurelio Antonino, & Commodo, anno 163. paſſi ſunt Teleſphorus, Hyginus, Pius, Anicetus, Soter, Eleutherius.

Quinta ſub Severo, anno 202. paſſi ſunt Victor, Zephyrinus, Calliſtus, Urbanus, Pontianus.

Sexta ſub Maximino, anno 235. paſſus Anterus.

Septima ſub Decio, anno 250. paſſus Fabianus, & continuata ſub Gallo, & Voluſiano filio, paſſuſque eſt Cornelius anno 254.

Octava ſub Valeriano, & filio Gallieno, anno 257. paſſi ſunt Lucius, Stephanus, Xyſtus 2. & Dionyſius.

Nona ſub Aureliano, anno 272. paſſi Felix, & Eutychianus.

Decima, eaque atrociſſima, ſub Diocletiano, & Maximiano, circa annum 300. paſſi ſunt Cajus, Marcellinus, Marcellus, Euſebius, Melchiades. Ceſſavit poſtea perſecutio ſub Conſtantino Magno Chriſti ſacris imbuto: ſed ſub filio ejus Conſtantio hæreſi Ariana infecto, & ſub Juliano Apoſtata, Conſtantini ex fratre nepote, ac

Valente, iterum, licet non ita, in Pontifices Romanos desæviit: tandem Ariani, Wandali, Persæ, Arabes, Hunni, & reliqui Ecclesiæ Catholicæ hostes, ipsos etiam Pontifices, Felicem Secundum, Joannem, Silverium, & Martinum afflixerunt.

SECTIO III.

Viginti Concilia Generalia, sive Oecumenica, sub quibus Pontificibus habita, & quæ hæreses condemnatæ.

I. NICÆNUM 318. Patrum, sub Silvestro anno Christi 325. quando Arius condemnatus est, qui Christum non ejusdem, sed similis cum Patre substantiæ, & sic minorem asserebat.

II. Constantinopolitanum 150. Patrum, sub Damaso anno 381. contra Macedonianos, Spiritum Sanctum non Deum, sed Creaturam esse contendentes.

III. Ephesinum 200. Patrum, sub Cœlestino, anno 431. quando Nestorius condemnatus est, qui Virginem Matrem Christum hominem tantum, & non Deum peperisse dicebat.

IV.

IV. Chalcedonense 630. Patrum, sub Leone Magno, anno 451. contra Eutychen Abbatem Constantinopolitanum, qui asserebat Christum post humanitatis assumptionem non ex duabus naturis, sed sola divina constitisse: & corpus ab ipso assumptum fuisse phantasticum. Quibus quatuor primis Conciliis S. Gregorius Papa tamquam quatuor Euangeliis honorem haberi voluit.

V. Constantinopolitanum Secundum, Patrum 165. sub Vigilio anno 553. contra Origenistas, quorum dogma erat, animas ante corpora extitisse, suppliciorum infernalium finem futurum, & Dæmones primam dignitatem recuperaturos.

VI. Constantinopolitanum Tertium, Patrum 170. sub Agathone, anno 681. contra Monothelitas unam tantummodo voluntatem & operationem in Christo prędicantes: cujus acta Leo 2. successor approbavit.

VII. Nicænum Secundum, Patrum 350. sub Adriano Primo, anno 787. contra Iconomachos, sive Imaginum impugnatores.

V I I I. Constantinopolitanum Quartum, Patrum 383. sub Adria-

no Secundo anno 869. indictum fuit, ut prospiceretur lapsis, qui Photio sæpius excommunicato communicarant, & plenissime consuleretur statui Orientalis Ecclesiæ. Et hæc quidem Concilia apud Græcos habita sunt, auctoritate Romanorum Pontificum. Apud Latinos autem Romæ habitum fuit Oecumenicum Concilium

IX. Lateranense Primum sub Callisto Secundo, anno 1123. Prælatorum circiter mille, quando ab Imperatore facta est restitutio Investiturarum, & pax inter Pontificem, Imperatoremque diu scissa coaluit.

X. Lateranense secundum sub Innocentio Secundo anno 1139. tot constans fere Patribus, quot præcedens, in quo damnatus fuit Arnoldus de Brixia, qui Clericos, præter Decimas, possessiones habere posse negabat.

XI. Lateranense tertium sub Alexandro Tertio, anno 1179. Episcoporum 310. contra Waldenses, sive Pauperes de Lugduno, & Albigenses hæreticos.

XII. Lateranense quartum sub Innocentio Tertio anno 1215. numero Prælatorum vix comprehenso, contra hæreticos negantes tran-

transsubstantiationem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi.

XIII. Lugdunense primum sub Innocentio Quarto anno 1245. (de numero Prælatorum non constat.) contra Fredericum Secundum Imperatorem, Ecclesiæ rebellem.

XIV. Lugdunense secundum sub Gregorio Decimo anno 1274. mille & amplius Patrum, contra errores Græcorum: quando opera S. Bonaventuræ unio facta est Ecclesiæ Latinæ cum Græca.

XV. Viennense in Gallia sub Clemente Quinto anno 1311. Episcoporum 300. præter Abbates, & Doctores, contra hæreses Fraticellorum, Dulcinistarum, & Beguinorum: & extincti sunt Templarii.

XVI. Constantiense sub Joanne vigesimosecundo anno 1414. cum essent tres incerti Pontifices, & abdicantibus duobus, legitime electus fuit Martinus Quintus; in quo Concilio fuere Cardinales 29. Patriarchæ 4. Archiepiscopi 47. Episcopi 270. præter Abbates, & Priores.

XVII. Basileense sub Eugenio Quarto anno 1431. quod oecume-

nice & legitime cœpit, ſed in Schiſma deſiit; eo quod ſuſtineretur Papam non eſſe ſupra Concilium.

XVIII. Florentinum ſub eodem Eugenio anno 1438. ad Schiſma frænandum, & errores Græcorum tollendos.

XIX. Lateranenſe Quintum ſub Julio Secundo, & Leone Decimo ab anno Chriſti 1512. uſque ad 1517. ad extirpationem Schiſmatis, quod Piſano Conciliabulo propagatum fuit. Vide ſummam Conciliorum.

XX. Tridentinum ſub Pontificibus Paulo Tertio, Julio Tertio, & Pio Quarto, ab anno Chriſti 1545. uſque ad 1563. adverſus hæreſes Lutheranorum, aliorumque Novatorum. Numerus, & nomina Prælatorum in editionibus hujus Concilii paſſim habentur.

SECTIO IV.

Ex Ordinibus Regularium ad ſummum Pontificatum aſſumpti.

INter primos Eccleſiæ Pontifices nonnulli fuerunt ex Monaſteriis Orientalibus hic non ita notis aſſumpti, quales fuerunt,

Te-

Telesphorus, Hyginus, Dionysius, &c.

Benedictini autem in Occidente notissimi facile triginta numerant; hi vero fuisse dicuntur: Pelagius secundus, & successor ejus Gregorius primus, 2. 3. 4. & 8. Bonifacius 4. Adeodatus, Agatho, Zacharias, Stephanus 4. & 10. Paschalis Primus, Joannes 2. & 9. Leo 5. & 9. Sergius 4. Victor 3. Silvester 2. Gelasius 2. Alexander 4. Clemens 6.

Interque Benedictinos *Cluniacenses*: Gregorius Septimus, Paschalis 2. Urbanus 2. ex Canonico Regulari Lateransi Monachus Cluniacensis, & Urbanus 5.

Cistercienses Benedictini (ut illorum narrat Martyrologium) fuerunt Eugenius 3. Alexander 3. Urbanus 4. Benedictus 12.

Cœlestini item Benedictini Fundatorem habent Pontificem Maximum Cœlestinum Quintum.

Carthusiani duos sibi ascribere possunt, videlicet Urbanum 2. qui ex Canonico Regulari, dein Monacho Benedictino fuit Sancti Brunonis discipulus, uti in lectionibus Breviarii 6. Octobris legitur; & Clementem Quartum, qui post obitum uxoris ad Carthusianos se-

cesserat, sed rogatu Regis Franciæ S. Ludovici, Monasterio egressus, ipsi a consiliis factus erat; institutum eorum, in abstinendo carnibus, & gestando cilicio, etiam Summus Pontifex semper observavit.

Canonici Aureliani, sive Augustiniani, qui addita interpretatione latina *Regulares* vocantur, plurimos numerant: videlicet Leones Primum, Secundum, Tertium, Quartum, & Octavum: Gelasium 1. Felicem 3. Stephanum 4. ex Canonico Regulari Benedictinum factum: tres priores Honorios: Primum, & secundum Sergios, totidem Paschales: Tertium, & Quartum Benedictos: Urbanum 2. dein Benedictinum: Formosum, Landum, Alexandros, & Innocentios 2. 3. Callistum, & Lucium 2. Eugenios 2. & 4. Anastasium 4. & immediatum successorem Adrianum 4. & reliquos: imo plures quam Benedictini, utpote antiquiores, inter suos referunt; & inter utrosque de nonnullis est contentio. Cum enim Gothi Cassinum invasissent, fugientes Cassinates ad Canonicos Regulares Lateranenses se transtulerunt: nonnullique ex his Benedictinorum regulari obser-

servantia permoti, se illorum disciplinæ tradiderunt: hinc utrique nonnullos eosdem inter suos referunt.

Eremitæ Augustiniani suis ascribunt S. Augustini discipulum Gelasium Primum, & Amadeum e Duce Sabaudiæ humilem in solitudine Eremitam factum; qui a Concilio Basileensi contra Eugenium 4. suffectus, & Felix 5. vocatus, per annos fere decem se pro Pontifice gessit: sed cognito errore non sua culpa commisso, Papatum sponte deposuit. Vide supra in Eugenio 4. & Nicolao 5. item professus est Regulam S. Augustini Clemens 7. antea vocatus Frater Julius de Medicis, Ordinis Militiæ Hierosolymitanæ.

Carmelitæ, qui antiquissimam suam trahunt originem, duos quoque antiquissimos Pontifices, eosque Monachos Græcos, Telesphorum, & Dionysium suos faciunt; item Benedictum Duodecimum ex Carmelita Cistercienfem Abbatem factum.

Dominicani quatuor habuerunt: Innocentium Quintum, quinto, & Benedictum II. octavo Pontificatus mense defunctos, ac Pium 5. anno Pontificatus quinto, & Benedictum XIII. sexto.

Fran-

Franciscani quatuor: duos Quartos, & duos Quintos Pontifices habuere, Nicolaum 4. & Alexandrum 5. Xystum 4. & Xystum 5.: duos insuper pro suis tenent in Epilogo Ordinis Seraphici, Gregorium 9. qui Sanctum Franciscum canonizavit, multisque privilegiis Franciscanos affecit, & ex devotione eorum habitum in vita tulit, eoque sepultus fuit: & Martinum 4. qui in Franciscano habitu mori & sepeliri voluit. item Julius Secundus Nepos Xysti 4. dicitur fuisse Novitius Minoritanus: & Vicedominus, Gregorius Undecimus dictus, ipso electionis die mortuus, Minorita fuisse scribitur in Chronicis Minorum. Tempore quo Pontifices Avenioue regnabant, electus fuit Romæ in Antipapam Frater Petrus de Corbario, qui, relicta uxore, Ordinem Minorum professus fuerat, & Pseudo-pontifex factus Nicolaus Quintus dictus fuit; perstititque in schismate annos tres & menses totidem; donec transvectus Avenionem, in publico Consistorio abjecit se ad pedes veri Pontificis Joannis 21. vide supra in hoc Joanne. sic Minoritæ quatuor proprios, & quinque impro-

prios

prios Pontifices numerare possunt. Computatis itaque omnibus, qui ex ordinibus Regularibus ad summum Pontificatum evecti fuere, numerantur facile septuaginta.

SECTIO V.

Qui & quot Pontifices variarum nationum.

SYri fuerunt septem: S. Petrus, Anicetus, Joannes 5. Sergius 1. Sisinius, ejusque successor Constantinus, & Gregorius 3.

Græci quatuordecim: Anacletus, Euaristus, Telesphorus, Hyginus, Eleuterius, Anterus, Xystus 2. Dionysius, Eusebius, Zosimus, Theodorus 1. Joannes 6. Joannes 7. & Zacharias.

Itali Pontifices fuerunt circiter 192. inter quos ultra centum *Romani*. *Veneti* quinque, Gregorius 12. Eugenius 4. Paulus 2. & Alexander 8. *Siculi* tres, Agatho, & successor Leo 2. ac Stephanus 4.

Afri item tres, Victor, Melchiades, Gelasius 1.

Sardi duo: Hilarius, & Symmachus.

Dalmatæ duo: Cajus, & Joannes 4.

Thrax

Thrax unicus Conon.

Hispani quatuor: duo *Lusitani*, Damasus, & Joannes 21. duo *Valentini* ex familia Borgia, Callistus 3. & Alexander 6. Aliqui Melchiadem Hispanum, & Mantuæ Carpetanorum ortum scribunt. Alphonsus Ciaconius, Hispanus, in Callisto 3. ait, mirandum Hispanos, nationem, ut sibi videtur, natam Imperio, ante hoc tempus nullum protulisse Pontificem Romanum, nisi Damasum, Joannem 21. & hunc Callistum 3. quibus dein accessit Alexander 6.

Galli quatuordecim: Martinus, Silvester, Urbanus, & Nicolaus, quatuor Secundi. Urbanus, Clemens, & Martinus, tres Quarti; & septem consequenter Avenione residentes, Clemens 5. Joannes 22. Benedictus 12. Clemens 6. Innocentius 6. Urbanus 5. Gregorius 11.

Burgundi duo: Callistus 2. & Innocentius 5.

Germani sex: Stephanus 8. Leo 9. inter quos

Saxones duo: Gregorius 5. Clemens 2. & duo

Bavari: Damasus, & Victor Secundi. Aliqui Bonifacium Septimum notæ non ita bonæ Pontificem,

cem, plerisque ignotum, Germanum volunt, & Franconem antea vocatum.

Anglus: Adrianus 4.

Belga: Adrianus 6.

Ignoti fuerunt Dionysius, Sabinianus, Christophorus, Bonifacius 7. Joannes 18.

SECTIO VI.

Pontifices optimæ inter antiquos notæ.

POst tres & triginta primos, omnes Sanctos, eosque Martyres, sequitur Confessorum primicerius, Papa

34. *Silvester*, qui Ecclesiam annis fere 22. gubernans, eam optimis institutis adornavit.

39. *Damasus* Hispanus, vir egregius, & eruditus in Scripturis, scriptis clarus, & optimo per annos fere 18. regimine commendatissimus.

45. *Cælestinus* 1. a quo Nestorius damnatus, & Diva Virgo Theotocos, id est Deipara, vocata fuit: eum vocat Nicolaus Primus Sanctissimum Doctorem, & Romanæ Sedis Præsulem egregium.

47. *Leo* Primus, ob excellentissimum doctrinæ, & curæ Pastora-

lis

lis ſtudium, ut ſcripta probant, *Magnus* dictus: ejuſque ſucceſſor

48. *Hilarius* inter ſublimes PP. virtutum magnitudine effulſit.

59. *Agapetus*, vas Catholicum, Euangelii tuba, Præco Juſtitiæ &c. cujus ſanctitatem, & miracula S. Gregorius his & aliis verbis lib. 3. Dialogorum commemorat.

66. *Gregorius* magnis in Eccleſiam meritis, *Magnus* merito cognominatus.

82. *Leo* 2. Pontifex ſanctiſſimus, humanis & divinis literis Græce & Latine, ac Muſice doctus.

93. *Zacharias*, vir Apoſtolicus, græco latinoque ſermone doctiſſimus, qui Eccleſiam ſumma vigilantia gubernavit, & nonnulla S. Gregorii opera, ut Græci fructum inde caperent, in eorum linguam tranſtulit.

98. *Adrianus* Primus magnitudine animi, conſilio, doctrina, & ſanctitate vitæ cum quovis optimo Pontifice comparandus, omnium poſt Petrum in Pontificatu per annos 24. diutiſſimus; ejuſque ſucceſſor

99. *Leo* 3. vir integer, pudicus, & facundus, doctorum virorum amator: qui primus ſolemnem Sanctorum Apotheoſim inſtituiſſe legitur,

gitur, diuturnus quoque usque ad primum & vigesimum annum Pontifex: duoque hi egregii Pontifices annos 45. in Pontificatu successive impleverunt.

108. *Nicolaus* Primus cognomento Magnus, Magno Gregorio æquiparandus, vigore Apostolico præstans, Bulgarorum, uti Gregorius Anglorum, Apostolus.

158. *Leo* 9. virtutum & miraculorum gloria insignis, post nubila, circa sæculum nonum, Ecclesiæ tempora, quasi sol novus exoriens, & in Sanctorum Canonem relatus.

SECTIO VII.

ontifices inviti, & renitentes electi.

SAnctus *Clemens* antiquus SS. Petri & Pauli discipulus, a Petro in Pontificatu ordinatus successor, ex humilitate recusavit; Lino, & dein Cleto, qui Coadjutores, sive Chorepiscopi Petri fuerant, locum cedens, quem iis defunctis tandem suscepit.

Bonifacius 1. vetus Presbyter in lege doctissimus, invitus ac reluctans consecratur.

Gre-

Gregorius Magnus omnium consensu electus Pontifex, honorem hunc ne acciperet, quamdiu potuit, recusavit: nam alieno vestitu in spelunca delituit; ubi deprehensus indicio igneæ columnæ, ad Sanctum Petrum consecratur.

Gregorius 4. apprime eruditus, invitus, & latebras quærens in Romana Sede collocatur.

Benedictus 3. diu reluctans, plorans, & Deum ac Sanctos testes faciens se nequaquam dignum esse qui tantæ Sedi præficeretur, Pontificium tandem munus suscepit; ejusque successor

Nicolaus 1. quasi alter Gregorius, Magnus merito vocatus, latebris extractus initiatur; successorque ipsius

Adrianus 2. Vir multarum virtutum, cum bis antehac ab omnibus ad Pontificatum expetitus, exquisitis excusationibus verecunde subterfugisset, tandem octogenarius omnium votis perquisitus consecratur.

Gregorius 7. magno omnium consensu electus, invitus & reluctans, Henricum Germaniæ Regem per nuntios rogavit, ut electionem suam impediret: ejus successor

Victor 3. ingenti desiderio ab omni-

mnibus expetitus; cum quaſi vi electus & conſecratus fuiſſet, poſt quatuor dies Roma egreſſus, Pontificatus inſignia dimiſit, & ad monaſterium ſuum Caſſinum ſe recipiens, rigidus in propoſito, non potuit adduci, ut ea reciperet, niſi poſt annum.

Gelaſius 2. ſummo Cardinalium, & aliorum conſenſu, invitus & renitens creatur.

Honorius 2. cum ſuam electionem minus Canonicam ſuſpicaretur, poſt dies ſeptem in præſentiam omnium Cardinalium ſponte Pontificatui renuntiavit: verum Cardinales, perſpecta ejus humili ſinceritate, eum ut legitimum Papam adorantes, conſuetam obedientiam exhibuerunt.

Innocentius 3. Junior Cardinalis Diaconus, ætatis anno tantum trigeſimo renitens & lacrymans creatur.

Cœleſtinus 5. Eremo extractus, ægerrime Pontificatum admiſit, & poſt quintum menſem omnino dimiſit, aliuſque ejus loco Pontifex electus fuit

Nicolaus 5. Apoſtolico ſolio imponitur reluctans, & meliorem ſuadens electionem.

Pius 5. nolens & recuſans aſſum-

sumptus, dixisse fertur: Factus primum Religiosus cœpi de salute mea sperare, dein Cardinalis dubitare, tandem Papa desperare.

Clemens XI. per tres integros dies delatum sibi Pontificatus honorem constantissime recusavit, donec tandem divino illo, qui semper Ecclesiæ Catholicæ præsto est, Spiritu afflatus, totius Christiani orbis bono in electionem suam consensit.

Qui ultro ambiverunt, & intrusi sunt, vide in notæ non ita bonæ Pontificibus, & Pseudopontificibus.

SECTIO VIII.

Qui Consanguineos non respexerunt.

A*Drianus* 4. solus inter Pontifices Anglus, ne obolum quidem suis propinquis erogavit; Matremque pauperculam ali reliquit eleemosynis suæ Parochiæ.

Clemens 4. Nepoti habenti tria Beneficia duo detraxit: duas Filias ex legitimo prius Matrimonio habitas, tenui dote, unam in Monasterio, alteram suæ conditionis Marito elocavit, dicens se plus Deo, quam carni & sanguini debere.

Mar-

Martinus 4. cum germanus frater ad eum accessisset, ut de tanto munere gratularetur, simulque multa recipere speraret; fratrem paucis muneribus donatum confestim domum redire jussit: affirmans bona Ecclesiæ, quæ sua non essent, nolle se sine ratione dissipare.

Nicolaus 4. primus ex Ordine Minorum ad Papatum evectus, probos & eruditos tantum Cognatorum loco habuit.

Benedictus 12. indignos & consanguineos a Beneficiis arcuit, dicens se nolle lutum exornare, & Papam non habere consanguineos: & illis qui eos commendabant, respondere solebat illud Davidicum: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero*.

Adrianus 6. solus Belga inter Pontifices, ædificare Sion in Sanguinibus nolebat: unum dumtaxat virum probum, eumque sibi perspectum, non consanguineum; & præterea nullum, Cardinalem creavit.

Marcellus 2. Pontifex factus, mox consanguineis suis accessum ad Curiam interdixit; duorumque Nepotum Romæ existentium visitationes congratulatorias admittere,

tere, eosque ab aliis adiri noluit.

Innocentius 12. ita animo fuit suis non addicto, ut edita constitutione Pontificum propinquos Ecclesiæ bonis ditari prohibuerit, eaque tantum in suos uti liberalitate Romanis Pontificibus indulserit, quam erga alienos, & nulla cognatione, nulla affinitate, nulla amicitia conjunctos pauperes adhibere licitum est.

SECTIO IX.

Nobiliori inter antiquos Pontifices Prosapia orti.

C*Lemens* 1. e genere Imperatorum, summo loco Romæ natus.

Urbanus 1. nobilis Romanus magnam Romanæ Nobilitatis partem ad Christum convertit.

Cajus Maximi Diocletiani Imperatoris fratris filius.

Cœlestinus 1. Valentiniani Imperatoris, amitæ suæ filii cognatus germanus.

Felix 3. ex illustri Aniciorum prosapia, S. Gregorii Magni atavus.

Vigilius ex nobilissimo genere ortus, Joannis Consularis viri filius.

Joan-

Joannes 3. cognomento Catellinus, Anastasii viri illustris filius.

Gregorius M. Anicius, uti Felix 3. atavus.

Honorius 1. filius Petronii viri inter Consul. præcipui.

Adrianus 1. natus Romæ, Patre Theodoro summæ nobilitatis viro.

Sergius 3. Romanus ex Comitibus Tusculanis.

Joannes 10. Ravennas ex familia Cynthia.

Joannes 11. Sergii 3. filius, ex Comitibus Tusculanis.

Joannes 12. ex Comitibus Tusc.

Benedictus 7. laudatissimus Pontif. filius Comit. Tuscul.

Gregorius 5. Germanus, affinis Othonis Imperatoris.

Benedictus 8. ex Comitibus Tusculanis, frater Pontificis sequentis.

Joannes 20. frater præcedentis, ex iisdem Comitibus.

Benedictus 9. Alberici Comitis Tusculani, duorum præcedentium Pontificum fratris filius.

Leo 9. Nobilis Germanus, Comes d' Asbourgh.

Victor 2. Germano-Bavarus, Comes Calbensis, Henrici Tertii Imperatoris propinquus, & Consiliarius.

Stephanus 10. filius & hæres Gozelonis Ducis Lotharingiæ, factus Monachus, & Abbas Cassinensis.

Benedictus 10. ex Comitibus Tusculanis, quæ familia septem Pontifices numerat.

Gregorius 7. Tuscus ex Comitibus Petilianis, & ipse Comes Petiliani.

Victor 3. Beneventanus, & Principis Beneventi filius primogenitus: intacta nobili Sponsa, veluti alter Alexius, clam aufugiens, eremum petiit.

Callistus 2. Burgundus Guilielmi Burgundiæ Comitis filius, Imperialis & Regiæ celsitudinis derivata consanguitate generosus.

Reliquorum Pontificum nobilitatis insignia extant: sequiturque Prophetia Malachiæ, ex cujus interpretatione colligi potest, quales reliqui fuerint.

SECTIO X.

Pontifices tenui parentela nati.

DE S. PETRO Apostolorum, ac Pontificum Principe, piscatorio manuum labore quondam victitante, hic non est lo-

loquendum; satis cum Fratre suo Andrea, & filiis Zebedei nobilitatus est, dum audirent a Christo: *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum:* & ipse Petrus præ reliquis: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves Regni Cœlorum:* quæ Claves totius Pontificiæ nobilitatis sunt insignia.

S. Dionysius origine obscura, quam auctor libri de Romanis Pontificibus inveniri posse negat: Pontus Heuterus de libera hominis nativitate eum spurium, & illegitime natum scribit.

Joannes 18. Romanus scribitur fuisse ignobilissimus, Sicco antea vocatus.

Damasus 2. Popo Bagniarius dictus, ignobilis quidam Bavarus, vir alioquin ingeniosus, & negotiis tractandis dexter.

Adrianus 4. Anglus, natus matre eleemosynis Ecclesiæ suæ Parochialis ali solita.

Urbanus 4. Gallus, is qui instituit festum Corporis Christi, natus fuit patre cerdone.

Nicolaus 4. Ordinis Minorum Generalis; humili genere Asculi in Picentibus ortus.

Cœlestinus 5. natus parentibus

piis, sed arctis domi rebus, ipse filiorum undecimus.

Benedictus 11. Italus, Ordinis Prædicatorum, Matrem habuit pannorum lotricem: quam sericis ornatam vestibus agnoscere dissimulavit, in pannosis agnovit.

Joannes 22. Gallus, natus patre scrutario; ejusque immediatus successor ex sorore Nepos

Benedictus 12. Gallus, patre molitore natus, eumque in aliis quam molitoris vestibus agnoscere noluit, nihilque ei præter certam pecuniæ summam, quæ sufficeret ad molam coemendam, dedisse dicitur.

Bonifacius 9. de paupere (nobili quondam) familia ortus, Clericus vagabundus, fortunam experturus, Romam se conferens, fit Papa.

Alexander 5. natus in Candia, origine non tantum aliis, sed etiam sibi ignota: nam suos ipse parentes ignorans, nihil de sua extractione noverat, nisi quod puer pauper emendicato pane vixisset.

Nicolaus 5. Italus, Medici filius, natus matre ovorum, & pullorum institrice, sive annonaria.

Xystus 4. ortus in pago mari vicino, patre piscatore, cum quo

eam

eam artem aliquandiu exercuit; deinde factus Minorita, fit tandem Papa.

Adrianus 6. Belga, natus Ultrajecti, patre naupego, five navium fabricatore.

Pius 5. de quo Genebrardus ait, ex opilione Dominicanus, inde Cardinalis, demum fummus Pontifex, cui illud Pfalmi 77. competebat: *Elegit David fervum fuum, & fuftulit eum de gregibus ovium, de poft fœtantes accepit eum, pafcere Jacob fervum fuum, & Ifrael hæreditatem fuam.*

Xyftus 5. patrem habuit villicum, manuum labore victitantem, alii Bubulcum, five Porcarium dicunt, ex Ordine Francifcano fummus Pontifex.

SECTIO XI.

Pontifices notæ non ita bonæ.

PApa 67. *Sabinianus*, Magni Gregorii diffimilis fucceffor, obfcuro loco natus, moribus obfcurior: licet bona nonnulla Ecclefiæ præftiterit, peffima tamen avaritiæ nota infignitus fuit, anteceffioris fui in pauperes liberalitatem, ut fuam tenacitatem ex-

cuſaret, ſiniſtre interpretatus; ob annonæ caritatem ab ipſo adauctam, populo Romano invifus, defunctus ſine funebri pompa ſepultus fuit.

116. *Stephanus* 7. ſacrilegus in deceſſorem Formoſum, cujus corpus exhumatum degradari, & in Tiberim projici juſſit, quod eum a Papatu prius obtinendo arcuiſſet, in carcere ſtrangulatus ambitionis & crudelitatis ſuæ pœnas dedit.

122. *Chriſtophorus* ignota origine, doloſus Sedis invaſor, ejuſque ſucceſſor.

123. *Sergius* 3. etiam exiſtens Pontifex, famoſus ſcortator.

134. *Joannes* 12. electus decimoſeptimo ætatis anno nondum expleto, venationi magis, quam Dei venerationi vacavit; auditu indigna de illo narrantur.

140. *Bonifacius* 7. Pontificatum malis artibus adeptus male etiam amiſit: nam Urbem relinquere coactus, pretioſiſſima quæque ex Vaticana Baſilica ſubtrahens, Conſtantinopolim fugit fur ſacrilegus.

147. *Silveſter* 2. virulentis ante Papatum contra Sedem Apoſtolicam ſcriptis infamis, cum ob Simoniam dignitatibus Eccleſiaſti-

cis

cis legitime fuisset depositus, quibus nescio deinde artibus, fit Pontifex, tanta Sede, ut Spondanus ait, indignus: quam tamen non ita male rexit.

153. *Benedictus* 9. decem annorum puer, in Sede Petri positus, Pontifex dein male vitæ & mortis: vide Notitiam in Damaso 2.

201. *Bonifacius* 8. de eo refertur, quod Papatum ut vulpes intravit, ut lupus regnavit, ut canis expiravit. Extant ipsius litteræ ad Philippum Pulchrum Regem Franciæ, Regisque ad ipsum; unde qualis habitus fuerit, colligi potest.

215. *Joannes* 23. ultimus Joannum, armatura magis corporali, quam spirituali instructus, a Concilio Constantiensi deponitur.

223. *Innocentius* 8. Pontus Heuterus Tractatu de libera hominis nativitate, eum illegitimo toro natum profert: deque ejus incontinentia nonnulli nonnihil scribunt, uti de successore ejus: qui fuit

224. *Alexander* 6. cujus vitia virtutes æquabant, vel etiam superabant: quomodo in vita dominatus, & in fine defunctus fuerit, legatur Platina, &

reliqui hiſtoriæ Pontificiæ Scriptores.

SECTIO XII.

Minus literati notantur.

BEnedictus *Decimus* nullius plane ingenii, quem Baronius Tomo II. ad annum 1058. num. 10. tanquam illegitime electum, ſeu intruſum, & intra annum Sede expulſum fuiſſe narrat.

Cœleſtinus 5. ad cujus coronationem ducenta hominum millia, propter rei novitatem confluxiſſe referuntur; quod homo Eremita, literarum rudis, & linguæ latinæ ignarus, uti ex Cardinali Sirleto Ciaconius narrat, ſed ſanctitate eximius ad tantum dignitatis faſtigium eveheretur.

Bonifacius 9. Grammaticam tantum, & parum in Rhetorica audierat, Clericus vagabundus fortunam tentans, Romam venit, & fit Papa ætatis ſuæ tantum 30. aut ad ſummum 34. annorum. Notatur nimii erga propinquos affectus: commendatur, quod mori potius elegerit, quam caſtitatis, ex medicorum contra calculum conſilio, jacturam facere.

Pau-

Paulus 2. prius mercator, audiens Avunculum suum Eugenium 4. factum esse Papam, Romam se contulit, ubi adhibito præceptore, parum latine loqui didicit. factus ab Avunculo Cardinalis, tertius post illum fit Pontifex: mox literatos omnes ab aula sua proscripsit, eosque ut hæreticos oderat; parentibus suadere solitus, satis esse liberos suos instruere, ut legere & scribere scirent, altiora studia, quorum ipsemet ignarus erat, necessaria non esse.

Quia vero literatos, & qui scriptis claruerunt, recensere prolixum nimis foret: inspici poterit *Bibliotheca Pontificia* edita a F. Ludovico a S. Carolo Carmelita.

SECTIO XIII.

Juvenes, & in ætate non provecta ad Papatum assumpti: quotque annis sederint.

ALexander 1. vir ætate juvenis (quot annorum, Autores non narrant) sed moribus, scientia, ac sanctitate incomparabilis, sedit annis 10. & mensibus fere sex.

Joannes 11. Juvenis annorum

viginti cum assumeretur, sedit tantum annis 4. mensibus 10.

Joannes 12. annorum tantum sexdecim, inter annum Pontificatus nonum & decimum defunctus.

Benedictus 9. puer decem annorum, annis fere undecim, sed interpolate, regnavit.

Innocentius 3. vir annorum tantum triginta, laudabiliter sedit annos 18. menses 6. dies 9.

Gregorius 11. annorum 35. cum assumeretur, præfuit annis 7. & mensibus fere 3.

Bonifacius 9. annorum 30. aut 34. cum eligeretur, cum moreretur, 45.

Leo 10. annorum 30. aut paulo plus, quadragenarius tantum cum moreretur.

Sint licet assumpti Juvenes ad Pontificatum,
Petri annos potuit nemo videre tamen.

SECTIO XIV.

Pontifices aliquot dierum, qui mensem in Papatu non impleverunt.

SIsinius fuit Pontifex dierum viginti.

Ste-

Stephanus 2. dierum tantum trium.

Valentinus diebus triginta ſedit.

Bonifacius Sextus quindecim.

Theodorus Secundus diebus viginti.

Damaſus Secundus viginti tribus.

Cœleſtinus Quartus ſeptemdecim.

Vice-dominus Nepos Gregorii 10. dictus per aliquot horas Gregorius 11. ſed propter exiguitatem temporis vix pro Pontifice habitus, ipſo die electionis obiit.

Pius Tertius ſedit diebus viginti ſex.

Marcellus ſecundus viginti duobus.

Urbanus ſeptimus diebus duodecim.

Leo undecimus diebus viginti quinque.

SECTIO XV.

Pontifices aliquot menſium, qui annum in ea dignitate non viderunt.

X*yſtus* 2. menſes 11. dies 12. *Marcus* menſes 8.

Sabinianus menſes quinque, dies 19.

Bonifacius tertius menses octôs, dies 23.

Leo 2. menses 10. dies 17.
Benedictus 2. menses 10. dies 27.
Conon menses 11. dies 3.
Stephanus 5. menses 5. dies 3.
Romanus menses fere 4.
Leo 5. mensem 1. dies 10.
Christophorus menses 8.
Lando menses 6. dies 21.
Leo 6. menses 6. dies 15.
Benedictus 5. mens. 6. dies 5.
Donus 2. menses 3.
Bonifacius 7. menses 7. dies 15.
Joannes 14. menses 8.
Joannes 16. m. 4. & dies aliquot.
Joannes 18. menses 5.
Silvester 3. mensem 1. dies 19.
Clemens 2. mens. 9. dies 15.
Stephanus 10. mens. 7. dies 8.
Benedictus 10. mens. 9. d. 20.
Cœlestinus 2. m. 5. d. 13.
Lucius 2. m. 11. d. 14.
Gregorius 8. mens. 1. dies 27.
Innocentius 5. mens. 5. dies 5.
Adrianus 5. mens. 1. d. 9.
Joannes 21. mens. 8. dies 8.
Benedictus 11. mens. 8. d. 6.
Alexander 5. mens. 10. dies 8.
Gregorius 14. mens. 10. d. 10.

Ejusque successor

Innocentius 9. menses tantum duos sedit.

SE-

SECTIO XVI.

Papæ eo pontificatus anno, & interdum mense mortui quem numerus nominis denotabat.

ANterus solus nominis hujus Papa primo Pontificatus anno Martyr occubuit.

Felix 2. illegitime primum sedens; anno dein secundo legitimæ sessionis, Martyrio vitam finivit.

Zosimus unicus hujus nominis, unico anno Pontifex fuit.

Anastasius 2. anno Pontificatus secundo obiit.

Felix 4. anni & nominis quarti Papa.

Bonifacius 2. uti nomine, ita Pontificatus anno secundo obiit.

Sabinianus primus & solus ita dictus, intra primum annum mense sexto mortuus est.

Severinus unici nominis & anni Pontifex.

Conon primi anni mense duodecimo fere expleto decessit.

Sisinius unicus hoc nomine, primi mensis die vigesimo arthritide constrictus e vivis excessit.

Stephanus 4. quarto Pontificatus anno defunctus.

Ste-

Stephanus 5. quinque duntaxat menſium Pontifex.

Valentinus unus, unius menſis Papa.

Benedictus 3. tertii anni Pontifex.

Martinus 2. (alii Marinum vocant) anni ſecundi menſe ſecundo defunctus.

Stephanus 6. ſex annorum Papa.

Romanus primus & ſolus, anni primi menſe quarto interiit.

Benedictus 4. anno quarto.

Chriſtophorus primus, anni primi menſe octavo: ejuſque ſucceſſor

Sergius 3. anno tertio.

Lando 1. anni primi menſe ſexto.

Victor 2. annis duobus præfuit.

Nicolaus 2. inter ſecundum & tertium annum, &

Adrianus 4. inter quartum & quintum mortui.

Clemens 3. annorum & menſium trium Pontifex.

Urbanus 4. & *Clemens* 4. immediati ſucceſſores quatuor prope annorum Pontifices.

Innocentius 5. menſium quinque ac totidem dierum Pontifex.

Nicolaus 3. triennio jam fere peracto ſublatus.

Martinus 4. & *Nicolaus* 4. quatuor annorum Pontifices.

Cœlestinus 5. post mensem quintum Pontificatu se abdicavit.

Bonifacius 8. sedit annos octo, & aliquot menses.

Callistus 3. trium annorum & trium mensium.

Innocentius 8. annorum octo, uti nominis, Pontifex.

Paulus 4. anni quarti, & mensis tertii Papa.

Gregorius 13. annorum totidem quoti nominis Pontifex, ejusque Successor

Xystus 5. annorum quinque & quatuor mensium.

Innocentius 10. decem annorum Pontifex.

SECTIO XVII.

Papatus præ reliquis diuturnus.

VIgesimum excedere annum notantur septem post Petrum Pontifices; qui primus Christi Vicarius annis fere 25. locum ejus Romæ tenuit; cujus annos nemo legitimorum Pontificum hactenus vidit; unus fuit Pseudo-pontifex Petrus de Luna Hispanus Arragonensis Benedictus 13. dici sustinens, qui in schismate ultra 30. annos obstinatissimus vixit, & mortuus est:

sed

ſed vel hoc ipſo ſuum Antipapatum ſatis probavit, quod annos Petri non tantum viderit, ſed exceſſerit. Diutiſſimus itaque poſt Petrum fuit

Adrianus primus Pontifex annis viginti quatuor, ſeſquimenſe minus; cujus ſucceſſor

Leo tertius per annos viginti, menſes 5. dies 17. Papa fuit: ita ut ſpatio annorum 45. Roma tantum duos Pontifices viderit.

Alexander tertius ſedit annis 22. ſeptem diebus minus.

Silveſter primus annis 21. menſibus 10. die uno.

Urbanus octavus vixit in Pontificatu annos 21. menſem unum, dies 24.

Leo primus, Magnus dictus, an. 20. menſ. 10. d. 28. ad ſex iſtos, qui annum vigeſimum exceſſerunt, proxime accedunt quatuor annorum octodecim Pontifices. *Innocentius* 3. qui annis 18. menſ. 8. *Paſchalis* 2. qui 18. annis, menſibus fere ſex, & *Joannes* 22. qui 18. annis & 4. menſibus, ac *Zephyrinus*, qui annis & diebus octodecim in Pontificatu vixerunt.

Clemens XI. noſtro ſæculo Romanam Eccleſiam adminiſtravit annos 20. menſes 3. dies 24.

SE-

SECTIO XVIII.

Pontifices, qui Imperatores coronarunt, & Regibus ac Principibus Christianis nomen aliquod decusque addiderunt.

MOs coronandi Imperatorem Romanum a Carolo Magno consuetudinem cœpit : ante quem nullus Imperator coronatus legitur, præter Justinum Thracem, seniorem dictum, qui licet ab Episcopo Constantinopolitano diadema accepisset, a Joanne tamen Primo, cum Theodoricus Rex Arianus vexaret Italiam, Constantinopolim profecto, coronari expetiit, & coronatus fuit anno 525. Diu itaque post

Leo tertius imminente anno 801. octavo Kalendas Januarii, hoc est die Nativitatis Christi 800. coronavit Romæ Carolum Magnum Imperatorem.

Stephanus 5. Ludovicum Pium Caroli Magni filium Rhemis 4. Kalendas Novembris, anno 816.

Paschalis 1. festo Paschalis Dominicæ Resurrectionis anno 823. coronavit Lotharium, Ludovici filium.

Ser-

Sergius 2. Ludovicum 2. Lotharii filium, vivente patre Monasterium Prumiacense ingresso, coronavit Romæ anno 844.

Joannes 8. intra decem Pontificatus sui annos coronavit tres Franciæ Reges Imperatores: Carolum 2. Calvum, anno 876. Ludovicum 3. Balbum, anno 878. & Carolum 3. Crassum anno 881. quod nulli Rom. Pontificum contigit.

Formosus coronavit Arnulphum Carolomanni filium, an. 895.

Joannes 10. Berengarium, contra Arnulphum ab Italis electum, coronavit anno 914. deinde ob dissensiones, Imperatores tres, Ludovicus Quartus, Conradus, & Henricus cognomento Auceps (hic sibi satis esse ajebat, quod haberetur a suis pro Imperatore) a Pontificibus Romanis coronati non fuerunt; quibus successit Otho Magnus, primus ex Germanis Imperator, sub quo dissidium componi cępit; quem tandem

Joannes 12. anno 962. coronavit Romæ ipso die Natalis Christi.

Joannes 13. Othonem juniorem præcedentis filium, cum uxore Theophania, Nicephori Græcorum Imperatoris filia, Romæ ipso die Natalis Domini an. 968.

Gre-

Gregorius 5. Othonem 3. præcedentis filium, ibidem in Pentecoste anno 998.

Benedictus 8. Henricum 2. sanctum, cum uxore sancta Conegunde, Romæ die sancto Paschæ anno 1014.

Joannes 20. Benedicti præcedentis Papæ frater, & immediatus successor coronavit anno 1027. ipso die Paschæ Conradum 2.

Clemens 2. anno 1047. Henricum 3. cum uxore Agnete, Romæ, in Nativitate Domini.

Nicolaus 2. coronavit ibidem in die Paschæ Henricum 4. an. 1058.

Paschalis 2. Henricum 5. idibus Aprilis anno 1111. Romæ.

Innocentius 2. Lotharium 2. qui Papam ob Schisma Petri Leonis fugitivum cum exercitu magno Romam reduxit, ibique ab eo coronatus est pridie Nonas Julias anno 1134. eique, ceu legitimo Pontifici, Schismatis tempore fideliter adhæsit.

Eugenius 3. coronasset an. 1152. Conradum 3. nisi dum hic ad motus Italicos compescendos, & ad Coronam accipiendam, expeditionem in Italiam pararet, non sine veneni suspicione, extinctus fuisse.

Adria-

Adrianus 4. coronavit Romæ 14. Kalendas Julii anno 1155. Fredericum Primum, qui Ænobarbus, sive Barbaroſſa dicebatur.

Cœleſtinus 3. Henricum 6. Barbaroſſæ filium, ibidem anno 1191. Feria ſecunda Paſchatis, cum ipſe pridie conſecratus fuiſſet.

Innocentius 3. Idibus Octobris anno 1209. coronavit Romæ Othonem 4. Philippus vero Pſeudo-Imperator Moguntiæ coronatus fuit.

Honorius 3. Decimo Kalendas Decembris an. 1220. coronavit Romæ Fredericum 2. Hic male ſe contra Eccleſiam gerens, Imperio privatus eſt ab Innocentio Quarto in Concilio Lugdunenſi anno 1245. cui ſubſtitutus fuit Henricus Thuringus D. Eliſabethæ filius, dein Guilielmus Hollandus, hinc Richardus Anglus,ac demum Alphonſus Caſtellæ Rex; qui coronati non fuerunt; ſed tenetur poſt depoſitionem Frederici Imperium vacaſſe per annos 34. uſque ad Rudolphum Hasburgicum.

Gregorius 10. cum Rudolphus Hasburgicus electus Imperator Aquiſgrani coronatus fuiſſet, dein Loſannam Helvetiorum ad Gregorium hunc ſe conferens, ab illo con-

confirmatus, ac Imperii insignibus decoratus fuit anno 1273. secundum antiquum hoc ibidem distichum.

Bis sexcentis, septuaginta tresque stetere
Anni, Losannæ cum Rex & Papa fuere.

In Italiam vero nunquam venit ob factiones Guelphorum & Gibellinorum; uti duo sequentes Imperatores Adolphus Nassavius, & Albertus Austriacus, qui a Papa coronati non fuerunt. cumque Albertus Rudolphi Hasburgici filius contra Adolphum prætenderet Imperium, essetque inter illos summa contentio, *Bonifacius* 8. illud sibi ascribens stitit se in publico Romæ, primo die in habitu Pontificali Benedictionem populo impertiens, postridie in habitu Imperiali, Coronam Imperatoriam in capite gestans, prælatis sibi per Spatharium gladiis duobus; cumque sedisset in throno, alta voce clamavit: *Ecce duo gladii hic*; Pontificiæ nimirum & Imperatoriæ potestatis: sequenti vero anno cedens confirmavit electionem Alberti ea conditione, ut Imperator Regi Franciæ Philippo Pulchro, quem ob reditus Ecclesiasticos sibi negatos excommunicaverat, ar-
mis

mis se opponeret, eoque Regno privato, Regni titulum ipse Papa gestaret: unde maximæ dissensiones inter Bonifacium Papam, & Philippum Regem ortæ sunt.

Clemens 5. ea conditione Henrico 7. ratum fecit Imperium, uti primo quoque tempore in Italiam se conferret: quo cum tenderet, coronatus est primum Mediolani corona ferrea, deinde Romæ aurea per Cardinales eo destinatos a Pontifice Avenione se tenente anno 1312. tertio Kalendas Julii.

Nicolaus 5. Antipapa, alias Petrus de Corbario, procurante Ludovico 5. contra Joannem 22. Avenione residentem, Romæ electus, coronavit ibidem hunc Ludovicum, cum uxore anno 1327. Kalendis Junii festo Pentecostes; cujus depositionem Clemens Sextus fieri mandat ab Electoribus, nisi jus electionis velint amittere. Itaque Joannis Bohemiæ Regis primogenitus eligitur, Carolus Quartus dictus.

Innocentius 6. Avenione residens Carolum Quartum per duos Cardinales Romæ coronari fecit die Paschatis anno 1355. cumque Papa ipse dein semel Romam venisset, Carolus Imperator eo mox

ad-

advolavit, exhibuitque Papæ ſtratoris officium, ac in ejus Miſſa ſolemni Diaconus cantavit Euangelium. Hujus filius Wenceslaus patri vita & moribus diſpar, Cæſarum ignaviſſimus, Imperator electus, coronatus numquam fuit, ſed depoſitus, & ejus loco ſubſtitutus eſt Rupertus Bavarus, & confirmatus a *Bonifacio Nono*; qui Romam pro coronatione contendens, a Wenceslai factionariis in via impeditus fuit: ſuffectus deinde Judocus Moraviæ & Brandemburgi Dominus per medium tantum annum, etiam coronatus non fuit.

Eugenius 4. anno 1432. 15. Kalend. Junii, in Pentecoſte coronavit Romæ Sigiſmundum juniorem, Caroli 4. filium, Wenceslai fratrem: dein Albertus Sigiſmundi gener, uno dumtaxat anno & decem menſibus Cæſar, coronatus non fuit.

Nicolaus 5. Fredericum 3. cum Uxore Eleonora Luſitana, recens Senis in Bacchanalibus in uxorem ducta, in Quadrageſima 16. Kalendas Aprilis, ſive 27. Martii anno 1451. Romæ coronavit: qui abſtemius vinum non bibens, annos prope 54. imperavit.

Julius 2. anno 1590. Maximilianum

num Frederici filium in Italiam invitavit, eum poſtea coronaturus ad opem ſibi contra Venetos ferendam; cum quibus dein, alternante belli fortuna, Julius fœdus iniens, Maximiliano ipſi bellum indixit, ita ut coronatus non fuerit.

Clemens 7. coronavit Carolum 5. Imperatorem Bononiæ anno 1529. die feſto S. Mathiæ, Carolo Natali: poſt quem nulli Imperatores a Pontificibus Romanis coronati fuerunt.

Nomen aliquod deruſque ſequentes Pontifices Chriſtianis Principibus addiderunt.

Honorius 1. Suintillam Hiſpaniæ Regem *Catholicum* nominavit, quod nomen, occupata per Mauros Hiſpania, per annos prope octingentos intermiſſum, *Innocentius* 8. Ferdinando Caſtellæ Regi retribuit: ejuſque ſucceſſor *Alexander* 6. decrevit, ut *Catholicus* proprius & hæreditarius Hiſpaniæ Regum eſſet Titulus.

Gregorius 3. Carolum Martellum Brabantiæ Ducem a Francis in Regem electum, *Chriſtianiſſimum* appellavit.

Stephanus 3. Imperium Romanum a Græcis ad Latinos tranſtulit

lit in Pipinum Brevem Galliæ Regem.

Leo 3. Instituit morem quod Pontifex Romanus coronet Romanorum Imperatorem.

Silvester 2. Sanctum Stephanum Hungarorum Ducem, qui Pannoniam ad Christi fidem perduxerat, Regis nomine, regioque diademate donavit, & non solum ipsi, quod virum Apostolicum decebat, sed etiam ejus successoribus Crucis præferendæ potestatem fecit.

Benedictus 8. Pomum Aureum inserta Cruce dedit S. Henrico Imperatori; qui Advocatus, & Patronus, ac Defensor S. R. Ecclesiæ nominatus fuit: quod Imperii insigne & hodie gestant Imperatores.

Innocentius 4. Constituit septem Imperii Electores, tres Ecclesiasticos Præsules, Moguntinensem, Trevirensem, Coloniensem, quatuor Sæculares, Regem Bohemiæ, Ducem Saxoniæ, Marchionem Brandenburgicum, & Comitem Palatinum.

Clemens 5. indulsit Regibus Franciæ Communionem sumere sub utraque specie; quo privilegio adhuc utuntur in die quo sacrantur, & quo moriuntur.

Leo 10. Henricum 8. Angliæ Regem, Fidei Defenſorem appellavit.

Paulus 3. Carolum 5. Imperatorem, Carolum Maximum dixit.

Pius 5. Coſmam Mediceum, Ducem Florentiæ, Senarum, & Piſarum, magni Ducis Etruriæ titulo cohoneſtavit, non ſine aliqua aliorum Principum obtrectatione.

SECTIO XIX.

Pontifices qui primi leguntur Sanctum aliquem in Divorum Canonem retuliſſe, uſque ad annum Chriſti 1000.

LEo 3. S. Suibertum Weſtphalorum Apoſtolum primus ſolemni ritu, præſente Carolo Magno, canonizaſſe legitur anno Chriſti 800.

Joannes 15. anno 993. Synodum Romæ celebravit, in qua Udalricum Auguſtanum Epiſcopum in Sanctorum numerum retulit, ut conſtat ex diplomate canonizationis, quod extat apud Baronium ad annum citatum §. 2.

Leo 9. SS. Gerardum Tullenſem in Lotharingia, & Wolfangum

gum Ratisbonensem in Germania Episcopos Divis ascripsit.

Benedictus 9. S. Simeonem Monachum Trevirensem; de quo Martyrologium Rom. Kalendis Junii.

Urbanus 2. S. Attillanum Episcopum Zamorensem; de quo idem 5. Octobris.

Antea moris erat, cum aliquis Martyrio occubuisset, ut Episcopus, sub cujus ditione id accidisset, rem gestam scriberet ad Primatem, a quo mature adhibitis in consilium Collegis Episcopis, an inter Martyres esset recipiendus, decernebatur: nam antiquitus tantum Martyres colendi proponebantur. Vide Onomasticon in voce *Martyrologium*.

SECTIO XX.

Pontifices, qui annum Jubilæum celebrarunt.

BOnifacius *Octavus* Jubilæum primus instituit, centesimo quoque anno celebrandum: quod anno sæculari 1300. magno populi concursu Romæ celebravit.

Clemens 6. considerans paucissimos ad annum centesimum per-

venire, Jubilæum, veteris legis exemplo, ad annum quinquagesimum reduxit, & anno 1350. Avenione celebravit.

Urbanus 6. Jubilæum anno trigesimotertio Romæ celebrandum indixit, intuitu paris numeri annorum vitæ Christi; ex quo omnes Indulgentiæ promanant: concessitque anno 1383.

Bonifacius 9. anno sæculari 1400. illud more ordinario celebravit.

Nicolaus 5. anno 1450. quintum Jubilæum promulgavit: quod Mechliniæ anno sequenti 1451. cum maximo Belgarum concursu celebratum fuit; uti patet ex inscriptione Flandrica in abside Chori S. Rumoldi.

In't laer MCCCC. *vyftig een, vvas d' Iaer van Jubileen hier ghemeen, deen vvertgesloten defensteen.*

Paulus 11. statuit Jubilæum (a Bonifacio 8. centesimo quoque anno celebrari primo institutum, a Clemente 6. ad annum quinquagesimum, ab Urbano 5. ad trigesimumtertium reductum, a Nicolao 5. juxta Clementis constitutionem, quinquagesimo iterum anno celebratum) deinceps singulis vicenis quinis annis in perpetuum celebrari, incipiendo ab

an-

anno proximo 1475. quod morte præventus celebrare non potuit; ſed ſucceſſor ejus

Xyſtus 4. celebravit primum Jubilæum viginti quinque annorum anno 1475.

Alexander 6. ſecundum viginti quinque annorum anno 1500. & ſic deinceps.

Clemens 7. anno 1525. *Julius* 3. anno 1550.

Gregorius 13. anno 1575. *Clemens* 8. an. ſæculari 1600.

Urbanus 8. anno 1625. *Innocentius* 10. anno 1650.

Clemens 10. anno 1675. *Innocentius* 12. anno 1700.

Benedictus 13. anno 1725.

Etiam extra conſuetum 25. annorum terminum, pro publica Eccleſiæ neceſſitate Pontifices ſubinde Jubilæa concedunt, præſertim ubi primum ſunt conſecrati: uti *Clemens* 9. tempore obſidionis Candiæ, anno 1668. & *Clemens* 10. dum anno 1670. Pontificatum iniret, & ſub finem anni 1672. contra Turcas Poloniam invadentes.

SECTIO XXI.

Avenione in Gallia Sedem tenuerunt septem Pontifices consequentes Galli.

C*Lemens* 5. Vasco Burdigalensis, Sedem Apostolicam Roma Avenionem transtulit, anno 1305. ubi illa mansit ultra septuaginta annos; quam residentiam Gallicam Romani Judæorum captivitati Babylonicæ comparant. Secuti sunt ibi Clementem *Joannes* 22. Cadurcensis. *Benedictus* 12. Tolosanus. *Clemens* 6. Lemovix. *Innocentius* 6. Lemovix. *Urbanus* 5. Lemovix. *Gregorius* 11. etiam Lemovix; hic Sedem Petri Romam reduxit, Avenione discedens 13. Septembris anno 1376. & post varias in mari jactationes, tandem 17. Januarii 1377. Urbem ingressus est; unde paulo post Schisma omnium in Ecclesia longissimum, quinquaginta nempe annorum, exortum est: nam eo defuncto, contra Urbanum 6. legitimum successorem Romæ electum, Avenione electus fuit Cardinalis Gebennensis, Clemens 7. vocatus, qui cum aliquot Cardinalibus ibi dominatus est; cui in Schis-

Schismate mortuo suffectus fuit Petrus de Luna Hispanus, qui Benedictus 13. dici voluit: eoque post triginta annos in Schismate continuatos obstinatissime defuncto, a Schismaticis electus fuit Ægidius de Munio, Clemens 8. dictus; qui tandem persuasu Petri Cardinalis de Fuxo, ex Ordine Minorum, Antipapatu se abdicavit; sicque cessavit longissimum illud Schisma.

SECTIO XXII.

Pseudo-Pontifices, & Schismatici.

	Anno Christi
PRimum in Ecclesia Schisma excitatum fuit adversus Cornelium a Novatiano.	254.
Secundum contra Liberium a Felice Secundo, qui defuncto Liberio legitime sedit.	354.
Tertium contra Damasum ab Ursicino.	367.
Quartum excitavit Eulalius contra Bonifacium.	420.
Quintum Laurentius contra Symmachum.	498.
Sextum Dioscorus contra Bonifacium Secundum.	530.
Septimum Vigilius contra Silverium, qui defuncto Silverio legitime electus fuit.	537.

687. Octavum Theodorus & Paschalis contra Sergium.

768. Nonum quidam Laicus Constantinus 2. dici volens, intrusus a fratre suo Totone Principe potenti, dum vacaret Sedes mensibus tredecim inter Paulum 1. & Stephanum 4.

824. Decimum Zinzinius contra Eugenium 2.

855. Undecimum Anastasius Presbyter contra Benedictum Tertium.

891. Duodecimum Sergius Diaconus contra Formosum.

907. Decimumtertium inter hos tres: Leonem 5. Christophorum, & Sergium 3.

964. Decimumquartum Leo Protoscriniarius contra Benedictum 5.

974. Decimumquintum Bonifacius 7. prius expulsus, denuo reversus contra Joannem 14.

996. Decimumsextum Joannes Episcopus Placentinus contra Gregorium 5.

1045. Decimumseptimum Silvester 3. & Gregorius 6. contra Benedictum 9. & sic tres simul Papæ Romæ residebant, contra quos quartus, Clemens 2. suffectus fuit.

1061. Decimumoctavum Cadolus Episcopus Parmæ contra Alexand. 2.

1080. Decimumnonum Guilbertus Episco-

ſcopus Ravennas, dictus Clemens 3. contra Gregorium 7.

Vigeſimum Albertus, Theodorus, & Silveſter conſequenter intruſi contra Paſchalem 2. 1101.

Vigeſimum primum Mauritius Burdinus contra Gelaſium 2. 1118.

Vigeſimumſecundum Petrus Leonis, dictus Anacletus 2. contra Innocentium 2. 1130.

Vigeſimumtertium quatuor ſchiſmatici: Octavianus de Monticello dictus Victor 4. Guido Cremonenſis, Paſchalis 3. Joannes Strumenſis, Calliſtus 3. & Lando Innocentius 3. dici volentes; contra ſolum & verum Pontificem Alexandrum 3. poſt quas turbas per duo fere ſæcula ceſſarunt ſchiſmata. 1159.

Vigeſimumquartum Petrus de Corbario Franciſcanus, dictus Nicolaus 5. contra Joannem 22. 1325.

Vigeſimumquintum omnium longiſſimum incepit Robertus Cardinalis Gebennenſis contra Urbanum 6. dictus Clemens 7. decimoſexto Schiſmatis hujus anno mortuus & conſequenter Petrus de Luna, Benedictus 13. dici volens; hocque Hiſpano in Hiſpania, trigeſimo Antipapatus ſui, ac quadrageſimoſexto ſchiſmatis incepti anno obſtinatiſſime defuncto, ſuc- 1378.

cessit in schismate Ægidius de Munio, Clemens 8. vocatus, qui post annum sui Antipapatus quintum abdicavit: & sic schisma quod per duos & quinquaginta annos duravit, extinctum fuit.

Vigesimumsextum & ultimum
1439. Amadeus Sabaudiæ Dux, electus a Concilio Basileensi contra Eugenium 4. Felix 5. nominatus: qui post annos schismatis fere decem, cognito errore non sua culpa commisso, concessit Nicolao 5 Eugenii successori; sicque ultimo extincto schismate dicebatur:

Lux fulsit mundo, cessit Felix Nicolao.

A quo malorum omnium pessimo Deus Ecclesiam jam per annos ducentos, & fere octogintaquatuor liberavit, & imposterum, uti rogamus & speramus, est liberaturus.

SECTIO XXIII.

Diuturnæ Sedis Apostolicæ vacationes.

OMnium longissima fuit circa annum 1270. post Clementem 4. dum Sedes vacavit per annos fere 3.

Huic diuturnitate proxima fuit an-

anno 1414. post depositionem Joannis 23. quando vacavit annis duobus, & fere dimidio.

Tertia, anno 1314. post Clementem Quintum annis duobus, & fere 4. mensibus.

Quarta, anno 1292. post Nicolaum Quartum annis duobus, mensibus 3. diebus 2.

Sic quatuor notabiliores fuere Sedis vacationes, singulæ ultra 2. annos: ut autem per seriem annorum referantur, notandum est, quod usque ad annum Christi 250. Sedes Apostolica nunquam per mensem integrum vacaverit: quum post Fabianum Papam 21. vacavit per medium fere annum; post quem tandem electus fuit Cornelius, sub quo primum in Ecclesia schisma exortum est: deinde fuere successores Lucilius, & Julius, & post singulos ultra mensem vacavit: tandem post horum duorum successorem Xystum 2. propter immanissimam persecutionem, sine Pastore fuit Romana Ecclesia per integrum fere annum; quum anno 260. electus est Dionysius. hinc per tria fere sæcula nullæ notabiles fuere vacationes.

Anno 530. post Bonifacium 2. vacavit Sedes ultra menses tres.

An. 535. post Agapetum usque ad electionem Silverii per duos, deinde usque ad ejus ordinationem per septem fere menses, quo mortuo vacavit mensibus tribus, diebus quinque, hocque mortuo usque ad electionem Joannis Tertii mensibus fere tribus; usque ad ordinationem fere quinque: postque hunc Joannem 3. ultra menses decem.

Circa annum 595. post Pelagium 2. menses 7. deinde post ejus successorem Gregorium Magnum m. 6.

605. Post Bonifacium 4. Tertii successorem ultra menses quinque.

637. Post Honorium 1. per annum & 8. fere mens. post ejus successorem Severinum menses fere 5.

654. Post Martinum primum per menses fere 9.

Post Agathonem mensibus septem.

684. Post Leonem 2. per annum.

757. Post Paulum 1. per annum & mensem, deinde duobus sæculis transactis

964. Post Leonem 8. per octo menses & 22. dies.

995. Post Gregorium 5. per 8. menses & 13. dies.

1047. Post Clementem 2. menses 9. & 7. dies.

1054.

1054. Post Leonem 9. menses 11. dies 24.

1085. Post Gregorium 7. per integrum annum.

Post Victorem 3. Gregorii successorem per medium annum: dein post duo fere sæcula

1261. Post Alexandrum 4. menses & dies tres.

Post Urbanum 3. Alexandri successorem menses quatuor, dies 2.

1270. Post Clementem 4. Urbani 4. successorem fuit longissima omnium vacatio per annos ferme tres; nempe annis duobus, mensibus 9. diebus 2.

Post Joannem 21. per medium annum.

Post Honorium 4. menses 10. dies 18.

1292. Post Nicolaum 4. Honorii successorem longa vacatio annorum duorum, mensium trium, & duorum dierum.

1304. Post Benedictum undecimum vacavit Sedes fere per annum.

1314. Post Clementem 5. Benedicti successorem, qui Sedem Avenionem transtulit, longa etiam fuit vacatio annorum duorum, mensium trium, dierum 17.

1415. Post Joannis 23. depositio-

tionem vacavit iterum Sedes per annos duos, menses 5. dies decem.

Postmodum nullæ fuere notabiles Sedis Apostolicæ vacationes, nisi forte anno 1559. post Paulum 4. per menses 4. diesque 7. & superiori sæculo, anno 1655. post Innocentium decimum per menses ipsos tres, a 7. Januarii usque ad 7. Aprilis, quum electus fuit Alexander Septimus, & anno 1670. post Clementem nonum per menses quinque, & dies viginti, cum in Petri Sede collocatus est Clemens Decimus.

SECTIO XXIV.

Pontifices non ex Cardinalibus assumpti.

Quamquam decretum fuerit in Concilio Romano sub Stephano 4. anno 769. ut unus tantum de Cardinalibus Presbyteris, vel Diaconis ad summum Pontificatus culmen promoveretur; tamen nonnullos Cardinalatu non insignitos D. Petri solium ascendisse constat; quales fuerunt Germani plerique, cum inter Romanos essent dissensiones, ab Imperatori-

ribus adducti. Gregorius Quintus Saxo, qui erat Capellanus Imperatoris Othonis 3. anno 996. Silvester 2. Gallus Aquitanus, Archiepiscopus Rhemensis anno 999. Clemens 2. Saxo Episcopus Bambergensis anno 1046. Damasus 2. Bavarus, Episcopus Brixiensis anno 1048. Leo Nonus Franco-germanus, Tulli Leucorum Episcopus anno 1049. Victor 2. item Germanus Episcopus Eistatensis an. 1054. Nicolaus 2. Allobrox, Episcopus Florentinus, anno 1058. Alexander 2. Mediolanensis, Episcopus Lucensis an. 1061. Callistus 2. Burgundus, Archiepiscopus Viennensis anno 1119. Urbanus 4. Gallus, Patriarcha Hierosolymitanus anno 1261. Gregorius 10. Italus, Archidiaconus Leodiensis, existens in Syria; absens creatus anno 1271. Cœlestinus 5. Italus Eremita anno 1294. Clemens 5. Gallus, Archiepiscopus Burdigalensis anno 1305. Urbanus 5. Gallus, Abbas S. Victoris Massiliæ anno 1362. Urbanus 6. Neapolitanus, Archiepiscopus Barensis, anno 1378. Omitto Amadeum Sabaudiæ Ducem in Schismate contra Eugenium 4. electum Antipapam, Felicem 5. nuncupatum, anno 1440. quorum nulli fuere Cardin.

SE-

SECTIO XXV.

Differentia in numero Pontificum plerumque oritur ex computatione nominum, quoti quique fuerint.

PRima *Differentia* in computatione nominis occurrit inter Felices, propter Felicem Secundum, qui, quod vivente Liberio, Sedem occupaſſet, ab aliquibus prætermittitur: ſed defunĉto Liberio confirmatus legitime ſedit, imo pro defenſione Fidei Catholicæ fuit Martyrio coronatus, uti 29. Julii in Martyrologio ponitur; vide notas Baronii: ita ut poſt hunc Secundum, Tertius, & Quartus fuerint; ac diu poſt Felix Quintus diĉtus, qui non ſua culpa ſchiſmaticus, Pontificatu ſe tandem abdicavit.

Secunda Differentia eſt in Stephanis, propter Stephanum Secundum, qui tertio Pontificatus die apoplexia ſublatus, omittitur a pluribus in ſerie Pontificum; cum tamen, ut Baronius ait, vere ſit numerandus; atque ita univerſim Stephani decem fuerunt.

Tertia Differentia eſt inter Martinos, propter duos Primum ſequentes, qui Marini, una litera o-

miſ-

missa, vocabantur: sed differentiam hanc parvam sustulit Martinus 5. qui positis duobus his Marinis inter Martinos, festo die S. Martini 11. Novembris anno 1419. Pontifex creatus, se Martinum Quintum vocavit (cum alioquin tantum tres Martini, & duo Marini essent) sicque fecit duos ex Marinis Martinos.

Quarta eaque maxima differentia est inter tot Joannes: aliqui enim viginti quatuor, imo viginti quinque numerant, cum tantum vigintiduo, aut ad summum vigintitres numerandi sint. A Joanne autem octavo numerus discrepare incipit; quod, qui hunc Papissam volunt, perperam ponunt post Leonem Quartum, cum tantum post tres Pontifices, nempe post Adrianum 2. verus Joannes Octavus ponendus sit; & quem illi Nonum vocant, Octavus dici debeat. Alius item Joannes ponitur ab aliquibus circa annum 930. inter Joannem 10. & Leonem 6. & sic vigintiquinque forent; sed quia hic male intraverat, statim ejectus fuit; ideoque in numero Pontificum ab omnibus prætermissus. propter istos duos, vel tres, numerus in duobus vel tribus Joannibus differt:

&

& ut computatio certior ineatur, observandum est, quod notat ad Platinam Onuphrius Panvinius hisce verbis: *Joannes 19. quem Platina 21. vocat, se ipse decimumnonum appellat in suis quæ apud me extant Diplomatibus*; *quare Joannes illi, qui postea 21. 22. & 23. vocantur, 20. 21. & 22. vocandi sunt*. Post quos adhuc successit unus, qui rite 23. vocatur: sed duo illi post Leonem Quartum, & ante Leonem omnino rejiciendi sunt; & sic tantum 23. numerantur.

Quinta differentia est inter Benedictos, ob Benedictum Quintum, qui vivente Joanne 12. Pontifex suffectus fuit, idque ob pravissimos Joannis mores; utpote juvenis septemdecim dumtaxat annorum, per factionem Patris sui Alberici intrusi; qui Benedictus in Germaniam traductus, Hamburgi sancto fine quievit, atque e numero Pontificum ab aliquibus, sed immerito expungitur: & ob Benedictum 10. qui nefarie intrusus fuit, & aliquot menses Sedem Apostolicam per vim tenuit, ita ut duodecim Benedicti legitimi fuerint, & unus Schismaticus, Decimus tertius vocatus, nomine proprio Petrus de Luna, inter Pontifices minime

nu-

numerandus.

Sexta Differentia, sed parva est inter Silvestros, an tres, an vero tantum duo fuerint: quia Silvester Tertius Benedicto Nono, decem annorum puero, tanta Sede indigno, substitutus fuerat, quem Silvestrum post duos fere menses Benedictus excussit; qui se omnibus invisum cernens, Pontificatum cessit Gregorio Sexto; cujus cessionis illum paulo post poenituit, & Pontificatum repetiit, annisque decem, sed interpolatis vicibus eum tenuit.

Septima Differentia est inter Bonifacios, an sex, an vero 8. fuerint. Bonifacius quidem post Coelestinum 5. ab omnibus vocatur Octavus; sed an Sextus, & Septimus Bonifacii inter veros Pontifices numerandi sint, videat ante in Notitia singulorum Pontificum curiosus Lector.

Itaque Papae ejusdem nominis fuerunt.

Joannes	23.
Gregorii	15.
Benedicti	14.
Innocentii	13.

Cle-

Clementes	12.
Leones	11.
Stephani	10.
Bonifacii	9.
Alexandri, Urbani	8.
Adriani	6.
Cœleſtini, Martini, Nicolai, Pauli, Xyſti	5.
Anaſtaſii, Eugenii, Felices, Honorii, Sergii	4.
Calliſti, Julii, Lucii, Silveſtri, Victores	3.
Agapeti, Doni	2.

Da-

Damaſi
Marcelli } 2.
Paſchales

Gelaſii
Pelagii } 2.
Theodori

Reliqui ſunt unici nominis Pontifices.

SECTIO XXVI.

Pontifices qui primi nomen mutarunt.

REfert Platina ex Martino Polono, quod *Sergius* 2. primo nominatus Os Porci, ſive Bucca porcina, ob turpitudinem hujus nominis, electus Pontifex nomen Sergii aſſumpſerit; adeoque primus fuerit qui nomen mutavit: ad quem locum notat Onuphrius Panvinius, ſe apud neminem veterum Auctorum hoc inveniſſe; imo ex Anaſtaſio Bibliothecario, qui Sergii hujus tempore vixit, & vitas Pontificum edidit, contrarium magis elici: Papam hunc ſcilicet ante Pontificatum etiam Sergium vocatum fuiſſe. *Os* vero *Porci* cognomen habuiſſe; & Pontificem, prænomine retento, cognomen omiſiſſe; putatque idem Onu-

Onuphrius Joannem 12. primum fuiſſe qui nativum nomen Papa creatus mutarit: rationem vide in Notitia. ſed a Ciaconio ante hunc Joannem, & poſt Sergium 3. interſeruntur alii duo, *Adrianus* 3. qui Agapetus, & ſucceſſor ejus *Stephanus* 6. qui Baſilius, ac poſtmodum *Joannes* 12. qui Octavianus ante vocati fuerint. quam nominis mutationem hinc inde a paucis uſitatam, Pontifices circa annum milleſimum e Germanis aſſumpti, præ aliis uſurpare cœperunt; idque fere propter nominum Germanorum quamdam barbariem: uti *Bonifacius* 7. Franco ante dictus, *Gregorius* 5. Bruno, *Silveſter* 2. Gerebertus, *Clemens* 2. Suidegerus, *Damaſus* 2. Popo, *Victor* 2. Berardus, *Joannes* 18. Sicco, ac demum *Sergius* 4. Petrus antea vocatus, ob reſpectum erga primum Chriſti Vicarium, ſe ipſius nomine indignum reputans, nomen Sergii aſſumpſit; poſt quem nomina ſua mutare Pontificibus Romanis in conſuetudinem, non in obligationem tranſiit. Nam Joannes 21. Luſitanus, Adrianus 6. Belga, & Marcellus 2. Italus, nomina in Baptiſmo indita in Pontificatu retinuiſſe leguntur. & mutatio hæc

non

non ſit ſine exemplo & imitatione ipſius Chriſti Domini, qui Petro ad Pontificatum deſignato nomen novum impoſuit, dicens Joan. 1. *Tu es Simon filius Jonæ, tu vocaberis Cephas; quod interpretatur Petrus.* Nec iſtud eſt abrenuntiare Baptiſmo, in quo nomen ſolet Baptizato imponi, ut cavillantur Lutherani Centuriatores. nam nec Petrus Circumciſioni renuntiavit, quando loco Simonis nomen Petri, ſive Cephæ ſibi imponi paſſus eſt: nec Doctor Gentium Baptiſmo, quando neglecto veteri Sauli nomine, ſe Paulum dixit: quinimo S. memoriæ Pius Quintus tertio nomen mutavit, in Baptiſmate vocatus Antonius, in Regulari Profeſſione Michael, in Papatu Pius dictus.

SECTIO XXVII.

Ante Pontificatum legitimo juncti Matrimonio.

S*Anctus Petrus*, cujus Socrus ante Pontificatum, cum teneretur magnis febribus, a Chriſto D. ſanata fuit.

Fabianus, coronata per Martyrium Uxore, Pontifex deſignatus in-

indicio Columbæ e ſublimi devolantis, ejuſque capiti inſidentis.

Hormiſda reliquit ex legitimo ante Papatum matrimonio filium Silverium nomine, qui dein ad Papatum, imo Martyrium pervenit.

Felix 3. S. Gregorii atavus, dein Canonicus Auguſtinianus, ac per novem annos ſummus Pontifex.

Clemens 4. Regis Franciæ S. Ludovici Conſiliarius, duas ex legitimo matrimonio filias habuit; ejus ſanctitatem vide in Notitia.

Petrus de Corbario, Pſeudopontifex, qui, relicta Uxore, Ordinem Minorum profeſſus, Nicolaus 5. per conventum ſchiſmaticorum a Ludovico Bavaro excitatum vocatus fuit.

SECTIO XXVIII.

Pontificum Nepotes ad Pontificatum evecti.

S*Anctus Gregorius* Magnus refert, Felicem Tertium atavum ſuum fuiſſe.

Romanus Marini Primi, ſeu potius Martini Secundi ex fratre nepos.

Benedictus Nonus, puer decem an-

annorum dum Pontifex crearetur, duorum immediate præcedentium Pontificum Benedicti 8. & Joannis 20. nepos, Alberici utriusque fratris filius.

Gregorius Nonus Innocentii Tertii nepos, Franciscanis addictissimus, in eorum habitu sepultus.

Alexander Quartus, Innocentii Tertii, & Gregorii Noni consanguineus.

Adrianus Quintus, Nepos Innocentii Quarti.

Vicedominus, dictus per aliquot horas Gregorius Undecimus, ipso electionis die mortuus, Gregorii Decimi sororis filius, a pluribus in Pontificum Catalogo prætermissus.

Gregorius Undecimus Clementis Sexti fratris filius, annorum tantum 35. cum Pontifex crearetur.

Nota quod in Concilio Basileensi cautum fuerit, ne Cardinalium numerus 24. excederet, ac ne Pontificum, aut Cardinalium Nepotes ad Cardinalatum admitterentur: quæ cautio observata deinde non fuit: nam paulo post

Paulus Secundus, Eugenii Quarti sororis filius, prius mercator, quod in Italia Nobilitati non de-

rogat, fit Cardinalis, ac dein Pontifex.

Pius Tertius, Pii Secundi ex forore Laodamia nepos.

Julius Secundus Xyſti Quarti ex fratre nepos.

Clemens Septimus, Leonis Decimi patruelis, ſive cognatus germanus: poſt quem nulli Pontificum nepotes ad hæc uſque tempora ad Pontificatum pervenerunt.

SECTIO XXIX.

Pontifices Muſici fuere

GElaſius I. Gregorius Magnus, Vitalianus, duo Leones, Secundus, & Nonus. Leo Oſtienſis lib. 3. cap. 7. Hiſt. Caſin. narrat Victorem 3. fuiſſe muſicæ & medicæ artis peritiſſimum.

Medici, aut Medicorum Filii.

SAnctus Euſebius, Medici filius, & ipſe Medicus: S. Leo 2. Pauli Menii Medici, uti Bonifacius 4. Joannis Medici filius: Joannes 21. Medicus ſcriptis clarus: Nicolaus 5. Patris Medici, & Matris Annonariæ filius.

Fra-

Fratres sibi in Pontificatu succedentes.

RAriſſimo exemplo bis tantum viſi fuerunt : ſemel Stephanus 3. & Paulus 1., ſemel Benedictus 8. & Joannes 20. Pontus Heuterus Auctor probatus, Tractatu de Libera hominis nativitate narrat fuiſſe hos quinque Pontifices illegitime natos : Sanctum Dionyſium, Joannem 11. Leonem 5. Innocentium 8. & Clementem 7.

SECTIO XXX.

Romani Pontifices Verſibus 157. technicis deſcripti; in quibus non tantum uniuſcujuſque nomen, ſed etiam numerus nominis exprimitur.

Anno Christi 34. *SI vis Pontifices Romanæ noſcere Sedis, Quiſque quotus fuerit, metris his ſcire valebis.*
Primo Papatus (1) Petrus *eſt in Sede locatus,*
Qui conſederunt (2) Linus, (3) Cletuſque *fuerunt;*
His (4) Clemens *junctus Papali eſt munere functus:*
Diſputat, hic, mundus ſit quartus ſitne ſecundus.
100. *Sedit* (5) Anacletus *poſt illum, mox* (6) Euariſtus,
Prodit (7) Alexander, *ſuccedit in ordine* (8) Xyſtus.
Non reſidetque minus (9) Teleſphorus, *hinc ſtat* (10) Hyginus,
Inde ſacri cœtus (11) Pius *eſt dux, tunc* (12) Anicetus,
(13) Soter, (14) Eleutherus, *quibus eſt* (15) Victor *quoque mixtus;*
200. *Tum* (16) Zephyrinus *adeſt, comitatur Papa* (17) Caliſtus.
(18) Urbanus *turbæ Chriſti præfertur in Urbe;*

En

En (19) Pontianus, & (20) Anterus; *post hos* (21) Fabianus,
(22) Cornelius, (23) Lucius, (24) Stephanus, (25) Xystusq; *Secundus.*
Eminet in scriptis (26) Dionysius *inde profundus*,
(27) Felix *stat planus conjungitur* (28) Eutychianus,
Præsul adest (29) Cajus, *tum* (30) Marcellinus *amatur*,
(31) Marcellus, *necnon* (32) Eusebius *associatur*, 300.
(33) Melchiades *etiam; post quem* (34) Silvester *haberi*
Primatem voluit te Christus in ordine Cleri.
(35) Marcus *ovat*, (36) Julius *stat*, (37) Liberiusque *triumphat*,
Tuque Secunde sede (38) Felix, (39) Damasoque *recede.*
Postea (40) Siricium *spectemus*, (41) Anastasiumque;
(42) In *que* nocentius *Albanus comitetur utrumque.* 400.
Tum (43) Zosimus *detur*, (44) Bonifacius *hinc numeretur:*
Mox (45) Cœlestinus, (46) Xysto *cum Tertio habetur.*
Papa (47) Leo *præstans quasi sidus se manifestans.*
(48) Hilarius, *dein* (49) Simplicius, *post Tertius extans*
(50) Felix, (51) Gelasiusque, (52)

Anastasiusque *Secundus*;
500. (53) Symmachus *hinc*, (54) Hormisda *illinc*, *Primusque* (55) Joannes,
Tum (56) Felix *Quartus*: (57) Bonifacius, *atque* (58) Joannes
Alter uterque; *&* (59) Agapetus, (60) Silverius *unus*,
(61) Vigilius *cum* (62) Pelagio, *sequiturque* (63) Joannes
Tertius, *& Primus* (64) Benedictus *nominis hujus*:
Illi (65) Pelagius *successit rite Secundus*.
Tandem majori fulges virtute (66) Gregori;
600. *En Volaterranum*, *aut Bleranum* (67) Sabinianum.
(68) *Tertie cum Quarto* (69) Bonifaci *deinde notaris*.
Atque (70) Deusdedit, *&* (71) Bonifaci *Quinte vocaris*.
Prodit (72) Honorius, *hinc* (73) Severinus, *& inde* (74) Joannes
Quartus, *tum* (75) Theodorus *adest re & nomine Græcus*.
Ecce Tudertinus (76) Martinus *in ordine Primus*.
(77) Eugenium *explano*, *cum Præsule* (78) Vitaliano.
Teque (79) Adeodate, *cum* (80) Dono, *atque* (81) Agathone *patrono*.

Musi-

Musicus hinc facundus adest (82) Leo *Papa secundus*,
Quem (83) Benedicte *Secunde subis*, *&* *Quinte* (84) Joannes.
Tuque (85) Conon, (86) Sergique *venis*, *&* *Sexte* (87) Joannes, 700.
(88) Septime *tuque etiam*. (89) Sisinius *inde videtur*.
Post (90) Constantinum, (91) Gregorius *alter habetur*,
Tertius huic etiam (92) Gregorius *associetur;*
(93) Zacharias, *alter* (94) Stephanus, (95) Stephanusque *notetur*
Tertius, *en* (96) Paulus, (97) Stephanus *tum Quartus ametur*.
Hinc (98) Adrianus *adest*, (99) Leo *Tertius inde feretur*,
Post (100) Stephanum *Quintum* (101) Paschalis *Papa tenetur:* 800.
Alter *&* (102) Eugenius *Papæ subscribitur isti*,
Cui tu successor vix (103) Valentine *fuisti*.
(104) Gregori *tum Quarte sedes*, (105) Sergique *Secunde*.
Quarte (106) Leo, (107) Benedicte *locum quoque Tertie sponde*.
Mox (108) Nicolae *tuo tua gaudet Roma decore*,
Junior emicuit te post (109) Adrianus *honore*.
(110) Joannem *Octavum affecit ma-*

la turba pudore.
Marine *hunc sequeris, potius* (111) Martine *Secunde.*
Tertius huic (112) Adrianus *adest, Sextusque deinde*
Stat (113) Stephanus, *tum* (114) Formosus, (115) Bonifacius *inde*
900. *Sextus, Septimus & (116)* Stephanus. (117) Romane *subinde*
Unice stas, (118) Theodore *Secunde, & None* (119) Joannes:
Quarte subi (120) Benedicte, (121) Leo *post Quinte vocaris,*
Unice (122) Christophore, *& mox* (123) Sergi *Tertie faris,*
Tertie (124) Anastasi, (125) Lando, *bis quinte* (126) Joannes;
Sexte (127) Leo *propera,* (128) Stephanus *bis Quartus adhæret:*
(129) Joanni *Undecimo propius* (130) Leo *septimus hæret.*
Hinc (131) Stephanus *Nonus,* (132) Martinus *Tertius illinc,*
Alter (133) Agapetus, *Duodecimus inde* (134) Joannes;
Sufficitur Quintus nimis huic juveni (135) Benedictus,
Octavusque (136) Leo, *Decimus tum tertius exit*
(137) Joannes, (138) Donus *quem Junior, &* (139) Benedictus
Subsequitur Sextus, (140) Bonifacius, *&* (141) Benedictus
Se-

Septimus. Hinc multi cernuntur adesse Joannes.
Nam (142) *Decimusquartus*, (143) *Quintus*, (144) *Sextusq; sequuntur;*
Tum post (145) Gregorium *Quintum, rursum ecce* (146) Joannem: 1000.
Alter adest (147) Silvester, *adest iterumque* (148) Joannes;
Huic etiam Decimum nonum subscribe (149) Joannem;
(150) Sergius *huic Quartus connectitur, &* (151) Benedictus
Octavus; prodit Vigesimus inde (152) Joannes,
Hinc (153) Benedictus *adest Nonus, puer ipse decennis;*
Tertius hunc (154) Silvester *agit: tu Sexte retunde*
(155) Gregori; (156) Clemens *ubi præstolare Secunde?*
Alter adest (157) Damasus, *Nonus* (158) Leo, (159) Victor *& alter,*
Stat (160) Stephanus *Decimus, nec non Decimus* (161) Benedictus:
Post (162) Nicolae *Secunde venis; post teque Secundus*
Surgit (163) Alexander: *tum Septimus est repetundus*
(164) Gregorius, (165) Victor *dein Tertius, inde Secundus* 1100.
Præsidet (166) Urbanus, (167) Paschalis *& ipse Secundus,*
(168) Gelasius, (169) Callistus,

(170) Honorius, *ecce Secundi*)
(171) In-*que*-nocenti *adstas*, *&*
(172) Cœlestine *Secundi*,
Atque Secunde venis (173) Luci: *suntque octo Secundi*.
Tertius (174) Eugenius *post hos in honore tenetur*,
Quartus (175) Anastasius, *Quartusque* (176) Adrianus *habetur*;
Præsul (177) Alexander *tum Tertius esse videtur*,
(178) Lucius, (179) Urbanus *quoque Tertii adesse leguntur*:
Octavus post hos (180) Gregorius; *atque sequuntur*
Pontifices quatuor, qui terni rursus aguntur,
1200. (181) Clemens, (182) Cœlestine *venis*, *&* *Terne* (183) Nocenti,
Ternus (184) Honorius; *hinc* (185) Gregorius *ordine Nonus*.
Pontifices quini succedunt nomine Quarti,
Sic (186) Cœlestinus, *sic* (187) In-*que*-nocentius *audit*,
Quartus (188) Alexander, *Quartusque* (189) Urbanus *obaudit*,
Et (190) Clemens *Quartus*: *Decimus* (191) Gregorius *intus*,
(192) In-*que*-nocentius *est Quintus*, *Quintusque* (193) Adrianus.
Unius sequitur (194) Vicedominus *Papa diei*.

Gre-

Gregorii iſte nepos Decimi , Undecimuſque vocatus ,
Defunctuſque die prima , vix eſt numeratus .
(195) Joannes *Primus vigeſimus , &* (196) Nicolaus
Tertius, hinc (197) Martinus, (198) Honorius , *&* (199) Nicolaus
Tres Quarti ; Quintus dein (200) Cœleſtinus *habetur ;*
Poſt (201) Bonifacius *Octavus , Nonus* (202) Benedictus , 1300.
Qui tamen Undecimus dici ratione meretur .
Septem Pontifices ſtant Avenione ſequentes :
Quintus ibi (203) Clemens , *Vigeſimus atque ſecundus*
(204) Joannes , *poſt quem Duodecimus eſt* (205) Benedictus ,
Cui (206) Clemens *Sextus , Sextuſque* (207) Nocentius *adſtant ,*
(208) Urbanus *Quintus*, (209) Gregorius *Undecimuſque ,*
Qui Romam rediit : tu Sexte (210) Urbane *maneto ,*
None (211) Bonifaci , *tu Septime ibique* (212) Nocenti , 1400.
(213) Gregori *bis Sexte ſede . Sedem ecce prehendit*
Quintus (214) Alexander ; *Vigeſimus inde* (215) Joannes
Tertius , ex multis Joannibus ulti-

mus hic est.
Nonnullis Quartus Vigesimus iste vocatur.
(216) Martinum *Papam Quintum Quartus comitatur*
(217) Eugenius, *Quintus post hunc* (218) Nicolaus *amatur.*
Tertius hinc (219) Callistus *adest*, (220) Pius *inde Secundus*,
Atque Secundus ovat (221) Paulus, (222) Xystus *quoque Quartus*,
(223) In-*que*-nocentius *Octavus: Dominatur in Urbe*
1500. *Sextus* (224) Alexander (225) Pius *hinc se Tertius offert*,
(226) Julius *inde Secundus adest*, *Decimusque* (227) Leonum,
Sexte subis (228) Adriane, *venis dein Septime* (229) Clemens,
Tertius huic ((230) Paulus, *quoque Tertius adstat* (231) Julus.
Tum (232) Marcelle *Secunde sedes, breve tempus at hæres.*
(233) Paule *veni Quarte*, & (234) Pie *Quarte*, *adsis* (235) Pie *Quinte.*
(236) Gregorius *Decimus stat-Tertius, huic prope* (237) Xystus *Quintus*, & (238) Urbanus *spatio vix septimus ullo.*
(239) Gregorio *Decimo quarto instas None* (240) Nocenti:
1600. (241) Clemens *Octavus subit*, *Undeci-*

decimusque (242) Leonum;
Post (243) Paulum *Quintum*, *&*
Quintum decimumque Patronum
(244) Gregorium, *longo* (245)
Urbanus *nos tempore rexit*
Octavus, *Decimus post* (246) In-
que-nocentius *exit*:
Prodit (247) Alexander *tum Se-*
ptimus; *inde notati*
Sunt duo Clementes, (248) *No-*
nus (249) *Decimusque vocati*.
Clavibus assumptis regnat Venera-
bilis (250) Inno-
Centius *undecimus*: *post hunc o-*
ctavus ovile
Pascit (251) Alexander, *regnare*
(252) Nocentius *inde*
Duodecimus cæpit, *clavesque assu-*
mere (253) Clemens
Cogitur undecimus: *surgit dein Ter-* 1700.
tius (254) Inno-
Centius *a decimo*; *post hunc* (255)
Benedictus *habenas*
Tertius a decimo sacro moderatur
in Orbe.
(256) *Duodecimus* Clemens *tum*
summa in sede locatur.
(257) *Post Decimusquartus* Bene-
dictus *gaudet honore*.
(258) *Nunc* Clemens *Decimus mo-*
deratur tertius Orbem.
Papa sequuturus metris finem hi-
sce daturus.

ONO-

ONOMASTICON
ETYMOLOGICUM
VOCUM OBSCURIORUM

Quæ in Miſſali, Breviario, ac Martyrologio Romano continentur.

A

BSOLUTIO (prout ea voce in Breviario Romano ad Matutinum utimur) dicta eſt, vel quia Nocturnum abſolvitur: vel quia ſimul cum Oratione Dominica immediate præcedente petimus abſolvi, & mundari corda, & corpora noſtra, ad audiendum verbum Dei in Lectionibus, quæ ſequuntur. Gavantus putat Abſolutiones denominari ab ultima & nobiliore tertii Nocturni abſolutione, quæ habet: *A vinculis peccatorum noſtrorum abſolvat nos omnipotens & miſericors Dominus*, aliter hac voce utimur in fine Primæ *ad abſolutionem Capituli*: de quo vide infra in voce *Capitulum*.

ABYSSUS, latine ſine fundo, ab

ab α privativo, & ὁ βυσσὸς fundus.

ACEDIA vitium est pigritiæ, ab α privat. & τὸ κῆδος cura, labor; quasi sine labore, & cura. sic

ACEPHALOS sine capite, Autocephalos sui capitis; ἡ κεφαλὴ caput. Liber acephalus sine principio, atelos sine fine; τὸ τέλος finis, τελέω finio.

ACERRA fuit quondam parva ara, ut Festus docet, quæ ante mortuum poni solebat, in qua odores boni accendebantur: Arculam thurariam, quam hodie Naviculam dicimus, Tertullianus Acerram vocat: pensilis autem acerra ipsum est thuribulum; quod Thymiaterion græce dicitur a θυμιάζω suffio, sive suffitum excito, unde thymiama suffimentum. τὸ θύμα est herba optimi odoris, latine thymus: qui alios in choro incensat, *suffitor* sive *fumigator* dicitur: & Teutonicum *Vieroock* potius *Vveyroock* dici deberet, quia thus ad servitium divinum a Sacerdote benedicitur, quasi *gevveyden roock*; uti *vvey vvater*, *gevveydevvater*. plena acerra, liberali manu sacrificare, proverbium est apud Martialem lib. 4. Epigr. 45.

Hæc tibi pro nato plena dat lætus acerra

Phœbe

Phœbe Palatinus munera Parthenius.

ACOLYTUS a Græcis dicebatur qui nullis minis ab instituto poterat revocari: ita Stoici Acolyti dicti sunt, quod impium putarent mutare sententiam. Antiquitus a Christianis hoc nomine vocabantur ii sacrorum ministri, qui cum ipsi sacris non operarentur, ab illis tamen non excludebantur, dicti Acolyti, quasi non prohibiti, sive admissi; ab *α* privativo, & *κωλύω*, prohibeo: eorum ministerium erat diversum a Diaconorum, & Subdiaconorum, qui sacris communicabant: Acolyti ministrabant Episcopis, & Presbyteris in his quæ ad sacra facienda pertinent, in parandis mappis, & altaribus, luminibusque accendendis, & in iis ferendis, quibus in sacris faciendis usus est. Acolyti hodie cum Ceroferariis confunduntur; cum tamen Acolyti vocandi sint qui præparant altaria ad sacrificium, uti in Choro Mechliniensi alumni Seminarii Theologi diebus festivis: Ceroferarii, qui cum cereis accensis celebrantem præcedunt; uti ejusdem Seminarii Humanitatis studiosi faciunt. Nota, quod *Ceroferarium* in neutro ge-

genere ſit ipſum Candelabrum. Vide Pontificale Rom.

ADONAI vox trium, non quatuor ſyllabarum, uti paſſim non bene Adonai pronuntiatur: Hebraicum hoc Latine Dominus ſonat, quia Deus ſolus per excellentiam Dominus dicitur; quæ vox non ſine Myſterio SS. Trinitatis triſyllaba eſt, non tetraſyllaba.

ACTIO (infra Actionem, prout habetur in Canone Miſſæ) vide in voce *Canon*.

ADVENTUS eſt principium anni Eccleſiaſtici. G. Durandus in Rationali l. 6. cap. 2. ait, quod S. Petrus inſtituit tempus Adventus Chriſti per tres hebdomadas integras & unam non integram annue obſervandum: quando autem incipiat, collige ex hoc verſiculo:

Incipit Adventus Chriſti Sabb. poſt Catharinæ.

nam ſi feſtum S. Catharinæ in feriam ſextam incidat, ſequenti Sabbato in Veſperis; ſi vero in Sabbatum, octiduo poſt incipit Adventus.

ADVOCATUS ALICUJUS ECCLESIÆ. A multis retro ſeculis magna atque eximia dignitas cenſetur eſſe advocatorum vel ſubadvo-

vocatorum, hoc eſt protectorum alicujus Eccleſiæ; ita olim a Benedicto Octavo coronatus fuit Henricus Pius Imperator, prævia data reſponſione, in atrio Baſilicæ Vaticanæ, quod advocatus, patronus & defenſor foret Eccleſiæ Romanæ. Sic Comites Lovanienſes Eccleſiæ Nivellenſis, Bertholdi Eccleſiæ Mechlinienſis, Comites Durachenſes Monaſterii Trudonenſis Advocati fuerunt: & Lipſius L. 2. Lovanii Cap. 6. *Comites Lovanienſes ſcribebant ſe (& reipſa exhibebant ac ſuperbiebant in hoc titulo) advocatos aut defenſores Eccleſiarum ac Cœnobiorum.*

ADYTUM, ἄδυτον, ab α privat. & δύω ingredior: locus eſt templi ſecretior, ad quem nullis eſt aditus niſi Sacerdotibus. Nota quod adyton ſcribatur per *ypſilon*, aditus vero per jota; & hæc vox Latina eſt ab adeo.

ÆDITUUS, (Magiſter Fabricæ hodie) dicitur ab ædibus tuendis. Lipſius *Æditimus* dici mavult, quaſi ædi intimus. vide A. Gellium L. 12. Cap. 10.

ÆGYPTUS nomen habet ab αἰγυπτάζω, quod eſt callide & aſtute ago; juxta Adagium antiquum

Nectunt ſtupendas Machinas Ægyptii,

ptii, uti testantur eorum hieroglyphica.

ÆRA HISPANICA. modus computandi annos apud antiquos Hispanos cœpit trigesimo octavo circiter anno ante Christi Nativitatem; cum, regiminis Romani facta divisione, Hispania regenda cessit Cæsari Augusto; a quo optime gubernati Hispani, annos suos ab ejus regimine computare cœperunt: & duravit hic annorum computus usque ad annum Christi 1383. quando jussum est, ut more Christiano a Nativitate Domini annos numerarent. Nomen *Æra* ex eo venit, quod a Notariis, Tabellionibus, aliisque Scriptoribus voces sint abbreviatæ; ut quod scribendum esset ad longum: *Annus erat Augusti Cæsaris*, illi brevitatis causa sic exararent; *A. ER. A. CÆS.* paulatimque omissis punctis, & ultima syllaba, remanserunt solæ istæ litteræ conjunctæ *AERA*; quod significat *Annus erat*. Modus computandi Græcorum *Epocha* dicitur ab ἐποχέω ineo: Latinorum *AEra*, uti dictum est.

ANNUS nomen habet a Græco νέ☉, quod derivatur ab ἀνανεόω, renovo, restauro. Servius ab annulo deducit (imo annulus ab anno dimi-

minutivum potius est) quod quasi annulus in se redeat, secundum illud Virgilii:

In sese sua per vestigia volvitur annus.

ANNIVERSARIUM, subintellige Officium: quod tantum fieri debet semel, elapso primo anno, ritu duplici: reliquis annis non item, quamvis sit Anniversaria dies: sed Officium fit simplex, & Missa ut in quotidianis Defunctorum; Oratio autem *Deus Indulgentiarum* tantum dicitur semel, idque elapso primo anno, quia Rubrica Missalis habet in Anniversario, non in Anniversariis Defunctorum, & Rubr. Breviarii in Anniversario die, non diebus.

MENSIS a metior, mensus sum, deducitur, quasi mensus dierum numerus. Cicero l. 2. de natura Deorum ait: *quia mensa dierum spatia conficiunt, menses nominantur*. Macrobius a Græco μλὼν deducit, quod est Luna; nam Lunæ circulo Mensis conficitur: & quadrat vox Teutonica *Maent*, quasi *Maentydt*, tempus sive spatium Lunæ.

SEPTIMANA Latine dicitur quasi per septem manans.

HEBDOMAS, Greçe ἑβδομάς, est spatium septem dierum; quamvis etiam

etiam dicatur de annis, uti Hebdomades Danielis de Christo venturo. A. Gellius scribit se duodecimam annorum Hebdomadam ingressum, septuaginta quinque Librorum Hebdomadas scripsisse. Septem Miracula mundi vocantur Operum mirabilium Hebdomas. ita dicitur *Ogdoas* numerus octonarius, *Enneas* novenarius, *Decas* denarius, *Hendecas* undenarius, *Dodecas* duodenarius, & *Monas* numerus unicus, *Dias*, *Trias*, *Tetras*, *Pentas*, *Hexas*, *Heptas*; unde Hebdomas, & Hebdomada. *Hecatontas* est centuria, *Chilias* numerus millenarius, & *Myrias* sunt decem millia. Prisci Romani non utebantur septimanis, sed sicut annos in menses, ita menses in Kalendas, Nonas, & Idus dividebant: de quibus vide infra in voce Kalendæ. Judæi autem Hebdomadibus utebantur, quarum diem primam, quam nos Dominicam dicimus, Primam Sabbati vocabant, & sic secundam, tertiam, quartam, quintam, sextam Sabbati (quæ sexta Parasceve dicebatur) & ultimam sive septimam Sabbatum appellabant. Septimanam itaque Judæi a prima Sabbati, Ethnici a Die Solis, Christiani

ni a die Dominica cœperunt.

DIES dicti sunt a Diis, quorum nomina Ethnici quibusdam sideribus sacraverunt; primum enim appellaverunt diem Solis, quia Sol est Princeps omnium siderum; secundum diem Lunæ, quæ soli splendore & magnitudine est proxima, ex eoque lumen suum mutuatur; tertium Martis, quartum Mercurii, Jovis, Veneris, septimum Saturni, quem diem Sabbati vocamus. Itaque Dies ab istis Diis nominantur, ut ait Isidorus Originum Libro 5. & 6. quare autem a Christianis Feriæ vocandæ sint, vide in voce *Feria*.

ANNULUS PISCATORIS. De eo in brevi Clementis 4. ad Nepotem suum, quod refert Panvinius ad Platinam, hæc habentur: *Non scribimus tibi, nec familiaribus nostris sub Bulla, sed sub Piscatoris sigillo, quo Romani Pontifices in suis secretis utuntur.* Ad quæ notat Ciaconius. Ultimis verbis istius Epistolæ designantur sigilla duo, quibus Pontifices Romani utuntur: unum in sacris jussionibus publicis, quas Bullas vocant (nota quod Bullæ ipsa sint sigilla) idque plumbeum est; alterum in privatis ad quoscumque literis;

 ha-

habent enim in annulo Piſcatoris effigiem in navicula poſiti, & retia laxantis, id eſt Petri: nam is prius Piſcator quam Epiſcopus fuit; imo Pontifex factus piſcari non deſiit errantes mortalium animos. P. F. Michael Gorgeu ex Ordine Minimorum, qui edidit *Remarques au ſujet de la Prophetie de S. Malachie ſur les Papes*: ait: *L'egliſe a ſi particulierement affectè le nom de Paſcheur, que toutes les letres privees des Papes addreſſees a qui que ſoit, & lez graces concedees en forme de Bref, qui portent pour ſeel l'image de S. Pierre jettant de ſa nacelle ſon retz en la mer, s'apellent expediees ſub Annulo Piſcatoris; qui veult autant dire, que de S. Pierre, ou de ſon image en tel figure.* Habet autem Chriſtiana pietas, ſecundum Pierium in Hieroglyphicis, feliciſſimi ſucceſſus ſui ſignum navem cum Piſcatore Petro in familiari Summi Pontificis Annulo expreſſam. itaque Annulus Paſcatoris eſt Annulus Pontificius, habens in pala expreſſam imaginem Petri Piſcantis.

AGAPE dicebatur ſacrum Chriſtianorum Epulum, quod in Sanctorum Natalitiis mutua inter ſe charitate ſolebant celebrare; cum pri-

pridie in eorum pervigiliis jejunia & vigilias servassent. ἀγάπη charitas, dilectio, benevolentia: hinc ἀγαπητὸς dilectus. Agape nunc vocari posset epulum quod datur ex pietate alicui Cœnobio, quod Itali *Pietanza* dicunt, nos corrupte *Pitance*.

AGATHA, ἀγαθὴ, latine bona, *Pantagathus* totus bonus.

AGIOS, ἅγιος Sanctus: in Hymno antiquo Adventus *Te Deprecamur Agie*, id est Sancte. ita in Officio Parasceves; *Agios o Theos*, *Agios ischyros*, *Agios athanatos*, *eleison imas*. quod est: *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus immortalis*, *miserere nobis*. quod non dicatur Sancte Deus, Sancte fortis &c. uti apud Latinos in vocativo, ratio est, quod secundum Dialectum Atticam, quæ apud Græcos præcipua est, nominandi & vocandi casus sint similes.

AGNOITÆ erant Hæretici, latine Ignorantes dicti, quia novissimum mundi diem Judicii Christo ignotum putabant, secundum illud Marci 13. *Nemo scit, neque Angeli in Cœlo, neque Filius, nisi Pater*. Quem negat se scire Christus ut homo, & ut Dei ad nos legatus: quia non ita sciebat, ut reve-

velare hominibus possset ; sive illum revelare non habebat a Patre in mandatis . γνόω nosco , ἀγνόω non nosco , ἀγνοήτης ignorans , non noscens .

ALBA subintelligitur vestis, Græce ποδήρης . dicitur Apocalypsis I. *vestitus Podere* , secunda producta , dicta Poderis , quasi pedalis sive talaris vestis , quia pedes tangit , πῦς , ποδὸς pes , pedis .

ALMUS Epithetum Dei , quod omnes alat ; sicque salutatur D. Virgo : *O Mater alma Christi charissima* ; quod Christum aluerit . sic dicitur alma parens Tellus , & alma Ceres , quod omnibus alimentum præbeat .

ALMUTIA & ALMUTIUM, Isidoro Armilausa dicitur , quasi in armis seu humeris clausa , quia Canonici quondam Almutias super armos sive humeros ferebant , sicut etiamnum faciunt Canonici qui se Regulares dicunt : imo etiam in capite portabant , uti adhuc fit in antiquis Gallicanis Ecclesiis , dum ad Missam solemnem Canonicus celebrans procedit : apud nos Apparitor , Virgarius dictus , Almutiam præferre solebat , quod jam desiit . Francis dicitur *Amucia* , & secundum Bayfium de re vestiaria

Amicium, ab amicio, quod eſt tego. Vox autem Almutia a Teutonibus orta videtur, quaſi *alde Mutſe*, antiquum caputium; quia caput quondam tegebat: &. ita Decanus S. Petri Lovanii, Radulphus Corsbaut anno 1380. legabat cuidam *duo Almutia*, *dicta Bonce Mutſen*; ea ſunt verba Teſtamenti. Aliqui derivare volunt a voce Flandris uſitata *Almoeſſe*, quia Clerici quondam ſtipe & eleemoſynis piorum Fidelium alebantur, quas accipiebant in peris ſive ſaccis, cujuſmodi formam almutium in ſuperiore parte refert; ſed derivatio hæc peritioribus improbatur.

ALLELUJA vox hebraica eſt, ſignificatque *laudate Dominum*. Loco *alleluja* a Septuageſima uſque ad Paſcha, ex decreto ſancti Gregorii, dicitur latinum: *Laus tibi Domine Rex æternæ Gloriæ*; quod licet fere idem ſonet, tamen idioma mutatur; quia tunc humiliori lingua uti convenit; qualis eſt latina reſpectu hebraicæ; neque decet vox lætitiæ, quando recolitur primi hominis lapſus in Officio Eccleſiaſtico; nam liber Geneſis Dominica Septuageſimæ prælegi incipit. Hilarius ait, quod eo vocis ſono *Alleluja* antiqui vocabantur

ad

ad collectam, id est ad congregationem pro oratione facienda.

ALTARE dicitur quasi altum aræ, sive alta ara, ἀράομαι oro, ἀρὰ oratio. Itaque ara est supra quam oratur & sacrificatur, altare posterior elevata pars, pictura, vel imagine adornata.

AMBROSIUS latine immortalis reddi potest, ab alpha privativo, addito μ Euphoniæ gratia, & Βροτὸς mortalis. Ambrosia est cibus Deorum, quo qui vescuntur, immortales fiunt. Martialis lib. XI. ep. 58.

Jupiter Ambrosia satur est, &
Nectare vivit.

Nectar est potus Deorum immortalium. Secunda syllaba in Ambrosius est natura brevis, quia per omicron scribitur; ita ut dicendum sit in vocativo: *O Doctor optime, Ecclesiæ sanctæ Lumen, Beatæ Ambrosi* (sicut Hilari, Gregori, Basili, Mercuri) non Ambròsi, Gregòri, Basìli, Mercùri.

AMA, & per aspirationem *hama*, genus est vasis, unde profluxit vox nostra Teutonica *een aem bier of vvyn:* hinc amulam deduxit Columella de cultu hortorum.

Aut babilem lymphis amulam,
Bacchive lagenam.

T 2 Amu-

Amulæ vocantur vaſcula, de quibus in geſtis Pontificum legitur: Religioſos quoque Imperatores atque Principes tantum numerum de amulis atque patinis, ſeu aliis vaſis, atque ornamentis eccleſiaſticis, ad honorem Dei obtuliſſe illi, atque illi Eccleſiæ, quanta poſſibilitas fuit unicuique pro ſua devotione. & in vitis Pontificum per Bibliothecarium ſcriptis legitur frequenter hamas argenteas, atque aureas donatas eſſe miniſterio divino. Hamulæ vocantur ab Italis vaſcula vitrea ad uſum vini & aquæ in ſacrificio Miſſæ, quæ & *Ampullæ* dicuntur, quaſi parvæ amphoræ, & *Gemelliones*, quod geminæ adhibeantur, etiam *Urceoli*, quaſi parvi urcei.

AMBO, ab Eccleſiaſticis uſurpatur pro loco edito, in quo alta voce ſacra Lectio recitatur, uti Euangelium. Ambonem aſcendere, idem eſt quod pulpitum ad concionandum: inde dictum, quod ambiat vel cingat declamantem. verius græca vox eſt ἄμβων, genitivo ἄμβονος, ſignificans locum editum, ab ἀμβαίνω quod eſt aſcendo; quemadmodum in antiquis Eccleſiis adhuc fit, quod cantaturus Euangelium in feſtis ſolemnibus

bus afcendat odæum: unde *Graduale* dictum eft canticum, quod cantabatur dum Diaconus afcenderet grados Ambonis, five pulpiti: *Pulpitum* autem dicitur quafi in publico ftatutum. Græci *Dicafterion* vocant, quod eft locus, ubi ftando aliquid recitatur: στήριον enim eft ftatio, unde Monafterium: & de Regularibus flandrice dicitur: *Hy ftaet te Brussel, te Mechelen, &c.* *Acroaterion* ab ἀκροάομαι aufculto, eft locus ubi ftando aufcultatur: ἀκρόαμα auditio five aufcultatio.

AMICTUS ab amiciendo dicitur, aliter *Superhumerale*: græce *Anabollagium*, ab ἀναβάλλω fuperinjicio.

ANATHEMA penultima longa per *η*, latine fepofitum, fubintellige donarium, quod ad Dei honorem feponitur, & quod nefas inde amovere; ficut Papa Alexander 7. mifit Tapetem infignibus fuis contextum ad D. Virginem Afpricollenfem, quod anathèma inde quocumque modo amoveri vetuit, *Anathema* penultima brevi per *ε* fignificat devotum, uti dicunt Poetæ, devotum diris caput, Teutonice *vervloeckt*, hebraice *horma*. Anathema derivatur ab ἀναθεματίζω devoveo, deteftor:

Anathêma ἀνάθημα, ab ἀνατίθημι sepono, suspendo: sic Thema (a τίθημι pono) positum, positio.

ANICIUS: Sanctus Gregorius, & atavus ejus Felix 3. dicuntur fuisse Anicii. Nomen hoc Aniciorum celebre fuit ob Anicium Julianum; quia, quemadmodum Flavius Constantinus primus Imperatorum, ita Anicius primus Consulum Romanorum, & Pudens pater SS. Pudentianæ & Praxedis primus Senatorum, Christianus factus fuit. de quo vide Baronium in notis ad Martyrologium 31. Maji, & Commentatores Boetii de consolatione Philosophiæ, qui vocabatur Anicius Manlius Severinus Boetius.

ANTICHRISTUS (non *Antechristus*) id est contrarius Christo, ab ἀντὶ contra; in fine enim mundi quidam Pseudopropheta Christum se mentietur, veroque Christo adversabitur: posset etiam dici ante Christus; quod paulo ante, quam Christus ad judicandum veniet, ipse venturus sit, sed plane erit contra Christum. sic

ANTIPAS contra omnes. *Antiphrasis* contraria locutio.

ANTIPHONA, penultima brevi, latine sonus oppositus, sive reciprocus: quia Antiphonæ in

Cho-

Choro nunc ab uno, nunc ab altero latere reciproce, & ex opposito decantantur finitis Psalmis, quasi Psalmorum resonantia; quia constant versiculis ex ipsis Psalmis, quibus interferuntur, desumtis; & vocantur ab Asceticis Psalmorum accensoria, *Les allumettes des Psaumes*.

ANGARIARE. Angaria, dictio Persica, proprie servitus coacta. Persis moris erat, obvios homines, & equos ad cursum & onera portanda rapere persoluta mercede; unde angariare est cogere ad currendum vel ferendum, & *Angari* nuntii erant Regii apud Persas; apud nos *Posti* vocantur, quasi positi sive posti, collatique in certis locis, & Angaria sumitur pro *Posterye*.

APORIARI; aporia, indigentia, facultatis inopia: ab α privativo, & πορία facultas, potentia. πορίζομαι rem facio, facultates augeo: ἀπορέω indigeo, impotens sum, consilii inops, & perplexus.

APOCRISIARIUS (latine Responsalis) ita vocabatur antiquitus summi Pontificis Legatus, quem hodie Nuntium Apostolicum dicimus: ab ἀποκρίνομαι, quod est

cum judicio respondeo : quia Legatus Pontificis pro ipso judiciose respondet : ita legitur de Sabiniano Papa, quod ex more Apocrisiarios seu Responsales suos misit ad Imperatorem, cum Synodica fidei confessione, quos Imperator benigne suscepit, confirmatisque privilegiis Ecclesiæ Romanæ per eosdem misit ad Papam Euangeliorum Codicem miræ magnitudinis gemmis exornatum. Idem Sanctus Gregorius Sabinianum Diaconum suum, qui ipsi in Papatu successit, appellat Responsalem suum, quo munere se idem Gregorius functum fatetur lib. 3. Dialogorum : & Joannes Diaconus in vita ipsius narrat, quod Gregorius pro responsis Ecclesiasticis ad urbem Constantinopolim a Pelagio Præsule destinatus fuerit : qui quanta auctoritate ministerium sui Aprocrisiariatus impleverit, quantæque reverentiæ apud Augustos extiterit, vel quanta sollicitudine afflictæ per Longobardos Italiæ succurri sæpius fecerit, si quis plenius nosse desiderat, Epistolas antecessoris sui Papæ Pelagii ad eum percurrat. Ita Joannes Diaconus.

APOCRYPHUS, latinæ abjudicatus, flandrice *aff-gevvesen*, *af-ge-Keurt*.

Keurt. ἀπὸ ab, κρίνω judico.

APOSTOLUS latine missus, ἀποστέλλω mitto: hinc venit *Apostilla*, id est remissio; quia libellus supplex ordinarie ad aliquem remittitur.

ANGELUS Nuntius ab ἀγγέλλω nuntio: hinc Euangelium bonum nuntium. Apostoli fuerunt missi a Christo ad prædicandum bonum nuntium, quod est Euangelium.

ANDREAS nomen Græcum, latine virilis, ab ἀνὴρ vir, genit. ἀνδρὸς: vir autem a virtute, unde vis & vires: hinc

ALEXANDER virilis, vel virorum auxiliator: ἀλέξειν opitulari, ἀλέξιον remedium, juvamentum.

ALEXIUS remedians, *Alexipharmacum*, *preservatif*, Parmacum remedium afferens.

ANTONIUS, an vero *Anthonius* scribendum? utrumque bene scribi existimo, secundum sequens Epigramma:

Contra asinum sonat Antonius, *quod nempe subacta*
Carne, velut presso tendat ad Astra Asino.
Anthonius *flores vult dicere, nempe quod omnes*
Virtutum flores Anthonius referat.

Sive hunc Antonium , vis Anthoniumve vocare ,
Conveniet vitæ nomen utrumque suæ .

ἀντὶ contra , ὄνος asinus : ἄνθος flos ; Chrysanthus aureus flos.

APOLLO. *Ego sum Pauli , ego autem Apollo .* 1. Cor. 1. loco Apollinis ; est genitivus Græcus quartæ Declinationis Atticorum propriæ , sicut μενέλεως , τοῦ μενέλεω , ita Ἀπόλλως , τοῦ ἀπόλλω . Apollo dicitur ab ἀπαλλάττειν abigere , quia morbos abigit : hinc *Apollonia* abigens dolores dentium . ἀπολογέω respondeo , verbis me defendo . *Apologia* verbalis defensio .

APSIS ἀψὶς ponitur pro fornicis templi curvatura , flandrice *het vvelfsel vande Kerck* : est autem apsis , sive absis proprie curvatura rotæ , sive ligneus circulus rotam ambiens , ordinarie absis per b scribitur euphoniæ gratia . aliud est

ASPIS, latine scutum: unde aspilogia , sermo de scutis sive insignibus . Hyperaspites lat. protector , ab ὑπερασπίζειν scuto protegere . Est etiam Aspis serpentis genus , Teutonice *Aeder* : Psalm. 90. *Super Aspidem & Basiliscum ambulabis : & venenum Aspidum insanabile .*

ARE-

ARETAS virtuosus, ἀρετὴ virtus, secunda brevi per ε: nisi more græco, propter ultimam longam, accentus ponatur in penultima.

AREOPAGUS, ἄρειος πάγος Martis Pagus, ἄρης Mars, unde ἀρετὴ virtus. Areopagitæ erant severissimi Judices, qui nullo modo a virtute Justitiæ deflectebant.

ARGUMENTOSUS. Cæcilia quasi apis tibi argumentosa deservit, id est ingeniosa. argumentum operis ponitur pro opere ingenioso, flandrice *een fraey stuck vverckx*. sic in Martyrologio 16. Septemb. argumenta (id est acumina) rotarum ponuntur. Quintilianus ait: vulgo paulo numerosius opus dicitur argumentosum, id est nimia argumentorum mole refertum. Argumentum dicitur quasi mentem arguens, sive ostendens. Virgilius, *Degeneres animos timor arguit*, id est ostendit: argumentari est mentem arguere, sive monstrare, flandrice *bevvysen*, argumentum fabulæ *corte Bevvysinge vande Comedie*. sic argutus, qui bene argumentatur, & mentem suam arguit, sive ostendit.

ARIMINENSIS CONVENTUS, quemadmodum nostro tem-

pore habita fuit Synodus Dordracensis a Calvinistis in Hollandia; ita tempore Liberii Papæ, & Constantii Imperatoris Ariani, Constantini Magni filii, habitus fuit Conventus sive Synodus Arimini in Italia ab Arianis, ubi multa callide disputata fuerunt: quem Ariminensem Conventum rejiciens Liberius Papa, actus est in exilium, agente præfato Imperatore Constantio: Liberiique loco intrusus fuit Felix Secundus, qui Arianis adversatus, mortuo Liberio legitime a Clero Romano confirmatus, Constantium ut hæreticum damnavit: a quo ob Catholicæ fidei defensionem (uti Martyrolog. 29. Julii) e Sede sua dejectus, & Cœre in Tuscia occulte gladio necatus, gloriose occubuit: quo tempore vixit S. Gaudentius, Ariminensis Civitatis Episcopus: quando jussu Constantii Imperatoris Ariani, in damnationem vocis *Consubstantialis*, coactum est Conciliabulum Ariminense (uti notat Baronius ad Martyrolog. 14. Octob.) cui Gaudentius pro viribus restitit, ejusque acta, soluto jam Conventu, rescidit: quam ob causam a Proconsulis militibus trucidatus est; qui constrictus podagra incedere non

non valens, ad locum ſupplicii pertractus fuit: hinc eum Arthritici pro Tutelari colere ſolent. *Arthritis* eſt morbus articularis in genere, quod τὰ ἄρθρα, hoc eſt articulos, & juncturas infeſtet. *Podagra* eſt infeſtans pedes: *Chiragra* manus: *Gynagra* genua, τὸ γόνυ genu. Felici huic Secundo ſucceſſit Papa Damaſus, qui Ariminenſem Conventum, a Liberio ante rejectum, iterum condemnavit, uti narrat Breviarium Rom. 11. Decembr.

ASYLUM ἄσυλον eſt templum, aliuſve locus a direptione tutus, ab α privat. & συλάω quod eſt rapio. ſecundum Canones etiam Sacerdotum domus ſunt aſyla, uti Cœnòbia.

AUTHENTICUM, Græce αὐθεντικὸν, latine authoratum, quod certam & indubitatam habet fidem, αὐθεντία, authoritas.

AZVMUS ab α privat. & ζύμη fermentum. Panis azymus ſine fermento. Per translationem accipitur pro ſincero & non elato; nam infermentata conſperſio non attollitur: contra fermentati, ſive in fermento dicuntur eſſe iracundia turgentes; uti Plautus in Mercatore: Mea Uxor propter illum tota

ta in fermento jacet, id eſt inflata & irata eſt. idem in Caſina: Nunc in fermento tota eſt, ita turget mihi; ædepol ego illam mediam diſruptam velim.

B

BASILICA, latine Regia. Baſilicæ prius vocabantur regum habitacula, unde & nomen habent, ά Βασιλεὺς Rex (*Baſiliſcus* rex ſerpentum, latine Regulus:) nunc vero divina templa ideo Baſilicæ nominantur, quia ibi Regi omnium Deo cultus & ſacrificium offertur; ubi & ipſe Deus habitare cenſetur. primaria nunc templa ita vocantur. Baſilica antiquitus tribus conſtabat partibus: 1. atrio ſeu veſtibulo, quod arcubus ſeu porticibus extructum erat. 2. aula, quæ navis templi, & gremium Baſilicæ. 3. ſacrario, ſeu ſecretario, ſive adyto, & oraculo, & ſanctuario, ubi Altare, Ciborium, & Sancta Sanctorum, nunc Venerabile Sacramentum tabernaculo incluſum. Regum libro 3. cap. 7. intulerunt Sacerdotes Arcam fœderis Domini in locum ſuum, in oraculum templi, in ſanctum ſanctorum ſubter alas Cherubim. & cap. 8. cum exiſſent

ſent Sacerdotes de ſanctuario. *Navis Templi* media pars vocatur ad oſtendenda pericula, ventos, & tempeſtates, quæ Chriſtianos circumſtant; contra quæ ut muniamur, tenenda eſt unio in nave Petri.

BALDACHINUM vox Italica, latine umbraculum: uti *Balcona*, locus in quo ſtatur ad proſpiciendum.

BALLATIONES latine tripudia, a Græco βαλλίζω tripudio, laſcivio, gallice, *bailler*, hinc *balles*, & *balletes*. Zoſimus Papa inter alia ſuppreſſit Ballationes ante Baſilicas in feſtis Sanctorum exerceri ſolitas; quod initio ſimplex, & pius populus Chriſtianus ante templa tripudiaret, exemplo Davidis ante Arcam, uti adhuc faciunt Hiſpani ante Venerabile Sacramentum: ſed abuſus poſtea venerunt.

BAPTISMUS & BAPTISMA. Βάπτω aquis tingo, lavo. Βαπτίζω immergo. Baptiſterium locus vel vas ad lavandum. Secundum antiquas Eccleſiæ conſtitutiones ponuntur Baptiſteria ad latus dexterum in ingreſſu, prope navem Eccleſiæ. S. Gregorius ait: Baptiſma græco eloquio dicitur, latine tinctio,

quod

quod ibi homo ſpiritu gratiæ in melius immutatur, & longe alius quam fuit efficitur: primum enim fœdi eramus deformitate peccatorum, in ipſa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum.

BENEDICTUS, Zachariæ Canticum, quare dicatur in Officio matutino ad Laudes, ideo eſt, quod loquatur ipſe de filio ſuo Joanne, qui erat aurora Solem Chriſtum præcedens; in eoque Cantico de illuminatione fit mentio, quod eſt matutini temporis proprium.

BENEDICTIO petitur & datur poſt Abſolutionem, ante lectiones Nocturnorum; eſtque licentia quam petit Lector, ut poſſit bene dicere, ſive pronuntiare lectionem, hiſce verbis: *Jube Domne Benedicere*; id eſt jube, ſive velis, benedicere, quod eſt benedictionem impendere: vel potius diviſim, jube me per tuam deprecationem bene dicere, ſive proferre lectionem ſequentem: quæ proprie legitur, non cantatur, ideoque lectio vocatur; per quam annuntiatur verbum Dei: quod quomodo prædicabunt, niſi mittantur? ideoque benedictio petitur a Lectore, ut poſſit bene dicere ſive prædicare verbum Dei. in fine lectio-

nis

nis dicit Lector: *Tu autem Domine miserere nobis*: quasi confitens culpam suam in lectione commissam, per distractionem, vanam gloriam, omissionem, malam recitationem. Chorus respondet *Deo Gratias* pro pabulo spirituali, quod per lectionem accepit: quia prædicationis verbum securius auditur, quam dicitur, uti ait Hieronymus. per *Jube Domne* intelliguntur ad prædicationem euntes, per *Tu autem Domine*, inde revertentes. Ad Passiones quæ cantantur in hebdomada sancta, non petitur Benedictio; quia in illis narratur, quomodo fons & auctor omnis Benedictionis per ignominiosam mortem sit sublatus: & recitantur sine lumine; quia Christus lux mundi in Passione sua quasi extinctus fuit: vide infra in Cereo Paschali. Benedictiones hæ ad Officium Nocturnum fiunt a Sacerdote manibus junctis per modum deprecatorium: aliæ autem ordinariæ manu dextera formando Signum Crucis; idque eo, quod cum Jesus Christus mysterium nostræ Redemptionis & salutis per Crucem suam compleverit, omne Benedictionis genus per eam nobis promeruerit. Vide Notitiam in Stephano 5.

BOC-

BOCCALE Italicum eſt, Teutonice *Kruycke*, Latine Gillo. in vitis & regulis Patrum legitur: Siquis Gillonem, quem Baucalem nuncupant, caſu aliquo fregerit. *Barilia* ſunt parva vaſcula.

BOJA eſt torques aut compes, quo vincti tenentur, unde Teutonicum *Boeye*. Plautus Aſinaria: Carceres, numellas, pedicas, Bojas, tortoreſque acerrimos. (Boja, inquit Iſidorus, quaſi boum jugum dicitur.) idem Aulularia: Nervos, Catenas, Numellas, Pedicas, Bojas.

BLASPHEMIA. βλασφημέω, eſt verbis calumniantibus dignitati honorique alicujus detraho.

BREVIARIUM, Græce Epitome, latine Compendium, Summarium, ſeu conciſum opus. Breviarium Romanum definit Leſſius: admirabile myſteriorum ſacræ Scripturę compendium; continet enim Pſalmos, in quibus per modum laudis omnia myſteria clauduntur; tum ſelectiſſima antiqui & novi Teſtamenti arcana, tum Patrum monumenta nobiliora, & præcipua ſanctorum geſta, breves denique orationes ſeu collectas a ſummis Pontificibus ut plurimum compoſitas, atque indicat miro ordi-

ne

ne & varietate, quæ preces quotidie dicendæ. Romanum dicitur, quia continet preces istas juxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Ita Lessius.

BREVICULUM est breve scriptum sive elogium, quocum defuncti solebant sepeliri, sive cui consepeliebantur; ut posteri scire possent, quinam ibi essent sepulti: ita legitur in novis lectionibus Breviarii de S. Joanne Gualberto 12. Junii: *In breviculo, cui consepeliri voluit, jussit hæc scribi: Ego Joannes credo, & confiteor fidem, quam sancti Apostoli prædicaverunt, & sancti Patres in quatuor Conciliis confirmaverunt*. Concilia autem ista quatuor sunt, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense; quibus velut quatuor Euangeliis S. Gregorius Magnus honorem haberi voluit. nunc Brevicula vocantur elogia mortuorum, quæ hinc inde mittuntur pro suffragiis & precibus ad solatium defunctorum, flandrice *Doot-briefkens*. a *Breve* (subintell. scriptum) venit Teutonicum *Brief*, Gallice *Bref*. cujus diminutivum est Breviculum; *Briefken*, *Briefve*. vide in voce Epistola.

BRAVIUM βραβεῖον secunda produ-

ducta propter diphthongum, est victoriæ præmium, quod ab agonothetis sive munerariis confertur; ἀγὼν certamen & locus certaminis. Brabeutæ, sunt Judices agonizantium sive certantium, & brabium non bravium dicendum.

BIRRUS, sive Birrum, sicut pileus, & pileum. In vita Sancti Augustini refertur, quod suos Clericos linea, & birro ornaverit: id est tunica linea, & birro lacerno: quod mozzeta sive manteletum Italice dicitur: estque palliolum Prælatorum, quod supra roccehetum humeros tegit. Augustinus sermone 2. de vita Clericorum ait: Nemo det birrum vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in communi: &, birrum pretiosum forte decet Episcopum, quamvis non deceat Augustinum. In Passione S. Cypriani legitur, quod cum esset gladio feriendus, expoliavit se birro, & tradidit carnificibus; dalmaticam vero tradidit Diaconibus, & stetit in lineis, expectans spiculatorem. Ambrosius Coriolanus in Defensorio cap. 5. ait: Birrum est caputium illud fœderatum, pendens a collo per humeros, ad brachia, quo adhuc in Ecclesiis Cathedralibus utuntur hyeme Canoni-

nonici sæculares, pellibus fultum: Regulares autem utuntur caputio sive birro non fœderato. Festum omnium Sanctorum vocatur Romæ *Festum Capparum*, quia Canonici a festo isto usque ad Pascha ferunt cappas; quæ antiquis birri, sive birra dicebantur. Lacernos autem sive lacernas describit Juvenalis Satyra 9.

Pingues aliquando lacernas
Munimenta togæ, duri crassique coloris,
Et male percussas textoris pectine Galli.

BIRRETUM est diminutivum a birro, quasi parvum birrum: & hoc tegumentum est capitis tantum, sicut birrum simul humerorum & brachiorum. quando Canonici portant birrum, uti in hyeme, tunc omittunt birretum: in æstate autem propter calorem, non utentes birris, sive cappis, tunc portant birretum; quod & pileum birrum dicunt: Erasmus Pyrrum, & a πῦρ, quod est ignis, deducit, quasi coloris ignei, sive rubri; hinc forsan colore rubro adhuc intus contecta sunt Birreta. Notatur in imaginibus præcedentis sæculi, quod etiam Laici portabant birreta, sed rotunda; Clerici autem qua-

quadrata, superius in formam Crucis: quod autem aliqui ea ferant cum tribus tantum cornibus sive angulis est, quia sunt birreta portatilia, quæ complicantur, ita ut unum cornu intorqueatur, ut sic plicata commodius conferantur. Reddi posset etiam ratio mystica vel moralis, quare aliqui Prælati ea portent; ut nempe impleant, quæ desunt Passionibus Christi. nonnulli ad distinctionem trigona birreta gestant, ut internoscantur; uti Jesuitæ in Francia.

BRACCÆ, potius *Brachæ*, sunt brevia pudendorum subligacula, a græco βραχὺς brevis, unde tribrachys, pes tribus brevibus constans. Braccæ dicuntur ab aliquibus quasi breves raccæ, a græco ῥάκος, quod pannum crassum & vilem significat, Teutonice *Paye*, raccoma *Payesach*. Incongrue vocantur *Bracchæ*, quas Magistri Academici in humeris portant, habent enim formam birrorum, quibus quondam caput & humeros tegebant, & birrati erant; uti apparet in antiquis Doctorum imaginibus; nunc autem birretati sunt: utque ostendant se birros quondam portasse, eos in humeris portant, uti a Canonicis gestantur almutia, quondam

dam in capite portata.

BULLÆ improprie litteræ Pontificiæ dictæ, proprie *Formatæ* vocantur, quod certis quibusdam formis fiant: vide infra in voce *Formatæ*. sed Bullæ sunt ipsa Sigilla litteris Pontificiis affixa, in formam Bullarum, quæ hodie puerorum collo dependent, quas Agnos Dei vocant. dictæ sunt antiquitus puerorum bullæ a βȣλὴ consilium, quod in tenera ætate pueri consilio seniorum indigeant; ab hac bullarum formæ similitudine, litteræ Pontificiæ bullatæ dicuntur, non ipsæ litteræ Bullæ, nisi Synecdochice: quæ ab hæreticis per contemptum Bullæ vocantur, & æstimantur tanquam bullæ, quæ in aqua cito oriuntur & evanescunt. Tempore quo Papa tantum est electus, nondum coronatus, Bullæ plumbeæ litterarum Apostolicarum (quas prius cera sigillatas, Adrianus I. plumbo muniri jussit) ab una tantum parte imprimuntur Capitibus Apostolorum Petri & Pauli; ab alia parte, ubi nomen Pontificis imprimi solet, nihil est impressum. Vide Cæremoniale Roman.

BULLA CRUCIATÆ unde dicatur, vide supra in Urban. II.

BUL-

BULLA AUREA quondam vocatum eſt diploma Caroli Quarti Imperatoris, eo quod ſigillo ex aureo, ſive bulla aurea eſſet roboratum: hic probus Princeps cernens ſuperiores aliquot Imperatores propter inſectationem Sedis Apoſtolicæ infelices fuiſſe, pacem cum Pontificibus Romanis perpetuam inivit, quæ Bulla aurea firmata fuit, in qua multa ad pacem publicam continentur: & nunc Imperium in ejus poſteris adhuc feliciter perſeverat, Deo ipſum in progenie felicitante: nam Wenceslaus, deinde Sigiſmundus ejus filii diu imperarunt, donec Sigiſmundus, cum virili ſobole careret, Albertum Auſtriæ Ducem filiæ maritum Imperii hæredem reliquit: a quo Imperium ad poſteros derivatum per Fredericum III. Maximilianum I. Carolum Quintum, & cæteros, in Auſtriacis perſeverat.

C

CABALISTA. Theologia Hebraice *Cabala* dicitur a verbo *Chibbel*, quod eſt auditu accipere, auſcultare, omnes enim ſcientiæ, quod voce traderentur, ab au-

aufcultando dictæ funt. Phyfiologicas Ariftoteles fcientias libris de mirabili Aufcultatione tradidit: Sanctus Benedictus ethicas traditurus fcientias ita incipit fuam Regulam: Aufculta fili præcepta Magiftri &c. hodie Cabaliftæ vocantur, qui abftrufum aliquid docent.

CALUMNIA vide Kalumnia.

CALYBITA. ficut Simeon Stylita, a ϛύλος columna, fuper quam ftabat, ita Joannes Calybita a καλύβη tugurium, quod inhabitabat, dicitur.

CAMERA. In vitis Pontificum Rom. de Bafilicarum variarum Cameris fit frequens mentio, & 11. April. Breviarium Rom. refert de S. Leone Magno, quod in tribus Bafilicis Petri, Pauli, & Conftantiniana Cameras extruxit, quæ funt Sacraria, five Sacella Bafilicis adjuncta: Cameræ dicuntur, quia fuperius camerantur five fornicantur; fornicis autem curvatura Græce καμάρα, Latine Fornix dicitur: & Prudentius in hymno de SS. Petro & Paulo, camuros arcus templi vocat. Camurus, latine Curvus, gall. *Camus*. fic Camera habet Camuros arcus; & Camerati ab Italis dicuntur qui eadem Ca-

mera utuntur: hincque conjuges se invicem Cameratos vocant. De eodem S. Leone ibidem narratur, quod Sepulchris Apostolorum custodes adhibuerit, (ad custodiendum locum, ubi corpora Apostolorum cubabant; quia Sancti dormire in Domino dicuntur, unde Cœmeteria, latine Dormitoria dicta sunt) quos *Cubicularios* appellavit; qui modo sunt Capellani; quia oratoria sive sacella antiqui cubicula sive Cameras appellabant. ita Salvator Matthæi *6.* v. *6. intra cubiculum tuum*, & *clauso ostio ora Patrem tuum*. & David Psal. 4. *In cubilibus vestris compungimini*, id est Oratoriis: vide notas Baronii ad Martyrologium 11. Julii, ad illa verba: Translatio S. Gregorii Nazianzeni in Capella &c.

CAPELLANI primitus apud Francos dicti sunt a Capa S. Martini, *la Chape de S. Martin*, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in præliis solebant secum ferre, eamque ferentes & custodientes Capellani vocati. Capa autem hæc erat pallium illud, cujus dimidiam partem gladio divisam pauperi dederat.

CAPELLA apud Gavantum deducitur a Caprarum pellibus, hisce

ſce verbis : Capella fuit apud antiquos pia domus itineraria ex Caprarum pellibus fabricata ; & a pellibus his Capellas , earumque cuſtodes Capellanos vocitabant . vide Joannem Jacobum Chifletium in Lilio Francico capit. 13. & filium ejus Julium in Aula Sacra cap. 1. Capella etiam ponitur pro ornamentis Miſſæ celebrandæ neceſſariis , uti habetur in vita S. Norberti cap. 13. quod in executione prædicandi neque peram , neque calceamenta , neque duas tunicas portaret, niſi virgam & Capellam ad Miſſam celebrandam . item cap. 10. ſola dumtaxat Capella retenta ad Miſſam celebrandam . ad quæ loca vide notas Chryſoſt. vanden Sterre editas Antv. an. 1656.

CAPPA apud nos ſumitur pro Pluviali , & vocatur *Choor-kap* . Ordo Romanus dat cappas Presbyteris aſſiſtentibus in Miſſis ſolemnibus Sacrificanti . Capa (non Cappa , quod Italicum eſt) dici deberet ; ſicut Hiſpani *Capa* : a capiendo , quod totum hominem capiat . vide Aulam ſacram Julii Chifletii , ubi paſſim capa , non cappa ſcribitur . Capæ vocabantur antiquitus pallia , hiſpanice *Capas* ,

flandrice *Cappen*, unde *Cap ſtock*, & *ap-dief*, Palliorum fur.

CAPUTIUM eſt quo caput tegitur. jam a multo tempore omiſſa fuerunt caputia, gall. *Caperons*, fland. *Capruynen*, & in uſu eſſe cœperunt primum Birreta, deinde Pilea.

CANDIDATI apud antiquos erant tyrones ſive novi milites, qui cum albo ſive candido ſcuto ad bellum procedebant. Juvenalis: *Scutoque ignobilis albo*. & hi generoſitate ſua ſperabant quod hoc ſcutum cum tempore *Melior fortuna notabit*: quum nempe aliquid heroicum & memoria dignum in bello patraſſent quod in ſcuto iſto depingi mereretur; unde picturæ inſignium ſive armorum originem trahunt. & ita canitur in Hymno Te Deum laud. *Te Martyrum candidatus laudat Exercitus*: adeoque Martyres cœleſtis gloriæ candidati heroicis ſuis actibus inſignia, cum quibus pinguntur, promeriti ſunt.

CANON (latine Regula) MISSÆ, quæ & ideo dicitur ACTIO, (*infra Actionem*) quia in ea parte Miſſæ, quæ eadem ſemper eſt, continetur legitimus ordo, fixa regula, & quotidiana actio ad conficien-

ficiendum Euchariſtiæ Sacramentum . dicitur autem ſubmiſſa voce , quia iiſdem quotidie verbis conſtat , quæ facile a circumſtantibus memoriæ mandarentur ex frequenti auditione ; ac ſic ſacris iſtis verbis ad res prophanas facile abuterentur . Canon quaſi centrum totius Miſſæ in medio libri Miſſalis ponitur.

CANONIZO , vox barbara , latine dicitur , in ordinem ſive canonem ſanctorum redigo . Petrus a Beeck in hiſtoria Aquiſgranenſi , cap. 5. agit de adiectu Caroli Magni in Canonem ſanctorum (quod cum contigerit per Paſchalem III. Papam ſchiſmaticum , de eo Martyrologium Romanum non meminit .) Quando autem ſolemnis Apotheoſis ſive Canonizatio in Eccleſia Romana primum cœperit , vide Notitiam ſupra in Leone III. & quomodo antiquitus fieret , Notas Baronii ad Martyrologium die 2. Aprilis.

CANONICUS , vox nota , latine Regularis . Canonici Auguſtiniani ſunt , qui addita latina interpretatione ſe Regulares vocant : uti ait Eraſmus Roterodamus , ex quorum numero ipſe aliquando fuit .

CANOR idem quod cantus , uti

in Hymnis Breviarii habetur. *Canere jubilo*, *Nitore perpeti*. Ovid.

Vox est blanda canor, discant cantare puellæ;
Multis pro forma vox sua lena fuit.

CANTICUM. Distinctio inter Psalmum, Hymnum, & Canticum hæc est: Psalmus est cantus triumphalis operum Dei in generali; Canticum alicujus Divini operis extraordinarii encomium, sicut Canticum Moysis, Annæ, Ezechiæ, 3. Puerorum, B. Mariæ, Simeonis &c. Hymnus est canticum laudis. Materia Hymni est laus Dei, vel Sancti alicujus; Cantici gratiarum actio, & gaudium spirituale: ideoque tractim, & solemniter Cantica decantantur.

CAMPANA idem ac *Nola*, nisi forte Campana major, & Nola minor sit: cujus auctor S. Paulinus Nolæ in Campania Episcopus fuisse dicitur.

TINTINNABULUM ex tinnitu, & *Clocha*, gallice *Cloche*: unde flandrice *Clock*: dicitur Æs campanum, quia es optimum prope Nolam in Campania effoditur: etiam *Nola* substantive, *Campana* adjective sumitur. Campanę benedicuntur, vide Notitiam in Joanne XIII. Papa 137 quod flandr. dicamus *de cloke Kersten-doen*,

doen, & gallice *baptiser* : quidam auctor gallicus hoc ita explicat : *Il faut remarquer que nos chloches ne sont point baptisées du Bapteme de remission, comme les ames humaines, mais du Bapteme de sanctification & dedication au service de Dieu.*

CAPITULUM est diminutivum a caput; ita Plautus : meum capitulum, meus ocellus! & Terentius, o lepidum capitulum! in significatione qua hodie ab Ecclesiasticis usurpatur, apud antiquos non reperitur; pro loco nempe ubi Canonici congregantur; quorum Collegium Capitulum vocatur : potius vocari posset *Capitolium*; qualis apud Romanos erat locus, sive Templum, quo Senatores solemniter conveniebant ad negotia Reipublicæ tractanda. Antiquitus autem apud Canonicos, & hodie adhuc apud Cœnobitas, tempus frequentandi Capitulum est sub finem Primæ, ad illam orationem : *Dirigere, sanctificare, regere &c.* qua petitur a Deo directio ad congregationem rite tenendam; quando sc. in loco capitulari conveniebant ad prædicationem sive lectionem convenientem officio festi quod celebrabatur, uti patet ex sermonibus Sancti. Bernardi, & aliorum Patrum

illo tempore habitis; vice cujus hodie adhuc legitur *Lectio Brevis*, ficut fit ante Completorium, quando etiam ad homiliam five conferentiam folebant convenire: unde intelligi poteft quid fibi velit Rubrica, *Ad abfolutionem Capituli*. De Capitulis autem, quæ ad fingulas Horas Canonicas in Officio Ecclefiaftico dicuntur, ita fcripfit Papa Vigilius ad Eucherium: *Quoties Pafchatis, aut Afcenfionis Domini, vel Pentecoftes, vel Epiphaniæ, Sanctorumque fuerit agenda feftivitas fingularis, Capitula diebus apta fubjungimus, quibus commemorationem fanctæ folemnitatis, aut eorum facimus, quorum natalitia celebramus: cætera vero ordine confueto profequimur.*

CARDINALIS five *Cardinarius* a S. Gregorio in Regiftro definitur: Presbyter, vel Diaconus, qui certæ alicui Ecclefiæ, vel Diaconiæ proprius, & ad certi alicujus Tituli five Ecclefiæ minifterium ordinatus, infertus, annexus, & incardinatus eft: & Cardinalem conftituere, dicit idem Gregorius aliquem alicui Ecclefiæ incardinare. Cardo autem eft proprie ferrum illud, circa quod fores vertuntur: fic vocantur quatuor virtutes, &

ven-

venti cardinales, id eſt principales. S. Cyprianus libellum de cardinalibus, id eſt principalibus Chriſti operibus conſcripſit. Sic Cardinales ſunt viri in Eccleſia principales, circa quos totius rei Chriſtianæ cardo vertitur. Pius Secundus ad novos, quos creaverat Cardinales, ita loquitur: Maxima inquit, Filii, & excellentiſſima dignitate donati eſtis; ad collegium Apoſtolicum vocati, conſiliarii noſtri & conjudices orbis terrarum eritis: inter cauſam & cauſam, inter ſanguinem & ſanguinem, inter lepram & lepram diſcernere vos oportet: ſucceſſores Apoſtolorum circa thronum noſtrum ſedebitis, vos ſenatores urbis & orbis eritis, verique mundi cardines; ſuper quibus militantis oſtium Eccleſiæ volvendum ac regendum eſt; cogitate animo, quas vires, quæ ingenia, quam integritatem hæc dignitas requirat; humilitatem non ſuperbiam, liberalitatem non avaritiam, abſtinentiam non ebrietatem, continentiam non libidinem, ſcientiam non ignorantiam, virtutes omnes, nullum vitium hic honos expoſcit. Plura qui requirit, legat Ciaconium inter Hyginum, & Pium Pontifices.

Nota quod Cardinalibus dederint Rubrum Galerum Innocentius IV. Rubram vestem Paulus II. eamque sæcularibus, non regularibus. tandem Gregorius XIV. omnes sine discrimine Purpureos fecit.

CASULA diminutivum a Casa, quasi parva casa, gallice *petite Casse, qui couvre tout le Prestre*. unde nostrum *Casack*. Græce cur *Planeta* dicatur, vide infra. initio Ecclesiæ etiam Diaconi cum Casulis ministrabant; (sed S. Silvester illis attribuit Dalmaticam) in cujus memoriam Ecclesiarum principalium Diaconi in Adventu & Quadragesima adhuc utuntur Casulis, sed ad distinctionem Presbyterorum, a parte anteriore complicatis.

CATABULUM, καταβάλω conjicio, locus erat subterraneus, in quem alimenta pro bestiis conjiciebantur. 16. Januarii in lectionibus Breviarii narratur, quod Maxentius Tyrannus Marcellum Papam in catabulum miserit, ut bestiarum, quæ publice alebantur, curam sustineret: ubi loci fœditate multisque ærumnis afflictus, obdormivit in Domino.

CATACUMBÆ, loquendi usus obtinuit, (uti notat Baronius ad Mar-

Martyrologium vigesima Januarii) ut *catacumbæ* pro *catatumbis* dicerentur: ex græca enim dictione κατὰ juxta, & latina *tumbas*, composita vox est: & in lectionibus Breviarii S. Damasi 11. Decembris, & S. Sebastiani 20. Januarii, ac S. Cornelii 16. Septembris catatumbæ scribitur. apud Gregorium vero in Registro lib. 3. cap. 20. ad catatumbas scriptum reperitur: non tamen errasse dixerim qui catacumbas legunt, nam κατακωμβὴ locus est cavus atque profundus, qualia Romæ cœmeteria esse solent in arenariis, profundis cryptis exarata.

CATHARINA vox, uti ipsa erat, Græca, dicitur vel a καθαρὸς, quod est purus, καθαρίζω purifico: vel a καταῤῥέω defluo; (unde catarrhus, defluxio) nam ab ore Catharinæ suavis simul & fortis defluebat oratio, qua tot Philosophos & Nobiles ad Christi Fidem perduxit. hinc Catharina non immerito Rhetorum præses habetur, & Rhetorica a ῥέω fluo dicitur.

CATASTA dicitur a καταστάω expono: lignea erat machina, qua servi vincti tenebantur, & venum exponebantur.

CATECHESIS, in primitiva

Ecclesia, qui ad Baptismum admittendi erant, prius fidei Christianæ mysteriis ab Apostolis viva voce imbuebantur, quod institutionis genus κατήχησις dicebatur a κατηχεῖν viva voce instruere; quod derivatur a voce ἦχος sonus, ἠχεῖν resonare. Pueri in catechismis, quod ab instructoribus audiunt, quasi Echones resonant. qui ad hunc modum sacris mysteriis imbuebantur, *Catechumeni* dicti sunt, κατὰ juxta, sive ad modum Echus, vel Echonis: itaque κατηχίζω est ad modum quo Echo resonat, aliquem respondere doceo.

CEREUS, subintelligitur funis; quia candelæ sunt cerati funes; hinc *Ceroferarii* qui cereos, sive candelas ferunt; *Ceroferaria* sunt ipsa candelabra. *Candela* dicitur a candore luminis, sive ceræ albedine. Sanctus Hieronymus ad Marcellam ait: Qui cereos accendunt, secundum fidem suam habent mercedem.

CEREUS PASCHALIS. quis auctor ejus sit, vide in Zosimo Papa 45. & adde quod Cereus iste referat Christum, in Passione a Judæis quodammodo extinctum, & in Resurrectione refulgentem: cujus corpus per ceram; anima per elly-

ellychnium, divinitas per flammam refertur: quinque grana incensi cereo infixa referunt quinque Christi vulnera in corpore glorioso reservata. Accenditur cereus paschalis cum una ex tribus candelis in summitate arundinis distinctis: eo quod, quamvis tota Trinitas Resurrectioni Christi collaboraverit, ea tamen uni personæ Christi proprie ascribatur.

CIBORIUM κιβωτὸς capsa, arca, κιβώτιον sive κιβώριον capsula, arcula: fland. *denckop*, in quo servantur parvæ hostiæ consecratæ, passim *Ciborie*.

CHORUS deducitur a chorea; vel chorea a choro; a græco χαρὰ lætitia. S. Dionysius vocat cantum alternum, qui observatur in Ecclesia, quasi concordem & consonam sacrarum rerum choream. Franci dicunt: *Un chœur, c'est à dire une troupe des gens, qui chantent & qui dansent ensemble:* ita ut chorea sit actus, & chorus sit locus, ubi quasi choreæ vocibus exercentur. Antiquitus orabat & cantabat clerus circumstans altare in modum coronæ: & antiquum est dictum: In choro clericus, extra chorum populus.

CLEPSYDRA non significat, ut pas-

passim putatur, *Sandi-looper*, sed proprie *vvater-looper*: quo horologio aquatico antiqui utebantur, dicto a κλέπτω furor, & ὕδωρ aqua; quasi *vvater stelder*: hinc proverbium antiquum: *hæret mihi aqua*, quando alicui *V. G.* Concionatori hora longior videtur. *Sandt-looper* autem deberet vocari horologium sciotericum.

CATALOGUS sine aspiratione scribendum est, a καταλέγω recenseo, enumero.

CATHOLICUS cum aspiratione, a κατὰ circa, & ὅλον totum: debet hoc scribi per h, quia prima in ὅλον aspiratur, & eliditur ultima in κατὰ: uti holocaustum, id est totum combustum, & holosericum, totum sericum.

CAMERS, genit. Camertis, est aliquis ex civitate, quæ Camerinum dicitur: sic Tuders, genit. Tudertis, ex Tuderto; aliter Tudertinus, Camerinus.

CENODOXIA, inanis sive vana gloria, κενὸς inanis, δόξα gloria.

CENOTAPHIUM inane sepulcrum, τάφος sepulcrum. Epitaphium est quod inscribitur sepulcro.

CŒNOBIUM (κοινὸς βίος communis vita) locus ubi in commu-

ni

ni vivitur: hinc *Cœnobiarcha* qui præest sic viventibus, & *Cœna* ubi communitas comedit.

CŒNOMYIA, μυῖα musca, quasi communitas muscarum, latine *examen*, fland. *ghesvverm van vliegen, muggen*.

KENO'Σ inanis, uti cenotaphium, cenodoxia sine diphthongo.

KOINO'Σ communis, promiscuus, per œ, uti cœnobium, epicœni generis, idest promiscui.

KAINO'Σ novus, uti *Encænia* per Æ, festivitas dedicationis novi templi. hinc *Encæniare* dicitur, qui nova tunica induitur. Proverbium græcum ait: Τὰ μὲν κοινὰ καινῶς, & quidem communia noviter; Τὰ δ' καινὰ κοινῶς, nova autem communiter.

CLERICUS, κλῆρος, sors sive hereditas, quia clericus in sortem Domini vocatur, & dum ab Episcopo tonsuram accipit, illud ex Psalmo pronuntiat: *Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei; tu es qui restitues hereditatem meam mihi*.

CŒMETERIUM κοιμητήριον, latine dormitorium, a κοιμάω dormio. cœmeteria sunt dormitoria mortuorum; qui ab Ecclesia ideo dormientes vocantur, quia exci-

tan-

tandi, & resurrecturi non dubitantur. Cretenses olim in publicis civitatibus habebant ædes publicas ad excipiendos peregrinos, quæ appellabantur cœmeteria, sicut Bruxellæ sunt Hospitalia SS. Juliani, Jacobi, Laurentii, Cornelii; quæ sunt dormitoria.

CHRISTUS, latine unctus, χρίω ungo; chrisis unctio; chrisma unguen sive unguentum: Sanctum Chrisma ex balsamo & oleo ab Episcopo consecratum adhibetur ad sacramenta Baptismi, & Confirmationis; sanctum Oleum consecratum sine balsamo ad extremam Unctionem.

CÆREMONIÆ, vox antiqua, Romanis usitata, cum Urbe a Gallis capta, Vestales Virgines simulacra Deorum hostibus erepta transtulissent in oppidum Cære; ubi benigno hospitio, & multo honore ac reverentia a Cæritibus susceptæ fuerunt, donec a Gallis Urbs per Camillum liberata fuit; in cujus beneficii memoriam Romani omnem Divinum cultum, & quem potissimum a Cęritibus acceperant, Cæremonias vocarunt. Dicuntur cæremoniæ sive cærenomiæ quasi leges (νόμος lex) urbis Cæræ; unde Cærites cives hujus urbis,

bis, & proverbium: *Cærite cera dignus*.

COLOBIUM (κολοβὸς mutilus) est tunica sine manicis, sive mutilata. legitur de Eutychiano Papa, quod vetuerit, ne Martyres sine Dalmatica, aut colobio purpurato sepelirentur. Dalmatica est vestis Diaconalis apertis manicis, colobium est vestis similis, sed angustior, sine manicis. colobium bubalinum Teutonice *Buffelche kuelder*: colobium lineum, vestis linea sine manicis, quæ *subtilis* dicitur: in liturgia S. Jacobi ponitur colobium pro casula, quia est vestis sine manicis, quasi mutila, a κολοβόω mutilo.

COLLECTA adjectivum substantivatum, est oratio communitatis in unum collectæ, quæ a Græcis synaxis dicitur. Oratio Sacerdotis in Missa ideo collecta vocatur, quod ipse qui legatione fungitur pro populo ad Deum tanquam syndicus, omnium petitiones ea oratione colligat, atque in unum concludat. Surius in vita S. Paulini 22. Junii narrat: *Quod Sabbato lætus ad Ecclesiam processit, & ascenso tribunali, ex more populum salutavit, resalutatusque a populo orationem dedit, & collecta oratione, spiritum*

ritum exhalavit, quorum verborum hic notatur a Baronio ſenſus: *ex more populum ſalutavit*, indicat illud, cum Epiſcopus ante orationem dicere conſuevit, *Pax vobis*. cum ſubdit *reſalutatus a populo*, ſignificat quod populus reſpondere ſolet *& cum ſpiritu tuo*. cum addit *orationem dedit*, eſt illud quod ante orationem præmittitur *Oremus*. & quod ſequitur *collecta oratione*, id eſt *recitata*, ſpiritum exhalavit. collectam hanc Græci Synaxim vocant, quaſi ſimul coactam, a συνάγειν cogere, congregare. Aliqui orationes & collectas ita diſtinguunt, ubi plures in Miſſa orationes dicuntur; quod primam vocent Orationem, reliquas, quæ ſub uno *Oremus*, & unico *Amen* includuntur, collectas appellent. Collecta etiam ipſa congregatio populi, Græcis Synaxis dicitur. Alcuinus ait: illæ orationes ſpeciatim collectæ vocantur, quæ ſuper collectam populi fiunt: & ſanctus Hilarius: Dicto *Alleluja*, eo ſigno vocabantur ad collectam, id eſt ad concionem; uti legitur de S. Joanne Euangeliſta, quod per ſingulas collectas nihil aliud proferre ſolebat, niſi, Filioli diligite alterutrum. Collecta etiam ponitur

tur pro collectione eleemosynarum, uti ad Corinthios primæ c. 17. hinc collectores qui eas pro pauperibus colligunt.

COMMUNIO ideo ab antiquis dicta fuit, quia initio Ecclesiæ omnes in Missa præsentes de corpore Christi participabant, quod communicare dicitur: nec proprie communio dici potest, nisi plures de eodem sacrificio communicent. vide infra: *Oratio super populum*. hæc communio Græcis Synaxis dicitur.

COMMENTARIENSIS est custos carceris, sive carcerarius, qui captivos in cippis detentos custodit, (unde vox flandrica *Cippier*) & eorum nomina in commentariis descripta habet.

CONCILIA MARTYRUM, loca sunt ubi multa Sanctorum Martyrum corpora collecta continentur, qui Deum nobis suis meritis & precibus conciliant. & sicuti Episcoporum concilia dicuntur, ubi multi congregati sunt Episcopi; ita locus, ubi plura Martyrum corpora, concilium Martyrum dicitur.

CONFESSIO est locus ubi corpus S. Petri, vel alterius Sancti conditum est. Breviarium Romanum.

num 18. Novembris, in lectionibus secundi Nocturni vocat Confessionem sancti Petri, locum Principis Apostolorum sepulcro destinatum. Idem Martyrium græce, latine confessio dicitur. Legitur de Pelagio Secundo, quod corpus Sancti Petri (confessionem videlicet, ubi corpus ejus jacet) tabulis argenteis deauratis vestiverit. Vide infra in verbo *Memoria*. Aliud est confessio peccatorum, quæ Græcis *Exomologesis* dicitur, ab ἐξομολογεῖν, ingenue eloqui, ὁμολογία confessio: qui confitetur, ingenue loquitur.

CONFESSOR latine, græce Martyr. Henricus Costerus in notis ad Vincentium Lirinensem ait: Confessoris nomen olim non nisi iis dabatur, qui ob Christi testimonium publicitus datum, publica aliqua pœna vel calamitate, non tamen morte, erant affecti: hinc apud Eusebium & alios legimus, nonnullos fuisse secundo, tertio, & quarto confessores: & in Martyrologio 13. Julii. *Qui tertio confessores effecti, gloriosæ in Christo perseverantiæ titulo illustrati sunt*. & aliqui vocantur Episcopi & Confessores, aliqui tantum Episcopi; de quo vide notas Baronii die 2. Januarii

ad

ad illa verba: *B. Isidori Episcopi & Confessoris*, & *eodem die B. Isidori Episcopi*. Item 17. Novembris: *Alexandriæ S. Dionysii Episcopi summæ eruditionis viri, qui multis confessionibus clarus, & pro passionum tormentorumque diversitate magnificus, plenus dierum confessor quievit*. Item 27. Decembris: *Alexandriæ S. Maximi Episcopi, qui satis clarus & insignis titulo Confessoris effectus est*. Invitatorium festi S. Martini 11. Novembris: Laudemus Deum nostrum *in Confessione Beati Martini*. & in secundis Vesperis, Antiphona ad Magnificat: *O sanctissima anima, quam etsi gladius persecutionis non abstulit, palmam tamen Martyrii non amisit*. Et ita Onuph. Panvinius sentit, Pontifices aliquot Martyres dici, quod etsi violenta morte non decesserint, (uti Eleutherius, & Melchiades, & alii) multa tamen pro Christi confessione passi sint; licet martyrium non consummarint: hos tamen confessores Cyprianus vocat, qui græce Martyres dicuntur, uti etiam S. Felix Presbyter 14. Januarii pro Martyre colitur; qui, cum Ecclesia Dei requiescere cœpisset, obdormivit in Domino. Hodie (licet Martyr idem significet quod confessor),

Mar-

Martyres per antonomasiam soli dicuntur, qui pro confessione Christi animas suas tradiderunt.

COMMEMORATIO S. PAULI APOSTOLI 30. Junii, licet pridie hujus diei tam Petri, quam Pauli acta sit solemnis celebritas, tamen hac potissimum die solius Pauli commemorationem fieri debere ex Sancti Gregorii institutione, docet Micrologus, cap. 42. cujus rei gerendæ causa probatur ex hymno 12. Prudentii de SS. Petro & Paulo Apostolis, sub finem; consuevisse nimirum Romanum Pontificem una eademque die Pontificias functiones in utraque Basilica exercere: cum autem hoc propter nimiam locorum inter se distantiam, non sine nimio ac intolerabili labore perfici posse videretur, consultius visum est, sequenti die in Basilica S. Pauli sacra peragere, uberiusque persolvere, quod pridie ea de causa ibidem loci fuisset omissum.

CORNICULARIUS. de Anastasio Corniculario Martyrologium 21. Augusti. Corniculum (diminutivum a cornu) erat ornamenti genus, quo donabantur milites ab Imperatoribus pro re in bello bene gesta. Livius lib. 10. scribit,

Pa-

Papyrium consulem equites omnes ob insignem pluribus locis operam navatam donasse corniculis armillisque argenteis. Apud Valerium Maximum cornicularius idem est quod cornicen: inter hodiernos milites est idem quod *Adjudant*.

COPRONYMUS. Leoni Isaurico Imperatori anno 719. natus est filius Constantius; is cum sacro lavacro ablueretur, aquam stercore forte infecit; qua re animadversa, Patriarcha Constantinopolitanus illum baptizans oraculum dedit, fore ut is aliquando sacra omnia pollueret: unde illi Copronymi nomen est additum (κόπρος stercus) quod impietate sua deinde ostendit. Filiam hic habuit piam & sanctam, Anthusam nomine. ipse adulatorie vocabatur Flavius Constantinus Porphyrogenitus, id est purpura natus.

CREDENCIA, Italice *Credenza, ripofto, dove si servano li vasi, e altre cose appartenenti alla tavola*. Gallice *Crebence*, *cabinet aux vases d' argent*, Græce ἄβαξ, latine vasarium, abacus. Credencia ad sacrificium posita dicitur ex eo quod vasa sacra Missæ in abaco isto collocata, ibi credantur, id est in

tuto

tuto ponantur; hujus custos, cujus fidei concredita sunt, *Credenciarius* (Italice *Credenziero*) ponitur pro Magnatum cibi & potus prægustatore, & prægustatio *credencia* barbare dicitur.

CRYPTÆ sunt loca subterranea, in quibus absconsa jacebant Martyrum corpora, & ubi tempore persecutionis Pontifices Missas celebrabant: a κρύπτω abscondo. *Cryptoporticus* (vox hybrida græcolatina) absconsa sive subterranea porticus, qualis est PP. Oratorii in Monte Acuto.

CUPA, κύπη, gal. *coupe*, fland. *Kop*, ponitur pro superiore parte calicis. Rub. dicit: *Sacerdos teneat nodum infra cuppam*. Dicitur cuppa loco cupæ, sicut cappa loco capæ.

CYCLUS, κύκλος, latine circus, cujus diminutivum circulus, sicut ab *annus* annulus.

CYRIACUS, idem quod latine Dominicus. κύριος dominus. Kyriacum Græci templum vocant, latini Dominicum; vide Martyrolog. 27. Decemb.

DIA-

D

DIACON, ita græce, latine Diaconus, quod eſt Miniſter: hac voce græca utimur die Paraſceves: Oremus pro Diaconibus &c. a διακονέω miniſtro.

DIACONIUM idem eſt quod ſacrarium, ſive ſecretarium, diſtinct. 23. cap. non oportet: *Non oportet ſubdiaconos licentiam habere in ſacrarium, quod Græci Diaconium appellant, ingredi, & contingere vaſa dominica*. Secretarium, inquit Gloſſa, eſt locus, ubi vaſa ſacra ponuntur: ubi eadem Gloſſa nomine ſecretarii etiam voluit ſignificari altare.

DIACONISSA. S. Ignatius Martyr facit mentionem Diaconiſſarum in epiſtolis ſcribens: *Saluto cuſtodes ſacrorum veſtibulorum Diaconiſſas*. hæ cuſtodiebant locum ubi feminæ ſeparatim a viris orabant: item quando illæ baptizabantur, Diaconiſſæ adhibebantur, ne viri feminarum nuditate offenderentur, quia antiqui depoſitis veſtibus baptiſma accipiebant.

DIACONIA eſt locus ubi diaconi pauperum curam habentes habitabant; uti legimus in Fabiano

X Pa-

Papa. Baronius ait, quod Diaconiæ erant loca sacra, ubi diaconi regionarii per singulas urbis regiones residentes stipem erogabant egentibus, & viduarum, ac pupillorum, aliarumque miserabilium personarum necessitatibus consulebant: erantque velut quædam eleemosynarum promptuaria; sicut hodie mensæ S. Spiritus in Parochiis.

DALMATICA est vestis Diaconi, ita dicta, quod a Dalmatis primum reperta feratur. *Tunicella* est vestis Subdiaconi, ejusdem formæ, sed paulo minor, uti patet, quando induit eam sub Dalmatica Prælatus in Pontificalibus celebrans. Dalmaticæ debent esse laxis & apertis manicis: quia Diaconi ad hoc primo instituti sunt, ut pauperum curam haberent; & liberalitatis symbolum est larga manica. Innocentius 3. ait: *Manicarum latitudo largitatem datoris demonstrat.* imo fere manicas non habent, ad liberius Sacerdoti inserviendum, & quamvis habeant tænias, non constringuntur.

DAMASUS latine domans vel domitus, δαμάζω, domo; hinc *adamas* indomabilis; quia durissimus.

Deus dicitur græce θεὸς, quasi δέος

δέος timor: nam *Primus in orbe Deos fecit timor*, ait Papinius Statius.

DÆMON δαίμων latine ſciens, a δαίειν ſcire. Dæmones dicuntur ob ſummam ſcientiam. Dęmon non ſemper in malam partem accipitur. εὐδαίμων bonus, κακοδαίμων eſt malus dæmon, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον. Homo homini Deus, & *Dæmonium hominis*, cum alicujus ingenium laudamus.

DIABOLUS, latine calumniator, διαβολή calumnia, διαβάλλω inſidior, criminor.

SATANAS hebraicum eſt, latine adverſarius, quo nomine appellatur Diabolus, quod Chriſto & Chriſtianis adverſetur.

DOMA domatis, ſuperior pars domus, ſive tectum: domata Græci tecta dicunt a δέμω extruo, ædifico: eſt autem Domus unius familiæ habitatio, ſicut Urbs unius populi, & Orbis totius generis humani.

DOMINUS VOBISCUM, ſalutationis hujus diviniſſimæ efficacia eſt ab ipſo Chriſto Domino, qui dixit Matthæi ultimo: *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi*. cui ſubditur ſtatim a circumſtantibus: *Et cum ſpiritu tuo*, quaſi

hi optent Sacerdoti quod ipſe illis optavit. neque dicitur tecum, ſed *cum ſpiritu tuo*, quia ſpiritualiter Officia Eccleſiaſtica fieri debent; nam Deus in ſpiritu & veritate adoratur. Petrus Damiani opuſculum ſcripſit de *Dominus vobiſcum*. Prohibetur a feminis dici, quia vox Chriſti eſt, qui erat vir, & Sacerdos Sacerdotum: hinc tantum Sacerdotibus, & ad ſummum Diaconis ad Chriſti Euangelium enuntiandum permittitur.

DOMINICA, ſubintelligitur dies. ſicut in mundi creatione, ſexto die, homine jam plaſmato, die 7. ſabbato dicto ab omni opere, quod patrarat, Deus requievit; ita in hominis refectione, Dominus noſter Dei filius a paſſione ſua quieſcens, die propter hoc Dominica vocata, victor triumphans ſurrexit a mortuis; de qua prophetaverat David, & canit Eccleſia: *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea*. ideoque omnes Dominicæ ſunt quaſi commemorationes Reſurrectionis Domini, in quarum Officio, uti fit toto tempore Paſchali, a primis Veſperis non flectuntur genua. quomodo autem dies Jovis, ſive feria quinta ſit cognata Dominicæ, vide Noti-

Notitiam in Melchiade, & Agapeto.

DOMINICA IN ALBIS. Bellarminus de Baptiſmo, lib. 1. cap. 27. ait: Solebant Neophyti a die Sabbati ſancti, quo erant baptizati, uſque ad Dominicam in albis, manere in albis ſuis veſtibus, & poſt dominicam in albis ordinarias veſtes reſumebant. tamen ex lectione Auguſtini, quæ Dominica ipſa in albis legitur in Breviario, vocanda potius eſſet Dominica ſine albis, quia conſtat quod Neophyti per octo tantum dies in albis veſtibus manebant: nam baptizabantur Sabbato ſancto (quod ideo ſanctum dicebatur, quod tunc per baptiſmum ſanctificarentur, & per octo dies albas veſtes portabant, quas deponebant ſabbato in albis veſpere, & ſequenti Dominica Neophytorum habitus commutabantur, ut ait Auguſtinus; itaque ſabbatum in albis dicitur, quia erat ultima dies albarum veſtium: Dominica in albis ſubintelligi debet quaſi diceretur *Dominica poſt Sabbatum in albis*. Quare Sabbatum poſt Pentecoſten non vocatur in albis? ideo eſt, quod primitus tantum in Paſchate baptizarentur, & nomen *in albis* tunc

ortum est : cum autem etiam in Pentecoste id fieret, nomen in albis translatum non fuit, quia in Pentecoste propter ignem Spiritus Sancti, omnia in rubris sunt.

DOMINICUM, græce Κυριακὸν Κύριος Dominus : hinc Germanicum *Kirch*, & flandricum *Kerck*. Ad Dominicum convenire, subintellige Templum. vide notas Baronii ad Martyrologium 25. Decembris. intelligunt etiam aliqui, ad diem Dominicum celebrandum, uti 11. Februarii Martyrol. cum ad Dominicum celebrandum ex more convenissent; ubi flandricus interpres habet : *Om den Sondagh te vieren*. a Dominico venit vox teutonica *Dom*, quod est templum Cathedrale, hinc *Bisdom*, id est *Biscops Dom*, Episcopale Dominicum, sive Dominium.

DOMNUS. Lector in Choro dicit *Jube Domne* (non *Domine*) *benedicere*, alloquens officium facientem, quia Dominus per antonomasiam solius Dei est titulus, præsertim in templo sive Dominico; uti in scripturis : *Hæc dicit Dominus*. *Tu solus Dominus*. Domnus est titulus viri præclari, sicut hodie vocantur cives qui sunt de Magistratu, *Her Ian*, *Her Peeter*, una lit-

littera detracta, non *Heer Peeter*, *Heer Ian*, quemadmodum in voce Dominus littera una demitur, Domnus, non Dominus, Papa ipse respectu Dei vocatur *Domnus Apostolicus*, solus autem Deus verus est Dominus: hinc Episcopus diebus solemnibus ultimam matutini Lectionem in Choro incipiens ait: *Jube Domine benedicere*, nullusque ei de Choro respondet; a Deo ipso non ab homine benedictionem petens, quam inclinato capite aliquandiu tacitus expectat. antiquus est versus:

Cœlestem Dominum, terrestrem dicito Domnum.

Tempore Sancti Hieronymi excellentiores vocabantur Domni; solus autem Deus Dominus.

DEO GRATIAS. Augustini sæculo solebant Monachi cum hominibus occurrerent, eos ad gratias pro beneficiis a Deo acceptis agendas excitare, dicendo *Deo gratias*.

DEVOTUS FEMINEUS SEXUS. Ecclesia oratione hac, *Sancta Maria succurre miseris &c.* orat primum pro afflictis in populo, quo utrumque sexum contineri nullus dubitat: deinde pro Clero: quo viri in sortem Domini voca-

ti: postremum pro devoto femineo sexu, quo feminæ per vota Deo devotæ continentur: extat hoc sensu Ambrosii libellus *Ad Virginem Devotam*, & Ausonius Poeta Christianus de Amita sua virgine Devota sic canit Parentali sept.

Feminei sexus odium tibi semper;
& inde
Crevit devotæ virginitatis amor.

Idem Parentali 27. de Matertera:

Innuba devotæ quæ virginitatis
amorem
Parcaque anus coluit.

Et in Officio de S. Lucia habet Breviarium.

Soror mea Lucia Virgo Deo devota. Male itaque hoc flandrice translatum est: pro devoto femineo sexu: *Voor het devoot vrouwen geslacht*.

DIŒCESIS Διοίκησις, latine gubernatio, administratio, jurisdictio. διοικέω guberno: quemadmodum territorium est Præsidis, ita diœcesis est Episcopi, quatenus administrandi sacra jus habet.

DIÆTA venit a Græco διαιτάω, quod est victus ratione utor: hinc tenere bonam diætam, idest victus rationem. Barbare ponitur pro itinere unius diei; nisi forte sine

diph-

diphthongo ſcribatur, ut a die dicatur: ſed apud bonos auctores non reperitur.

DIONYSIUS, latine Bacchicus, Διονύσιος κισσὸς bacchica hedera. Διόνυσος Bacchus, Dionyſia ſacra Bacchi, ſive Bacchanalia quæ celebrabantur apud antiquos, uti apud nos Antecineralia, deſinente hyeme.

DIPLOMA δίπλωμα duplum. Diplomata dicuntur literæ Principum ſigillis obſignatæ, quas literas Patentes aut Bullas Pontificias vulgus vocat: ita dictæ, quia erant litteræ complicatæ, & lino trajecto obſignatæ. diplomata etiam vocari poſſent, quæ a Notariis ſive tabellionibus vocantur duplæ; quarum litterarum ipſi tenentes minutam, ut vocant, contracte ſcriptam, tradunt duplam largius deſcriptam illis qui petunt & indigent. Diplomata etiam dicuntur duplicia opera vel itinera, quando quis uno die tantum operis vel itineris facit, quantum alius duobus diebus.

DIPLOIS: *induantur Diploide*, id eſt veſte duplici, ſive ſuffulta; quod latini duplum, græci διπλόον dicunt.

DIPTYCHA ſunt duplicis plicæ

folia, πτὺξ, & πτυχὴ plica, ita triptycha, pentaptycha trium vel quinque plicarum. Diptycha erant complicati pugillares, five tabulæ duplicatæ. una continebat vivorum, altera mortuorum nomina, translatione fumpta ab oftreorum diptychis five duplicatis teftulis. Heribertus Rofvveydus, in Onomaftico ad vitas Patrum ait: Diptycha nomen plurale neutrum, fit a mafculino fingulari δίπτυξ a verbo πτύσσω plico: erant facra diptycha duplices tabulæ, quarum uni infcribebantur nomina Epifcoporum pie defunctorum, alteri vivorum; vide Notitiam in Joanne 19. in Sacramentali Gregoriano habetur hæc oratio fuper diptycha: Memento etiam Domine famulorum tuorum, qui nos præcefferunt, & dormiunt in fomno pacis. Et in Liturgia S. Marci Diaconus legit Diptycha defunctorum. Permanfit hujus rei tam pro vivis, quam pro mortuis orandi confuetudo in Canone Miffæ per duplex *memento*.

DRAMA, latine actio, rei alicujus repræfentatio: δράω facio, ago, repræfento. Cantica dramatis funt interludia comœdiarum five actionum, ftylus Poetarum (qui

a

a ποιέω facio nomen habent) dicitur dramaticus; quia verus poeta non de se, nec pro se loquitur, sed repræsentat graphice quod ab aliis dictum & factum est.

DECANUS, græce Decarchus, quasi primus inter decem. δέκα decem, ἄρχος primus. in capitulis sive collegiis, cum numerus capitum sit diversus, & a numero subditorum denominari deberet qui præsidet; sumptum est certum nomen Decimi sive Decani, quamvis sint plures quam decem, tamquam primarium. nam numerus decem omnes numeros comprehendit. *Decurio* inter milites dicitur, qui corpori decem militum præest, vulgo *Caporale*; sic *Centurio* qui centum, *Capitaneus* dictus quasi caput totius corporis, & *Dux*, qui omnes præcedens ducit.

E

ECCLESIA latine convocatio, concio, cœtus, ἐκκλησιάζω cætum congrego. *Ecclesiastes*, est Concionator, qui ad cætum, sive concionem (a concieo) sermonem habet: etiam ponitur pro eo qui sermonem audit. Ecclesiæ nomen quod sui natura importat conven-

tum fidelium, pro loco ipso, quo iidem conveniunt, accipi consuevit. quid distet inter Ecclesiam & Synagogam, vide in voce Synagoga.

ELENCHUS ab ἐλέγχω investigo; quia indicis adminiculo investigatur quidquid toto opere continetur.

ENCENIA Festivitas est dedicationis novi Templi. ἐγκαινίζω renovo; quia hæc Festivitas singulis annis renovatur: vide hoc latius explicatum supra in voce ΚΑΙΝΟ'Σ.

EMBOLIS sive EMBOLISMUS, latine intercalatio sive insertio. Februarius mensis Embolismalis dicitur; quod huic mensi singulis quadrienniis dies inseratur: sic annus embolismalis dicitur, quando completis 30. Epactarum diebus mensis unus post tres annos subtrahitur. & ut Joannes a Sacrobosco ait: est spatium decimum tertium lunationum constans ex 384. diebus, excedens annum lunarem commun. 30. diebus: Embolismata sunt diversi panni hinc inde consuti. huic fere simile est quod sequitur.

EPACTA, subauditur dies, ἐπακτὸς aliunde adscitus, adventitius,

ἐπά-

ἐπάκται ἡμέραι intercalati dies.

EPACTÆ vocantur undecim illi dies, qui singulis annis adjiciuntur anno lunari, ut cum solari conveniat. vide præludia Breviarii de Epactis & Noviluniis.

EPOCHA est relatio annorum ad certum aliquem numerum, a quo anni numerari incipiunt, ab ἐπέχειν inire, coire: quod principium latinæ *æ a* dicitur, de quo vide supra in voce ÆRA.

ELEEMOSYNA, ἐλεημοσύνη, est quod alicui ex commiseratione datur, ἐλεέω misereor: hinc Elegia miserabilis cantus.

EPICEDIUM (ἐπικήδειον cantus lugubri) quod ad funus, cadavere nondum humato, a Præficis lugubris voce canebatur.

EPINICIUM (νίκη victoria) cantus sive carmen pro victoria obtenta. de utroque hoc cantu P. Guil. Stanihurstus in Tessera quotidiana Militis Christiani 10. Maji sic ait: Si tanta tibi est libido canendi, hic potius Præficarum instar flebili lessu in valle lacrymarum, velut exul funebria cane *Epicedia*, ut postea in cœlis velut victor jucunda canas *Epinicia*.

EPIPHANIA, dies Apparitionis Christi: antiquitus dies Epipha-

phaniarum appellabatur. Propter triplicem Christi apparitionem, de qua hoc die fit mentio: *Epiphania* dicitur ab ἐπὶ supra, & φάνεια apparitio: quia scriptum est de stella quæ Magis apparuit, *usque dum veniens staret supra ubi erat puer*. *Theophania*, id est Dei apparitio, quia in Baptismo Christi Deus trinus apparuit, Pater in voce, Filius in amne, Spiritus S. in columba. *Betphania*. Bet, hebraice dicitur domus: quia primum Christi miraculum apparuit in domo nuptiarum in Cana Galilææ. de quibus tribus apparitionibus in hac Festivitate canit Ecclesia, in 2. Vesperis ad Magnificat. *Tribus miraculis ornatum diem colimus: hodie stella Magos duxit ad Præsepium: hodie vinum factum est ad nuptias: hodie in Jordane a Joanne Christus baptizari voluit, ut salvaret nos*. quas apparitiones tribus versibus leoninis expressas habe:

Stella Magis luxit, quos ad Cunabula duxit.
Mundus pro immundis modo Baptizatur in undis.
Nunc aqua divinum dedit ad Connubia vinum.

Et quia uno die tot grandia mysteria pro dignitate recoli non possunt,

ſunt, Eccleſia ea celebrat quam primum poteſt; in Octava Epiphaniæ Chriſti Baptiſma, & Dominica ſequenti primum Chriſti aquam in vinum convertentis miraculum.

EPISCOPUS, latine inſpector, ἐπισκοπεῖν Inſpicere. J. de Glen, en l'hiſtoire Pontificale in Papa Dioniſio ait: *Epiſcopus ſignifice autant, que Surveillant, Garde Superintendent*: & Arcadius Juriconſulte dit. *que ceux qui ſont commis ſur le pain & autres choſes qui ſe vendent pour le vivre neceſſaire du peuple en chacune citè, ſe nomment* Epiſcopi: *pour denoter, que tout ainſique ces pourvoyeurs prennoyent egard ſur ce qui ſervoit pour le ſuſtien de la vie corporelle, ainſi la charge Epiſcopale eſt de procurer ce qui partient à la ſalut des ames*. & Sanctus Petrus vocat Chriſtum Epiſcopum animarum noſtrarum; uti Hiſpani dicunt *Veedor*, Franci: *Superintendant, Survoyant*. hinc Epiſcoporum cathedræ ſunt altiores cœteris, ut melius ſpeculentur. Epiſcopi plus non habent Sacerdotibus, quam poteſtatem Hierarchicam in Eccleſia neceſſariam: ne ſi eadem poteſtas paſſim penes omnes eſſet, obedientia ſolveretur; quod oſtenditur quando Epi-

Episcopus a se ordinatum Sacerdotem ad æqualitatem ordinis, non potestatis, recipit per Sacramentum amoris, oris ad os osculum: Diaconi tantum admittuntur ad osculum manus Episcopi, non faciei: quia non recipiuntur ad æqualitatem Ordinis, sed imitationem bonæ operationis, quæ per manus significatur. In lectionibus Breviarii de Summis Pontificibus legitur plerumque, quod plures Episcopos, quam Presbyteros, & Diaconos consecrarint: quod idcirco est, quia Episcopos per diversa loca mittebant, qui istic poterant Presbyteros, & Diaconos ordinare; Episcopi autem a solo Summo Pontifice, uti hodie adhuc Sedis Apostolicæ gratia ordinantur.

CHOREPISCOPUS. Idem de Glen in Damaso ait: *Chorepiscopus veult autant dire que Evesque de Village*, (χώρα regio, unde Chorographia, i. Regionis alicujus descriptio) *& qui n' a point d' Eglise prope, comme sont aujourdhuy les Evesque Titulaires nommez Suffragans*. Inter Chorepiscopos erant etiam aliqui non habentes Ordinem sive Gradum Episcopalem, constituti in adjutorium Episcopa-

porum, & omnia faciebant, præter ordinationem: erantque tantum Presbyteri, ficuti Valerianus Epifcopus Hipponenfis S. Auguftinum adjutorem adhibuit Epifcopalis officii; quales modo funt Epifcoporum Vicarii: qui Chorepifcopi, cum fe Epifcopis comparare vellent, ob inflationem depofiti funt a S. Damafo. *Coepifcopi* vocantur a Ciaconio Linus & Cletus, id eft fimul Epifcopi. *Corepifcopi* etiam aliqui fcribunt fine afpiratione, (χόρος latine novellus, juvenis mafculus) quafi juvenes five novelli Epifcopi.

EPISCOPIUM eft Palatium Epifcopale, ficut *Patriarchium* Palatium Summi Pontificis. legitur in Joanne Papa Nono, quod prohibuerit, ne decedente Papa (quæ mala confuetudo irrepferat) Patriarchium, quod eft Papæ Palatium, expilaretur; etiam Epifcopium Lateranenfe vocatur. *Presbyterium* (hodie pro choro ponitur) antiquitus erat locus ubi Sacerdotes tenebant fua comitia. legitur apud Cyprianum de Cornelio Papa, quod coacto Presbyterio (hoc enim nomine facra illa comitia dicebantur) electus fuerit.

EPI-

EPIGRAPHE, latine ſubſcriptio: *Epiconographia* imaginum ſubſcriptio.

EPISTOLA, diminut. Epiſtolium: ἐπιςέλλω mitto, latine Miſſiva, ſubintelligitur Charta. Pontifex Romanus vocat ſuas epiſtolas *Brevia*. *Breve Apoſtolicum*, ſubintelligitur ſcriptum, gall. *Bref*, fland. *Brief*: a Breve fit diminutivum Breviculum, *Brieſken*, *Brieſve*, etiam fem. gen. *Brevis* dicitur, ſubintell. ſcriptura.

ERASMUS, ἐράω amo, cupio, ἔρως amor, ἐράσμιος amabilis, deſiderabilis: *Deſiderius* lat. *Geraerdt* teutonice, quaſi *Begeraerdt*, *van begeren* deſiderare.

ERGASTULUM, locus ubi a diſcolis coacte laboratur, flandr. *merck-huys*, *Tucht-huys*, *Raſp-huys*. ab ἔργον opus, ἐργάζομαι operor.

EQUULEUS diminutivum ab equo, *thouteperdt*, cui milites diſcoli imponuntur; in Martyrologio ordinarie ponitur pro tortura, quam flandrice *Pyn-bank* dicimus, in qua corpora extenduntur. Ammianus Marcell. l. 7. *intendebantur equulei*, uncoſque parabat Carnifex.

ETHNICUS, id eſt gentilis, ab ἔθνος gens, vide infra in voce *Paganus*.

EUAN-

EUANGELIUM, latine Bonum nuntium, ἄγγελος (γ ante γ sonat ut ν) angelus idem quod nuntius. Euangelizo vobis gaudium magnum, id est annuntio. nota quod debeat scribi prima syllaba per u vocalem, & dici Euangelium, non Evangelium, uti per abusum male pronuntiatur, & passim bene scribitur. sicut Euaristus, non Evaristus. εὖ bene, ἄριστος optimus. Evan. Evoe per v consonantem sunt nomina profana Bacchi, ut apud Ovid. Metamorphos. 4.

Nicteleusque, Elaleusque parens, & Iacchus, & Evan,
Evoe Bacche sonant.

EVOVAE. de hoc vide infra in voce *Pneuma*.

EUCHARISTIA, latine bona gratiarum actio, εὐχαριστεῖν gratias agere: ab ecclesia sic vocatur Venerabile Sacramentum, quod conficitur & offertur a Sacerdotibus in Sacrificio Missæ Patri æterno, in gratiarum actionem pro Filio suo ad nos misso: qui Sacramentum istud Deo Patri suo gratias agens instituit.

EUSTACHIUS. S. Bonaventura, vocatus in Baptismo Joannes, postea in Concilio Lugdunensi a

Græ-

Græcis Euſtachius vocatus fuit: eo quod in omni diſputatione, quam ibidem cum illis habuit, doctrinæ veritatem ac diſciplinæ gravitatem perpetua conſtantia ac felicitate conſervaverat: a Latinis vero Bonaventura dictus, ob eventus bonos. Vide caput primum vitæ ejuſdem, in hiſtoria Seraphica Henr. Sedulii.

EULOGIA vocabantur olim cibaria benedicta. (vide ſupra in Melchiade) ea poſt Miſſæ ſacrificium alicui dare vel tranſmittere, erat ſignum communionis & charitatis Chriſtianæ. vide Joannem Molanum de Agnis Dei cap. 2. Eulogius, latine Benedictus, εὖ bene, λόγος ſermo, dictio; hinc *elogia* clarorum Virorum, potius *eulogia* dicenda ſunt.

EUPHEMIA, latine Bonę Famę, φημη, fama, ſicut *Polyphemus* multæ famæ, ſive rumoris, famoſus. *Eutimius* bene honorandus, honorabilis: *Eugenius* boni genii, *van goede imborſt*.

EUTICHES ſive *Eutichius*, latine bene munitus, bonis vallatus; τειχέω munio, muro cingo, τεῖχος murus: ponitur pro fortunato, qualis erat Job ante tentationem; uti Satan de ipſo ajebat

Cap.

Cap. 1. *Nonne tu vallasti eum, ac domum ejus, universamque substantiam per circuitum?*

EXARCHUS. tempore Joannis Tertii Papæ anno Christi 562. venit in Italiam Longinus cum titulo Exarchi, qui sustulit Consules Romanos: de quo narrat Onuph. Panvinius, quod mortuo Narsete Longinus Patricius reliquum Italiæ, quod Longobardi non occupaverant, Imperatoris Constantinopolitani nomine, Exarchi titulo, Ravennæ Sede locata, annis 15. obtinuerit. Dictionarium Historicum ait: Longinus successit Narseti Italiæ Principi; & novum Magistratum, Exarchatum in Italiam introduxit, & sic novo modo præesse cœpit; ac titulum ex re, quam aggrediebatur sumpsit: nam Exarchus ab ἐξάρχω, incipio præesse, sonat. etiam Exarcha scribitur, uti Tetrarcha, & Tetrarchus, qui quatuor Provinciis præest.

EXEQUIÆ ab exequendo dictæ sunt, quia executioni mandanda est defuncti voluntas: initio enim sui testamenti, ante alia ipse sibi prospiciens mandat, quomodo velit sepeliri: post alia narrat exequenda. sic exequiæ, quasi per an-

antonomasiam dicuntur primarium Testatoris mandatum, quod ante omnia hæredes exequi debent.

EXORCIZO, latine adjuro, (flandr. *uytmanen*) aliquem religione obstringo, sive alicujus animo religionem injicio; & metu religionis percello. ὅρκος juramentum; hinc Orcus, per quem jurabant Dii antiqui, apud quos nullum juramentum firmius tenebatur, quam quod juraverant per Stygiam Paludem, aut per Orcum fluvium e Styge profluentem.

EXTASIS scribendum non Exstasis: quia litera X. una ex duplicibus pro duabus c. & s. servit; *Ecstasis* autem optime scribitur, uti græce ἔκστασις, quod qui hanc patitur, quasi extra se stet.

F

FALDISTORIUM. Italicum *Falda*, idem est quod latine plica: *distornar* est explicare: sic Faldistorium ponitur pro sede portatili complicata, quæ disjungitur, sive explicatur, & distenditur, dum usui servit: etiam pro tapete suppedaneo sumitur; nam tapetes complicantur, & explicantur: ita legitur apud Ciaconium in addi-

ditionibus ad Paulum 3. de Imperatore Carolo 5. ab ipso Maximo vocato: *Pontifex Missali cultu indutus Cæsarem expectavit, qui cum venisset coram illo prope altare, detracta Corona, reverentiam flexo poplite exhibuit, tum in faldistorio ante Aram in genua procubuit; oravitque; & deinde post preces fusas ad paratam sedem accessit*.

FANONES vocantur ab Italis vexilla quæ in supplicationibus præferuntur, a Græco φανὸς laterna, fax, unde Epiphania apparitio, & vox teutonica *Vaenen*, dicuntur græce λάβαρα, latine vexilla, quasi parva vela. a φαίνω, appareo venit *fanum*, quia fana sive templa supra alias domos apparent. hinc profanus, quasi procul a fano: sunt qui more græco prophanus, & phanum scribant.

FATUM, secundum Isidorum, dicitur esse quidquid Dii fantur, quasi Deorum effatum; quod mutari non potest. Priscianus fatum nihil aliud esse dicit, quam dictum & jussum divinum: hinc fatum pro morte ponitur; nam credebant veteres, quo temporis puncto quis nasceretur, eo ipso fataliter, sive per effatum Divinum constitui de morte atque interitu ipsius, juxta illud

illud Job 15. *Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est; & posuisti terminos ejus, qui præteriri non poterunt.* ac juxta Manilii versiculum

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

Et Illud Senecæ;

Primus dies dedit novissimum.

FERIA. Feriari idem est quod ab opere vacare. in Officio Ecclesiastico dictæ sunt feriæ, quod vacantibus diebus ab aliis Sanctorum festis, officium fiat feriale, quod est de Deo; ut Clerici intelligant, se Deo deditos nulli rei nisi Deo vacare debere. hinc feriæ Quadragesimæ, quando paucissima sunt Officia de Sanctis, & nullæ Octavæ. cum horrerent fideles Christiani nominare dies a Diis gentium, uti Solis, Lunæ, Martis &c.; vel a Sabbato, more Judaico, dicendo primam, secundum, tertiam Sabbati; diem Dominicam quasi feriam primam supponendo, appellarunt sequentes dies feriam secundam, tertiam &c. retento tantum sabbato, ob reverentiam ejus diei, quem Deus ipse sub initium Mundi conditi instituit. In Lectionibus Breviarii de Sancto Silvestro habemus quod Sabbati & Domini-

ci

ci diei nomine retento, reliquos hebdomadæ dies feriarum nomine diſtinctos appellari voluit, quo ſignificaretur quotidie Clericos abjecta cæterarum rerum cura uni Deo prorſus vacare debere.

FESTUM, Græce ἑορτὴ, hinc Heortologia ſermo de feſtis. Feſta, Solemnitates, Celebritates, & Natalitia Sanctorum eadem fere ſunt. Feſtum dicitur, quod eſt gallice *Plaiſant*, *joyeux*, *recreatif*, hinc *Feſtin* dies lætitiæ. Solemnitates ex eo dicuntur, quia ſolent ſingulis annis celebrari. Celebritates, quaſi crebritates, quo crebri homines conveniunt. Natalitia, vide infra in lit. N. In majoribus feſtivitatibus antiqui precabantur invicem, uti adhuc hodie fit, felicia feſta Paſchalia, Natalitia &c. & vocabantur hæ feſtivæ precationes; & ad abſentes per literas ejuſmodi precationes mittebant, quales Theodoretus multas ſcripſit, & literæ feſtivæ vocabantur.

FORMATÆ, Apoſtolicæ, ſeu Pontificiæ ſunt litteræ, quæ improprie paſſim Bullæ vocantur, de quibus vide in litera B. Formatæ autem dicuntur, quod certis quibuſdam formis expediantur, mutatis tantum nominibus; hinc expedi-

ri dicuntur tali vel tali forma: *Dignum est, Rationi congruit &c.* secundum initia literarum.

FORNICATIO. Fornix græce camera dicitur: turpitudines carnales exercentur passim in locis tectis, fornicatis, sive cameratis, sub fornicibus in cameris.

G

GALILÆI, ita olim dicti per contemptum Christiani; quod nomen Christianum Juliano Apostatæ adeo erat exosum, ut edicto sanciverit, nequis Christi sectatores Christianos, sed Galilæos nuncuparet. Hinc ipse moriens, ex inflicto vulnere sanguinem in auras spargens, blasphemando clamabat: *Vicisti Galilæe, vicisti*, ita vocans Christum per contemptum, quia ex Galilææ civitate Nazareth secundum carnem oriundus erat.

GENTILES, idem quod Ethnici: ἔθνος gens. vide infra in voce Paganus.

GLORIA PATRI, & FILIO &c. dicitur Papa Damasus rogatu S. Hieronymi intercalarem hunc versiculum post singulos Psalmos ordinasse; ut si phantasia nostra

inter

inter psallendum vagata fuerit, saltem in fine singulorum Psalmorum ad Deum convertatur. Incipit omitti Dominica Passionis *Gloria Patri* in Responsoriis; quia Judæi adhuc tantum voluntate, & lingua Christum occiderunt; sed in tribus ultimis diebus Hebdomadæ Sanctæ illum ipso facto pati fecerunt; & tunc omittitur in toto officio, quia SS. Trinitas patiente Christo dedecorata fuit: & fiunt istis diebus quasi exequiæ Christi pro nobis mortui, ut fit in Officio Defunctorum, sine *Gloria Patri*, ad luctum testandum.

GRADUALE, subintellige Canticum, ita dictum quia cantabatur in Choro, dum Diaconus ad recitandum Euangelium ascenderet gradus ambonis sive pulpiti, quod adhuc fit secundum antiquas Rubricas in aliquibus Ecclesiis, ubi cantatur Euangelium in Odeo. Vide supra in voce Ambo.

GREGORIUS, latine Vigilius: γρηγορέω vigilo.

GUELPHI & GIBELLINI, Fredericus II. Imperator in Concilio Lugdunensi omni dignitate Imperiali privatus, post depositionem suam se adhuc Imperatorem gerens, tantis malis Papam Inno-

centium IV. subjectosque illi populos afflixit, ut Pontificem vivere tæderet: maxima enim partialitas populorum in Italia subsecuta est Guelphorum & Gibellinorum, ad exterminium se persequentium; quæ per annos 260. non sine multi sanguinis effusione duravit. Ita Tritemius. Nomina autem hæc originem ceperunt anno 1139. tempore Conradi III. Imperatoris ob differentiam inter Henricum ejus filium Gibellium dictum a loco Gibel, ubi natus erat; & Welphum, sive Welphonem, ab Italis (qui Teutonicam litteram VV. pronuntiare non possunt) Guelphum dictum, Bavariæ Ducem: cumque hic obsidione cingeret Urbem Imperatoriam Wirtsburgum, qui foris erant clamabant: *vivant Guelphi*, & qui intus: *vivant Gibellini*: unde postea ortum est, quod Itali qui erant a parte Imperatoris, vocarentur Gibellini, qui a parte Papæ, Guelphi; nam prædictus Guelphus bellabat sumptibus Papæ: quæ duæ factiones ita dein tempore Frederici II. Imperatoris invaluerunt, ut Italiam pessumdandam omnes timerent; nam una & altera factio diversis vestibus & linguis utebantur, & sin-

ſinguli norant qui erant ſui: qui vero cum neutra parte ſe tenebant, hinc ab una, inde ab altera occidebantur. Similes in Hollandia a duobus ſæculis erant factiones duæ: *de Cabeljauſche*, ita dicti ab Aſellis, magnis piſcibus parvos vorantibus, qui Teutonice *Cabeljau* dicuntur: & *Haeckelſche* (non *Hoexksche*) ab uncis *Haecken*, qui licet parvi magnos piſces capiunt. quæ duæ Italicæ factiones nomina poſtea mutarunt: Guelphi dicti ſunt Urſini, & Nigri: Gibellini, Columnenſes, & Albi: idque eo tempore, quo Sedes Avenionem translata erat: quas factiones S. Bernardinus Senenſis circa annum 1440. prædicationibus, & miraculis ſuis tandem compreſſit.

H

HÆRESIS ab αἱρέω eligo, ſector, αἱρετίζω quod elegi, pertinaciter teneo. Cicero: *in ea eſt hæreſi*, id eſt *mentis electione*. *Secta*, latinum eſt a ſectando. *Schiſma*, σχίζω ſcindo. *Superſtitio*, latinum a ſuperſtituendo; quod quis ab Eccleſia rite ſtatutis velit aliquid ſuperſtatuere. A. Gellius lib. 10. vocat ſuperſtitionem, Im-

portunam, & ineptam religionem. Virgilius lib. 12.

Vana superstitio superis quæ reddita Divis.

Ad quod Servius, dum volunt videri nimis Religiosi, fiunt superstitiosi, & ita delirant. Quomodo sit intelligendum, quod de B. Virgine cantat Ecclesia: *Gaude Maria Virgo, cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo*, cum adhuc pullulent infinitæ hæreses? ad hoc respondet G. Durandus, in Rationali lib. 7. cap. 7. quod Diva Virgo hoc fecit, quantum in se fuit; quia ostendit eum visibilem, qui invisibilis erat. Primo enim Deus non poterat inveniri, quia quidam ipsum quærebant in deliciis carnis, quidam in divitiis, quidam in libris Philosophorum, quæ erant variæ hæreses; & non erat ibi. unde Canticorum 4. *Quæsivi eum, & non inveni*. modo autem non potest aliquis errare in via, nisi velit: nam manifeste habetur in Isaia cap. 30. *Hæc erit via recta, ut etiam stultus non erret per viam*. quæ erat illa via? *Dabo in Sion salutem, & in Hierusalem gloriam meam*. Isaiæ 46. Vita JESU Christi omnem spiritum ab Ecclesia segregatum confundit, ostenditque

cla-

clare, quod sint male consulti & pertinaces omnes qui eum non sequuntur. Ita Durandus; cui adde illud Cyrilli Alexandrini, ex lectionibus in die octava Nativitatis B. Mariæ: Per te Unigenitus Dei Filius vera illa lux effulsit sedentibus in umbra mortis: per te omnis creatura, Idolorum errore detecto, conversa est ad agnitionem veritatis.

HIEROSOLYMA, Urbs quondam Solyma dicta, hebraice Salem, hinc Hierusalem, id est sacra Salem, ἱερὸς facer; sacra Solyma, sive Hierosolyma. ita dicitur *Hierarchiæ* facer Principatus: sic *Hieronymus* sacrum nomen, ἱερὸν ὄνομα, alii sacra lex interpretantur, νόμος lex.

HISTORIA proprie est earum rerum narratio, quas qui narrat, spectavit & cognovit, ab ἱϛορέω specto, cognosco; unde *Polyhistor* latine multiscius, qui multa spectavit & cognovit.

HIPPOLYTUS, ἵππος equus, λυτὸς solutus, liber, indomitus: unde lytrum, pretium quod pro libertate datur. S. Hippolytus Martyr 13. Augusti indomitis equis raptatus, per loca tribulis & carduis consita, lacerato corpore, spiritum Deo reddidit.

HOMILIA, latine colloquium, confabulatio, collatio: est proprie sermo qui in cœtu habetur: ὅμιλος cœtus, sicuti nonnulli Regulares post refectionem convenientes ad colloquium, inter se aliquem casum vel quæstionem proponunt ad dissolvendum; quod ipsi vocant ad conversationem venire: & quod alii dicunt ad collationem, ubi tractantur controversiæ contra hæreticos, non improprie dici possent hi cœtus homiliæ. & notandum quod ad Euangelium in tertio Nocturno dicatur *Homilia*; quia est collatio alicujus sancti Patris ad explicandum Euangelium. *Sermo* autem dicitur in secundo Nocturno: quia nihil ibi ex Euangelio explicatur, sed sermo tempori conveniens profertur. Genebrardus colligit ex homiliis Græcorum, quod antequam inciperent tractare materiam Concionis, solerent Dei gratiam invocare, per intercessionem Divi, cujus festum colebant: idemque credit instituisse Urbanum Secundum, ut semper per intercessionem Deiparæ dicendo *Ave Maria* auxilium divinum invocaretur; quia hic Pontifex addictissimus erat cultui Beatæ Mariæ, cujus Officium indixit.

xit. Vide de ipso Notitia.

HOMOUSIOS (Martyrologium 15. Julii) latine consubstantialis. ὁμὸς unus, idem. ὀσία substantia, quasi unius substantiæ: sed addita litterula i, ὅμοιος similis. quemadmodum Ariani Christum volebant, non unius & ejusdem, sed similis substantiæ homoiousion, Catholici autem homousion dicebant: sic una litterula tantum turbarum in Ecclesiam invexit.

HORA, Græce ὥρα terminus, ὁρίζω termino, unde horizon terminator; & ora maritima, ora vestimenti, terminus maris, terminus vestimenti.

HORÆ sacri officii dicuntur, quia terminatis & distinctis intervallis ex instituto Ecclesiæ recitantur.

Canonicæ, id est regulares, quia juxta regulas ab Ecclesia præscriptas cantari debent; & proprie Canonicorum Choro addictorum sunt preces.

Prima cantatur *Jam lucis orto sidere*, prima diei, sive lucis hora.

Tertia in memoriam Apostolorum, qui hora diei tertia orantes acceperunt Spiritum Sanctum. Hymnus Pentecostes: *Hora diei tertia repente mundus intonat*. & Hy-

mnus quotidianus ad Tertiam ; *Nunc Sancte nobis Spiritus*.

Sexta. Actor. 10. hora sexta Petrus orabat.

Nona. Petrus & Joannes ascenderunt in Templum ad horam orationis nonam, Actorum 8. Hæ tres horæ notissimæ erant Apostolorum tempore ad preces fundendas. Septem autem horæ Canonicæ ab Ecclesia tam græca quam latina ad orandum quotidie observabantur : uti græcus Pater S. Basilius in Regulis suis ait : *Nobis hæc formula sit, septies per singulas dierum conversiones laudes celebrare*. & latinus Pater Hieronymus in Psalmum 118. eas distincte nominat : *Videte quid dicat hora tertia, sexta, nona, lucernarium, media nocte, Gallicinium, mane primo*. Cur autem septem præcise horæ observentur idem docet, comment. in Job : *Hostis ille antiquus septem spiritus assumit nequiores se, adversus quos prævalere non possumus, nisi septiformis sancti Spiritus gratia adjuti : itaque ad impetrandam septiformem gratiam, septies Deo sacrificium laudis offerri mandavit Ecclesia*, secundum illud Davidis : *Septies in die laudem dixi tibi*. Hora ab aliquibus deducitur ab orando, nam horare cum aspiratione

ne idem eſt, quod orare: unde quidam Breviarium Horarium, ſive orarium vocaverunt; id eſt orationum librum.

HOSTIÆ dicebantur apud veteres ſacrificia, quæ fiebant dum contra hoſtem pergerent: ita noſtræ Hoſtiæ ſacræ contra Diabolum humani generis hoſtem nos armant. *Victimæ* erant quæ poſt victoriam victis hoſtibus immolabantur. Hinc hymnus Eccleſiæ de Chriſto per Reſurrectionem victore: *Victimæ Paſchali laudes immolent Chriſtiani*. & Ovidius:

Hoſtibus a victis Hoſtia nomen habet.

HOOGH MISSÆ, ita Miſſa Conventualis ſive ſummum ſacrum a nobis vocatur, quia alte cantatur: potius ſecundum Kilianum in Etymologico *Heugh miſſe*, quia cantatur cum muſica & lætitia, præſertim in feſtivitatibus: quæ potius *Heugh tyt*, quàm *Hoogh tyt* vocandæ eſſent, a Teutonico *heughen*, quod eſt lætari: in talibus feſtis datur Regularibus lautior refectio, ut non tantum ſpiritu, ſed corpore recreentur: ergo *Heugh-yt* tempus lætitiæ.

HYMNUS apud Grçcos ſumitur pro carmine, aliave metrica ora-

tione in honorem & laudem Dei composita: qui talia scribunt Hymnographi vocantur; Gregorio laus Dei modulata dicitur. Augustinus in Psalm. 72. ait. *Si sit laus, & non sit Dei laus, non est hymnus: si sit & laus, & Dei laus, & non cantetur, non est hymnus. Oportet ergo ut sit hymnus, habeat hæc tria, & laudem, & Dei laudem, & cantum.*

HYMNODIA est Laudatio Dei, quæ fit cantu. Distinctio inter Hymnum & Psalmum ea fere est, quod Psalmi vocentur, quos a Davide compositos accepimus, & nullo metro latino (uti nos cantamus) constant: Hymni vero a diversis sanctis Patribus compositi, suis metris includuntur: quod autem Psalmi fuerint metro hebræo a Davide quondam compositi, omnium Doctorum est sententia; unde S. Hieronymus ad Paulinum ait. *David noster Simonides, Pindarus, Alcæus, Flaccus quoque, Catullus, & Serenus, Christum lyra personat.* David simul & ludebat Cithara, & canebat in voce Psalmi, imo & saltabat, prout fecit ante Arcam; & adhuc Hispani faciunt coram Venerabili Sacramento.

HYPAPANTE vocatur a Græ-

cis

cis Festum Purificationis B. Mariæ, ἀπαντᾷν est obviam alicui ire officii gratia, ὑπαπαντᾷν est cum submissione obviare, ὑπὸ sub, uti Hypodiaconus Subdiaconus, Hypomagirus subcoquus, Archimagirus primus coquus, Archidiaconus primus Diaconus.

HYPOCRITA latine simulator, a Græco ὑποκρίνειν simulare, hypocrisis, simulatio, ὑπὸ sub, κρίσις judicium, quasi falsum sive subreptitium judicium; quia Hypocritæ falsum aliorum de se judicium aucupantur.

I

IDIOTA. ἰδιωτεύειν sibi vivere, privatam vitam agere: quia Idiotæ nullam rerum experientiam habentes, nihil fere norunt, præter maternum idioma. Latini Idiotam vocant hominem illiteratum & imperitum, qualem describit I. Cats in Speculo antiqui, & novi temporis:

Die t' huys si jn jonckheyt heeft veesleten,
En by Brey-pot vast ghefeten,
En daer geen leteers heeft ghegeten:
Vvat kan de goede slocker vveten?

IDUS. vide sequentem literam in voce Kalendæ.

JESUITA, de hac voce Ludolphus de Saxonia Carthusianus circa annum 1333. *Nomen Christus est nomen gratiæ, sed nomen Jesus est nomen gloriæ: sicut enim per gratiam baptismalem a Christo dicimur Christiani, sic in cœlesti gloria a Jesu dicemur Jesuitæ, id est a Salvatore salvati: quo nomine in hoc sæculo vocari nemo potest, quamdiu nondum est salvatus.*

INDICTIO. sicut Græci per *Olympiades*, quæ dicebantur a ludis in honorem Jovis Olympii institutis, quos quinto quoque anno prope urbem in Achaja Olympiam, totius Græciæ concursu celebrabant; & Romani per *Lustra* (a lustrando, sive expiando dicta, unde apud nos aqua lustralis) qui singulis quinquenniis per certum sacrificium Urbem lustrabant, & expiabant: ita Christiani per Indictiones computabant, quæ ter quinque, vel 15. annis constant. Cœperunt autem Indictiones a tempore Constantini Magni, anno Christi 333. quum victo Maxentio, Religio Christiana in libertatem vindicata fuit; & Niceni Concilii auctoritate institutum est, ut sublatis Olympiadibus, & lustris, annorum ratio ab eo tempore per

In-

Indictiones iniretur. Antiquam autem & primam Indictionum periodum Cæsar Augustus primus excogitavit; nimirum ut subditis indicium esset, quando tributa, & qualia ab ipsis essent solvenda: nam primo quinquennio aurum, secundo argentum, tertio ferrum, ad reparanda arma solvebatur. ita quinque anni ter repetiti Indictio appellabatur; hinc apud Politicos Indictio est tributi vel exactionis genus, quod populo a Principibus indicitur.

INFRUNITUS. *animo irreverenti & infrunito ne tradas me.* ab antiquo frunifcor (id est perfruor) fit frunitus: sic homo frunitus, quo uti & perfrui licet: homo infrunitus, quo uti non possumus, fland. *Daer niet mede te doen en is.*

INTERPONTIFICIUM est, quando Sedes Apostolica vacat, & Papa non est: sicuti dicitur interregnum, quando Rex non est.

INVESTITURA est in possessionem inductio; ita dicimus aliquem tali officio, vel beneficio investire.

INCLYTUS, vide infra in voce Paracletus.

INTROITUS. Principium Missæ dicitur, quando Sacerdos ad Al-

Altare accedit; paulo ante enim dixerat: *Introibo ad Altare Dei.* ab Ambrosianis vocatur *Ingressa*.

JUBILÆUS annus est remissionis, qui septenis annorum hebdomadibus, id est quadraginta novem annis texitur: in quo buccinatur tubis in signum lætitiæ. Dicitur ab hebræo Jobel, quod est buccina, (quæ per buccam inflatur) uti Josue cap. 6. *Sacerdotes tollent septem buccinas, quarum usus est in Jubilæo.* Et recte annus ille Jubilæus dicebatur: erat enim maximæ Jubilationis & lætitiæ, quem multi præsertim miseri vehementi desiderio expectabant: nam servi omnes eo anno libertate donabantur, debitores ad solvendum constringi non poterant, exules omnes ad patrium solum poterant redire. Jubilæum Christianorum ante annum 1300. nullum erat, donec Bonifacius Octavus illud centesimo quoque anno celebrandum indixit; quod & inscipsit tabulæ marmoreæ ad fores Vaticanas: sed mortalium commodo contrahere spatium hoc, vitæ brevitas suasit. itaque, quod mirere, ter uno sæculo Jubilæum variatum fuit: annus centesimus placuit Bonifacio more antiquo Romano,

cum

cùm fierent ludi. *Quos ætas aspicit una semel*: quinquagesimum Clementi Sexto, veteris legis exemplo, ut vere esset re ac nomine Annus Jubilæus. Urbano Sexto trigesimustertius, ob mysterium annorum vitæ Christi, qui omnis lætitiæ, ac jubili nobis origo est. cæteris dein Pontificibus hi anni minus probati; donec tandem Xystus Quartus, ex decreto Pauli II. prædecessoris sui (qui annum 1475. ordinarat, sed morte præventus non celebravit) vigintiquinque annorum spatio illud definivit, & primus celebravit: ut sic nulla ætas expers foret; imo & unius hominis vita eo frui posset sæpius; isque numerus communi dein approbatione receptus, etiamnum obtinet; & hoc anno 1724. ducenti & 49. sunt anni, ex quo singulis vigintiquinque annis celebrari cœptum est Jubilæum.

ITE MISSA EST quid significet vide infra in voce Missa.

INFANTULI. die 13. Julii in Martyrologio narrantur Lectores & Infantuli cum universo Clero Carthaginiensi martyrio affecti; ad quem locum notat Baronius: *Dum infantulos puerulos legis, non eo sensu accipias, ut loqui nescirent;*

sed

ſed iidem ad canendos modos Eccleſiaſticos erant inſtructi: vetus enim mos fuit, & in præſens viget uſus, ut impuberes pueri ob vocis elegantiam ad canendas res Eccleſiaſticas modulis muſicis imbuerentur, quos Galli vocant *Enfans du Cheur*. Cantus choralis concordem diſcordiam deſcribit Venantius Fortunatus lib. 2. Carminum ad Clerum Pariſiacum:

Hinc puer exiguis attemperat organa cannis,
Inde ſenex longam ructat ab ore tubam:
Cymbalicæ voces calamis miſcentur acutis,
Diſparibuſque tropis fiſtula dulce ſonat:
Tympana rauca ſenum puerilis fiſtula mulcet,
Atque hominum reparant verba canora lyram.

Et ſub finem:

Pontificis monitu, Clerus, Plebs, pſallit & Infans.

K

KALENDÆ ſunt ſingulorum menſium primi dies, a καλέω voco. ſolebat enim Pontifex apud antiquos Romanos, Kalato ſive

five vocato populo, quæ sequenti menfe agenda essent, eo die indicare; uti jam Christianis singulis diebus Dominicis a Parochis indicantur festa, jejunia, & cætera sequenti septimana observanda. hinc *Kalendarium*, liber qui continet ea quæ per singulos anni dies debent ab omnibus observari, Teutonice *Almanach*, quasi *alle mansacht*, uniuscujusque reflectio: alii interpretantur *allemaen-acht*, quasi omnis lunæ observatio; quia lunationes singulæ in eo annotantur.

NONÆ dictæ sunt, quia novem diebus ab Idibus sequentibus distant.

IDUS dicuntur ab antiquo verbo *iduare*, quod est dividere, quasi in duo dare; quia ipso die Iduum mensis dividitur, & incipit computatio a Kalendis mensis sequentis. A. Gellius viduam dictam putat, quasi iduatam, id est in duo datam. Kalendas, Nonas, & Idus Romani propter dies festos instituerunt, & propter officia Magistratuum. in iis enim diebus conveniebant in Urbibus, & de rebus publicis tractabant: & ipsi non utentes septimanis, annum in menses, & menses in Kalendas, Nonas, & Idus dividebant.

bant. S. Antoninus narrat, quod Romani ter in menſe celebrabant ſuas nundinas, nimirum Kalendis, Nonis, & Idibus; a quibus diebus, utpote celebrioribus, reliqui dies denominationem ſumebant: hinc dies poſt Kalendas, qui præcedebant Nonas, a Nonis numerabantur; ſimiliter dies poſt Nonas ab Idibus; & poſt Idus a Kalendis. Quod aliqui menſes habebant tantum quatuor dies ante Nonas, aliqui 6. dies; factum eſt quod dies iſti eſſent aliquo feſto impediti, quo non poterant fieri nundinæ.

KYRIE ELEISON, Græcum, latine ſonat *Domine miſerere*. Κύριος Dominus, ἐλεέω miſereor. Poſt Apoſtolos Hebræos Hieroſolymæ, cœperunt Græci Miſſam celebrare Antiochiæ, deinde Latini Romæ: tres autem linguas nos latini in Miſſa adhibemus, ad honorandum Titulum Crucis Chriſti, hebraice, græce, & latine ſcriptum. Hebraicæ voces ſunt: *Alleluja*, *Hoſanna*, *Sabaoth*, *Amen*: Græcæ: *Kyrie Eleiſon*, *Euangelium*, *Epiſtola*, *Canon*. Latina lingua eſt poſtrema & humillima trium linguarum: ſed quamvis ultima, proxima tamen fuit Chriſto in Cruce pendenti.

KY-

KYRIACUS, latine Dominicus, Κυριακὸν Dominicum, idem quod Templum.

KALUMNIA, græce διαβολὴ, falsa accusatio, Diabolus calumniator, διαβάλλω calumnior. Lex 12. Tabul. *Kalumniator si convictus fuerit, idem patiatur quod reus*. Apud Romanos qui Kalumniæ damnati erant, eorum fronti littera K inurebatur: quoniam a priscis more græco Kalumnia scribebatur, præsertim dum A. sequeretur, uti in lapidibus antiquis: Kaput, Kalumnia, Karus, Kastitas, Parkarum, Evokatus, dedikavit. vide Lipsium de recta pronunt. ling. lat. cap. 13.

L

LAICUS (λαὸς Populus) latina popularis: ab hoc diversus est Clericus, a κλῆρος sors; quasi sorte electus, & in sortem Domini vocatus.

LAMIÆ *Nudarunt Mammas suas*. In infima Africa feras quasdam esse scribunt, muliebri facie, uberibus, totoque pectore adeo specioso, ut nullo Pictoris ingenio similes effingi queant; quibus retectis homines in fraudem alliciant, raptosque lanient, ac devorent: sic

ſic Lamiæ quaſi Laniæ a laniando dictæ.

LAUDES dicuntur, quod laudem aperte reſonent divinam, uti in Pſalmo *Jubilate*, & in Cantico trium puerorum, & ſequentibus tribus Pſalmis: *Laudate Dominum de Cælis. Cantate Domino canticum novum. Laudate Dominum in Sanctis ejus*: & in Cantico *Benedictus*. Nota, quando Laudes dividuntur a Matutino, præmittendum iis eſſe *Pater noſter*, ut fit in aliis Horis: & ſcito initium illud *Deus in adjutorium* ideo Laudibus datum eſſe, ut ex juſta cauſa Matutinum a Laudibus dividi poſſet: ſecus fit in Completorio, ubi nihil præmittitur, quia ſufficit poſt lectionem brevem, *Fratres ſobrii eſtote*, ante Confeſſionem, dici *Pater noſter*. Laudes vocabantur quondam Matutinum Officium, quando quod jam vocamus Matutinum, dicebatur Nocturnum Officium.

LEVITA ſive Levites ſignificat aliquem de Tribu Levi, unde ſolummodo antiquitus ſumebantur Sacerdotes: hodie pro clerico Ordinibus initiato ponitur.

LEVIATHAN hebraicum, latine ſua ſocietas, vel ſibi commiſſus. *Beelzebub* Deus muſcarum, nomen Prin-

Principis Dæmoniorum. *Behemoth* animal. *Belial* ſine jugo. *Beelphegor* idolum montis Phegor. *Bel* idolum: hebraica ſunt nomina malorum Dæmoniorum.

LINOSTIMA PALLA. λίνον linum, ςόμα os, linum ad os tergendum, quod ad lævam utebantur myſtæ ad ſacrificium, nunc Manipulus dicitur: latius explicatur littera M ſequenti in voce *Manipulus*.

LIMINA APOSTOLORUM. obtinuit uſus antiquus, ut præ reverentia ac religioſa quadam obſervantia ipſæ Baſilicæ Apoſtolorum Limina vocarentur: moris enim erat eas adeuntibus, ante ingreſſum ad limina procumbere, poſtes deoſculari, ac preces fundere: uti hodie adhuc fit a plebeis, quando manibus ad altaria vel imagines admotis, eas deinde oſculantur. Fortunatus Poeta Chriſtianus.

Fuſus humi ſupplex Sanctorum limina lambe.

Et Claudianus:

Per Cineres Pauli, per cani Limina Petri.

Chryſoſtomus Homilia 30. in Epiſt. 2. ad Corinthios: *An non cernis quot homines Templi veſtibulis oſculum figunt, partim inclinato capite, partim*

tim manu tenentes, *atque ori manum admoventes?*

LIMNIOTA. Martyrol. 23. Augusti. λίμνη lacus, stagnum. Limniotæ vocari possent hæretici Genevenses, habitantes ad Lacum Lemanum.

LITANIÆ, vox græca, latine Rogationes. *Majores* dicuntur in festo S. Marci, quia in Urbe Roma, & a Papa Gregorio Magno institutæ. quare autem isto festo sint institutæ, ratio est quod Papa Pelagius ejus Prædecessor, cum mense Aprili pestis valde grassaretur, Litanias sive Rogationes ordinavit fieri isto die, per quas pestis minuebatur per aliquod tempus: sed postea ea aucta, ipse Papa pestilentia sublatus est; successor dein Gregorius eas singulis annis eo festo fieri decrevit. *Minores* ante Ascensionem, a S. Mamerto Episcopo in urbe Galliæ Vienna incœptæ, & sub Hilario Primo ab universali Ecclesia receptæ sunt: hæ *Rogationes* tantum dictæ voce latina, quæ minor est lingua græca: λιτανεῖαι dicuntur a precibus, quas Græci λιτὰς vocant: unde *Litare*, quod est rogando impetrare; de quo Plautus in Pænulo: *Si hercule istud unquam factum est*,

est, tum me Jupiter faciat, ut semper sacrificem, nec unquam litem. hinc

LITURGIA, quasi precationis opus, λιτὴ precatio, τὸ ἔργον opus.

LATRIA cultus, qui Deo debetur, λατρεύω Deum colo, & cum tremore ei servio; τρέω tremo. *Dulia* cultus communis Sanctorum. *Hyperdulia* cultus, qui exhibetur Deiparæ, quasi plus quam dulia, supra communem cultum.

LIPARITANUS IGNIS, aliter dictus Olla, sive Officina Vulcani, quæ est in Insula Lipari Vulcano sacra, propter igneam soli naturam, ubi cudere fulmina cum Cyclopibus refertur. Juvenalis Satyra 13. *Tergens brachia Vulcanus Liparea nigra taberna*.

M

MARTYROLOGIUM latine reddi posset sermo de testibus: μάρτυρ enim significat testem, quia Martyres Christi Fidem sanguine suo testati sunt; quod & confessione sua alii Sancti fecerunt, quorum in Martyrologio etiam habetur memoria. sed a potiori parte sumitur denominatio Martyrologii, a Martyribus nempe, qui pro Christi nomine passi sunt.

Prætereundum non eſt, quod ex S. Hieronymo habetur in Breviario ſexta Maji in Lectionibus ſecundi Nocturni, quod S. Joannes Euangeliſta fuerit ob *Domini Martyrium* relegatus; & in tertio Nocturno, *Quæritur quomodo Calicem Martyrii Filii Zebedæi, Jacobus videlicet, & Joannes biberint, cum Scriptura narret Jacobum tantum Apoſtolum ab Herode capite truncatum; Joannes autem propria morte vitam finierit.* & poſt pauca: *Videmus Martyrio animum non defuiſſe, & bibiſſe Joannem calicem confeſſionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt, licet perſecutor non fuderit ſanguinem.* notandumque eſt, quod ſit triplex genus Martyrii: primum voluntatis & effectus quale fuit S. Stephani; ſecundum voluntatis, quando effectus mortis ſecutus non eſt, quale fuit S. Joannis Euangeliſtæ; tertium ſolius effectus, non voluntatis, quale fuit SS. Innocentium, qui voluntate caruerunt. Initio Eccleſiæ tantum pro Chriſto paſſorum acta in Martyrologium referebantur, & feſtum omnium Sanctorum erat primo omnium Martyrum; ac templum, Pantheon dictum, vocatum fuit ad Martyres: atq; in nonnullis antiquis

Ec-

Ecclesiis celebratur hoc festum cum paramentis rubris, quasi adhuc in honorem omnium Martyrum, sicut Bonifacius Quartus illud primo instituerat: post vero Gregorius item Quartus in honorem omnium Sanctorum celebrari voluit; & hinc paramenta alba eo festo passim adhibentur, quod sint jam omnes gloriosi; sed Officium adhuc fit quasi de Martyribus, quod patet ex secundis Vesperis, in quibus ultimus Psalmus est *Credidi*, ut cantatur pro Martyribus, & Responsoria brevia, ac Versus sunt de Martyribus. Triduo Hebdomadæ sanctæ omittitur lectio Martyrologii, quia Christi Passioni jam nimis sumus intenti, de Passione aliorum Sanctorum nihil cogitantes.

MENOLOGIUM (sic Græci vocant suum Martyrologium) est sermo mensium, sive de Sanctis qui singulis mensibus recensentur, μλὼ mensis; sic Chrysostomus Henriques edidit Menologium Cisterciense; & Necrologium Viridis Vallis Marcus Mastellyn, quod est sermo de mortuis. νεκρὸς mortuus, νεκρόω neco, occido; Hagiologium sermo de Sanctis.

MAJOR DOMUS. Apud antiquos

quos Franciæ Reges absoluta fortitudine & scientia de Regni potentia disponebatur per Majores domus ; Regibus solo nomine regnantibus : quibus moris erat principari quidem, secundum genus suum, sed nihil agere vel disponere, quam irrationabiliter edere, bibere, ludere, & semel in anno Kalendis Maji præsidere coram tota gente, & salutare ac salutari, obsequia & dona recipere ac rependere : ita Martinus Polonus in Adeodato Papa. Hinc non mirum quod Carolus Martellus sive Tudes, existens Major domus Regni Francici, maluit Regibus dominari, quam Rex esse.

MAGUS μάγος : Isidorus a magnitudine scientiæ derivat. Persæ Magos vocant, quos Græci Philosophos, Latini Sapientes, Galli Druydas, Indi Gymnosophistas &c. Magi in Euangelio dicuntur, flandr. *Vveysen*(secundum Prophetiam Regiam) Reges : *Tibi offerent Reges munera*.

MANIPULUS proprie est manualis herbarum fasciculus, quantum quis manu apprehendit, & decerpit. sic pauci milites manipulus dicuntur, *Een handt-vol volckx*. In ritibus Ecclesiasticis poni-

nitur pro ſtrophiolo brachio ſiniſtro ſacrificantis Sacerdotis dependente, a Græcis dicto *Palla Linoſtima*, quaſi linum oris. Breviarium habet *Linoſtima*; de quo ita Gavantus: Linoſtima, quaſi Linoſtoma, conſtat ex duabus vocibus græcis, altera ſignificante linum, altera os. Uſus Manipuli erat ad tergendum os, & oris pituitam: quo in primitiva Eccleſia utebantur Sacerdotes ad ſiccandas lacrymas, quas tempore ſacrificii ex devotione fundebant; quod, quia brachio prope manum ſiniſtram dependebat, manipulus dicebatur, quaſi manui applicatus; qualia Minoritarum ſudariola ſunt. Vocatur diverſis nominibus: *Orarium*, *Mappula*, *Sudarium*, *Cingulum*, *Brachiale*, *Mantile*, *Linteum*, *Cinctiulum*. antiquitus fiebat ex lino ad neceſſitatem, nunc fit ex eodem panno, unde conſtat Caſula; eſtque inſigne Subdiaconi, ſicut Stola Diaconi, & Caſula Sacerdotis.

MANUUM IMPOSITIO: meminerit Sacerdos, quod poteſtatem quam habet, acceperit ab Epiſcopi manuum ſuper caput impoſitione; quam in Sacrificio Miſſæ adhibet, manus extendens ſuper oblata, dicens extenſis manibus.

Hanc igitur oblationem servitutis nostræ &c. ut ostendat intendere se exercere suam potestatem super oblata, eam eodem gestu quo accepit adhibens.

MANSIONARIUS idem est quod Custos Templi, quia Custodes prope, vel in Ecclesiis manere semper debent: græce dicitur Naophylax, custos navis templi. aliud est *Sacrista*, Sacristiam, sive Sacrarium custodiens, græce Mystagogus, & Hierophylax.

MANDATUM. Feria 5. in cęna Domini dicit Rubrica: Post denudationem Altarium, horâ competenti conveniunt Clerici ad faciendum Mandatum, quod est lotio pedum, & inde habet nomen quod Officium hoc incipiat a verbo hoc: *Mandatum novum do vobis &c.*

MARCUS, latine limatus, fricatus, expolitus, μαρμαίρω rutilo, resplendeo; unde Marmor, quod fricatum & expolitum resplendet.

MARTHA, sic vocatur flandrice Ancilla *Maerte* a Beata Martha sedula Christi ministra: sic strenuus, teutonice *Kaerel* a Carolo Magno; sic leprosus *Lazarus* ab Euangelico Lazaro ulceribus pleno: sic nequam *Radbaudt*, a quodam Frisiæ Principe Radboldo, Christum negan-

gante, qui cum jam esset baptizandus, & peteret ubi Majores sui modo essent, ac responderet Episcopus, omnes, utpote infideles, esse in inferno damnatos; respondit se malle cum pluribus damnari, quam solum salvari. Ita denominationes istæ per Antonomasiam ab ejusmodi virtuosis, vel vitiosis originem trahunt.

Mane a mano Varro deducit, quia cum Sole dies ab Oriente manat. Mane ordinarie adverbialiter sumitur. Cicero ad Atticum: *bene mane hæc scripsi*. etiam substantivaliter: Persius satyra 3. *clarum jam mane fenestras intrat*. Martialis lib. 1. Epig. 50. *&* *mane totum dormies*. Sic etiam *Vespere* sumitur; Hymnus ad Nonam: *Largire lumen vespere*.

MATUTINUM est adjectivum substantivum, subaudi Officium, a Matuta Dea, alias Aurora dicta. Matutinum autem Officium proprie sunt Laudes; quod præcedit, Nocturnum officium dicitur, quia de nocte cantabatur per tres distinctos Nocturnos cantus; Laudes autem sub tempus Matutinum: & observa quod omnes hymni Matutinales, Nocturnales potius, per omnes ferias faciant men-

tionem noctis. hymni autem laudum auroræ, vel lucis orientis. nunc quia Officium utrumque consequenter passim mane cantatur, totum Matutinum Officium dicitur. vide sequentem litteram in voce *Nocturnus*. Quare Officium trium ultimorum dierum hebdomadæ sanctæ dicatur flandr. *Donckere Mettenen*, ratio est, quia alias Officium Matutinum desinit adveniente luce diurna, tunc vero extinctis paulatim luminaribus, & ingruentibus noctis tenebris finitur.

MELODIS vocibus, id est dulcibus: μέλι græce idem quod mel latine: ᾠδὴ cantus, quasi melleus sive dulcis cantus. Melodia suavis cantus; Melodæ voces per ω; Exodus autem per ο, egressio.

MELOTE μηλωτὴ pellis ovina cum lana, gallice *Toison*, teutonice *Vlies*, latine vellus a vellendo, quia ab ovis corpore pellis cum lana vellitur: & nos quondam in Choro in melotis & pellibus ambulavimus, dum superpelliceis indueremur, quæ antiquitus erant ex pellibus. Vide infra *Superpelliceum*.

MEMORIA *V. G. Beati Petri, Pauli, &c.* uti legitur de sancto N. cum oraret ad memoriam B. Petri: id est ubi S. Petrus sepultus est.

Me-

Memorias has primus instituit S. Anacletus. Memoria, Martyrium, Confessio, synonyma sunt.

MESSIAS hebraice: Christus græce: Unctus latine.

METROPOLIS est Matrix civitas, sive primaria urbs: flandrice reddi posset *Moeder stadt*; πόλις civitas, sive multitudo, μήτηρ mater per η: per ε autem scribitur τὸ μέτρον, unde

METRUM latine mensura; hinc carmen Pentametrum, & Hexametrum, quod est quinque & sex mensurarum.

MISSA ab Hebræo *Missah* aliqui derivant, quod est spontanea oblatio: quasi sit missio sive oblatio tum precum populi per Sacerdotem ad Deum, tum victimæ Christi, qui missus est a Patre ad nos, tum ejusdem Christi a nobis ad Deum Patrem pro placatione, & solutione inimicitiarum inter Deum & hominem. Sed vere vox *Missa* latina est, non hebræa, a vulgo introducta, & ab Ecclesia usu recepta, sumpto vocabulo a publicis illis verbis, quæ in fine dicuntur: *Ite Missa est*. ad similitudinem antiquorum ex Apulejo lib. 11. Metam. sic scribente, Sacerdos Ethnicus, aut scriba, quem Grammatea

dicebant, peracto sacrificio conversus ad populum dicebat: λαοῖς ἄφεσις, Latine, populis missio, scilicet est, vel datur; ut tunc demum omnibus abire fas sit. uti Remissa peccatorum apud Tertullianum, & Cyprianum pro remissione, sic Missa hic pro missione ponitur. hinc Missa Catechumenorum, qui post Euangelium a Diacono dimittebantur, & Missa Fidelium, qui toti sacrificio intererant, & in fine tantum dimittebantur. Baronius ad Martyrologium prima Octobris notat, apud Francos significare Missam festivitatem ipsam, de qua fit Missa: sicuti a nobis adhuc dicitur: *Bamisse*, *Kersmis*, *Lichtmisse*, *Sint Jansmis*. Vox hæc Missa sive Missah a Græcis nunquam usurpatur, sed *Liturgia* (publicum opus) *Hierurgia* (sacrum opus) *Mystagogia* (summum Mysterium). Peti posset quare in aliquibus Missis dicatur *Ite Missa est*, in aliis *Benedicamus Domino*? Ad hoc respondetur, cum in festis dicimus *Ite Missa est*, ad populum convertimur, quem peracto Sacrificio discedere permittimus; utpote qui negotiis sæcularibus implicatus tantum diebus festis adesse solet: *Benedicamus Domino* non ad populum,

lum, sed versus altare quasi ad Dominum conversi dicimus, ut nos ipsos, qui in sortem Domini vocati sumus, non ad discedendum, sed perseverandum in Officio Divino excitemus, qui quotidie Ecclesiam frequentare solemus. *Requiescant in Pace* non ad præsentes dicimus, sed sermo est de absentibus; ideo a præsentibus avertimur. *Missa Catechumenorum* durabat usque post Euangelium: eo enim recitato, Catechumeni dimittebantur solemnibus verbis a Diacono prolatis: *Si quis Catechumenus est, procedat foras*: quoniam post Euangelium oblatio fit Sacrificii, & sacra Mysteria incipiunt, quibus non nisi baptizatis interesse licet: nam non nisi baptizati de illis participant.

MISSA AUREA est missa votiva de Beata Maria tempore Adventus solemniter cantata. In Missali vel Breviario nulla Missæ aureæ fit mentio. Micrologus antiquus auctor de observationibus Ecclesiasticis cap. 48. hujus meminisse videtur dum ait: *Sancti Patres in Concilio Toletano de Annuntiatione S. Mariæ constituerunt, ut de Quadragesima in 15. Kalendas Januarii (quod est 18. Decembris) transfer-*

retur, *ubi annuatim celebriter*, & *convenienter ante Natale Domini posset celebrari*: *ut puta*, *cum omnia istius temporis officia de eadem resonant Annuntiatione*. Sed quia dies illa decima octava Decembris interdum Dominica Adventus, vel alio modo impeditur, ideo certa dies, nempe feria quarta quatuor temporum Adventus assignata postmodum fuit, quando nimirum Romæ statio est ad S. Mariam Majorem. Celebratur autem hæc Missa summo mane, ante omnes alias Missas, ob excellentiam primi mysterii nostræ Redemptionis, quod est Incarnatio Filii Dei: ideoque in Symbolo ad illa verba, *Et Incarnatus est*, genuflectitur etiam a Celebrante & Ministris, qui alias tantum caput inclinant: & cantatur hæc Missa in Ecclesiis Cathedralibus ab Archidiacono sive primo Episcopi Ministro, quia Archangelus sive primarius Nuntius a Deo ad hoc ad Mariam missus fuit: & hæc Missa non immerito vocatur *Aurea*, eo quod sicut aurum inter metalla est præcipuum, ita Incarnatio Domini inter religionis nostræ solemnitates est prima, secundum hæc verba Athanasii: *Primum hoc memoriæ subjiciendum*

est,

est, festum hoc esse unum ex Dominicis festis, atque adeo primarium, & prorsus venerandum; utpote quod pro ordine & digestione rerum, quæ in Euangeliis de Christo prædicantur, primum ac sacrosanctum habeatur; quippe in quo de Filii Dei de Cœlis descensu agitur. Ita Athanasius, vel ut Baronius vult, Cyrillus; & quemadmodum revolutio, seu cyclus lunaris novemdecim annorum appellatur *Numerus aureus* propter excellentem, seu quasi auream, quam continet utilitatem in elongationibus & conjunctionibus Lunæ cum Sole cognoscendis, quem numerum a Chaldæis accipientes Romani, propter ejus utilitatem & facilitatem in Kalendario suo aureis literis descripserunt; unde adhuc Aureus appellatur Numerus: ita hæc Missa dicitur Aurea propter summam utilitatem, quam genus humanum ex mysterio Incanationis accepit: utque læta nuntia charta deaurata conscribuntur, ita Euangelium (quod lætum nuntium latine sonat) hujus Missæ aureum vocari cum primis potest, per quod nobis Filii Dei Incarnatio a tot sæculis expectata denuntiatur. Cur autem mense Decembri, cum Martio contigerit, de ea agatur, responderi

pot-

poteſt, præter ea quæ ſuperius ex Micrologo allata ſunt, uti ſanctus Thomas de Sacramento corporis Chriſti; quod etſi die Cœnæ Domini noſcatur inſtitutum, tamen quia circa Paſſionem Domini Eccleſia illo tempore occupatur, inſtitutionis hujus memoria prima quinta feria poſt octavam Pentecoſtes celebratur, quando Spiritus ſanctus corda Diſcipulorum edocuit ad plene cognoſcenda hujus myſteria Sacramenti. Ita licet Chriſti Incarnatio menſe Martio, in quem Quadrageſima incidit, contigiſſe noſcatur; ejus tamen memoria menſe Decembri, feria quarta quatuor temporum Adventus, quando in Officio Euangelium hoc *Miſſus eſt* proponitur, non incongrue agitur; ad Miſſam hanc concurrente paſſim populo, eamque ita non negligente, ut totius anni tum corporis, tum animæ proſperitas hujus Miſſæ auditioni accepta referatur: quod & confirmat Collecta Officii hujus diei rogans, *Ut Redemptionis noſtræ ſolemnitas & præſentis nobis vitæ ſubſidia conferat, & æternæ beatitudinis præmia largiatur*.

MIGMA (legitur in lectionibus Breviarii hebdomada tertia Adventus, ex Iſaiæ cap. 3. *commiſtum mig-*

ma

ma comedet) versio flandrica habet *mengh-voeder* : μῆγμα latine mistura : aliud est smegma σμῆγμα, latine sapo, fland. *Seepe*, sordes abstergens.

MITRA a græco μίτος licium, filum (unde tunica polymita Joseph, quæ erat variis filis contexta) est proprie mitra capitis tegmen, ex filis contextum, cui feminæ capillos colligatos innectunt, fland. *Huyve*, *Nette*; cujus diminutivum est *Mittella*: *Huyfken*, *nerteken*. Judith cap. 10. *Imposuit mitram super caput suum*. Sanctus Augustinus in regulis Monialium n. 6. retiolum vocat. paulatim Mitræ pretiosiores redditæ sunt, auro gemmisque ornatæ. Græci Sacerdotum ac Regum Diademata Mitras vocant. hodie *Mitra*, & *Mantus*, sive *Manteletum* & *Mozeta* sunt insignia Pontificalia. Vide supra in voce Birrus. *Auro phrygiata Mitra*, fland. *met gout ghebordüert* a Phrygio *Borduervvercker*, quia Phryges eam artem primi invenerunt. Primus Pontificum mitra usus est S. Silvester, simplici corona cincta, duas coronas adhibuit Bonifacius Octavus, tres Urbanus Quintus. Mitra Pontificia est rotunda instar galeæ sive me-

tæ,

tæ, cui coronæ optime connectuntur. Episcoporum reliquorum bicornes sunt mitræ, quæ referunt duo cornua Moysi, quæ retulerat ex colloquio Dei. Variis nominibus vocatur Mitra, Apex, Sertum, Corona gloriæ, Galea, Tiara, Cidaris, Infula (quasi infilata.) Vittæ sunt ligamina quæ ex mitra dependent. *Regnum* insuper vocatur mitra Romani Pontificis, de quo infra in ea voce. *Mitra phrygiata* utitur Episcopus in Officio solemni; *Mitra simplici* in Officio simplici, uti in Ordinationibus, Officio Defunctorum &c.

MONACHUS a Greco *μοναχὸς* solitarius, *Cœnobita*, *Cœnobium*, *κοινὸς βίος* communis vita. *Cœnobiarcha* Prior in communi viventium. *Anacoreta* est qui post Cœnobialem sive communem vitam desertum petit, ab *ἀναχωρέω* secedo. Anachoretæ Eliam & Joannem Baptistam, Cœnobitæ Apostolos imitantur. *Eremita* dicitur qui in loco deserto habitat, *ἔρημος* desertum.

MONASTERIUM (*σήριον* statio) Monachorum statio: unde flandrice dicitur de Regulari, *Hy staet te Brussel, t' Antwerpen &c.* male hodie Religiosi sive Regulares vocan-

cantur Monachi, quia soli non agunt, sed in communi vivunt: itaque Cœnobitæ potius vocentur, uti Canonici quondam omnes erant, ita dicti, quod sub certo Canone, sive Regula in communi viverent.

MONOTHELITÆ erant Hæretici unam tantum in Christo voluntatem prædicantes, a græco τὸ μόνον θέλημα, una voluntas. Contra illos habitum fuit sextum Concilium œcumenicum, quod fuit Constantinopolitanum tertium, sub Agathone Papa anno 681.

MYSTERIUM venit a μῦς latine mus, & τηρέω abscondo; quia mus secreto se abscondit: melius a μυέω instituo in sacris: hinc *Mysta* Mysteriorum sive absconditorum peritus, & eorum custos *Mystagogus*, sicut *Pædagogus* puerorum dux sive custos. *Symmystæ* consacerdotes iisdem mysteriis initiati. *Mysticus* (barbare Mysteriosus) secreta continens. Mysteria interpretantur Hispani *Secretos del Sacrificio*: & nota hic aliquid mysterii quoad pronuntiationem hujus vocis; nonnulli enim μυστήρια græce pronuntiant, *Mistiria*, cum mysteria, prout latine dicimus, sit dicendum: nam prima syllaba

scri-

scribitur per υ, secunda per η, & tertia per ι. sic tres diversas literas eodem sono exprimunt: quo etiam modo enuntiant κοιμητήριον, cimitirion, cum Koimeterion sit dicendum. emendemus, aut vapulemus, ait Lipsius.

MUSIVUM opus, vox Italica, latine *Vermiculatum* dicitur, flandrice *ingeleyt vverck*, a verminibus quibusdam coloris varii: aliud est *encausticum*, fland. *gaemailleert*. Encaustice est ars igne pingendi. aliud est *Tessellatum*, quod variis tessulis distinguitur. Aliqui Musivum & Musaicum a Musis dici putant, quod varia arte & coloribus, uti novem Musæ vario habitu, distinctum sit. Vide Ludovicum Vivem ad lib. 16. cap. 8. August. de Civitate Dei.

N.

NATHANAEL, nomen hebraicum, latine donum Dei, græce Theodorus; prænomen Bartholomæi Apostoli, uti probat B. Gavantus in Com. ad Rubricas.

NATALE, NATALITIA, sic appellatur Sancti alicujus ex hac vita

ta migrationis dies, quod nascitur cœlo, & ex hujus sæculi tenebris ad lucem venit viventium, victurus æternum.

NAZARÆUS & NAZARENUS vox hebraica, latine separatus, sanctificatus, floridus, coronatus. item Nazar Hebræis oleum sonat, unde eorum Sacerdotes dicti Nazaræi, quod essent uncti sacro oleo.

NEGROMANTIA est divinatio quæ fit per mortuos, evocatis ad cadavera eorum malis spiritibus: *a νεκρὸς* mortuus, & *μαντεία* divinatio.

NEOPHYTUS, latine Novitius, *νέον φυτὸν* novum germen. S. Augustinus in Octava Paschatis ad Neophytos: *Vos alloquor novella germina sanctitatis*.

NEOMENIA, id est Novilunia, tuba. Judæi ad singula novilunia tubis buccinabant. *μήνη* luna.

NICODEMUS, idem quod *Nicolaus*, latine victor populi. *νικάω* vinco, *λαὸς* & *δῆμος* populus.

NOCTURNUS, subauditur Cantus, *Nocturnum* subaudi Officium. Nocturni tres in Festis dicuntur ad ritum trium primarum noctis vigiliarum. Hieronymus ad Eustochium: *Noctibus bis terve*

sur-

ſurgendum. Antiqui Chriſtiani ter ſingulis noctibus ad canendum Deo ſurgebant: Laudes vero quartæ Vigiliæ reſervabantur. hodie non dividuntur Nocturni; imo & Laudes iis junguntur, conſuetudine vim legis habente: & ſignificatur una Eccleſia juſtorum omnium, qui ante legem, ſub lege, & poſt legem. etiam hodie antiquæ vigiliæ obſervantur a diverſis Regularibus: nam nonnulli ad Officium ſurgunt ſub initium noctis, uti Carmelitiſſæ Tereſianæ hora nona: Carthuſiani hora decima: media nocte plerique Ordines mendicantes: poſt mediam noctem Benedictini, & Ciſtercienſes: hora 4. Canonici Regulares: ſummo mane Canonici ſæculares; ita ut Officium Divinum fiat tota nocte in illuminatione ignis. in feriis autem tantum eſt unum Nocturnum, quia Officium fit cum minori ſolemnitate.

NONNA & NONNUS, per craſim, quaſi non nuptus, non nupta. Hieron. ad Euſtoch. Caſtæ vocantur, & Nonnæ, id eſt non nuptę. ita paſſim Monachi & Moniales prænominantur.

NOSOCOMIUM, vide Xenodochium.

NO-

NONÆ, vide Kalendę. NUMERUS AUREUS, vide Missa aurea.

O

OCTAVA. Radulphus propositione 19. ait: *Magnitudo festi à nobis exigit, ut & prius illud incipiamus, & tardius terminemus: prius autem dicimur incipere, quando vigiliæ officio festum prævenimus; tardiusque terminamus, cum ad Octavam diem festum protendimus. Quis autem digne satis unquam colat celebretque institutas pro meritis sanctorum Octavas? si non valemus eorum Natalitia digne venerari, quanto minus Octavas? Præveniamus ergo & prorogemus, ut ardentius, quos debemus, recolamus: quæque uno die minus possumus, seu quem ipso die (heu!) negligimus, reliquis diebus compensemus.* Septem autem dies octavæ significant tempus hujus vitæ, quod septem quasi diebus constat, quæ resumuntur singulis septimanis; estque continua septem dierum vita: Octava autem dies clarificabit nos in vita, & beatitudine æterna; quæ etiam clarificat Innocentes, quorum dies octava est letitiæ, cum prima fuisset tristitiæ: nam *Te Deum* prima die non can-

cantatur, sed in octava. Cum infra octavas Paschatis, Pentecostes, &c. quæ sunt ipsius Dei ac Domini nostri festivitates, nullum celebretur sancti alicujus festum; cur infra octavam Nativitatis Christi tot sanctorum festa celebrentur, ratio est, quia Deus homo factus incœpit conversari cum hominibus, & docuit nos humilitatem. Quod octavæ sacram habeant originem, constat cum ex Testamento veteri de dedicatione Templi Salomonis, Paralipom. 2. capite septimo; tum ex novo Joannis 10. cum Filius Dei ad Encœnia, & Scenopegias ascendit, iis immorans usque ad novissimum, id est octavum diem: in novissimo quippe die magno festivitatis stabat Jesus, & clamabat. *Novena* unde originem ducat nescio; nisi forte origo profana sit, & deducatur a novendio, sive novem dierum spatio; a quo Novendiale sacrum dicebatur, quod novem diebus continuis ad expiationem prodigiorum fieri solebat, secundum illud Livii, 1. ab urb. cond. *Romanis a quodam prodigio Novendiale sacrum publice susceptum est, seu voce cœlesti ex Albano monte missa (nam id quoque traditur) seu Aruspi-*

ruſpicum monitu: *manſit certe ſolemne*, *ut quodcumque prodigioſum nunciaretur*, *feriæ novem dies agerentur*. ita Livius. hodie in obitu ſummorum Pontificum fiunt *Novendialia*, hoc eſt per novem dies exequiæ. Et notandum quod feſtum Pentecoſtes non habeat octavam diem; ſed tota hæc Pentecoſtalis hebdomada eſt Octava Paſchatis, quod non tantum per dies octo, ſed & per octo ſeptimanas celebratur; ita ut Pentecoſte ſit Octava ſolemnitatis Paſchalis, non per octo dies, ſed per octo ſeptimanas celebratæ; nam in ſabbato poſt Pentecoſten poſt Nonam celebrata Miſſa terminatur tempus Paſchale, ut ait Rubrica. Cur quibuſdam Pſalmis *Pro Octava* titulus datur? ſi Ruperto credimus, Pſalmodica hæc modulatio præcepta eſt ab eo (Davide) qui inter filios Iſai octavus fuit; ab homine neglectus, a Deo, quia octavus, electus; & a Salomne, Eccleſ. 11. *Mandatum accipis*, *dare partem ſeptem*, *nec non & octo*. Quibuſnam? difficilis plane locus. Ambroſius dixit, *Fortaſſe Benedictionibus*, ſeu quod idem eſt, octo Beatitudinibus: ut ſcilicet partem demus vitæ noſtræ paupertati exercendæ, quæ
eſt

eſt prima beatitudo : partem Manſuetudini, quæ eſt ſecunda beatitudo : Luctui, quæ eſt tertia : & pro octava, quæ eſt æterna beatitudo, multi ſunt ſcripti pſalmi : per ſeptem autem dies præcedentes hæc vita deſignatur. De ſeptenario numero ſepties multiplicato, qui eſt quadraginta novem, cui additur octavus, ut quinquaginta compleantur, quod eſt Pentecoſte ; & de octo hiſce beatitudinibus vide in Breviario nonam ſive ultimam Lectionem S. Auguſtini 7. die Novembris.

ODÆUM ᾠδεῖον, locus cantorum. ᾠδὴ cantus; ſed Exodium poſtcantus, *Naer-ſanck*, per *o* ab ἔξοδος, Exitus, ſecunda brevi. Juvenalis Satyra 6. *Urbicus exodio riſum movet*. idem, *redit ad pulpita notum exodium*. Exodium vocari poteſt, quod veſperi poſt ſolemnes Laudes, dum homines templo egrediuntur, luditur, vel cantatur. *Exodus* liber Exitus Iſrael de Ægypto. Odæum Barbare *Ocſale* dicitur a Teutonico *Hooghſaele*, quod proprie.

ORCHESTRA eſt locus Optimatibus ad ſpectandum deſtinatus : cantorum autem locus Odæum eſt.

OBLATIONARIUS est, qui oblationes populi recipit, *fland. Die ten aport sitt*.

OFFICIUM, quasi Efficium; quia convenit unicuique suum efficere officium; *Divinum* dicitur, quia Deo fit: & est proprius actus eorum qui Deo sunt dicati, sive devoti. *Ambrosianum*, S. Ambrosius plura in Officio Divino constituit secundum usum Græcorum, quæ a Romanis abrogata sunt, & solis Ambrosianis, sive Mediolanensibus permissa. *Gregorianum* ab Ecclesia Romana usitatum, & omnibus permissum, imo mandatum. S. Gregorius Magnus Ecclesiam ornavit sanctissimis institutis & legibus (uti ait Breviarium 12. Martii.)

ONAGER in deserto, asinus silvestris, ὄνος asinus, ἄγριος silvestris; hinc fit una vox Onager.

ORATIO ab ore dicitur; quia exterius fit ore, quod apparet hominibus; interius autem fit corde, quod soli Deo paret.

ORATIO SUPER POPULUM in Quadragesima ideo frequentatur (ait Micrologus) quia cum majorem conflictum in jejuniis & orationibus contra spirituales nequitias sumamus, necessario nos instantius Deo commendare debe-

mus; nam oratio, quæ *PostCommunio* dicitur, pro solis Communicantibus solet deprecari. Populus autem etsi quotidie in Quadragesima conveniat (tempore Micrologi ante sexcentos annos) non tamen quotidie, uti deberet, communicat: ne ergo populus ita oratione, ut communione careret, adjecta est Oratio super Populum; in qua non de Communione, sed pro populi protectione specialiter oratur: sic in locum Communionis hæc oratio super populum subrogata est. In Dominicis tamen diebus non dicitur, quia genuflexio vitatur, quæ ad hanc orationem a populo exigitur, dum proclamatur a Diacono; *Humiliate capita vestra Deo*; ut dum populus tempore tam sancto, quale est Quadragesima, non communicat, Benedictione superaddita non careat. Hæc fere, & plura Micrologus, cap. 51. de observationibus Ecclesiasticis.

OREMUS vocatur indictio orationis. Sanctus Augustinus Epistola 106. ad Vitalem: *Oremus dicitur ante publicam orationem, ut invitentur omnes ad orandum*.

ORATORIUM substantive apud bonos latinos auctores non reperi-

ritur, ſed adjective; uti digreſſio oratoria, pulpitum oratorium, quod eſt concionatoris ſuggeſtus.

ORACULUM autem pro loco orationis reperitur. Anaſtaſius bibliothecarius in Paulo I. *Noviter Oraculum in honorem Sanctæ Dei Genitricis conſtruxit*. ubi additio habet: Oraculum, id eſt Oratorium. Apud Ethnicos oracula ponebantur pro Deorum reſponſis. Virg. lib. 2. Æneidos:

Suſpenſi Eurypylum ſcitatum oracula Phœbi
Mittimus.

Quia his ineſſe putabant Deorum orationem ſive ſermonem.

ORARIUM antiquitus idem erat quod ſtola, (de qua vide in litera S.) abſque ſtola autem, ſive orario non oratur, id eſt prædicatur, quod ore fit; hinc orator idem & prædicator: nec ſine ſtola ſacrificatur, quod fit orando, ſive os movendo. *Adorare* eſt manum ad os movere, quod orantes & rogantes faciunt.

ORGANUM ὄργανον, quaſi ἔργανον, quodlibet inſtrumentum; τὸ ἔργον opus: quia per inſtrumenta fiunt opera. Vitruv. lib. 10. cap. 1. Inter machinas & organa id videtur eſſe diſcrimen, quod machi-

næ pluribus operibus in majores coguntur effectus, ut balliſtæ, torculariumque præla; organa autem unius operæ prudenti tractu & tactu perficiunt quod propoſitum eſt: per excellentiam autem organa dicúntur quævis muſicorum inſtrumenta. De inventione Organorum vide Notitiam in Vitaliano Papa 78. Hiſtoria tripartita ait, quod Dæmon Arium organum ſuæ machinationis habuit.

ORTHODOXUS eſt qui recte opinatur: *Orthodoxia* recta opinio, *Cenodoxia* vana opinio, *Orthographia* recta ſcriptio: ὀρθὸς rectus. *Heterodoxus* alterius ſive alteratæ opinionis, ἑτερόω altero, turbo. *Paradoxon* præter opinionem: δόξα opinio, δοξάζω opinor.

OBRYZUM aurum, ὄβρυζον, hoc eſt ſincerum, purum, quod multipliciter igne probatum & excoctum non minuitur. Hieronymus Ophiriſum dictum putat ab Inſula Ophir, unde præſtantiſſimum proveniebat aurum.

P

PAGANUS unde dicatur, vide notas Baronii ad Martyrologium 23. Januarii. Perottus autem

tem ita explicat : fons, græce πηγὴ dicitur, & plures domus rusticæ sive villæ Pagus vocantur, quia circa fontes sive puteos condi consueverunt : hinc Pagani dicti, quasi de eodem fonte potantes. metaphorice, ait Beda, Pagani a Pagis dicti sunt, eo quod longe absint a supernæ civitatis habitatione. & Paulus Orosius Præfatione in suam Historiam ad Aurel. Augustinum : Alieni a Civitate Dei ex locorum agrestium compitis & pagis *Pagani* vocantur, sive *Gentiles*, græce ἐθνικοὶ *Ethnici* : utque Judæi omnes vocabant Gentes qui verum Deum non agnoscebant ; ita Christianis, qui eumdem Deum non norunt, Gentiles, Ethnici, & Pagani dicuntur. ἔθνος gens ; *Gentiles*, ita viventes ut sunt geniti ; utque Pagani antiquitus a Romanis dicebantur, qui non erant eorum militiæ adscripti ; ita Christianis dicti sunt Pagani, qui milites Christi non erant ; quia vita Christiana est militia super terram.

PALLIUM sunt qui a pellibus deducant, quasi Pellium ; quia pellis est supremum animalis tegumentum. Fuerunt ex pellibus olim pallia confecta, uti pingitur Elias

pelle palliatus : hinc noſtrum ſuperpelliceum (ſubaudi veſtimentum) quaſi ſuperpellium : quia primis veſtibus homines tunicis pelliceis a Deo induti ſunt . pellibus etiam antiquitus Canonici , non lineis veſtiebantur : quo ſchemate majores noſtri repræſentare voluerunt ſummam miſeriam , in quam per peccatum parentum primorum incidimus , propter quod ipſi , perdita innocentia , a Deo veſtiti ſunt tunicis pelliceis . Vide infra *Superpelliceum* .

PALLIUM ARCHIEPISCOPALE , alias Stola Archiepiſcopalis . Pallium vocatur, eo quod alia ornamenta Epiſcopalia palliat , id eſt tegit , non quidem integro pallio , ſed ſigno ſive parte aliqua pallii ; ſicut Stola Sacerdotis non eſt integra Stola , ſive veſtis , ſed tantum pars aliqua utrinque dependens : prout etiam ſcapulare parvum lineum a Canonicis quibuſdam Auguſtinianis adhibetur loco veſtis lineæ integræ . Solus Papa in Miſſarum ſolemniis ſemper & ubique Pallio utitur ob plenitudinem univerſalis Eccleſiæ poteſtatis , quæ per Pallium ſignificatur : alii vero Archiepiſcopi nec ſemper , nec ubique : quoniam vo-

vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis universalis. De Pallio vide curiosa in Marco Papa 35.

PALLIA proprie vocantur, quæ barbare *Antependia* altarium dicimus; eo quod altaria ab anteriori parte pallient sive tegant, dicta quasi ante Altare pendentia; non enim antiquitus ita erant, ut modo compagibus extensa, sed laxius dependebant, uti in antiquis Ecclesiis, præsertim ruralibus, adhuc videre est. *Palla* Calicis hinc etiam dicitur, quod calicem tegat sive palliet: & sicut Corporale lineum, ita Palla debet esse linea; vel si sit serica, lino a parte calicem tangente obduci, & a Laicis non tangi: unde perperam faciunt, qui pallam præbent Ministro ad quærendam hostiam; vel si loco Tabellæ Pacis a Ministro accipiatur, ut eam porrigat Sacerdoti osculandam; quæ & parva Palla dicitur respectu Corporalis, quæ magna Palla est, quia ante usum hujus Pallæ, ipsum Corporale etiam Calicem palliabat.

PAPA quasi PAter PAtrum, vel PAstor PAstorum: unde primam syllabam in *Papa* communem esse arbitror. Alii singulas literas hu-

jus vocis ſic explicant, *P*. Petri, *A*. Apoſtoli, *P*. Poteſtatem, *A*. Accipiens.. Pater & Paſtor dicitur, quia verbo Euangelii in Chriſto Jeſu ipſe pater per ſuos nos genuit, & verbo paſcit. hinc etiam Patres & Paſtores dicuntur Sacerdotes curam ovium ſive animarum habentes. Tempore Gregorii Papæ 7. anno 1073. collecta Romæ Synodo, conſtitutum fuit, ut Papæ nomen ſoli Romano Pontifici tribueretur, cum antea Epiſcopi ſic vocarentur, imo paſſim Sacerdotes; quo nomine οἱ Πάππαι adhuc a Græcis vocantur Presbyteri; hincque profluxit, quod Sacerdotes Regulares paſſim Patres audiant, uti etiam more antiquo in *Confiteor* adhuc dicitur Sacerdoti cuique, *Et tibi Pater*, καί σοι Πάππα. jam per Antonomaſiam hoc nomine *Papa* deſignatur ſolus Summus Pontifex, ſicut apud Græcos Homerus, & apud Latinos Virgilius *Poeta* per excellentiam dicitur. Imo Scythæ & Bithynii Jovem πάππαν vocabant, & Deus ipſe nomine Patris vocari gaudet, uti Chriſtus in Oratione Dominica nos docuit: *Pater noſter, qui es in Cælis*.

PAPISTA, quo nomine Catholicos Hæretici per contemptum vocant;

cant: quam sit titulus honorabilis, vide Notas Baronii ad. 16. Octobris. Et *l'Auteur des Questions curieuses* pag. 588. ait: *Le Pontifice Romain est appellò Pape, parce qu' il est Pere des Peres; & Pere universel, parce qu'il preside à l'Eglise universel & Apostolique; d'autant qu' il tient la place de Prince des Apostres: les heretique ne peuvent souffrir ce nom de Pape; & comme il faut bien qu' ils en ont patience, ils le pensent tourner a confusion aux fideles Catholiques, les appellant Papistes: mais nous ne nous offensons pas, ainsì avouons hardiment, que nous les sommes, & bien heureux de l'estre, puis que cela ne veut dire autre chose, qu' enfan spirituels du souverain Pere.*

PARACLETUS. Græci rationem habentes accentus, non quantitatis, dicunt in Nominativo παράκλητος, genitivo παρακλήτυ. latine pronuntiari debet Paraclètus secundæ longa, quia scribitur per η vocalem longam: quod aliqui Paràclitus scribant per ι vocalem brevem, fit ab illis, qui perperam *Ita* loco *Eta*, & *Vita* loco *Beta* pronuntiant. Paracletus latine Advocatus, a καλέω voco, unde Kalendæ. sic Cletus vocatus, Anacletus revocatus. quod in Hymno

correcto de S. Spiritu positum sic, *Qui diceris Paraclitus*, necessitate metri factum puto: pejus faciunt qui Paraclytus scribunt, quod latine infamis & male audiens sonat; nam. παρά in hujusmodi compositione præter, vel diminutionem significat, κλυτὸς vero celebris est: Inclytus autem pro famoso in bonam partem; Paraclytus, pro infami sumitur.

PARÆNESIS, penultima brevi, latine adhortatio, παραινέω adhortor. *Paraphrasis* est ejusdem sententiæ per alium sermonem explicatio, παραφράζω uberius explico, παράφρασις penultima correpta.

PROSPHONESIS penultima longa (licet a Græcis correpte pronuntietur προσφώνησις, propter accentum) latine præfatio; ponitur pro libri alicujus inscriptione, quia in ea auctor facit prælocutionem; προσφωνέω præloquor: ita E. Puteanus edidit Pompam Prosphoneticam, in qua colligit omnium suorum librorum inscriptiones, sive præfationes.

PARASCEVE, latine præparatio, παρασκευάζω præparo. Judæi pridie Sabbati omnia præparabaut, quibus in sabbato opus erat. Exod. cap. 17. *Die autem sexto parent quod in-*

inferant, & sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. dies autem, quo Salvator noster pro salute generis humani mortem passus est, per Antonomasiam *Feria sexta in Parasceve* vocatur. *eo die non sacrificamus* (ut ait Rupertus) *dum nobis Hostia tollitur de manibus: non sacrificant amici, dum trucidant inimici.*

PASCHA, τὸ Πάσχα, hebr. *Phase*: quod est Transitus, hinc nomen accepit, quod exterminator Angelus videns postes Israelitarum sanguine Agni Paschalis tinctos, eos pertransiens non percusserit: Christianum autem Pascha est Christi Resurrectio, qui postquam per mare rubrum sanguinis sui transivit, mortem nostram moriendo destruxit, & sic per hoc novum Pascha novæ legis, Phase vetus terminat. Pascha Hebræorum in ipso semper plenilunio Martiali, Nostrum autem, ne cum Judæis conveniamus, Dominica sequenti celebratur, & propter ejus lunæ instabilitatem, per dies 35. differri potest, juxta hunc versiculum:

Non sequitur Marcum, nec pervenit ad Benedictum.

Pascha nempe in descensu non

pervenit ad Benedictum, cujus festum colitur 21. Martii; quo die nunquam celebratur, sed descendere ad imum potest usque ad 22. Martii, & ad summum ascendere usque ad 25. Aprilis, quod est festum S. Marci: Judæorum autem in 21. Martii incidere potest, quando tunc est plenilunium.

PENTECOSTE, πεντηκοςὴ ἡμέρα est quinquagesimus dies a Paschate. Augustinus ait: *Septenario numero septies multiplicato fiunt quadraginta novem, cui quasi octavus additur, ut quinquaginta compleantur, & tamquam ad caput redeatur, quo die missus est Spiritus sanctus*: utque Judæi quinquagesimo die postquam egressi sunt de Ægypto acceperunt Legem in fulgure & tonitru; ita Apostoli Spiritum sanctum in sono tamquam advenientis spiritus vehementis, quinquagesimo post Christi Resurrectionem die.

PARADISUS, παράδεισος hortus, viridarium, pomarium; aliqui a voce Chaldaica *Pardes* hortus deflectunt: hebraice *Eden* dicitur, quod est voluptas, deliciæ, locus voluptatis.

PARALIPOMENA, παραλειπόμενα latine prætermissa, sed in genitivo παραλειπομένων, Paralipomènon,

non, propter ultimam longam. Liber Paralipomenon continet ea, quæ in libris Regum prætermissa sunt, quasi liber prætermissorum.

PARANYMPHUS qui nuptiis præest: ita Gabriel Angelus Redemptionis nostræ (Desponsationis Dei cum natura humana) Paranymphus dicitur.

PAROCHUS dicitur a παρέχειν, id est præbere. *l' Histoire Pontificale de Glen* in Dionysio Papa ait: *Parochus c' est le nom d' un certain Office entre les anciens Romains, loquel fournissoit aux Ambassadeurs venans du pais estanger du bois & du sel, ainsi que Horace dit lib.* 1. *Satyr.* 5.

villula tectum
Præbuit, & Parochi quæ debent
ligna salemque.

Et pourtant que les Hebreux ne presentoient aucun sacrifice, qui n' y eut du sel & du feu; par une certaine Analogie on a ordonnè à ceux qui ont charge des ames, & pourvoyent ce qui est necessaire au salut, le nom de Parochi, & aux subjects le nom de Parochiani.

PARŒCIA, παροικεῖν accolere, vel juxta habitare. Parœci dicuntur ipsi accolæ: quare qui Ecclesiam aliquam accolunt, vel juxta ha-

habitant ſic vocantur, & Parœcia ipſa ſacra vicinia; hinc Parochia & Parœcia utrumque ſuo ſenſu dicitur.

PASTOPHORIA *diruta*, Breviarium menſe Octobris ex lib. 1. Machabæorum; interpretatio flandrica habet *Eetkameren der Priſteren*, latine cœnacula Sacerdotum. παςοφόριον interpretatur Hieronymus Tabernaculum ſive thalamum, in quo habitat Templi Præpoſitus. παςὰς παςάδος cęnaculum, & locus ad aliquem paſcendum ſive tractandum. Paſtophorium appellatur a S. Clemente lib. 8. conſtit. Apoſtolicarum Tabernaculum ſanctiſſimi Sacramenti, quaſi thalamus comeſtionis ſacræ, ſive Cęnæ Dominicæ.

PATENA ſeu Patina, diminutive Patella, a pateo dicta; in Liturgia S. Jacobi *Diſcus* appellatur. forma nunc multo minor eſt quam antiquitus erat, cum omnes in Miſſa communicarent, ampla patena tunc adhibebatur pro Pyxide, quæ nunc Ciborium vulgo dicitur: & hodie ubi pauci ſunt communicandi, patena rite adhibetur.

PATRIARCHA, latine Patrum primus. Quatuor in Chriſtianitate ſunt Patriarchæ præter Papam, qui œcu-

œcumenicus, id est universalis Pater & Pastor est: primus Constantinopolitanus, 2. Alexandrinus, 3. Antiochenus, 4. Hierosolymitanus. Tandem cum Constantinopolitanus œcumenici titulum ambire non desisteret, ordinatum fuit, ut Episcopus Romanus esset œcumenicus Papa, iste vero œcumenicus Patriarcha. Vide Platinam in Bonifacio 3. & ad illum notas Panvinii.

PATRICIUS. constat ex Titi Livii lib. 1. a Romulo creatos esse centum Senatores, quasi Seniores. Ovidius:

A Senibus nomen mite Senatus habet.

Et eosdem honoris gratia Patres esse appellatos, omnesque subinde, qui ex illorum progenie orti essent, Patricios esse nuncupatos: hinc lunatos ferre calceos insigne hujus nobilitatis erat, quod semilunula C. centum designet. Erant autem Patricii originarii dicti, qui ab his centum originem trahebant, iidemque Patricii majorum Gentium dicebantur, alii autem minorum Gentium, iidemque Adlecti & Conscripti, qui ex Plebe in Senatum transierant.

PATRONUS est, cujus patrocinio

nio & tutelæ aliquis committitur, unde etiam *Tutelaris* dicitur. Patronus ſive Tutelaris Mechlinienſium eſt D. Rumoldus; *Titularis* autem D. M. Magdalena, ſub cujus titulo ſive nomine Baſilica Mechlinienſis dedicata eſt: uti Bruxellæ D. Michael Titularis, D. Gudula Tutelaris. Patronus etiam dicitur qui Eccleſiam aliquam vel Sacerdotium fundavit; cui ideo *Jus Patronatus* competit, quod eſt jus nominandi & præſentandi aliquem clericum ad talem Eccleſiam ſeu beneficium. *Titulus* ſecundum Varronem a tueor dicitur, quaſi Tutelus (euphoniæ gratia Titulus) unde Tutela: hinc Titulus etiam ſignificat quam Franci *Saveguardiam* vocant, quæ confertur a Principe alicui loco aut perſonæ contra incurſus militares. D. Auguſtinus in Pſalmum 21. *Ne domum ipſius invadat aliquis potens, ponit ibi Titulum Potentioris; ut cum Titulus fuerit lectus, conterritus quis potentia nominis abſtineat ab invaſione.*

PÆDAGOGUS, τοῦ παιδὸς ἀγωγὸς, id eſt puerorum ductor, cuſtos, & inſtructor; ἄγω inſtruo, duco, *Iſagoge* inductio, inſtructio: *Pædagogium* locus ubi pueri inſtruuntur: ſic *Myſtagogus* ſecreto-

rum,

rum, sive sacrorum custos.

PAULUS, inquit S. Augustinus in Psalmum 27. *Primo Saulus, postea Paulus; id est primo superbus, postea humilis. Saul enim, unde dictum est nomen Sauli, nostis quia Rex superbus & infrænis fuit. Non aliqua jactantia nomen sibi mutavit Apostolus; sed ex Saulo factus est Paulus, ex superbo modicus; paulum enim modicum est*; derivatur a παύομαι, quod est modico contentus sum. Et S. Hieronymus: *Uti Scipio, subjecta Africa, Africani sibi nomen assumpsit, & Metellus Creta subjugata, Cretici cognomentum reportavit: ita & Saulus ad prędicationem gentium missus, a primo Ecclesiæ spolio Proconsule Sergio Paulo victoriæ suæ trophæum retulit, erexitque vexillum, ut Paulus diceretur e Saulo.*

PHARISÆI dicti sunt quasi separati, ab hebraico *Pharas*, latine separo; quia non erant sicut cæteri hominum.

PHYLACTERIA (in Flandrica Euangelii translatione habetur *Memorie-brieven*) erant membranæ, in quibus descripta erat Lex Divina; quas Pharisęi in capite & brachio portabant, ut Legem Dei custodire & in oculis habere viderentur, a φυλάττω custodio. chartæ, qui-

quibus utuntur Libitinarii dum ad funus comitandum invitant, Phylacteria vocari possunt, quia illis serviunt pro memoria. Phylacteria etiam sunt chartulæ incantationum diabolicarum, quibus tutos sive duros, ut vocant, se homines perversi putant contra ictus hostiles. In decretis Gregorii II. inter alia habetur: *Si quis Ariolos, Aruspices, vel incantatores observaverit, aut phylacteriis usus fuerit, anathema sit.*

PERIODUS, latine circuitus. Periodi Pauli & Theclæ inter apocrypha scripta numerantur, in quibus narratur quomodo illa cum Apostolo itinerata sit, docuerit, & baptizaverit, quod fœminis permissum non est.

PITANCIA, vide supra in voce *Agape*. Itali *Pietanza* dicunt, quia ex pietate datur.

PINNACULUM, est locus frequentibus pinnis circumseptus; Templum Hierosolymitanum erat superius planum, & circumquaque pinnis septum; pinnæ autem sunt dentes in superioribus murorum partibus eminentes, quos & flandrice *Tandem* dicimus, gallice *Pallisades*.

PLANETA Astrologis est stella erra-

erratica, Ecclesiasticis vero vestis Presbyteri sacrificantis, quæ hodie Casula dicitur, ἀπὸ τῦ πλανᾷν errare, quia quondam erat laxior, quam modo est, & errabat canalibus sive plicis suis per totum Sacerdotis corpus; uti apparet in antiquis picturis S. Gregorium, & alios Pontifices sacrificantes exprimentibus; ideoque Diaconus debebat Sacerdotem juvare, Planetam levando, præsertim dum elevaret sacram hostiam; unde mos inolevit levandi Casulam ad Elevationem: quæ vestis jam contractior est, & *Casula* dicitur, quasi parva casa, quæ quod cava sit, nomen accepisse videtur.

PLUVIALE (subaudi vestimentum) est capa pluvialis totum hominem capiens, contra pluviam ab antiquis viatoribus ad necessitatem adhibita, sed jam in Officio Divino ad ornatum & splendorem adhibetur, a tergo habens adhuc formam amiculi antiqui pallii, quod *Schoef* flandrice dicitur a *schuyen*, quia contra tempestates poterat super caput attolli, & inde removeri, atque *Caputium* dicebatur, quod caperet, sive tegeret caput.

PLATONIA. Anastasius Biblio-

the-

thecarius in vita S. Damasi Papæ ait: *Hic dedicavit Platoniam in Catatumbis, ubi Corpora sanctorum Apostolorum Petri & Pauli jacuerunt, & versibus exornavit*. Et Damasus ipse (quisquis is fuit) in Vitis Pontificum: *Liberius Papa ornavit de platoniis marmoreis sanctæ Agnetis sepulchrum*. Hinc saxa sive laminæ marmoreæ antiquas inscriptiones continentes Platoniæ vocantur, & locus ipse marmoreis laminis contectus Platonia dicitur. Beda in ratione temporum scribit, quod *Xystus Tertius fecit Platoniam in Cœmeterio Callisti, via Appia, ubi nomina Episcoporum & Martyrum scripsit*. & in Historia Tripartita Socrates: *Pax ipsa in marmorea Platonia cognoscitur esse conscripta*. πλάτος, latine latitudo, unde platea, flandr. *Pleyte*, & vox teutonica *Plaets*. Philosophus *Plato* ab humerorum planitie, sive latitudine nomen habuit: & *Platanus* arbor late spargens ramos, umbræ tantum gratia expetita, ἀπὸ τοῦ πλάτεος, hoc est a latitudine dicta fuit.

PLUMBATIS cædi, subaudi flagellis, Teutonice *Gheloode vveepen*, & hæc dicuntur Plumbata: Plumbatæ autem sunt pilæ plumbeæ *loode kogels*, quæ bombardis infe-

runtur: hujusmodi pilis flagellorum extremitatibus affixis cædebantur Martyres.

PLUMBETA, quæ distribuuntur in Choro, Plumbei latine dicendi essent, sicut Aurei, & Argentei passim dicuntur, & subintelliguntur nummi. Martialis lib. 10. Epigr. 74.

Centum merebor plumbeos die toto. ita in Choro Mechliniensi nos tres meremur Plumbeos die toto.

PNEUMA (latine spiritus, flatus, ventus) vox hæc ponitur in cantu Gregoriano, & exprimitur per hasce literas, EVOVAE, superscriptis Notis Musicis, ad sciendum quo spiritu seu pneumate, & quoto tono (octo autem sunt toni) cantus debeat pausari.

PODERIS, ποδήρης, vestis talaris: πȣ̃ς ποδὸς pes pedis, apud Ecclesiasticos pro Alba ponitur, quæ ad pedes usque dependet, penultima producta.

POLYCARPUS, latine fructuosus; πολὺς multus & καρπὸς fructus. *Polypus* multipes. *Carpophorus* fructum ferens.

PONTIFEX dicitur a posse, & facere, quasi potens ad faciendum: facere autem etiam sacrificare significat.

POS-

POSSESSIO dicitur quasi pedum positio, quæ est rerum immobilium; quia ad immobilia pedibus itur: mobilium vero dicitur *Mancupium*, quia res mobiles manu capiuntur.

POSTCOMMUNIO vide supra in voce *Oratio*.

PRÆFATIO sive prælocutio fit ante Actionem & Canonem seu Regulam Missæ; & secundum tempora & officia Præfationes variantur, quarum decem priorum auctor est Gelasius I. Papa circa annum Christi 508. undecimam Præfationem de B. Virgine Maria, ejusdemque Officium edidit Urbanus II. circa annum millesimum. Canon vero semper est idem, nisi quod in sex festivitatibus Domini, Nativitate, Epiphania, Cœna, Paschate, Ascensione, & Pentecoste, aliquot verba festo cuique congrua inserantur. Micrologus cap. 11. ait: *Presbyter post finitam Secretam orditur Præfationem in Canonem, in qua Supernorum Civium ordines merito connumerantur, quia iisdem mysteriis, quæ ibi conficiuntur, juxta attestationem Sanctorum Patrum, interesse creduntur: unde & Angelicum Trisagium Sanctus, Sanctus, Sanctus subjungitur, uti S. Xystus in ordine*

ne quondam octavus Papa instituit. Ita Micrologus, qui vivebat circa annum 1085.

PRÆPUTIUM a præputando dicitur: glans est summa pars colis, sive membri virilis, præputium est pellis glandem tegens, quæ Judæis in Circumcisione præputatur. Paulus ad Rom. 4. *Non in Circumcisione tantum* (id est in Judæis qui circumcisi sunt) *sed in præputio* (id est non Judæis, sive gentilibus, qui præputium habent:) Circumcisio dicitur, quia pellis circum glandem cæditur sive scinditur, & præputatur.

PRESBYTERI vocantur Sacerdotes (vide Notitiam in Cleto) id est Seniores, non propter decrepitam ætatem, sed ob sapientiam, quæ in senioribus plus quam in junioribus exigitur, & esse supponitur. S. Augustinus ait: *Sane etiam grandioris ætatis (& sicut Scriptura loquitur) plenum dierum posse dici Seniorem, hoc est Presbyterum: proinde omnis senex etiam presbyter; non omnis presbyter etiam senex.* Episcopi superiores Sacerdotibus loco Apostolorum successerunt, Presbyteri vero 72. Discipulorum locum tenent. πρέσβυς etiam significat legatum; quia presby-

byteri legatione pro nobis apud Deum fungantur.

PRESBYTERIUM late ſumptum, eſt chorus ſive locus ubi Presbyteri quotidie ad Officium Divinum conveniunt: ſumptum ſtricte eſt locus Chori ſummo Altari proximus, uti patet ex conſecratione Chriſmatis in Cęna Domini, quando Presbyteri cum Epiſcopo ſedent in Presbyterio. Olim locus erat in Patriarchio Lateranenſi, in quo Pontifex Romanus priſco inſtituto *Presbyterium* elargiebatur: Presbyterium autem hoc, ſi Panvinium audias, eſt quædam pecuniæ ſumma, quam Papa diebus quibuſdam feſtis præcipuis Cardinalibus, Clero, Senatui, Populoque Romano dare conſueverat: hujus doni non ſemel in Anaſtaſio Bibliothecario fit mentio: Inter alia de Bonifacio V. *Hic*, ait, *Clerum amavit*, *& Rogam integram eidem dedit*. in Eugenio I. *Rogam ſolitam Clero tribuit*; (Rogam Longobardicam vocem exiſtimat Sigonius, & ſtipendium ſignificare) & in Zacharia: *Clerum ſuum dilexit*, *& presbyteria annua in duplo*, *& amplius omnibus tribuit*. & Ciaconius in Clemente Tertio: *Romanus Pontifex Senatoribus*, *Judicibus*, *Advocatis*, *Scriniariis*, *& Senatus mini-*

ministri consuetas largitiones, & donativa, quæ presbyteria vocantur, statis temporibus tribuit.

PRÆBENDA (adjectivum substantivatum) est quæ alicui præbetur in beneficium, quod illi præbet unde sustentetur, & sibi benefacere possit; proprie Sacerdotium dicitur.

PROTOCOLON latine primum membrum, est prima charta sive membrana, in quam tabelliones & scribæ acta breviter referunt, accuratius & nitidius ea, ubi opus erit, descripturi. *Minuta* passim dicitur.

PRÆSIDES dicuntur qui maximum in Provincia ipsis commissa post Principem habent imperium; quales hodie Gubernatores dicimus: ita Præses sive Gubernator Judææ erat Pontius Pilatus: & in Martyrologio frequens fit mentio: sub Præside Maximo, Rictovaro, &c. hoc est Gubernatore.

PRIMAS est qui habet Archiepiscopos sub se, uti Archiepiscopus Episcopos: huic præfertur crux simplex, illi duplex, uti Papæ triplex, qui est Primas Italiæ, & totius Christianitatis. Hispaniæ Primas est Toletanus, Galliæ Lugdunensis, Germaniæ Magdeburgen-

ſis, Cantuarienſis Angliæ.

PRIMICERIUS eſt primus in ordine ſive catalogo, quaſi primus in cera: antiqui enim in ceratis tabulis ſtylo ferreo aut ligneo literas pingebant. *Secundicerius* etiam dicitur. Benedictus Tertius, in Epiſtola de rebus Corbejenſis Abbatiæ in fine: *Actum per manum Theophylacti Secundicerii Sanctæ Sedis Apoſtolicæ*.

PRIMISCRINIUS primus cuſtos Scriniorum, quod eſt primus Secretarius; quia ſecreta in ſcriniis cuſtodiuntur. In Epiſtola ejuſdem Benedicti, *Scriptum per manum Theodorici Notarii & Scriniarii S. R. E. Protoſcriniarius* etiam dicitur.

PROTONOTARIUS. legitur in Papa Julio I. quod mandavit omnia ad Eccleſiam pertinentia per Notarios, qui poſt Protonotarii dicti fuerunt, exacte conſcribi. Clemens quidem primum ſeptem inſtituerat, qui geſta Martyrum literis commendarent, ſed Julius plures inſtituit. Inter Protonotarios, prius ſeptem, nunc duodecim, ſunt qui Participantes vocantur, eo quod de reditibus aſſignatis participent: reliqui titulares tantum facile creantur.

PISCINA eſt proprie lacus piſces

ſces continens, quod vivarium dicimus. *Probatica*, id eſt ovilis, πρόβατον ovis, in hac Piſcina probatica ſive ovili lavabantur oves quæ ad ſacrificium offerebantur. In Lectione 4. feſt. Præſentationis B. Mariæ 21. Novembris habetur: *In Domo Probaticæ Joachim*, antiqua lectio habet, *In Domo Ovilis Joachim*; quod ipſe abundaret ovibus, & dives eſſet: nam antiquorum divitiæ in pecudibus præcipue conſiſtebant; unde & pecunia nomen habet.

PROPHETA: quos Gentiles Vates, eos Prophetas nos vocamus, quaſi præfatores, quia porro fantur, & futura prædicant ſive prædicunt: προφητεύω prædico. *Prophetia* in nocte Nativitatis Domini legitur ſine titulo, quia non amplius prophetæ, ſed ipſe Dominus, qui jam venit, nobis loquitur: & ideo ad primum Reſponſorium canitur Gloria Patri, ut Deo dicamus gratias pro Filio nobis dato.

PROSELYTHI, latine advenæ, a προσελεύθω advenio: ita vocabantur qui ex gentilitate ad Judaiſmum acceſſerant.

PROSEUCHA locus ubi mendici ad ſtipem rogandam conſi-

dent. προσεύχεσθαι est contentiose orare. Juvenalis Satyra 3. *Ede ubi consistas, in qua te quæro proseucha*. id est in quo ponte, vel atrio stipem roges.

PSALLERE, ψάλλειν, est canere, & simul instrumentis ludere, imo & saltare, uti quondam David ante Arcam, & etiamnum Hispani ante Venerabile Sacramentum canunt, ludunt, & saltant. vide supra in voce *Hymnus*.

PSALMI GRADUALES sic dicti, quod in Arcæ delatione, in singulis Templi gradibus illa subsistente, decantarentur singuli: erant enim quindecim Templi gradus, quot sunt *Psalmi Graduales*: jam ab Ecclesia ita ordinati sunt, ut cantentur quinque primi pro defunctis, uti patet ex conclusione, *Requiem æternam dona eis, Domine*: medii pro nobis ipsis, & amicis: quinque postremi pro omnibus fidelibus tam vivis, quam defunctis.

PSALMI PŒNITENTIALES, quod scilicet ad pœnitentiam nos excitent, numero septem contra septem peccata capitalia, ex quibus veluti capitibus ac fontibus omnia alia peccata proficiscuntur: quos S. Augustinus, cum discessum sibi e vita instare intel-

lige-

ligeret, in conspectu positos profusis lacrymis legebat; unde antiquitas & utilitas horum psalmorum apparet.

PURPURA, quasi pura puta sive bis pura, imo ignea. πῦρ enim idem quod ignis, qui est purus, & omnia purificans. Argentum igne examinatum, id est purissimum. Vide Ericium Puteanum in Purpura Austriaca, pag. 7. & CL. Paradinum Symbolo Heroico 111.

uPORPHYROGENITI sunt Reg m sive Magnatum filii in purpura nati.

PSEUDOPROPHETA. Pseudopontifex, est falsus Propheta, & falsus Pontifex. ψευδολόγος fallo loquens, τὸ ψεῦδος mendacium. Pseudolus falsus servus.

PROCESSIO a procedendo, latine Supplicatio dicitur. Agapetus Primus instituit fieri processiones singulis diebus Dominicis; quod & hodie servatur.

Q

QUADRAGESIMA, *Quinquagesima*, *Sexagesima*, *&* *Septuagesima*, sunt adjectiva substantivata, qualia multa sunt in usu Ecclesiastico: & subintel-

intelligitur dies septuagesima, sexagesima, vel quinquagesima ante Pascha. Septuagesima instituta est in similitudinem septuaginta annorum Babylonicæ captivitatis Judæorum. Dominica Sept. incipit prælegi in officio Ecclesiastico historia captivitatis generis humani, ex initio libri Genesis. Notandum est autem, quod Dominica Septuagesimæ, vel in Septuagesima, non sit proprie septuagesima ante Pascha dies, sed feria secunda præcedens, & ipsa est tantum dies sexagesima quarta: nec Dominica in Sexagesima est dies sexagesima, sed feria quarta præcedens, & ipsa est dies quinquagesima sexta: neque Dominica in Quinquagesima est dies quinquagesima, sed sabbatum præcedens, & ipsa est quadragesima nona ante Pascha dies: sicut Dominica prima post Pascha, Dominica in Albis proprie non est, sed Dominica post Sabbatum in Albis; quia albæ vestes pridie deponebantur. *Quadragesima* vero vocatur antonomastice jejunium quadraginta dierum, quod incipit quatriduo ante Dominicam primam Quadragesimæ, cujus sequentes Dominicæ dicuntur secunda, tertia, & quarta Quadragesimæ sive in Quadragesima:

ſima: quia inhæremus numero quadragenario, quem Salvator noſter ſuo jejunio ſanctificavit; ut per totidem dies a nobis obſervatos; mente & corpore per jejunium purificati ad diem Paſchæ, quæ eſt ſolemnitas ſolemnitatum, pervenire mereamur. Sic *Dominica in Septuageſima* intelligi debet, quod ſit Dominica infra ſeptuageſimam diem ante Paſcha: & eadem *Dominica Septuageſimæ* vocata, quaſi ſit Dominica ſeptuageſimæ ante Paſcha diei. Solemne quadraginta dierum jejunium incipiebat antiquitus a Septuageſima; neque erat continuum, ſed interpolabatur tribus per hebdomadam diebus, feria quinta, Sabbato, & die Dominica, quæ non jejunabantur; quibus ſublatis, incipiendo a die Septuageſima ante Paſcha, non a Dominica ipſa Septuageſimæ, numerus quadragenarius recte ſuperat: & quemadmodum quadrageſimale jejunium continuum jam non incipit a Dominica Quadrageſimæ, ſed feria quarta præcedente; ſic tunc feria ſecunda ante Dominicam Septuageſimæ incipiebat: qui quadraginta dies ut conſequenter ab omnibus jejunarentur ordinavit S. Gregorius Magnus.

QUATUOR TEMPORA unde nominentur satis liquet: vide Notitiam in Callisto Primo. Quando observanda sint, Distichon hoc secundum ordinem indicat.

Post Luciam, Cineres, post sanctum Pneuma, Crucemque,
Tempora dat quatuor feria quarta sequens.

R.

REGNUM ponitur pro Mitra summi Pontificis; ita narratur de Paulo Secundo, quod Regnum seu Mitram Pontificiam gemmis pretiosissimis exornaverit. Regnum vocatur, quia Regale Sacerdotium, & Papa non tantum sedere, sed etiam regnare dicitur. cujus insigne est Mitra sive Regnum. Notandum est quod Cæremoniale Romanum dicat; Diaconus a sinistris deponit Mitram consuetam (bicornem nempe) e capite Pontificis, & Diaconus a dextris Tiaram unicornem, quæ Regnum appellatur, triplici corona ornatam Pontificis capiti imponit. Innocentius Tertius sermone de S. Silvestro: *Romanus*, inquit, *Pontifex in signum Imperii utitur Regno; id est corona, & in signum Pontificii utitur*

Mi-

Mitra. Idem alibi de ſe: *Eccleſia in ſignum ſpiritualium contulit mihi Mitram, in ſignum temporalium dedit mihi coronam: Mitram pro Sacerdotio, Coronam pro Regno: illius me conſtituens Vicarium, qui habet in veſtimento & femore ſcriptum, Rex Regum, & Dominus Dominantium*. Primus Pontificum uſus eſt Mitra cum ſimplici corona S. Silveſter, duplici Bonifacius Octavus, triplici Urbanus Quartus.

RESPONSORIUM, Subintellige Canticum. Reſponſoria in Officio Nocturno ita vocantur, quia reſpondent lectionibus ſingulorum Nocturnorum, triſta triſtibus, lęta lætis: ſeu quia uno vel duobus cantoribus incipientibus, chorus concinens reſpondet.

Reſponſoria brevia dicuntur, quia breviora ſunt prioribus, & poſt lectiones breves in minoribus horis alternatim canuntur. Reſponſorii pars repetitur ad fatendam noſtram imperfectionem: in aliquibus feſtis majoribus totum repetitur, ad oſtendendum deſiderium, quod habemus ad celebrandum illud in cœlo, quod hic celebratur in terra.

ROCHETUM latine ſupparus dicitur, quod ſuper alias veſtes ab

Episcopis, & Prælatis portetur: uti subucula, quod subtus induatur. Aliqui putant quod hæc vox Gallica *Rocquet* Avenione, dum degerent ibi Summi Pontifices, introducta fuerit. Nonnulli a græco ῥῶ & χιτὼν deducunt: particula ῥῶ molle & delicatum significat, χιτὼν tunicam; ita ut Rochetum sit tunica mollis & delicata.

ROGATIONES Majores & minores, vide supra in voce *Litania*.

RUBRICA, secunda producta. Persius Satyr. 1.

Non secus ac si oculo Rubricam dirigat uno,

est species quædam terræ rubri coloris, fland. *Root kreyt*. hac librorum tituli, & legum capita prænotabantur. Juvenalis Satyra 5.

Perlege rubras majorum leges.

Prudentius libro secundo contra Symmachum:

Dicant cur condita lex sit
Bissex in Tabulis, aut cur Rubrica minetur,
Quæ prohibet peccare reos.

Omnia fere Legum capita minio scripta erant; unde Rubricæ dictæ; id quod tum Majestatis, tum terroris causa factum esse ait Herm. Hugo de orig. scribend.

ROTÆ AUDITORES inde dicti

cti sunt, quod in circulo circumsedentes, controversias audiant: prout practici nostri vocant sedere in *Rolla*.

S

SABAOTH, Hebraice, latine Deus Exercituum, habens Angelos, Archangelos, Principatus, Potestates, variosque cœlestis militiæ ordines. Teutonice *Godt der Heyr crachten*.

SABBATUM est hebraicum, latinum requies, sabbatizare requiescere. Deus septimo die post mundi creationem quievit, & illum diem Sabbatum vocavit: ita & nos die Dominico cessantes ab omni opere sabbatizamus. Sabbato tantum conferuntur Ordines sacri, quia a Deo illud est sanctificatum, & præcipitur a Deo: *memento ut diem Sabbati sanctifices*. Sabbatum sanctum vocatur a nobis Vigilia Paschæ, quia eo die Catechumeni solemniter baptizati sanctificabantur. apud Judæos omnes dies a Sabbato numerabantur: hinc prima, secunda, tertia sabbati, erat prima, secunda, tertia dies octavæ sabbati.

SACRUM, subintellige Tem-

plum, vel Altare: D. O. M. S. id est Deo Optimo Maximo Sacrum, vel sacratum. Ovid. Fastorum 1.

Sacra vocant Augusta Patres, & Sacra vocantur
Templa Sacerdotum rite dicata manu.

SACELLUM diminutivum a Sacrum, uti scabellum a scamno. *Sacellanus*, qui Sacello præest: *Sacellarius* autem, sive *Saccularius* est Ecclesiæ alicujus Thesaurarius a sacco dictus, unde sacculus, & sacellus diminutiva; quia thesauri in saccis custodiuntur. vide Notitiam in Leone Tertio de Paschali Primicerio, & Campulo Sacellario.

SACERDOS vox profana, & odiosa primis Christianis, cujus loco dicebatur Presbyter: nam inter Judæos erant Sacerdotes, & Principes Sacerdotum, & inter Ethnicos Idolorum Sacerdotes, imo etiam fœminæ erant Sacerdotes. hinc in Martyrologio nunquam reperitur v. g. sancti Valentini Sacerdotis, sed Presbyteri. vide plura in voce Presbyter. Etymologia vocis *Sacerdos* secundum S. Antoninum hæc est:

Dans sacra, sacra docens, sacra dos, sacer esto Sacerdos.

SAL-

SALVATOR de hac voce S. Augustinus lib. 3. cap. 10. de Trinitate hæc habet: *Quod hebraice Jesus, Græce Soter, nostra locutione Salvator est; quod verbum latina lingua antea non habebat, sed habere poterat, sicut potuit quando voluit*. Aliqui vocem hanc non tam probe latinam putant, quia Cicero actione 4. in Verrem ita dixit: *Non solum patronum istius insulæ, sed etiam Sotera inscriptum vidi; hoc quantum est, ita magnum est, ut latine uno verbo exprimi non possit: is est nimirum Soter, qui salutem dedit*. Henricus Stephanus in Dictionario suo dicit: *Salvatoris vocem tanquam parum probam eruditiores religiose fugiunt, quemadmodum & verbum salvo, quod nec ipsum satis latinum judicant*. Sed acceptis ab Ecclesia Catholica vocibus uti non erubescamus.

SARCOPHAGUS & Sarcophagum, σάρξ, σαρκὸς, caro, φάγω comedo. Plinius lib. 13. cap. 17. *Sarcophagus lapis fissili vena scinditur, corpora defunctorum condita in eo absumi constat intra quadragesimum diem*. Sanctus Augustinus de Civitate Dei lib. 18. *Arcam, in qua mortuus ponitur, omnes jam Sarcophagum vocant*. convenienter pro sepulchro ponitur. Juvenalis satyr. 10.

Sar-

Sarcophago contentus erit.

SALARIUM. quemadmodum nullum olim ſacrificium ſine mola ſalſa, ita etiam nullum munus probe adminiſtrari poteſt, niſi aliquid ſalis admiſceatur: hoc eſt niſi ſpes ſalarii laboris amaritiem temperet; hinc a ſale ſalarium dicitur.

SALICA LEX. antiqui Franci in Germania habitabant juxta fluvium qui dicebatur Sala: unde Salici vocati, & eorum leges Salicæ dictæ; ipſi autem ſe Francos vocabant, id eſt liberos.

SCHISMA, τὸ σχίσμα, a σχίζω, quod eſt ſcindo. Diviſionem Eccleſiæ ſchiſma dicimus, cum ejus membra diviſa diverſa ſequuntur capita. *Schiſma Melatianum* Breviar. 26. Novemb. feſto S. Petri Alexandrini. Meletius Epiſcopus Ægyptius, Arianæ hæreſis ſectator, qui ſub Diocletiano in exilium pulſus eſt, quod præter opinionem fidem Catholicam defendiſſet, cum tamen Arianam vellet tutari; fuerat primo orthodoxus, & in opinione maximæ ſanctitatis, dein factus Arianus ſchiſmatis in Eccleſia Alexandrina auctor fuit. vide Hiſt. Tripartitam.

SCHOLA. Diogenes Cynicus

Eu-

Euclidis schola, quod arguta quidem, sed ad recte vivendum parum utilia doceret, argute dicebat quod esset χολὴ, id est bilis ac molestia; cum σχολὴ schola Græcis sonet otium, σχολάζω vaco, quod cæteris rebus omissis, hic solis studiis vacemus; quodque vacationes & laxamenta interdum pueris danda sint a laboriferis Musis. ita explicat Ausonius Burdigalensis:

Grato schola est nomine dicta,
Justa laboriferis tribuantur ut otia Musis.

SCHOLASTICUS. hujusmodi nomine dicti sunt declamatores litium fictarum in scholis, qui deinde transibant in forum ad lites veras tractandas. In Martyrio S. Dorotheæ fit mentio Theophili Scholastici, qui erat Præsidis Advocatus. Scholastice dicere, est semper controversiam disputare, unde & *Theologi scholastici* dicti sunt, qui res divinas logice disputando perquirunt. Scholasticus inter Canonicos dignitatis nomen fuit: ita vocabatur Canonicus qui aliis Theologiam prælegebat, hodie dicitur Canonicus Theologus, absque dignitate tamen apud nos. Et Scholasticus sive Scholaster vocatur,

tur, qui trivialibus puerorum scholis praeest.

SEBASTIANUS, σεβαστὸς venerabilis, σεβάζομαι veneror. Graeci Sebastos vocant Imperatores, quos latine Augustos dicimus.

SECRETARIUM idem quod *Sacrarium* & *Sanctuarium*, locus in quo SS. Eucharistiae Sacramentum servabatur, etiam Adytum dictum. vide supra in vocibus Basilica, & Diaconium. Sanctuaria sunt etiam Regum & Principum secretaria. Plinius lib. 3. cap. 8. *In sanctuariis Mithridatis repertum est Antidotum*. quae etiam *scrinia* a secernendo dicuntur; nam scrinium est arca qua servantur pretiosa & secreta: unde lignum scriniarium quod talibus arcis secernitur. hinc *Scriniarius* custos scriniorum sive secretarius. & *Silentiarius*, & *Chartularius*, graece *Chartophylax* a chartis custodiendis, φυλάττω custodio. Concilium Laodicense capite 21. *Non oportet Subdiaconos licentiam habere in sanctuarium seu sacrarium, quod Graeci Diaconium vocant, ingredi, & contingere vasa Dominica*. ἱερατεῖον latine *Sacrarium*. Secretarium a Francis pro sacrario sive sacristia sumitur. unde *Secreta* Sacristia. Eusebius lib. 3. cap. 4. ita de-

scri-

ſcribit Sanctuarium ſive chorum: *Sanctuario hoc modo abſoluto & perfecto, ſtelliſque quibuſdam in altiſſimo loco ad Præſidum Eccleſiæ honorem collocatis, & ſubſelliis præterea undique ordine diſpoſitis decore eximieque ornato, Altarique tanquam Sancto Sanctorum in medio Sanctuarii ſito, iſta rurſum, ut a Plebe & multitudine non poſſet accedi, cancellis circumdedit.* Etiam Secretarium a S. Gregorio pro choro ponitur, dum ait: *In Secretario, loco nimirum conſueto, ubi in ſuo throno ſub apſide collocato, ſedere ſolet Epiſcopus, & cum eo Presbyteri, Diaconi nunquam; nam Diaconis inter Presbyteros ſedere non licet.*

SEQUENTIA, Secreta, Collecta, Offerenda pro oblatione, & ſimilia, ſunt adjectiva quæ longo uſu pro ſubſtantivis ſumuntur. Sequentia dicitur, quia ſequitur poſt Graduale; *Proſa* etiam vocatur, quia ſyllabæ non aſtringuntur ad metrorum pedes, quamvis plerumque ſit Rhythmus. antiquitus ſumebantur hæc nomina plurali numero, nunc ſingulari; ita ut paſſim dicatur: cane iſtam Sequentiam, ſta ad Offerendam; loco horum: ſta ad offerenda: cane ſequentia. Sic Libri ſacri, qui

per

per excellentiam græce dicuntur Biblia numero neutro plurali, ab aliquibus numero singulari feminino efferuntur: uti Thomas a Kempis lib. 1. de Imit. Christi cap. 1. *Si scires totam Bibliam experius*.

SERVILIBUS NOTIS COMPUNGI, uti habetur in lect. de S. Bibiana 2. Decemb. Tales notæ Inscriptiones frontis, & qui portabant Stigmatici, Literati, & inusti dicebantur: stigmata enim, quæ hodie malefactorum tergo, tunc faciei inurebantur. vide Lipsium Elect. cap. 15. & Baronium ad Martyrologium 22. Decembris de sancto Flaviano patre S. Bibianæ Inscriptione damnato.

SPADO, a σπάω evello, cui testes evulsi: *Eunuchus*, εὐνὴ cubile, & ἔχω custodio: hic ita natus, ille sic factus. Adhibebantur Eunuchi ad custodiendas Virgines Magnatum filias, ipsisque erant a cubilibus. *Castratus* dicitur ab animali Castore, qui ne a venatoribus ob medicatos testiculos capiatur, eos sibi demordet: hinc vox castus, quasi castratus, per syncopen. Juvenal. satyra 12.

Imitatus Castora, qui se
Eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno.

Te-

Testiculoum: adeo medicatum intelligit inguen.

SPURIUS, idem quod græce *Nothus* non legitimus, hebraice *Mamzer*. Antiqui aliquem incerto patre de scorto natum significabant hisce literis, *S. P.* quod est Sine Patre, cujus pater ignoratur. ex quibus literis *S. P.* orta vox est *spurius*; qualiter inter Romanos nonnulli prænominati fuere. *Gnesii* autem legitimi Græcis dicuntur.

SPATHARIUS Armiger, gallice *Escuyer*. Spatha est gladius major, σπάθη, Italice *Spada*, hispanice *Espada*, gallice *Espe'e*, a σπάζειν scindere, vel σπᾶν stringere. minor gladius semispatha dicitur. a spatha diminutivum est *Spatula*, instrumentum quo utuntur Pharmacopęi. *Framea* est ensis qui projicitur. *Rhomphæa* ensis oblongus.

STADIUM continet octavam mille passuum partem, quod est 125. passus; quæ mensura octies sumpta efficit mille passus. Sic mons Olivarum distat Hierosolyma sex stadiis, hoc est tribus horæ quadrantibus: dicitur autem stadium quasi statio, quia post singulos milliarii quadrantes itinerantes solebant consistere & pausare.

STO-

STOLA. ſicut Canonici quidam Auguſtiniani pro integro Rocheto tantum faſciam aliquam lineam portant inſtar parvi ſcapularis: ita modo ſtola, quæ quondam integra erat veſtis, tantum eſt aliqua faſcia e collo ſacerdotis hinc inde dependens, data Preſbyteris & Diaconis, quorum munus eſt prædicare verbum Dei: quare etiam ſtola *Orarium* dicitur ab orando, ſive orationem ad populum habendo. Ad diſtinctionem Sacerdotum, qui utroque humero portant, a Diaconis fertur ſtola uno tantum humero ſiniſtro ſub axillam dexteram connexa, ut illam manum habeant liberam ad miniſtrandum in Altari; portatur vero a Sacerdotibus dum celebrant e collo ante pectus in modum crucis cingulo conjuncta: Epiſcopi ſtolam in modum crucis non complicant, quod crucem e collo dependentem ante pectus ſemper geſtent. quod ſi ſtola adhibeatur a Sacerdotibus una cum ſuperpelliceo, ſoluta pendebit hinc inde; quia in modum crucis ligari ſine cingulo non poteſt. apud Græcos quodlibet indumentum dicitur στολή, ſtola.

STROMA, latine ſtragulum. Peri-

riſtromata ſunt aulæa, ſive tapetia circum aulam pendentia. Clemens Alexandrinus dicitur Stromaticus, ſive ſtromatum ſcriptor: quia edidit opus miſcellaneum variis ornamentis quaſi ſtromatibus, ſive aulæis diſtinctum.

SYCOMORUS, σῦκον ficus, μῶρος fatuus, unde moria ſtultitia: ſycomorus latine ficus fatua, fructum non ferens.

SYMBOLUM. συμβάλλω confero, ſimul fero. *Symbolum Apoſtolorum* dicitur, quod ſinguli Apoſtoli, antequam dividerentur, dictante Spiritu ſancto, in unum de Fide Chriſtiana contulere. *Symbolum Nicænum*, juſſu Marci Papæ ſucceſſoris Sylveſtri, ſub quo recens habitum fuerat, cantatur in Miſſa poſt Euangelium, ut quod per auditionem corde creditur ad juſtitiam, ore confeſſio fiat ad ſalutem. Symbolum illud recitari inſtitutum fuit contra Arianos, qui Chriſtum conſubſtantialem Patri negabant. cur autem in nonnullis Sanctorum feſtis prætermittatur, ratio eſt, quod de illis in ſymbolo nulla fiat mentio, uti de ſancto Joanne Baptiſta, qui ante Chriſtum obiit: in feſto S. Laurentii etiam non dicitur, quia de Martyribus nihil memo-

moratur, uti neque de Confessoribus: sed in festis Doctorum dicitur, quia illi nobis illud explicarunt: quod dicatur in festo sancti Stephani, est propter Octavam Nativitatis Christi; uti in die octava ejusdem propter octavam sancti Joannis Euangelistæ adhuc durantem: in festis autem Apostolorum dicitur, quia ipsi nobis veram fidem, quæ hoc symbolo continetur, prædicaverunt; & Angelorum, quia de ipsis fit mentio in voce *invisibilium*. Deus enim creavit Angelos invisibiles. *Symbolum Athanasii* eodem fere tempore, contra Arianos Sanctissimam Trinitatem impugnantes a S. Athanasio compositum, & ab eodem Romæ profugo propter Arianos Julio Papæ Marci successori oblatum & approbatum fuit: per quod ipse se Athanasium, id est immortalem omnibus orthodoxæ fidei cultoribus reddidit. Nota quod ubi celebratur per Octavam festum Sanctissimæ Trinitatis, Symbolum Athanasii dicatur prima Dominica & ultima ad Primam: aliis diebus infra octavam non dicitur; quia hoc Symbolum est affixum diei Dominicæ.

SYNAGOGA, latine congregatio,

tio, συνάγω congrego; *Ecclesia* sonat convocatio: greges pecorum proprie congregari dicuntur; convocari autem magis est utentium ratione, quales sunt homines. hinc Apostoli nunquam Synagogam dixerunt, sed Ecclesiam, discernendi causa; quod Christus abnegata synagoga Ecclesiam instituisset.

SYNODUS, latine conventus, σύνοδος congressus, concilium.

SYNAXIS idem quod Synagoga; imo Græci Synaxes vocant orationes, quas nos collectas dicimus. *Sacra Synaxis* dicitur Communio Sanctissimæ Eucharistiæ, quia omnes simul de uno pane vivo, qui est Christus, communicant.

STATIO quid sit cape ex constitutione Xysti V. edita 13. Feb. anno 1586. *Vetus admodum ab Apostolicis usque temporibus ducta sacrarum Stationum consuetudo, in quibus fidelium multitudo ad Apostolorum sepulchra, & fortissimorum martyrum memorias conveniens, hymnis & canticis spiritualibus Deum in sanctis suis mirabilem laudabat, & salutaribus Immaculatæ Hostiæ sacrificiis placabat, & adversus multiplices antiqui hostis oppugnationes, tamquam in castris Dei statione tutissima consistebat.*

&

& Onuphrius Panvinius de Cœmeteriis cap. 11. *Legimus Romanos Pontifices inter Martyrum tumulos, Stationes, id est omnes actus publicos Pontificales celebrare consuevisse.* Statio etiam pro temporali mansione & quiete, sive consistentia ponitur: hinc nos in diebus Rogationum, cum supplicatione ad alias Ecclesias procedentes, in iis Missam celebrando, & alias preces fundendo, Stationes celebramus, & a procedendo pausamus & consistimus.

STUDITA. Martyrologium Romanum 11. Novembris meminit sancti Theodori Studitæ. Fuit hic Abbas dictus ἡγούμενος τῆς Στουδίου, id est præfectus Studii, ἡγέομαι præsum. Primus Monasterii hujus Fundator Studius dicebatur: hic Theodorus pro sanctarum imaginum cultu multa passus Martyr occubuit 11. Novembris anno 826. Monasterium *Studium*, Monachi *Studitæ* dicebantur, uti Minoritæ, Jesuitæ &c.

SUPERPELLICEUM, subaudi vestimentum. antiqui Canonici vestiebantur pellibus, in memoriam primorum Parentum a Deo post peccatum tunicis pelliceis indutorum; quod pelliceum indumentum ob incommoditatem, maxime

me in æstate, in lineum fuit mutatum, sed nomen non mutavit: in cujus signum Canonici induti Superpelliceo simul gestant in brachio sinistro (ad Officium minus impedito) pelliceum quoddam tegumentum ab aliquibus in capite (nam caputium habet) & a Regularibus in humeris gestatum, quod Almutium, voce Teutonica, quasi *Adde mutse* dicitur; sed proprie amicium ab amiciendo vocari deberet. vide plura in voce *Almutia*. etiam Superpelliceum inde nomen habere potest, quod super antiquas pelliceas vestes portaretur: quia primo post peccatum Adami humanæ vestes erant pelliceæ; & si hodie non sint ex pellibus, constant ex lana pellibus detracta.

SUBTILE, indumentum lineum sine manicis, sic vocatum, quod subter alias vestes chorales, quales sunt cappa, & caputium, tempore hyemali portetur a Canonicis Collegiatis sine manicis, a Cathedralibus autem cum manicis; & tunc Rochetum vocatur. subtile hoc (potius *supparus*) dicebatur antiquitus *Lebiton*, & Colobium lineum, quæ est vestis sine manicis, de quo vide in voci-

cibus Colobium & Rochetum.

SOTTANA vox Italica eſt, *ſotto*, ſubter, ita dicta, quod ſubter toga induatur: de Toga & Sottana memini me legiſſe in ſtatutis Canonicalibus: *Veſtimenta noſtra terram tangant, non verrant.*

T

TABERNACULUM diminutivum a taberna. aliter *Ædicula*, ita vocatur paſſim repoſitorium Ven. Sacramenti. Tabernaculum etiam dicitur locus ubi multæ ſunt tabernæ, ſicut Habitaculum ubi multæ ſunt habitationes, & Pinnaculum ubi multæ ſunt pinnæ.

TALIO. S. Damaſus pœnam talionis conſtituit iis, qui alterum falſi criminis accuſaſſent; quod diſticho hoc expreſſum habetur;

Qualia feciſti, patiaris Talia, jus eſt:
Hinc ſibi conveniens Talio nomen habet.

TARINCHÆ. Martyrologium 11. Decembris: *In quorum naribus & auribus juſſit Præſes immitti tarinchas, & clavis ardentibus tempora transfigi.* ad quem locum Baronius: Tarinchæ erant tenuia fer-

ferri tela, ad incendendum Martyrem comparata. Erasmus in versione Josephi succensoria vocat, & sudes ferreas, uti Virgilius:

Stipitibus duris agitur, sudibusque praeustis.

σαρικάω liquefacio. & ferrum, dum accenditur, liquefit.

TECHNICI VERSUS, id est, artificiosi, τέχνη techna, artificium; sumitur saepius pro dolo, & astutia, uti fland. dicimus *Dieperre*; τεχνάζω dolos excogito, solerter invenio, τεχνολογία dolosa dissertatio. sic Ausonius (vide ipsius Idyllium 12.) scripsit Technopaegion, sive artificiosum Lusum metricum: τὸ παίγνιον lusus. *Versus Leonini* sunt Rhythmici, a quodam Monacho Benedictino Joanne Leonio, qui in Rhythmicis metricis excelluit, ita dicti. *Versus Ropalici*, id est fustibus digni: τὸ ῥόπαλον clava, fustis; baculus. ῥοπαλίζω fustibus caedo.

TEMPLUM a templando sive tuendo dicitur, quod est undequaque circumspicere. Templa paganorum erant rotunda; quae facile contemplari poterant. Consyderator est proprie syderum contemplator; sydus autem dicitur a συνιδεῖν simul videre; quia plures

ſtellæ ſimul videntur: contemplor a *Templo*, id eſt a loco qui ab omni parte ſimul aſpici poteſt, quem locum Augures Templum vocant. Cicero pro Dejotaro: *Id animo contemplare, quod oculis non potes*. Idem primo Academicarum Quæſtionum: *Eſt animorum quaſi quoddam pabulum conſideratio contemplatioque naturæ*. Quando aliquod templum intramus, illud primo intuitu undique contemplamur, & intuemur: ſic *Templum* dicitur *quaſi Tuemplum*. etiam contemplo dicitur; Plautus in Aſinaria: *Hem meum caput contempla me*. Et hæc quidem de templis prophanis. Chriſtianorum autem templum dicitur Κυριακὸν, id eſt Dominicum, unde Germanicum *Kirch*, & Fland. *Kerck*. vide in voce *Dominicum*. Fanum autem dicitur templum exterius, a Θερίζω appareo, quia ſuper alias domus apparet.

THERESTUS, Martyrologium 24. Junii, idem quod meſſor, Θερίζω meto.

TENOR in cantu eſt, qui inter Baſſum (Baſem ſive fundamentum totius cantus) & Superiorem, qui *Fauſſet*, quaſi parva faux dicitur, medius canit. Eraſmus te-

no-

norem rei progressum vocat; unde quæ sui similia, sibique velut perpetua quadam succedunt serie, horum eundem esse tenorem dicimus. Cicero de Oratore: *Is uno tenore, ut ajunt, in dicendo fluit, nihil afferens præter æqualitatem & æquabilitatem.* loquitur de æqualitate dictionis: sic per similitudinem qui nec nimis basse, nec alte nimis canit, eodem tenore cantare dicitur, idque a tenendo, quod inter utrumque teneat.

TITULUS. Martyrologium 26. Julii: *Romæ Sancti Pastoris Presbyteri, cujus nomine Titulus extat in Viminali apud sanctam Pudentianam.* Fuit hic Pastor frater sancti Pii Papæ, alio nomine Hermes dictus, quem primum præfecit isti Titulo; qui Pastoris propterea Titulus dictus est: uti Titulus Equitii, Pammachii, Julii, a Fundatoribus; item a Fundatricibus Eudoxię, Fasciolæ, Vestinæ. hinc antiquitus Ecclesiæ vocati fuere Tituli, & qui eis Presbyteri ascribebantur, inde Nomen Titulumque recipiebant; in qua significatione & hodie dicitur quemquam ad Titulum sive Beneficii sive Patrimonii ordinari, hoc est ad reditus qui ex

beneficio, vel patrimonio percipiuntur in sustentationem ordinandi. Titulus item Ecclesiæ hinc dicitur, quod in loco, ubi Templum esset erigendum, Crux poneretur in Titulum ad exemplum Jacobi, Genesis 28. qui erexit lapidem in Titulum.

TITULARIS vide in voce *Patronus*.

THEOTOCOS. a Cœlestino Papa damnatus est Nestorius, & D. Virgo Θεοτόκος, id est, Deipara dicta; qui illam dicebat tantum Christotocon. Nota quod Θεοτόκος accentu in penultima sit *Deum pariens*, Θεότοκος accentu in antepenultima *ex Deo natus*.

THYINA ligna sunt boni odoris. θύα, Thya arbor odorifera, vulgò Cedrus dicta.

THRENUS, latine lamentatio, θρηνέω lamentor. Threni compositi sunt ab Hieremia Propheta. *Threnodia* lamentabilis cantus, ᾠδὴ cantus.

THRICHINAS secunda brevi, genit. Trichinatis, sicut Malinas Malinatis. Martyrologium 20. Aprilis: Sanctus Theodorus cognomento Thrichinas, ab aspera cilicii veste, qua tegebatur, τρίχινος σάκκος, pilosus saccus, sive cilicium

cium (quod a Cilicibus dicitur, qui illud primo texuerunt) θρὶξ, genit. τριχὸς pilus.

TRACTUS a trahendo, eo quod in gemitibus vitam trahamus ob lapsum primi parentis Adami; de quo in Officio Septuagesimæ legi incipit, & Tractus in Missa ante Euangelium cani incipiunt: atque in luctu funebri Tractus adhibetur, ut Flandrice dicimus *den sleyp, ofse treyn vanden Rouvv*.

TRISAGION, latine ter sanctum; ita vocatur Canticum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth* in Missa cani institutum a Xysto Primo.

TRISTEGA, stega est proprie tabulatum navis, in quo nautæ ambulant. Plautus in Bacchid. *Forte ut assedi in stega*. In Arca Noe erant tria talia tabulata, quæ tristega vocantur.

TROCHLEA a trocho denominata, quæ fune in altum subducto, & subito demisso vertitur celerrime instar trochi; uti modo fit supplicium quod dicitur *Strapelacorde*.

TOBALEA est mappa Altaris, sindonem figurans, qua Christi corpus in monumento fuit involutum. Vox Tobalea videtur Teu-

tonica, dicta *dvvaele*, quæ venit a *dvvaelen*, quod est errare: quia linteum amplum est, quod quasi per totum Altare errat.

TORNEAMENTA, fland. *Tornoyspelen*. Alexander III. vetuit detestabiles Nundinas, quas vulgo Torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, & temere congredi; unde cædes hominum & animarum sæpe proveniunt. Incœpta autem fuerant hæc Torneamenta in Germania circa annum 938.

TOGA dicitur quasi tega, quod totum hominem tegat: est vestis virilis; uti *Tunica* muliebris, quæ a tuendo dicitur, quod fœminam tueatur, quæ vestis ad imos defluit usque pedes.

TUNICELLA vocatur vestis Subdiaconi, uti *Dalmatica* Diaconi; quarum non est usus in Adventu, nisi Dominica *Gaudete*, & in Quadragesima, Dominica *Lætare*: quæ Dominicæ denominatæ sunt a primo verbo Introitus Missæ; in quibus tantum organa pulsantur, reliquo tempore Adventus, & Quadragesimæ non item: sed diebus ferialibus canitur in albis Epistola & Euangelium, reliquis diebus Dominicis cum casulis minoribus

ab

ab anteriori parte, ad distinctionem sacerdotis celebrantis, semiplicatis.

TORCULAR quamvis ab omnibus fere secunda producta pronuncietur, tamen corripiendam esse indicat versus: *Non bene Torcular, sed dicere Torcular aude*. nam a torqueo fit torculum, & torcular, sicut speculum, & specular, non specular, a speculor.

TYPUS, latine figura, uti cum dicimus, quod Jonas in ventre ceti fuerit typus Christi in sepulchro.

TYPHUS, latine fumus, a τύφομαι, superbio, quasi fumus elevor. Gregorius ait in Lect. 3. Noctur. Dominica tertia post Pentecosten: *Aliud est quod agitur typho superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ*; uti vetus editio habet; in nova positum est *Typo*, sed perperam. Galli dicunt: *Il at la fumèe dedans sa teste*. a Typho nomen habet Typhœus, sive Typhon Gigas: qui, ut fabulantur Poetæ, typho superbiæ inflatus, Jovem Cœli possessione dejicere conatus, ab eo fulmine ictus interiit.

V

VESPERÆ dicuntur a Sidere quod Veſper nominatur, quodque decedente Sole oritur. Lucernarium (officium nempe) ab Hieronymo, & Lucernaris Hora a Caſſiano vocatur; quod cum tenebræ ingruerent, & lucernæ accenderentur, preces iſtæ veſpertinæ perſolvi ſolerent: etiam vocabatur duodecima hora, quæ erat ultima diei. Judæi incipiebant diem a veſpere, ſecundum illud Geneſis 1. *Et factum eſt veſpere, & mane dies tertius*. non dicitur mane & veſpere; quod Eccleſia Catholica adhuc imitatur, incipiendo dies feſtos a primis veſperis. Dicitur veſper, ablativo veſpere, vel veſperi; item veſperus, veſpera, & veſperum, veſpertinum, & veſpernum. Veſpere quoque, uti mane, ſubſtantivaliter ſumitur: Hymn. *Largire clarum veſpere, & mane illud ultimum, quod præſtolamur cernui*. Veſperæ in Quadrageſima dicuntur ante refectionem, eo quod antiqui tantum ſemel in diebus jejunii comedebant, idque poſt Veſperas, quæ ſerius ingruentibus tenebris dicebantur: quia nunc, propter fragilitatem humanam,

tam

tam diu non jejunatur, Vesperæ in hujus rei memoriam præmittuntur refectioni. *Vesperæ Siculæ* unde dictæ sint, vide Notitiam in Martino IV.

VERSUS a vertendo dicitur. unde Versum cantantes se versus Altare vertunt; ut, si forte mens nostra evagata fuerit, dum Versum audimus, ad Deum excitemur: hinc finitis Psalmis Nocturnorum, ante Lectiones dicuntur; ut si ex sessione inter canendum pigri facti simus, excitemur, & ad Deum per versum corpore & animo convertamur. Versus a Græcis τρόποι, & a Durando Tropi vocantur, τρέπειν vertere: canuntur versiculi ab Infantibus Chori, ut per illorum tenuem & distinctam in communi cantu vocem, melius ad conversionem excitemur.

VIGILIÆ. vide notas Baronii ad Martyrologium in Vigilia Epiphaniæ, & S. Laurentii; ubi inter alia ex Ambrosio hæc affert: *Jejunavimus sabbato, vigilias celebravimus, orationibus pernoctantes institimus &c.* Cur autem retento solo nomine, sublatæ sint ipsæ vigiliæ, servatis jejuniis, accipe ex Sancto Augustino: *Istum tam sanctum locum, ubi jacet sancti Martyris corpus,*

invaserat pestilentia & petulantia; per totam noctem cantabantur nefaria, & a cantantibus saltabatur &c. vide in voce *Nocturnus*. Vigiliæ Clericorum fiebant singulis noctibus, quando faciebant Officium Nocturnum; Laicorum vero noctibus ante Festa solemnia; quando ipsi ad Ecclesiam etiam de nocte conveniebant, & pridie jejunaverant, sicut fit nunc in nocte Nativitatis Domini. *Vigiliæ* item vocatur Officium Defunctorum, quod pro defunctis in Christo dormientibus a vivis vigilantibus lugubri voce decantatur: & circa cadaver, quamdiu non est humatum, in cubili lumen & vigilias adhibere solemus: quod flandrice dicimus *Den dooden vvacken*.

WITTEN-DONDERDAGH ita vocatur apud nos Flandros Feria Quinta Cœnæ Domini; eo quod illo die, cum hactenus a Septuagesima in Officio de tempore adhibitus fuerit color tristis violaceus, & jam ob institutionem SS. Sacramenti omnia niteant, color lætus candidus adhibeatur. Locus in quo hodie usque in crastinum reponitur Christi Corpus, abusive a vulgo sacrum sepulchrum appellatur, & non bene pannis nigris adorna-

natur: quia Christus nondum mortuus repræsentatur, sed quasi thronus ipsi erigitur, in quo tota sequenti nocte a Christianis adoratur & honoratur, quando a Judæis maximis opprobriis est affectus; sequenti autem feria sexta cum mortuus repræsentatur, color niger rite adhibetur.

X

XENODOCHIUM (δοχεῖον receptaculum, ξένος hospes) latine hospitum receptaculum: sic *Ergodochium*, flandrice *Vuerck-huys*; ἔργον opus. *Nosocomium* ubi ægri curantur, νόσος morbus. *Gerontocomium* ubi senes impotentes sustentantur, γέρων senex, κομίζω curo.

XENIA sunt munera quæ dantur hospitibus, qui qualitate nobis sunt similes: *Exenia* quæ dantur potioribus; Flandri vocant *Vereeringhen*, qualia magnorum Principum Legatis offeruntur.

Z.

ZETARIUS, Zeta, cujus diminutivum est Zetula, locus est ubi commode vivitur, sive habitatur, a græco ζῆν. ita 26.

Mar-

Martii Martyrologium de Sancto Castulo: *Qui cum esset Zetarius Palatii, & Hospes Sanctorum*, id est, uti ordinarie dicitur, *Fouier*, latine designator Hospitiorum. *Diæta* est idem fere quod *Zeta*, nisi quod Diæta ad refectionem, Zeta ad habitationem referatur. Diæta venit a διαιτάομαι, quod est victus ratione utor: hinc, tenere bonam Diætam; & Medicina Diætetica, quæ victus ratione curat morbos. Diæta barbare ponitur pro itinere unius diei: nisi forte sine diphthongo scribatur; ut Dieta a die dicatur; sed apud bonos Auctores non reperitur.

FINIS.

IN-

INDEX

RERUM.

A

Au-

B

C

Fabu-

F

G

H

Jaco-

I

L

M

N

O

Ordo

R

S

Sal-

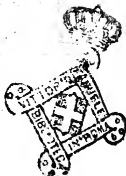
T

Vaca-

V

Z

F I N I S.

Q

Quesnel-

R

S

Vaca-

V

Z

F I N I S.

